

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARİHİ YAPILARIN YENİDEN
İŞLEVLENDİRİLMESİ: İZMİR SÜMERBANK
BASMA SANAYİ YERLEŞKESİ ÖRNEĞİ

Seçil UĞURSAL

Mayıs, 2011
İZMİR

TARİHİ YAPILARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ: İZMİR SÜMERBANK BASMA SANAYİ YERLEŞKESİ ÖRNEĞİ

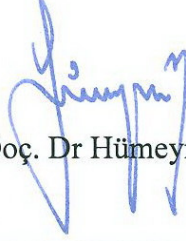
**Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı**

Seçil UĞURSAL

**Mayıs, 2011
İZMİR**

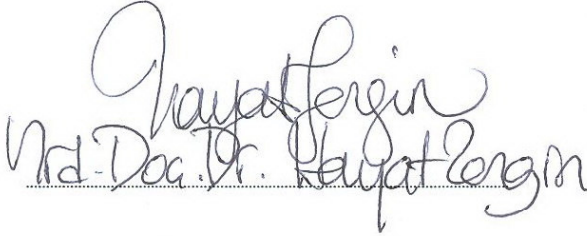
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU

SEÇİL UĞURSAL, tarafından YRD DOÇ.DR HÜMEYRA BİROL AKKURT yönetiminde hazırlanan “TARİHİ YAPILARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ: İZMİR SÜMERBANK BASMA SANAYİ YERLEŞKESİ ÖRNEĞİ” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

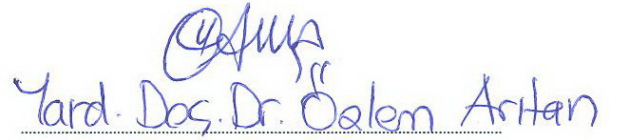

Yrd Doç. Dr Hümevra Birol Akkurt

Danışman

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Mustafa SABUNCU

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın oluşumunda, gelişmesinde ve ilerlemesinde, değerli fikirleriyle yardımcı olan saygıdeğer danışmanım, Yrd.Doç.Dr. Hümeýra Birol Akkurt'a, teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Çalışmam boyunca bana destek ve yardımcı olan, hiçbir fedakârlığı esirgemeyen, babam Nebil Uğursal'a, annem Sevinç Uğursal'a ve ablam Evil Yıldırım'a, ayrıca çalışma ortamımda bana her türlü kolaylığı sağlayan iş arkadaşlarıma sonsuz teşekkür ederim.

Tez konumla ilgili arşiv bilgilerini benimle paylaşan Dr. Erdal Uzunoğlu'na, Konak Belediyesine, İzmir Büyükşehir Belediyesine ve İzmir 1 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'na, gerekli izinleri sağlayarak çalışmamı kolaylaştıran, İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğüne ve Nevvar Salih İşören Meslek Lisesi çalışanlarına teşekkür ederim.

Seçil UĞURSAL

TARİHİ YAPILARIN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ: İZMİR SÜMERBANK BASMA SANAYİ YERLEŞKESİ ÖRNEĞİ

ÖZ

Tarihi yapıların, sosyal, kültürel, tarihi ve mimari değerlerin simgesi olması, tarihi yapıların korunması fikrini ortaya çıkarmaktadır. Tarihi yapıların gelecek kuşaklara aktarılması ve kültürel sürekliliğin sağlanmasını hedef alan koruma disiplininin temel eylem alanlarından biri yeniden işlevlendirmedir. Tarihi yapıları yeniden işlevlendirme, kullanım dışı kalmış yapılara, mekânsal ve yapısal özellikleri ile örtüşen, yeni kullanım olanaklarının sağlanmasıdır. Yeniden işlevlendirme koruma disiplini ile toplumun geçmişiyle etkileşim kurmasını sağlayan tarihi değerler yeniden hayat bulmaktadır.

Tarih içinde çeşitli işlevlere karşılık vermek üzere tasarlanmış olan tarihi yapılar, yaşam standartlarının ve gereksinimlerinin değişmesi ile kullanılmayarak, zaman içerisinde bakımsızlıktan ve olumsuz çevre şartlarından dolayı yok olmaya mahkûm kalmışlardır. Verilecek olan yeni işlev, yapının mimari, sosyal ve kültürel değerlerine sadık kalınarak, çevresel etkenlerinde dikkate alınması ile tespit edilmelidir. Yeniden işlevlendirilerek kent silüetine olumlu etkisi olan bu tarihi yapılar ayrıca kentler için birer prestij yapılarıdır.

Bu çalışmada, Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi kapsamında bir tarihi endüstriyel alan olan, İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi incelenmiştir. Yerleşke, Cumhuriyet döneminin modernist yaklaşımlarını yansıtmaları ve fiziksel çevrenin organizasyonu üzerinden halka yeni bir yaşam tarzı sunması açısından önem taşımaktadır. İzmir Sümerbank Basma Sanayi'nin kapatılmasını takiben, 2000 yılından itibaren kullanılmayan ve çöküntü alanı haline gelmiş alan, 2008'de bir kısmının eğitim işlevi ile organize edilmesinin ardından yerleşke bütünlüğünü kaybetmiştir.

Tez kapsamında öncelikle, İzmir Sümerbank Basma Sanayi yerleşkesinin oluşum ve gelişim süreçleri incelenmiş, ardından tarihi, kültürel, sosyal ve mimari değerlere

sahip olan yerleşkenin kent belleğindeki yerinin yeniden canlanması için, yeni işlev önerisi getirilmiştir. Yeni işlevin tesbiti aşamasında yerleşkenin, özgün durumundan günümüze gelen süreç içerisindeki değişimlerin tesbiti için farklı yerlerdeki arşiv dosyalarına ulaşılmış ve yerleşkede alan çalışmaları yapılmıştır. Veriler ışığında yerleşkeye yeni bir işlev önerisi ile atanarak, vaziyet planı üzerinden farklı model önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Koruma, İşlevlendirme, Endüstri Mirası, Sümerbank

THE RE-USAGE OF THE HISTORICAL BUILDINGS: THE CASE OF İZMİR SÜMERBANK PRINTED – CLOTH PLANT FACTORY CAMPUS

ABSTRACT

Because historical places are symbol of social, cultural, historical and architectural values, it brings a thought of that historical structures has to be protected. Historical places to be transfered to new generation and to have cultural continuosness one of the protection disciplines basic action field is refunctioning. Refunctioning the historical places is providing new usage possibilities that are aliasing localical and structural particularity to the structures that are out of usage. With refunctioning protection discipline, historical values that set up interaction with society`s past become alive.

In the past, historical places, that are designed to against different functions, because of changing life standarts and needs they are not being used and in the time because of neglection and negative environment conditions they are convicted to be vanished. The new function that will be assigned has to be determined with being loyal to architectural, social and cultural worthy and enviromental factors of the structure. The structures that are refunctioned and became positive influence to city`s silhouette are also prestige places to the cities.

In this project, Izmir Sumerbank Printed-Cloth Plant Factory Campuses is analyzed, which is a historical industrial field for refunctioning. The premises is valuable because it is a projection of Republic period`s modernist approach and it offers a nes life style to the public over an organization of a pysical environment. Subsequent to closing of Izmir Sumerbank Printed-Cloth Plant Factory Campuses the land that has not being used and became wreckage since 2000, part of it is organized for education function and has lost its premises entirety in 2008.

Within the thesis first of all, Izmir Sumerbank Print Industrial Premises` formation and evolution`s duration is examined, after that to bring to life to the

premises that has historical, cultural, social and architectural worthy in the engram of the city, new function suggestion is brought. During the fixation of the new function, to determinate the premises` change from their original condition to today`s time, the archivie files that are in different places are reached and field work has done in the premises. In the light of datas, be assigned to the premises with a new function suggestion, over situation plan, different model suggestions are offered.

Keywords: Protection, Re - Usage, Industrial Heritage, Sumerbank

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
YÜKSEK LİSANS TEZİ SINAV SONUÇ FORMU.....	ii
TEŞEKKÜRLER.....	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT.....	vi
BÖLÜM BİR - GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı.....	3
1.2 Çalışmanın Kapsamı	5
1.3 Çalışmanın Yöntemi	6
BÖLÜM İKİ – TARİHİ YAPILARIN KORUNMASINDA YENİDEN İŞLEVLENDİRMENİN ROLÜ.....	8
2.1 Koruma Mevzuatında İşlevlendirme.....	9
2.2 Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Kavramsal Temeller	12
2.2.1 Eskime Kavramı.....	12
2.2.2 Köhneme,Köhneleşme Kavramı	13
2.2.3 Süzülme Kavramı.....	14
2.2.4 Soylulaştırma Kavramı.....	15
2.2.5 Slum Bölgesi Kavramı	15
2.2.6 Çöküntü Bölgesi Kavramı	15
2.3 Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Müdahale Yöntemleri.....	16
2.3.1 Yeniden Kullanım (Reuse).....	17
2.3.2 Yeniden Hayat Verme (Regeneration).....	18
2.3.3 İyileştirme (Rehabilitation)	18
2.3.4 Kentsel Yenileşme (Urban Renaissance)	19
2.4 Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesini Gerektiren Nedenler.....	19

2.4.1 Sosyo Kültürel Değişimler	21
2.4.1.1 Aile Yapısının Değişimi	22
2.4.1.2 Dünya Görüşü Ve Toplumsal Tutumların Değişimi	22
2.4.1.3 İnanç Değerlerinin Değişimi	23
2.4.1.4 Politik Değerlerin Değişimi	23
2.4.2 Ekonomik Nedenler	23
2.4.2.1 Değerli Alanların Kullanılır Kılınması	24
2.4.3 Çevre Faktörü	25
2.5 Tarihi Yapıların İşlevlendirilmesinde Yeni İşlevin Belirlenmesini Etkileyen Faktörler	26
2.5.1 Sosyo-Kültürel Etkenler	26
2.5.2 Ekonomik Etkenler	27
2.5.2.1 Finansman Bulunması	27
2.5.2.2 Öncelikli Ekonomik Değer Oluşturulması	28
2.5.3 Yasal Etkenler	28
2.5.4 Çevresel Etkenler	30
2.5.4.1 Yapıların Bulunduğu Konum	30
2.5.4.2 Mevcut Yapı Stoğu	30
2.5.4.3 Yapının Peyzajla İlgisi	31
2.5.4.4 Demografik Yoğunluk	31
2.5.5 Mimari Niteliklerin Etkisi	32
2.5.5.1 Plan,Cephe Ve Kesit Kurgusu	32
2.5.5.2 Yapının Yapım Malzemeleri Ve Strüktürel Elemanlarının Durumu ...	33
2.6 Tarihi Yapıların Yeni İşlevleriyle Kullanım Şekilleri	33
2.6.1 Var Olan İşlevle Kültürel Gösterime Sunulması	33
2.6.2 Yeni Bir İşlev Verilmesi	34
2.7 Yeniden İşlevlendirme İlkeleri	35
2.7.1 Yapı Ölçeğinde Yeniden İşlevlendirme İlkeleri	35
2.7.1.1 Mekan Analizi Boyutu	36
2.7.1.2 Mekan Organizasyonu Boyutu	36

2.7.1.3 Kültürel Boyut.....	37
2.7.2 Alan Ölçeğinde Yeniden İşlevlendirme İlkeleri	37
BÖLÜM ÜÇ – İŞLEVLENDİRME MODELLERİ.....	39
3.1 Bankside Güç İstasyonu – Tate Modern Sanat Galerisi.....	41
3.1.1 Yapının Konumu Ve Kentle İlişkisi.....	44
3.1.2 Yapıyı Yeniden Organize Etme Anlayışı Ve Günümüz Kullanımı	47
3.2 Eyüp Sultan Feshane Binası – Uluslar arası Fuar Kongre Ve Kültür Merkezi....	52
3.2.1 Yapının Konumu Ve Kentle İlişkisi.....	53
3.2.2 Yapıyı Yeniden Organize Etme Anlayışı Ve Günümüz Kullanımı	54
3.3 IBA Emscher Parkı	58
3.3.1 Parkın Konumu Ve Kentle İlişkisi	59
3.3.2 ParkıYeniden Organize Etme Anlayışı Ve Günümüz Kullanımı.....	60
3.3.3 Emscher Park projesinden Yeniden İşlevlendirme Örnekleri	62
3.3.3.1 Kuzey Duisburg Parkı	62
3.3.3.2 Zollverein Kömür İşletmesi	64
3.4 Silahtarağa Elektrik Fabrikası Alanı – Santral İstanbul Eğitim Ve Kültür Merkezi	67
3.4.1 Alanın Konumu Ve Kentle İlişkisi.....	67
3.4.2 Alanı Yeniden Organize Etme Anlayışı Ve Günümüz Kullanımı	68
3.5 İncelenen Örneklerle Yönelik Değerlendirme	73
BÖLÜM DÖRT – İZMİR SÜMERBANK BASMA SANAYİ YERLEŞKESİ İNCELEMESİ	75
4.1 Sümerbank İşletmelerinin Kuruluş Süreci	75
4.2 Sümerbank Tekstil Yerleşkeleri Ve Özellikleri	78
4.3 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi	82
4.3.1 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Ve Fiziksel Çevresinin Özgün Kurgusu	86

4.3.1.1 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Özgün Fiziksel Çevresi	87
4.3.1.2 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin Özgün Mimari Kurgusu Ve Kullanımı.....	88
4.3.2 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Ve Fiziksel Çevresinin Günümüz Durumu	100
4.3.2.1 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Günümüz Fiziksel Çevresi	100
4.3.2.2 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Günümüz Mimari Kurgusu Ve Kullanımı.....	109
4.3.3 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinde Bulunan Yapıların Özgün Ve Günümüz Özellikleri	115
4.3.3.1 Üretim Yapıları	115
4.3.3.2 Üretim Destek Birimleri.....	118
4.3.3.3 Konaklama Yapıları	123
4.3.3.4 İdare Yapıları.....	125
4.3.3.5 Sosyal Tesisler.....	126
4.3.3.6 Rekreasyon Alanları	129
4.3.4 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Korunma Sorunları	130

BÖLÜM BEŞ – İZMİR SÜMERBANK BASMA SANAYİ YERLEŞKESİNİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

5.1 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin Yeniden İşlevlendirilmesinde Tespit Edilen Sorunlar	133
5.2 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin Yeniden İşlevlendirilmesinde Temel Alınan İlkeler	135
5.3 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Yeni İşlev Önerisi.....	137
5.3.1 İzmir Sümerbank Kültür Ve Eğitim Parkı Plan Kurgusu.....	139
5.4 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Yeniden İşlevlendirme Model Önerileri	145
5.4.1 Yok Olmuş Yapıların Rekonstrüksiyon Yöntemi İle İşlevlendirilmesi Yaklaşımı.....	149

5.4.1.1 Eğitim Yapıları.....	153
5.4.1.2 Ofis Binaları	153
5.4.1.3 Danışma – Satış Ve Depo Binaları.....	154
5.4.1.4 Restoran Ve Kafeterya Binaları	154
5.4.1.5 Kültür Yapıları	155
5.4.2 Yok Olmuş Yapıların İzlerinin Okutulması Yöntemi İle İşlevlendirilmesi Yaklaşımı	157
BÖLÜM ALTI- DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	161
KAYNAKLAR	167
EKLER	172

BÖLÜM BİR

GİRİŞ

Tarihi yapılar, yapıldıkları dönemin kentsel ve mimari üslubunu, yapılış biçimlerini, toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamları hakkında bilgi sunan birer belge niteliğindedir. Bu yapı veya yapı gruplarının sosyal, kültürel, tarihi ve mimari değerlerin simgesi olması, tarihi yapıların korunması fikrini ortaya çıkarmıştır. Tarihi yapıların korunması, tarihi mirasın gelecek nesillere aktarılması, tarih bilincinin var olması, ekonomik katkı sağlaması, kente bir kimlik kazandırması ve yaşayan halkla oluşturulmuş olan bağın sürekliliğinin sağlanması için şarttır.

Günümüzde koruma yöntemlerine bakıldığında, koruma, büyük oranda yeni bir işlev vererek tarihi yapıların korunması olarak ortaya çıkmaktadır. Yeniden işlevlendirme, yapının; onarımı, bakımı, sürekli kullanımı, kent silüetine olumlu katkısı, tarih bilincinin canlanması ve ekonomik canlanmaya katkısı bakımından önemlidir. Yeniden işlevlendirmenin ilk çıkışı yeniden değerlendirme olarak tanımlanmaktadır. Yeniden değerlendirme İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan bir kavramdır. Bu kavram, tarihi yapının korunmasının ekonomik bir tavır olarak benimsenmesiyle, 70 li yıllarda tarihi çevre ve koruma planlamasına dönüşmüş ve yeniden işlevlendirme olarak nitelendirilmeye başlanmıştır. Yeniden işlevlendirmenin, tarihi yapı ve alanların ekonomik değerinin artmasında olumlu bir katkısı olduğunun fark edilmesi, bu eylemin yaygınlaşmasındaki en önemli nedenlerdendir.

Tarihsel süreçte, sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamı değiştiren kırılma noktaları bulunmaktadır. Tarihe baktığımızda bu kırılma noktalarını, 15. ve 16. yüzyıldaki Rönesans ve Reform hareketleri, 18 yüzyıl endüstri devrimi ve günümüz küreselleşme dönemi olarak ele alabiliriz. Kırılma dönemlerinde, toplumların aile yaşantısı, sosyal hayatı, kültürel faaliyetleri, dine olan inanç düzeyi, ekonomik girdileri ve üretim şekilleri değişmiştir. Bu değişimler tarihi çevrelerin karşıladığı ihtiyaçlardan daha farklı gereksinimlere ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştur. Ve

zamanla, tarihi çevrelerin işlerliğini kaybetmesiyle yeni gereksinimleri karşılayan yapılanmalara ihtiyaç duyulmuştur. İhtiyaçlara cevap vermeyerek terk edilen yapı ve yapı grupları zamanla bakımsızlaşmış, mekânsal, görsel niteliği zayıflamış, çevre halkı tarafından dışlanmış çöküntü alanları olmuş, marjinalleşmiştir. Yeniden işlevlendirme, tarihi yapıların ve alanların gelecek kuşaklara aktarılması, fiziksel ve kültürel sürekliliğinin sağlanması, yapı ve alanların yeniden değerlendirilerek ekonomik ve kültürel ortama katkı koyması, yapılı çevre görünümünün güzelleştirilerek kentin ihtiyaçların karşılaması adına gerekli bir uygulamadır. Yeniden işlevlendirme uygulamalarında temel öncelik geriye dönülebilirliktir. Bu tanım, tarihi yapıya, kimliğini oluşturan biçimsel özelliklere geri dönüşü olmayacak müdahaleler gerektiren bir işlev verilemez olduğunun ifadesidir. Yapının korunmasına sebep olan değerlerin sürekliliği yeniden işlevlendirme restorasyon çalışmalarında en önemli amaçtır. Bu değerlerin aktarımını belirleyecek olan kriterler, yapıların yerleşim içindeki konumları, yapı ve çevre ilişkileri, mekân organizasyonu, iç mekân düzenlemeleri, cephe düzenlemeleri ve kullanılan malzemelerdir. Çünkü burada esas olan yapıyı korumak, tarihten gelen özel bir estetik ve kültür birikimini geleceğe bırakmaktır. Yeni bir işlev verilerek kurtarılan yapı, gelecek kuşaklar için doğru bilgiyi aktarmalıdır.

Türkiye’de, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesinin, ilk olarak Tanzimat dönemi sonrası İstanbul’da uygulandığı görülmektedir. 1850’li yıllarda endüstri devrimini gerçekleştiren batı dünyasındaki değişimlerin ülkemize etkileriyle, 1924 yılında Topkapı sarayı onarılmış ve müze olarak kullanılmıştır. Ülkemizde koruma kapsamına alınmış yapıların korunamaması ve korunmayı beklemesi yeniden işlevlendirmeyeyle sonuç bulabilmektedir. İzmir ilinde korunmayı bekleyen tarihi alanlardan Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi için, tez kapsamında yeniden işlevlendirilerek koruma önerisi getirilmektedir. İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi, Cumhuriyet dönemine geçişi yansıtan önemli bir endüstri mirasıdır. Yerleşke tarihi değeri, konumu, fiziksel çevresi ve bölgesel değeri açısından kentte tekrar geri kazandırılmalıdır. Bu bağlamda tez kapsamında alana, yeni işlev atanarak farklı iki model önerisi ile koruma amaçlanmaktadır. Yeniden işlevlendirme koruma

yöntemi ile yerleşkedeki tarihi yapıların bütüncül olarak korunması, özgün dönemdeki üretimin canlandırılması, kentteki imgesel değerinin ortaya çıkartılması ve kent gelişimine katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi olgusu koruma kapsamında müdahale türleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. Yeniden işlevlendirme uygulamaları, dikkat ve zamana yayılan bir süreç gerektirmektedir. Uygulamaya yönelik alınan kararlarda esas olan yapının fiziksel ve kültürel değerlerinin korunması olduğundan, işlev seçimi yapıya uygun olmalıdır. Seçilen işlev doğrultusunda yapıya uygulanacak müdahalelerde, mimari, çevresel, ekonomik, sosyal, kültürel ve yasal düzenlemelerdeki etkiler göz önüne alınmalı ve çalışma bu doğrultuda yapılmalıdır.

Ulusal coğrafyaya baktığımızda, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi uygulamalarının daha çok İstanbul'da gerçekleştiği görülmektedir. İzmir'de ise Kadifekale'den Kemeraltı'na kadar yayılan bir alanda gerçekleşen koruma çalışmaları, İzmir Liman arkası bölgesi için düzenlenen kentsel tasarım yarışmaları ve bu bölgedeki havagazı fabrikasının yeniden işlevlendirilmesi, oteller bölgesi restorasyon uygulamaları son yıllarda yapılan önemli çalışmalardandır.

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilerek korunması kapsamında, İzmir ili içerisinde bulunan İzmir Sümerbank Basma Sanayi yerleşkesi, Cumhuriyet dönemi sanayileşme ve kalkınma sürecine, varlığı ile katkıda bulunmuş endüstriyel bir alandır. Yerleşke, Cumhuriyet dönemi modernleşme sürecinin, kültürel-sosyal ve mimari izleri ile, merkezi devlet otoritesinin işleyişinin yansımalarının görüldüğü yerleşke, endüstri mirası olarak nitelendirilmektedir. Yerleşke, İzmir Liman Arkası bölgesindeki konumu ve çok farklı işlevlere hizmet veren birçok yapı kompleksini bünyesinde barındırması ile farklılaşmaktadır.

İzmir Sümerbank Basma Sanayi yerleşkesi, 2000 yılında üretimin sonlanmasıyla alan dışı kalmıştır ve çöküntü alanı haline dönüşmüştür. 2008 yılında da yerleşkenin bir kısmının yeniden işlevlendirilmesiyle, birçok yapı yıkılarak alanın bütünlüğü kaybolmuştur. Yerleşkenin sosyal, kültürel, tarihsel ve mimari değerinin canlandırılması, kent bütünündeki imgesel ifadesinin yaşatılması ve varlığını koruyan yapılarında süreç içerisinde yok olmasının önüne geçilmesi için, yeniden işlevlendirilerek korunması önerilmektedir.

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi ve Sümerbank Yerleşkeleri ile ilgili akademik çalışmalara bakıldığında, işlevlendirme kuramsal yaklaşımları, Cumhuriyet döneminde tarihsel, kültürel ve siyasal önemi ile seçilen Sümerbank fabrika yerleşkelerini anlatan çalışmalar yapılmıştır. Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinde içerisinde bulunduğu, İzmir Liman Arkası bölgesinin değerlendirilmesi çalışması, Eylem Şimşek'in yüksek lisans tezine konu olmuştur. Şimşek, yeniden işlevlendirme kapsamında, Liman Arkası bölgesi ve bölgede bulunan bir yerleşkenin, korunma sorunları üzerinden, biçimsel işlev önerilerini aktarmıştır. Bunu yanı sıra, Sümerbank yerleşkelerinin, modernleşme sürecindeki fiziksel ve mimari yansımaları ile değişen yönetimin üretim organizasyonunun oluşumundaki etkileri üzerine odaklanmış doktora tezleri bulunmaktadır. Bu tezlerden birini oluşturan, Özlem Arıtan doktora tezinde, Cumhuriyet dönemi modernleşme sürecinin; Malatya, Kayseri, Konya, Aydın ve Bursa Sümerbank yerleşkeleri üzerindeki biçimsel ifadesinin aktarmıştır. Erdal Uzunoğlu ise iktidarın dönüşümü sürecinin, Nazilli, İzmir, Manisa ve Bergama Sümerbank yerleşkeleri üzerindeki mekânsal etkisini anlatmaktadır.

İzmir Liman arkası bölgesinde bulunan Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi 2000 yılının başında üretime son vermesiyle kullanılmayarak çöküntü alanı haline gelmiştir. 2003 yılında özelleştirilerek İl özel idaresine devredilen alan, 2003 yılı nazım imar planındaki notlara göre, arkeoloji müzesi, kongre, kültür ve eğitim alanı olarak kullanılmak üzere ayrılmıştır. İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün, 2006 yılında alanın yeniden işlevlendirilmesi önerisi, konuyla ilgilenen çevreler tarafından

tartışmalara sebep olsa da, 2008 yılında alana inşa edilen eğitim binaları yerleşke bütünlüğünü bozarak, bambaşka bir kimliğin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi, Cumhuriyet dönemi modernleşmesinin temel kriterlerini yansıtmaması ve modern mimarlık mirası olması sebebiyle korunması gerekmektedir. Bu süreçte, yerleşkenin mimari bütünlüğünün korunarak yeni işlevinin belirlenmesi kararı, yeni işlevin kente nasıl katkıda bulunacağı ve yeni işlevin yerleşke organizasyonuna nasıl yansıtacağı önem kazanmaktadır.

Bu çerçevede çalışmanın amacı; İzmir Sümerbank Basma Sanayi yerleşkesinin özgün organizasyon ve mimari kurgusundan günümüze gelene kadar geçen süreçteki değişimleri belgelemek ve vurgulamak, yerleşkenin korunma sorunlarını belirlemek, bu sorunlar doğrultusunda yeniden işlevlendirme kararlarının saptamak, yerleşkenin çöküntü alanı durumundan kurtulup, kente kazandırılması ile bölgenin canlanmasına ve gelişmesine örnek olacak model önerileri sunmaktır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Çalışma kapsamında, İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi yeni işlev model önerileri ele alınmıştır. Model önerileri, yerleşkenin özgün vaziyet planı mimari kurgusu ve mekân organizasyonu üzerinden elde edilen veriler sonucunda belirlenmiştir.

Yerleşkenin yeniden işlevlendirilmesi konusu üzerinde beş aşamalı bir çalışma yapılmıştır. Birinci bölümde, konunun tanımı yapılmakta, amacı, kapsamı ve ele alınma biçimi aktarılmaktadır. İkinci bölümde, tarihi yapıların korunmasında yeniden işlevlendirmenin rolü ele alınmaktadır. İlk olarak yeniden işlevlendirmeyi gerektiren kavramsal temellere ve müdahale yöntemlerine değinilmiştir. Ardından yeniden işlevlendirme sebepleri, zamanla her toplumda soyo-kültürel değişimlerin yaşanması, ekonomik nedenlerle kullanımına ihtiyaç duyulması ve çevre faktörü olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir. Bunların belirlenmesinin ardından verilecek işlevin ne

olacağını etkileyen unsurlar ve ardından tarihi yapıların yeni işlevle kullanım şekillerine değinilmiştir. Bölüm yeni işlev ilkeleriyle sonlandırılmıştır.

Üçüncü bölümde yurt içi ve yurt dışında uygulanmış yeniden işlevlendirme örnekleri, ortak başlıklar altında incelenmektedir. Örnekler, konumu itibari ile kent ve yapı çevresi ile ilişkisi, çevrenin sosyo – kültürel seviyesi, yeni işlev önerisi ile yapıyı yeniden organize etme anlayışı, uygulanan müdahaleler ve günümüz kullanımı anlatımıyla aktarılmıştır.

Dördüncü bölümde çalışma alanı olan İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi ele alınmıştır. İlk olarak Sümerbank ve Sümerbank Yerleşkelerinin genel özelliklerine değinilmiştir. Ardından konumuz olan yerleşkenin kentsel konumu ve sınırları tanımlanmakta, tarihsel gelişim süreci ve alanın çevresi ile ilişkileri incelenmektedir. Yerleşkenin biçimsel özellikleri vaziyet planı üzerinden mekânsal örgütlenme bağlamında, fonksiyon grupları, dolaşım ve üretim aksları, hiyerarşik düzen içerisinde kullanım alanları özelinde anlatılacaktır. Mimari kurgu ile yerleşkede, özgünde var olan yapıların biçim özelliklerine değinilmesinin ardından, bölüm, alana dair korunma sorunları ile son bulacaktır.

Beşinci bölümde; alanda tespit edilen sorunlara yönelik, çevresel, sosyo ekonomik – kültürel ve mimari ölçekte yeni işlev önerisi getirilecektir.

1.3 Çalışmanın Yöntemi

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi kuramsal yöntemi ile İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesine öneri işlev model önerileri sunmayı hedef alan tezin ilk aşamalarında, literatür taramaları yapılmıştır. Literatür taraması ile yeniden işlevlendirme kavramına ait ikinci ve üçüncü bölümler şekillenmiştir.

İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi alan çalışmalarına dair izinlerin alınmasının ardından, ilk olarak, Konak Belediyesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve İzmir 1 Nolu Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu arşivlerinden

yararlanılmıştır. Yerleşke ait yapıların tescil fişlerinin, plan notlarının ve uygulanan müdahalelerin proje kapsamında elde edilmesinin ardından alan çalışmalarına başlanmıştır. Alan çalışmalarında vaziyet planı üzerinden, var olan yapıların, aksların ve kullanım alanlarının tespit çalışmaları yapılmıştır. Bu tespit çalışmaları sırasında, ilgili ilteratürden, Özlem Arıtan'ın 2004 yılında hazırladığı “Kapitalist Sosyalist Modernleşme Modellerinin Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı'nın Biçimlenişine Etkileri – Sümerbank Kit Yerleşkeleri Üzerinden Yeni Bir Anlamlandırma” ve Erdal Uzunoğlu'nun “ The Constitution Of Power Relations In Spaces Of Industrial Production: The Case Of Four Sümerbank Campuses In The Aegean Region” adlı doktora tezlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca yerleşkenin bulunduğu Liman Arkası Bölgesinin özelliklerinin anlaşılmasında ve alana yönelik kullanım kararlarının üretilmesinde, Eylem Şimşek'in “Endüstri Yapılarının Kültürel Miras Olarak İrdelenmesi Ve Değerlendirilmesi: İzmir Liman Arkası Bölgesi Örneği” adlı yüksek lisans tezinden bilgi alınmıştır.

BÖLÜM İKİ

TARİHİ YAPILARIN KORUNMASINDA YENİDEN İŞLEVLENDİRMENİN ROLÜ

Her geçen gün artan nüfus ve ekonomik eylemler, kentsel gelişmeyi ve arazi kullanım değerlerini etkilemekte, bu da giderek tarihi yapıların ve kentlerin fiziksel özelliklerini değiştirmektedir. Tüm dünyada, birbirine benzer nitelik ve görünümde yapıların çoğalması ile gerçek kültürel kimliğini korumaya çalışan her ülke, koruma olgusunu giderek artan oranda gündeme getirmiştir. Fakat tarihi kent merkezleri, ticaret, hizmet ve diğer sektörlerin, tarihi alanlarda gelişmesine karşı koyamamakta ve tarihi öğeler ve mimari yapıların korunması, ekonomik gerekçelerle zorlanmaktadır.

Tarihten günümüze gelen yapılar; yasa ve yönetmelikler dâhilinde, belli değerleri bünyesinde barındırması sebebiyle, korunması gereken yapılar ya da yapı topluluğu dâhiline alınmaktadır. Koruma konusu, dolayısıyla kültürel mirasa sahip çıkma olayı, toplumsal bir görevdir. Bu görev bilincinin ve eğitiminin yaygınlaşması, uzman kişilerin bu konuda çalışmaları, yasa ve yönetmeliklerde koruma kavramında şartlar oluşturulması, hükümetlerin bu konuyu önemsemesi ve korumanın gerekliliğine inanılması ile mümkündür.

Sözlük anlamı ‘bir varlığı tehlike ve dış etkilere karşı güvence altına almak’ olarak belirlenen koruma kavramı, uygulandığı varlığa ve amacına göre çeşitlilik gösterir (Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, s.901). Koruma, tarihi belgelerin saklanması, doğal kaynakların güvence altına alınması, sanat eserlerinin yaşatılması, çevrenin istenmeyen değişimlere maruz kalmasının engellenmesi, sosyal yaşam koşullarındaki değişimlerin önlenmesi ve kültürel kavramların sürdürülmesini sağlayıcı eylemleri kapsar. Uzun yıllar müzecilik ile sınırlı tutulan koruma anlayışı, günümüzde kültürel değerleri olan mimari eserlerin, işlevsel ve ekonomik yönden toplum kullanımına sunulması şeklinde yorumlanmaktadır. Koruma yönteminin

uygulanmasıyla; tarihi yapıların ve kentlerin sürekliliğinin sağlanması, toplumda yasayanlara sağlıklı bir tarih bilinci kazandırılması amaçlanmaktadır.

Günümüzde, tarihi alanların korunmasında karşılaşılan en temel problemlerden biri, bu alanların kullanım dışı kalmasıdır. Kullanım değerini, bir diğer ifade ile işlevselliğini kaybeden yapı ve alanlar süreç içerisinde bakımsızlaşmakta, çöküntü alanlarına dönüşmekte ve yok olmaktadır. Oysa tarihi yapı ve alanların korunması, yeniden güncel yaşama dahil edilmeleri ve yeniden kullanımlarının sağlanması ile olanaklı olacaktır. Dolayısıyla, tarihi yapı ve alanların yeniden işlevlendirilmesi, kültürel mirasımızın sürekliliğinin sağlanması ve bu alanların sahip olduğu ekonomik değerın yeniden oluşturulması için önemli bir koruma uygulaması olarak ele alınmalıdır.

Tarihi yapıların korunmasında işlevlendirmenin rolünü tartışmayı hedefleyen bu bölümde öncelikle, koruma mevzuatında işlevlendirme, işlevlendirmeyi gerektiren kavramsal temeller ve müdahale yöntemleri tanımlanacaktır. Ardından işlevlendirmeyi gerektiren nedenler, etkileyen faktörler, binaların yeniden işlevlendirilerek kullanım şekilleri ve işlevlendirme ilkeleri aktarılacaktır.

2.1 Koruma Mevzuatında İşlevlendirme

Koruma kavramının, Helenistik dönemden başlayıp günümüze kadar süre gelen gelişim ve değişim süreçlerinin, hukuki, dini ve bireysel etkileri bulunmaktadır. Bu süreçte antik kentlerden başlayan koruma bilinci artarak devam etmiş, dini liderlerin bu sürece katkılarıyla ortaya çıkarılan yasalarla birlikte, koruma bilinci yasalaştırılmıştır. Bu yasaların evrensel yasalar haline dönüşmeleri, koruma kavramının etkisini güçlendirmiştir.

Koruma, 18.yüzyılın sonlarına doğru tartışılan bir konu olmuş ve günümüze kadar geçen süreçte, kuramlar ve yasalar doğrultusunda tartışılmıştır. Bu tartışmalarda, kültürel mirasa sahip ülkelerde ortak bir dil oluşturma kaygısı, koruma kurallarının

netleştirilmesi ve uygulamaların belirleyeceği bu yasaların, belirli bir bilimsel temel ve ölçütlere dayalı olmasına çalışılmıştır.

II. Dünya savaşı sonunda, tarihi kentlerin korunması isteği ve yıkılan kentlerin yeniden canlandırılması amacıyla 1931 Atina bildirgesi(Carta Del Restauro) tanımlanmıştır. Atina bildirgesinin yetersiz kalmasıyla 1964 yılında Venedik Tüzüğü, daha sonrada 1975'te Avrupa Konseyi tarafından Amsterdam Deklarasyonu ile koruma ölçütleri yeniden tanımlanmıştır. 1979 yılında ise Avusturya ICOMOS bildirgesi (Burra Burra Charter) kendi prensiplerini koymaktadır.

Türkiye'de korumayı konu alan yasal düzenleme 80'lerde oluşturulmuş ve Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma yasası adı ile 21 Temmuz 1983 yılında yürürlüğe girmiştir.

Koruma kavramını şekillendiren kuram ve mevzuat 18.yüzyıldan günümüze bu şekilde gelişirken, işlevlendirme kavramı ilk olarak Carta Del Restauro kapsamında ifade edilmiştir. 1931 tarihli bildirmede, işlevlendirerek korumada temel söylemlere yer verilmiş ve yaşayan yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği, yeni kullanımlar verilmesinin, kabul edilebilir olduğu vurgulanmıştır.

1931 yılındaki Carta Del Restouro'nun yetersiz kalmasıyla, 1964 yılında yayınlanan Venedik tüzüğünde, Carta Del Restouro temel alınarak, daha çok anıtsal nitelikli yapıların yerinde korunması, fonksiyon kazandırılarak korunacak yapılarda, özgün malzeme ile onarımın, dönem katkılarının saygı görmesinin, yapılan onarımın özgün yapıdan ayırt edilebilecek şekilde ve dengeli bir biçimde yapılmasının ve onarımda varsayımlara dayanan müdahalelerin bulunmamasının, gerektiği vurgulanmıştır. Venedik tüzüğünde yeniden işlevlendirilerek kullanıma sunulan anıtların, bu sebeple plan ve bezemelerinin değiştirilmemesini, ancak bu sınırlar

içinde yeni işlevin gerektirdiği değişikliklerin tasarlanabilir ve buna izin verilebilir olduğu söylenmiştir.

Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Mimari Miras Yılı nedeniyle 1975 yılında düzenlenen kongre sonunda yayınlanan Amsterdam Deklarasyonu ile bütünleşmiş koruma kavramı ve korumanın çevresiyle korunması temel alınmıştır. İşlevlendirme ile ilgili olarak, yapıların karakterine saygı göstermeyi ihmal etmeden, çağdaş yaşamın gereklerine uyan işlevlerle yaşatılmaları gerektiği söylenmiştir.

1979 tarihli “Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması için ICOMOS Bildirgesi” ile Amsterdam Deklarasyonu ile belirlenen ilkeler detaylandırılmış ve korunması gerekli nitelikler tanımlanmıştır. En önemli katkısı, koruma planının içeriğinin belirlenmesidir. Bildirgede, işlevlendirerek koruma kapsamında, önerilen fonksiyonların tarihi alanın özelliklerine uygun olması, mevcut mekânsal dokunun, özellikle ölçek ve büyüklük anlamında dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Türkiye ‘de ise koruma, 16.6.2005 kabul tarihli, Tarihi ve Kültürel Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak kullanılması hakkındaki kanunla yasalaştırılmıştır. 1995 yılında alınan onarım ilkelerinde, yeni işlev verilecek yapılarda, yapılacak olan eklerin niteliğinin ve tarihi yapıyla bütünleşmesi bir tasarım sorunu olarak görülerek, kurul görüşüne bağlı olarak uygulanabilir olduğu ifade edilmektedir.

Tarihi yapıları işlevlendirerek korumada, yasaların hepsinde, geriye dönülebilir müdahalelerin olması ana kuraldır. Bu kural çerçevesinde, yapıların, plan ve cephe kurgularına sadık kalınması, bezeme detaylarının korunması, yapının özgün işlevine ve tarihi alanın özelliklerine uygun işlevin atanması öngörülmüştür. Yasal mevzuat tarafından ilkeleri çok tanımlı olmasa da yeniden işlevlendirme uygulamaları ulusal ve uluslararası düzlemde son yıllarda yaygınlaşmıştır.

2.2 Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Kavramsal Temeller

İşlevlendirerek koruma, tarihi doku veya yapının kimliğini koruyarak çağdaş yaşam gereksinimlerine göre yeniden canlandırılmasıdır. Buradaki amaç, tarihi değerlerin gelecek kuşaklara taşınması ve tarihsel sürekliliğin sağlanmasıdır. Tarihi doku ve yapıların güncel yaşama dahil edilmesi süreci incelendiğinde, yeniden işlevlendirmeyi gerektiren bazı kavramlar öne çıkmaktadır. Bunlar eskime kavramı, köhneme kavramı, süzülme kavramı, slum bölgesi kavramı ve çöküntü bölgesi kavramıdır.

2.2.1 Eskime Kavramı

Zamana bağlı olarak, tarihi kentsel çevrelerde, kentsel, sosyo ekonomik – kültürel, mimari ve yasal boyutlarda eskimeler meydana gelmektedir. Kuş (1992) eskime kavramını “yapıların strüktürel ve fonksiyonel olarak mevcut amaçları için yetersiz kalmaları veya bölgedeki kullanımın değişimiyle, mevcut yapıların yeni amaçlara uygun olmamaları” olarak tanımlamaktadır (s.25). Keleş ise eskimeyi (1998) “bir yapının toplumsal, işlevsel ve sağlamlık yönlerinden yeni olmaktan çıkmasını, sağladığı yararların azalmasını ya da yok olmasını içeren süreç” olarak tanımlamaktadır (s.126). Çetiner (1985) eskimeyi, “yapı, doku hatta kent bütünü ve strüktürü için birçok yönden, günün şartlarına uymama, cevap vermeme” olarak ifade etmektedir (s.111). Yukarıda belirtilen farklı görüşler doğrultusunda eskime olgusunu, yaşayan her kent dokusunda oluşan doğal bir süreç olarak tanımlamak ve şu başlıklar altında incelemek mümkündür.

Fonksiyonel (işlevsel) Eskime: Yapı stokunun üstlendiği fonksiyonu etkin olarak yerine getirememesi olarak ifade edilen kavrama ilişkin Göksu, “yapının fiziksel durumunun iyi olmasına rağmen konumsal dezavantajı veya iç özellikleri açısından işlevsel niteliklerini yitirmesi” ifadesini kullanmaktadır (Göksu,2005, s.11).

Fiziksel Eskime; Atasoy fiziksel eskimeyi “yapıda dış etkenler altında zamanla ortaya çıkan bozulmalar ve yapı sisteminde oluşan değişimler”olarak tanımlarken (s.45), Göksu(2005) ise, “yapıyı veya dokuyu oluşturan fiziksel elemanların, çevre koşulları, kötü kullanım, yaş, işlev değişikliği gibi sebeplerle yıpranması” olarak tanımlamaktadır (s.21)

Rölatif (Göreli, Biçimsel) Eskime; Atasoy(1973) rölatif eskimeyi “kullanıcı yargılarına göre değişen ve içinde bulunulan koşullara göre tanımlanan bir tür” şeklinde tanımlamaktadır (s.33). Bu tür eskime, tasarım niteliği, malzeme, donanım ve zevkler gibi faktörlere bağlı olarak oluşmaktadır.

Ekonomik (Finansal) Eskime; Yapının veya dokunun, bakım ve onarım harcamalarının getirisini aşmasıyla oluşmaktadır. Bu durum bölgedeki kullanıcı sayısının azalması, sosyo – ekonomik yapının bozulması, alternatif kullanımlardan elde edilen gelirin, alandaki mevcut gelir düzeyinin üstüne çıkması sonucu kullanım talebinin düşmesi nedenleri ile meydana gelmektedir.

Konumsal (Bölgesel) Eskime; Kamu kurumlarının getirdiği yasal koşullar ,(sağlık, emniyet, yangın gibi) mevcut yapıların bünyesinde kolaylıkla kabul edemeyeceği, olumsuz durumlar oluşturabilmekte ve bunun sonucunda eskimelere neden olmaktadır. Yasal eskimede yapılar kullanılamaz duruma dönüşebilmektedir

Kontrol Eskimesi; Göksu (2005) “binaların yenilenmesi ve gelişmenin yönlendirilmesini düzenleyen mekanizmalarda, bölgeye ilişkin kontrol eksikliğinin bulunması” olarak tanımlanmaktadır (s.45)

2.2.2 Köhneme, Köhneleşme Kavramı

Göksu (2004), köhnemeyi, bir yapı veya yapılar grubunun, bir kentsel bölge veya alt bölgenin göstermiş oldukları fiziksel eskimeye ek olarak, sosyo – ekonomik, sağlıksal, kültürel konularda da kendi içinde yaşayanlar için olduğu kadar, yakın

çevresinde yaşayanlar için de problem teşkil edecek bir düzeyde yetersizlik göstermesi hali olarak tanımlamaktadır (s.26). Köhneme tiplerini, bina köhnemesi, fonksiyonel değişimler, çevresel köhneme, toplumsal değişimler, şartların değişmesi, ekonomik etkenler olarak ayıran Ergun, bu tiplerin bağımsız olarak köhnemeye sebep olabileceği gibi, dolaylı olarak diğerlerine de yol açabileceğini ifade etmektedir. Çetiner (1985), köhneleşme durumunu, bölgenin içindeki yapıların fiziksel yıpranması, sağlık şartlarının bozulması, artan ihtiyaçları karşılayamaması, standartların altına düşmesi durumu olarak ifade etmektedir(s.55) Baransu (1989), köhnemeyi, bazı bölgelerin fonksiyonel değişim ve gelişimler sonucunda, yatırım yönünden verimliliğini ve çekiciliğini kaybetmesi olarak belirtmektedir. Köhneme olayının birbirinden bağımsız ve çok farklı koşullarda meydana gelebileceğini, binaların bakımsızlığı ve pisliği düzeyinde ortaya çıkabileceği gibi, sosyal yapının yerel ölçekte tamamen bozulmasıyla, yerel yönetim yapısını etkileyecek ve politik boyutlarda sancılanmalara yol açacak köhnemeler olabileceğini de ifade etmektedir(s.63).

2.2.3 Süzülme Kavramı

Kentlerin ilk kurulduğu bölgeler, genellikle bünyelerinde konut ve ticaret alanlarını barındırmaktadır. Zamanla yeni kentsel alanların gelişmesiyle, mevcut konut alanlarının gelişen kent çevrelerine yayılmaları, merkez bölgede oturanların yapılarını ticaret ve diğer hizmet sektörlerine bırakmaları, kentlerde fonksiyonel ve sosyal değişimi meydana getirmektedir. Ancak bu değişim sürecinde, doku içinde eskimiş ve yıpranmış durumda olan yapılar, çoğunlukla farklı bir fonksiyona hizmet edemez ve değişim sürecinde de aynı fonksiyon ile kullanılırlar. Değişim sürecinde bu tip yapıları tercih eden kullanıcılar, genellikle bölgenin eski sakinleri değil, düşük gelir düzeyine sahip yeni kullanıcılarıdır. Kentsel alanların bu şekilde kullanıcı değiştirmesine süzülme denmektedir.

Süzülme olayının geliştiği çevreler, bölgede gerçekleşen sosyal değişim nedeniyle, göç ile gelen sosyal yapının yerleşimi için uygun zemin

oluşturmaktadırlar. Bu durum, tarihi dokuların göç alma yoğunluğunun temel nedenlerinden biridir.

2.2.4 Soylulaştırma Kavramı

Soylulaştırma genellikle tarihi kentsel çevrelerde oluşmaktadır. Yapılan müdahalelerinde etkisiyle, orta ve üst sınıfın merkeze yakınlığı nedeniyle, bu bölgeyi tercih ederek taşınması ve o bölgenin önceki işçi sınıfı sakinleriyle yer değiştirmesi olarak tanımlanmaktadır. Soylulaştırmada yapılar daha üst gelir grubu tarafından ele geçirilerek, düşük gelirli kullanıcılarla yüksek gelirli kullanıcılar yer değiştirmektedir. Göksu (2005),soylulaştırmayı, müdahale edilen noktada yaşayanları oradan sürmeye, oraya üst gelir gruplarını çekmeye yarayan projeler olarak tanımlamaktadır.

2.2.5 Slum Bölgesi Kavramı

Slum bölgesi, yeterli yaşam alanlarından, açık alanlardan, altyapıdan ve sağlık hizmetlerinden yoksun olan, suç işleme, ruhsal çöküntü, yoksulluk, zihinsel engel, sosyal çözünme olaylarının da yoğunlaştığı odaklar olarak tanımlanmaktadır (Baransü, 1989,s.84). Çetiner (1985) slum bölgesini, “fiziksel çevre ve yapıya ait eskimişlik ve ekonomik yönden verimsizliğin getirdiği hususlarla beraber, sağlık, barınma, sosyal ve estetik koşullardan ötürü, çeşitli nedenlerle bozulmuş, yıpranmış, düşük standartlı yaşam koşullarının hüküm sürdüğü alanlar” olarak tanımlamaktadır(s.93). Köhneme kavramı fiziksel doku ve fiziksel çevre ağırlıklı kullanılmasına karşılık, slum kavramı sosyal ağırlıklı kullanılmaktadır.

2.2.6 Çöküntü Bölgesi Kavramı

Bir kentin, toplumsal ve ekonomik etkenlerle gelişmesi engellenen, taşınmazları sürekli olarak değer yitiren, yoksulluk yuvası niteliği kazanmaya yüz tutmuş bölümü olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir tanımlama ile aşırı nüfus hareketleri, yoğunlaşmaları ve yığılmaları ile birlikte, başta kent merkezleri olmak üzere tüm

kentsel alandaki, sosyal ve işlevsel anlamda oluşan olumsuz dönüşümlerdir (Baransu, 1989, s.72).

2. 3 Yeniden İşlevlendirmeyi Gerektiren Müdahale Yöntemleri

Kuramsal olarak yeniden işlevlendirme kavramı, ilk olarak 1964 Venedik tüzüğünde yer almış ve koruma planlamasında uygulanabilecek yöntemler arasında sunulmuş, korunacak yapılara yeniden işlevlendirme bağlamında yapılabilecek fiziki müdahaleler tanımlanmaya çalışılmıştır.

Venedik tüzüğünden sonra Avrupa Konseyi bir dizi toplantı düzenlemiş ve yeniden işlevlendirme konusunda çalışmaları başlatmıştır. Bu toplantılarda tarihsel ve kültürel değerlere sahip korunacak alanların ve korumanın tanımı yeniden yapılmaya çalışılmış, saptama, belgeleme ve programlama yöntemleri yeniden tartışılarak mevcut koruma yöntemlerinin etkili olamama nedenleri belirlenmiştir. Bu toplantılar sonucunda; gittikçe artan teknolojik gelişme ve ekonomik baskı altındaki bu alanların korunmasında, kentsel tarihi dokunun tarihsel ve mimari etüdü ile ekonomik ve sosyal araştırmalarının verilerinin de değerlendirildiği bütünleşmiş koruma çalışmalarına gereksinme olduğu, koruma planlaması yapılırken kentsel gelişim ihtiyacının da göz önünde tutulması gerektiği savunulmuştur.

Tarihi mirasın yok edilmesine neden olan en önemli dört faktör; nüfus artışı, değişen yaşam standartları, teknolojik gelişme ve toplumsal eğilimlerin değişmesidir. Bakımı ve onarımı yapılmayan konutlar, konfor standartlarının altında kalmış, sağlık sorunları çoğalmış, çağdaş teknoloji ile birlikte çevrede gereken mekân düzenlemeleri, büro, çarşı, otopark, trafik yolları plansızca uygulanmıştır. Kentlerde nüfus yoğunluğunun artmasıyla, arazi değerleri yükselmiştir ve bu yükseliş, tarihi alanlar ve yapıların yeniden değerlendirilmesi kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu alanların yeniden değerlendirilmesindeki en etkin yöntem yeniden işlevlendirmedir.

Topluluklar, geçmiş yapı kültürleri, sosyal ve kültürel değerleri, inanç, tutum ve alışkanlıklarının fiziksel bir sonucu olarak, yeni çevrelerinden farklı beklentiler

içerisine girmeye başlamışlardır. Toplumlar endüstrileşme ve beraberinde kentleşme etkisi altında kalınca; kültürel olarak yeniden yapılanma sürecine girmekte, değer yargılarında oluşan önemli değişikliklerin sonucunda da sosyal ve ekonomik yapıda değişimler oluşmaktadır. Bu değişimlerin bir sonucu olarak, mimari ve kentsel bazı değişiklikler meydana gelmektedir. Günümüz kentlerindeki bu durum; tarihî kentlerin fiziksel yapısını değiştirmektedir. Kentlerde meydana gelen ekonomik değişim ve yapıların oluşan yeni ihtiyaçlara cevap verememeleri, farklı ihtiyaçları da karşılamaları gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Koşulların ve değer yargılarının hızla değiştiği bir toplumda, zaman içerisinde Kültürel miras beklentilere cevap verememeye başlamaktadır. Süreçte kültürel mirasın kullanımı sonra erer ve devamında terk edilmiş, bakımsız bir görüntü ortaya çıkar. Mirasın hem kültürel boyutta, hem de ekonomik boyutta ülkeye katkı sağlaması için, yeniden kazandırılması gerekmektedir. Bu kazanımın sürekliliğinin sağlanması, ancak yapının kullanılması ile olabilir. Yapının kullanılması ise işlevlendirilmesi sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Yeniden işlevlendirilmesi planlanan yapı ve alanlar, 2.1.1. bölümünde aktarılan yasal mevzuat çerçevesinde ele alınmakta ve uygulamaya yönelik kararlar geliştirilmektedir. Bu kapsamda benimsenen ve uygulanan müdahale yöntemleri şöyledir;

2.3.1 Yeniden Kullanım (Reuse)

Yeniden kullanım kavramı, yapının eskimesi, kullanım değerini yitirmesi ve teknolojik olarak yetersiz kalması nedeniyle, yapının onarımı sağlanarak tekrardan kullanıma açılmasıdır. Yeniden kullanım yapının tarih içerisinde tekrar farklı kişiler tarafından farklı amaca hizmet etmesiyle veya aynı amaca hizmet etmesi ile sağlanabilir. Dolayısıyla yeniden kullanımı tarihi yapıya yeni işlevin atanması veya eski işlevin farklı bir organizasyonla devam ettirilmesi olarak tanımlamak mümkündür.

2.3.2 Yeniden Hayat Verme (*Regeneration*)

Rejenerasyon yeniden teşekkül, yeniden doğma, ıslah olma, yenilenme gibi kavramlarla ifade edilmektedir. Yok, olmuş, bozulmuş, çöküntüye uğramış alanlarda yeni bir dokunun yaratılması anlamına gelmektedir. Özden(2002), rejenerasyonu yeni dokunun oluşumu sırasında ıslah edilebilecek alanların iyileştirilmek şartıyla dokuya kazandırılması olarak ifade etmektedir. Başka bir bakışla rejenerasyon bir yenileme türü olup, mevcut fakat eskimiş ve fonksiyonunu yitirmiş kısımların yenilenmesi ve tekrar oluşturulması amacına dönüktür. Bu dönüştürme çalışması yeni işlev atanarak sağlanabilmektedir.

2.3.3 İyileştirme (*Rehabilitation*)

Çetiner(1985), rehabilitasyon, planlı olarak gelişmiş, ancak zamanla yıpranmış, çeşitli eklemelerle yoğunlukları artmış yapı ve bina gruplarının yeniden bir düzenleme ile sağlıklı hale getirilmesi için uygulanan sağlıklılaştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır. Özden (2002) ise, bozulmaların, sağlıklı ve nitelişiz gelişmelerin başladığı, ancak özgün nitelişini henüz kaybetmemiş olan kentsel çevrenin yeniden eski haline kavuşturulması olarak tanımlamaktadır. Göksu'ya(2005) göre, rehabilitasyon; kentin tümünün ya da belirli bir parçasının, fiziksel olarak yıpranması, ya da gereksinime cevap vermemesi durumunda, mevcut binaların veya çevrenin daha iyi yaşam standartlarına kavuşturulması için, mevcut toplum yapısını bozmadan, bazı müdahalelerle kullanılabilir özelliklerinin iyileştirilmesidir. Keleş(1998) ise başka bir bakışla, bir yerleşim yerinin tümünü ya da bir bölümünü, işlevlerini gereğı gibi yerine getiremez durumdan kurtarmak, özellikle oturulabilirlik niteliklerini yitirmiş ve eskimiş konut alanlarını daha iyi işlev özelliklerine avuşturmak olarak tanımlanmaktadır (s. 49). Bu rehabilitasyon çalışmaları esnasında, alanın bir kısmı farklı işlevler içinde kullanılabilir.

2.3.4 Kentsel Yenileşme (Urban Renaissance)

1980’li yıllarda Avrupa Konseyince, üye ülkelerinde katılımıyla, kentsel yenileme uygulamalarında, kentsel kimlik kaybı ve tekdüzeleştirilen kentler sorunlarının ortaya çıkması nedeniyle, yerine”kentsel yenileşme” kavramı kullanılması önerilmiştir.

“Kentsel yenileme yerine uygulaması önerilen “kentsel yenileşme’ (urban renaissance) stratejileri ile bu kez, kentli insanın, kent mekânı ile birlikte ele alınması, kentin yerleşik değerlerinin ölçü ve oranları ile korunması, mekânsal tanım ve anlamları ile saklı tutulurken, kent kültürü ve kentsel yaşamı yeniden canlandırma amaçlanmaktadır”(Birsal, Polat, Yılmaz, 2003). Kentsel yaşamın yeniden canlandırılması ise, alanların kullanılır kılınması ile mümkündür. Bu da yeniden işlevlendirmeyi gerektirmektedir. Böylelikle korunamayan, kentsel tarihi mekânın yıkılıp yeniden yapılmasıyla ortaya çıkan kültürel ve tarihsel yok ediş, yerini, özgürlüğünü koruyabilmiş, çağdaş yaşam koşullarına uygun, kentte yaşanılabilir mekânların yaratılması olgusu almıştır.

Kentsel yenileşme stratejilerinin uygulanması ile planlamada çok sık gündeme gelen“sürdürülebilirlik” kavramının “kent mekânında” ve ‘kent kültüründe” uygulanabilmesi sağlanmaktadır.

2.4 Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesini Gerektiren Nedenler

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi, çağdaş bir koruma müdahalesidir. Bu koruma müdahalesi, kullanım dışı kalan ve çağın ihtiyaçlarına karşılık veremeyen yapıları, yok olmaktan kurtaran, sürekli bakım ve onarımının yapılarak, varlığının devam etmesini sağlayan, tarihi yapıların kentsel yaşama katılmasını sağlayan, bir çalışmadır. Korunması gerekli kültür mirasımızın yeniden işlevlendirilerek gelecek kuşaklara iletilmesi, kültürel sürekliliğin sağlanması, tarihi kanıtların korunması, insanlara tarih ile bütünleşik yeni yaşam olanakları sağlanması, bu alanların

kullanılarak bu alanlardan ekonomik fayda sağlanması, daha güzel ve temiz alanlar yaratılması açısından önemlidir.

Tarihi yapıların işlevlendirilerek korunması, titiz bir çalışma gerektirmektedir. Müdahalenin sınırları kesin olarak belirlenmelidir. Yeniden işlevlendirme müdahalelerinde, yapının mimari özelliklerini etkileyecek, geri dönülmez uygulamaların yapılmaması, yapının farklı bir işlevin gereksinimlerine cevap verecek nitelikte olması sağlanmalıdır. Mevcut yapı özelliklerini değiştirmeden, yapıdan maksimum derecede yararlanılmalıdır.

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirmeye ihtiyaç duymaları, içsel ve dışsal müdahaleler sonucunda ortaya çıkmaktadır. İçsel müdahale, doku içerisinde yaşayan kullanıcıların, değişen gereksinim, istem ve ilişkileri bağlamında ortaya çıkan müdahalelerdir. Kullanıcı, çoğu zaman bilinçsiz olarak dokudaki yapıları ve çevreye zarar veren müdahalelerde bulunmaktadır. Dokunun yakın çevresindeki yeni yapılaşmalara benzer dokular oluşturarak ya da alanı terk ederek, dokunun bozulmasına veya çöküntü alanı haline gelmesine neden olmaktadır.

Dışsal müdahale ise kendi içinde ikiye ayrılır. Bunların ilki, dokunun çevresinde bulunan alanlarda ortaya çıkan rant taleplerinin etkisidir. Bu alanlardaki rant talepleri, çoğu zaman, yerel yönetimlerce kabul görmenin ve buna yönelik yapılan yeni düzenlemelerin sonucunda, alanın yakınındaki tarihi kentsel dokuda bir baskı oluşturmaktadır. Doku dışındaki alanlarda artan rant, dokuda bir takım bozulmalara sebep olmaktadır. İkinci tip dışsal müdahale ise, plan ile yapılan müdahalelerdir. Eğer doku sit alanı kapsamı içine alınmışsa, dokuya müdahale, koruma – geliştirme – yenileme kapsamında yeniden işlevlendirme ya da mevcut işlevi devam ettirme yönünde bir düzenlemedir. Ancak doku, sit alanı dışında kalıyorsa, imar planı kararları doğrultusunda bir müdahale söz konusudur.

Bu içsel ve dışsal müdahaleler, tarihi yapıların işlevlendirilmesini gerektiren nedenleri doğurmaktadır. Bu nedenler; sosyo – kültürel değişimler, ekonomik nedenler ve çevre faktörüdür.

2.4.1 Sosyo- Kültürel Değişimler

Endüstrileşme devrimi ile ortaya çıkan sosyo- ekonomik, kültürel, fiziksel, çevresel değişimler, mimari alanda da etkili olmuştur. Daha sonrada küreselleşme kentleri etkilemiştir. Yeni iletişim sistemleriyle etkileşim ağları, günlük yaşamımızdan ekonomik, sosyal ve kültürel yapıları da içeren her boyutu, her düzeyi, her mekânı değiştirmekte ve yeniden biçimlendirmektedir. Yani sürece baktığımızda değişimler ilk olarak, sanayi kentlerine geçişte, ikinci olarak da sanayi kentlerinden küresel kente geçişte yaşanmıştır.

Gelecek kentlerin gelişimi tarihi kültür alanlarının korunmasına bağlıdır. Tarihsel ve kültürel kent dokuları ya da yapısı, kentlerin geçmişe ait üsluplarını, tarzlarını ve özgün kimlikleri hakkında bize bilgi verir. Tarihsel ve kültürel merkezlerin çevresinde oluşan değişimler yapıyı veya dokuyu direk olarak etkilemektedir. sosyo – kültürel değişimlerde bu değişimlerdenidir. Sosyo – Kültürel değişimleri şu başlıklar altında inceleyebiliriz

Koşulların, değer yargılarının ve daha pek çok unsurun hızla değiştiği toplumsal yapının yeni biçim ve düzenlemelere yöneldiği bir çağdayız. Zaman boyutu içerisinde işlevler değişebilmekte, fakat yapılar kalabilmektedir. Bu durum, eski ya da yeni yapılmış binaların gelecekte, bu defa başka bir açıdan kullanıma açılmasını gerektirebilir. Her çağın yapısı ve kentleri o zamanın fonksiyonlarına ihtiyaç duymuş, bu ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde yapılmıştır. Bugünün ihtiyaçlarına karşılık verememesi yok olma nedeni olmamalıdır. Eski yapılara, gelir getirecek bir meta olarak bakmanın yanı sıra, bundan önemli olarak bu yapılara, değerlendirilmesi gereken, kullanılması gereken, yaşatılması, gelecek kuşaklara aktarılması gereken kültür ürünleri olarak bakılması daha doğru bir görüştür (Altınoluk, 1998).

2.4.1.1 Aile Yapısının Değişimi

Aile yapısının değişimi, yapısal anlamda direk olarak konut kullanımını etkilemektedir. Ailenin büyüklüğü, ailenin sosyo – ekonomik statüsü, dünya görüşü ve toplumsal tutumu zamanla değişmiştir. Ailede kadın rolünün baskınlığı artmış ve bu da paylaşımların artmasına sebep olmuştur. Örneğin tarihi kent merkezlerindeki konutlar o zamanın ihtiyaçlarına göre geniş aileleri barındıracak şekilde yapılmıştır. Kentlerdeki sosyal yapının değişmesi sonucu küçülen ailelere bu konutların kullanışsız gelmesi sonucu aileler yeni yaşam tarzlarına uygun yeni konutlara taşınmayı tercih etmişlerdir. Terk edilen konutlar ya boş kalarak yıkılmaya mahkûm edilmiş ya da düşük fiyatlarla kırsal alandan gelenlere kiralanmıştır. Düşük kiraya oturan kiracıların bu konutları korumaları mümkün değildir.

Çekirdek aile yaşantısına geçilmesi sonucu, evlerdeki yaşam birimleri küçülmüş ve toplu konutlarda yaşamaya başlanmıştır. Buda yapılardaki iç mekân organizasyonun değişimine neden olmuştur. Günümüzde eskiden konut olarak kullanılan mekânlar, daha çok kişiye hitap eden işlevlerle donatılmaktadır. Bu yapılar, el sanatları sergilerinin yapıldığı bir alana, eğlence mekânına yâda küçük bir ticarethaneye dönüşmektedir.

2.4.1.2 Dünya Görüşü Ve Toplumsal Tutumların Değişim

Dünya görüşü kültürel aktarımlarla açıklanabilecek bir kavramdır. Görüş ve tutumların değişiminde ulusun dini, dili ve siyasi tarihi önemli bir rol oynar. Bu görüşlerin değişmesiyle, farklı sosyal mekânlara, ortak kullanımlara ihtiyaç duyulur ve tarihteki tutum ve görüşleri destekleyen mekânların günümüzde kullanılmaması ile bu mekânlar günümüz ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde dönüştürülür.

Zamanla değişen yaşam biçimi ve ona bağlı istekler nedeniyle birçok tarihi yapı özgün işlevini yitirmekte, ilk yapılış amacından farklı bir işleve hizmet etmek için uyarlanmaktadır.

Hamam, kervansaray, tekke, manastır gibi tarihi yapı türleri ancak özel durumlarda özgün işlevlerini sürdürdüklerinden, bu yapı türlerinin farklı amaçlarla kullanılmaları zorunlu olmaktadır. Konut, otel gibi işlevleri günümüzde de geçerli olan binalar ise bugün yapılan benzerlerinin konfor koşullarını sunmaktan uzak olduklarından, işlevsel olarak eskiyerek standart altı kalmakta, güncelleştirme yapılmadığında, terk edilerek harap olmaktadır.

2.4.1.3 İnanç Değerlerinin Değişimi

İnanç değerleri, tutum ve alışkanlıklar, her dönem bir yaşam tarzı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yaşam, yapıları, kentleşmeyi, mekânları etkilemektedir. Günümüzde ilim dünyasına olan inanın yerini bilim dünyasına bırakmasıyla, tarihte dini amaçla kullanılan alanlar günümüzde kullanılmamaktadır. Veya günümüzde belli sebeplerden dolayı ülkemize yerleşmiş ve kendi inançları doğrultusunda yaptıkları dini yapıları kullanan kesimlerin günümüzde olmaması veya sayılarının azalması da yapıların boş kalmasına sebep olmaktadır. Günümüz inanç değerleri işlevsel eskimeye sebep olabilecek nedenlerdendir. Buda işlevlendirmenin sebeplerindendir. Örneğin kiliselerin birçoğunun cemaatini kaybetmesiyle, bazılarının camii olarak kullanılması, kimilerininse terk edilerek kendi haline bırakılması kaçınılmaz bir sonudur.

2.4.1.4 Politik Değerlerin Değişimi

Dönemin siyasi gücü, belediyeler, yerel yönetimler yapı veya doku bazında korumanın önemini artırıcı veya azaltıcı etkilerdir. Bu anlamda yapıların korunması dahilinde, yeniden işlevlendirmeyede neden olacak etkenler arasında sayabiliriz.

2.4.2 Ekonomik Nedenler

Tarihi yapıların değerlendirilerek ihtiyaç olan işlevlere cevap verebilmesi ile o işlevi görecektir yeni bir binanın yapılmasına gerek duyulmamaktadır. Bu uygulama

ülkede ekonomik bir kalkınma yaratarak kültürel mirasın korunmasını sağlamaktadır. Eski yapılara, gelir getirecek bir meta olarak bakmanın yanı sıra, bundan da önemli olarak bu yapılara değerlendirilmesi gereken, kullanılması gereken, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken kültür ürünleri olarak bakmak daha doğru bir görüştür’’ (Altınoluk, 1998, s.19). Eski yapıların çağdaş fonksiyonlarla donatılıp yasama kazandırılması, kültür ve uygarlık ürünlerine gösterilen saygının sonucu olduğu gibi, bu konunun ekonomik boyutu da bulunmaktadır.

Tarihi yapıların yıkılıp yeniden yapılması “enerji yoğun “bir çabayı gerektiren yüksek maliyetli bir işlemdir. Burada konu olan yıkım ve yapım maliyetinin yanı sıra para ile ölçülemeyen tarihsel değerdir. Bir yapının yıkılıp yeniden yapılması uzun hukuksal süreç, isin yüklenme maliyeti ve kamuya ağır yükler getirecek kamulaştırma maliyetlerinin tümünü kapsar. Bu maliyet hem kamuya ağır yükler getirirken hem de kentin gelişmekte olan ve yatırıma ihtiyacı olan alanlara gerekli yatırımların yapılamamasına neden olur.

Kentsel dokunun yeniden islevlendirilmesi ise “emek yoğun” çalışmaları gerektirir. Düzenli ve planlı bir çalışma sonucu belki de kamuya hiçbir yük getirmeden bu çalışma tamamlanabilir. Böylelikle hem koruma eylemi gerçekleştirirken hem de alternatif çalışma alanları elde edilir.

2.4.2.1 Değerli Alanların Kullanılır Kılınması

Tarihi çevreler, özgün kullanımları nedeni ile günümüz şehir merkezlerinde yer almaktadır. Bu merkezler günlük yaşamda sık sık insanlar tarafından gidilen, günlük ihtiyaçların sağlandığı, ticaret alanlarının bol miktarda yer aldığı, kullanılmayan boş alanların bulunmadığı mekânlardır. Bu alanlarda bulunan, kullanılmayan, bakımsız tarihi yapıların kente yeniden katılması, yeni işlev yüklenmesi ile olur. Yeni işlev yüklenmesi ekonomik anlamda kente fayda sağlamasının yanında, kentin gereksinimlerine cevap veren, sağlıklı bir yapı görüntüsü ile olumlu bir çalışma olacaktır.

2.4.3 Çevre Faktörü

Yapıların mimari özellikleri her zaman birbirleri ile iletişim içerisindedir. Çevresi ile etkileşimini yitirmiş yapı, işlevliğini yitirmiş yapı demektir. Tarihi yapıların içinde yer aldığı çevrenin fiziksel, işlevsel ya da kültürel açıdan değişmesi, yeniden işlevlendirmeyi gerektiren bir diğer etkidir. Örneğin; konut alanların ticaret baskısı altında kalması veya bir bölgenin alan kullanımlarının değişmesi üzerine kararlar, yeniden yapılanma nedeni olabilir. Sokak ölçeğinde, ada ölçeğinde veya sınırlara çevrilmiş bir çevrenin, öncelikli değerlerinin saptanması gerekmektedir

Çevre değişimleri yeniden işlevlendirmeyi gerektirebilir. Örneğin; konut alanların ticaret baskısı altında kalması veya bir bölgenin herhangi bir amaç için kullanımı üzerine kararlar, yeniden yapılanma nedeni olabilir. Sokak ölçeğinde, ada ölçeğinde veya sınırlara çevrilmiş bir çevrenin, öncelikli değerlerinin saptanması gerekmektedir.

Tarihi yapının çevresiyle beraber düşünülmesi ve yakın çevresinin koşullarına ve şartlarına göre kendini yenileyebilir olması önemlidir. Hiç bir yapı tek başına düşünülemez, her zaman yapı çevresiyle yorumlanır. Yapılı çevrenin işlevliği, sunduğu hizmetler, bize bölgede yaşayan halkın sosyo- kültürel nitelikleri hakkında da fikir vermektedir. Örneğin konut alanlarının ticaret baskısı altında kalması veya bir bölgenin herhangi bir amaç için kullanımı üzerine kararlar, değişimin nedenleri olabilir.

Tarihi yapının yollara, rekreasyon alanlarına, yeşil alanlara olan konumu tarihi yapının korunmasında olduğu gibi, yeniden işlevlendirilmesinde de önemli rol oynamaktadır. Kullanılır bir peyzajı tamamlayan bir yapının peyzaj öğeleri ile beraber yeniden işlevlendirilmesi, hem alan kullanıcıları, hemde alanın zenginliği açısından olumlu bir uygulamadır.

2.5 Tarihi Yapıların İşlevlendirilmesinde Yeni İşlevin Belirlenmesini Etkileyen Faktörler

Kentler, fiziki–yapılaşmış çevre ve içinde barındırdıkları toplumsal–kültürel çevre ile bir bütün oluştururlar. Sürekli değişim ve gelişim halinde olan toplumlar, kentsel dokunun da yeniden tanımlanmasına, neden olur. Tarihi kentsel dokuyu oluşturan yapılar, bulundukları dönemin sosyal, ekonomik gereksinimlerini karşılamak üzere yapılmışlardır. Değişen yaşam biçimleri, yönetim yapısı, kapital gücü, nüfus artışı, göçler ve benzerleri farklı istemler doğurmuş ve farklı yaşam mekânlarının oluşmasına neden olmuştur. Bu değişim ve gelişim sürecinde, tarihi kentsel dokuların da günümüz gereksinimlerini karşılaması ve çöküntü alanları haline dönüşmemesi için çevre ve yaşam kalitelerinin artırılması gerekmektedir. Bu amaçla geçmişle gelecek arasında bir köprü kuran ve kimlik olgusunu koruyan, koruma – geliştirme – yenileme amaçlı çözüm önerileri üretilmesi zorunludur.

Bu bağlamda, tarihsel mekân kullanımının, günümüz koşullarıyla ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Tarihi mekânların toplum yaşamı ile ilişkilerinin, benzen – ayrısan, tümüyle geçersizleşen yönlerinin saptanması yaklaşımı ile günümüz koşulları ile ilişkilendirme sağlanabilir.

Tarihi yapıların korunmasında ve bu kapsamda yeniden işlevlendirilmesinde, yapıya dair birçok ölçüt göz önüne alınmalı ve yapı üzerindeki etki değerleri saptanmalıdır. Çünkü bu etki değerleri bize yapının yeni işlevinin ne olması gerektiğine dair kesin veriler sunacaktır. Yapının varlığını sürdürebilmesi, ancak tüm bu kriterlerin göz önüne alınarak, verilen kararlar dâhilinde sağlanacaktır. Yapıya verilecek yeni işlevin belirlenmesinde etkili olan faktörler aşağıda sıralanmıştır.

2.5.1 Sosyo – Kültürel Etkiler

Tarihi yapının varlığını sürdürebilmesi, yapının kullanıcıları tarafından sağlanmaktadır. Tarihi yapılar, anı değerine ve yaşanmışlık değerine sahip olması

nedeniyle, kullanıcının yapıya karşı bağlılığının, aidiyet duygusunun daha gelişmiş olduğu mekânlardır. Fakat zor olan kullanılmayan ve kimsenin uğramadığı hatta görünüş itibariyle bakımsız gözüken bu tarihi yapıların, toplumun kullanımına açarak, buranın yeniden kullanıcı bulmasını sağlamaktır.

İşlevlendireceğimiz tarihi yapının bulunduğu bölgedeki insanların, aile yapısı, etkinlik alanları, sosyo-ekonomik statüleri, dünya görüşleri, yaşam biçimleri birbirleri ile olan ilişkileri, yaş grupları, çalıştıkları alanlar, kültür düzeyleri, tarihi yapı bilinci; tarihi yapıyı kullanacak olan kişilerle ilgili önceden tespit edilmesi gereken unsurlardır. Örneğin, gelir seviyesi düşük, kültürel anlamda donanımsız olan bir grup tarihi çevrede yaşayan insanlar için, yeniden işlevlendirme kararlarında müze yerine, gelir seviyesine, kültürel donanımını güçlendirecek bir kullanımın seçilmesi daha uygun olacaktır. Yeni işlev halkın ihtiyaçlarını sağlayacak doğrultuda, halkın isteği doğrultusunda ve kabul edilebilir olması gerekmektedir. Kendilerine yabancı bir işlev, yapının kullanımını sağlamayacaktır.

2.5.2 Ekonomik Etkenler

Tarihi yapıların restorasyonunda ve yeniden işlevlendirilmesinde, uygun finansman ve öngörülen ticari beklentide etken olmaktadır. Maddi desteğin boyutları, planlama sınırlarını belirleyen önemli faktörlerdendir.

2.5.2.1 Finansman Bulunması

Tarihi yapıların restorasyon çalışmaları yüksek maliyet gerektiren çalışmalardır. Yapı sahibi, özel şirketler, yerel yönetimler veya konuyla ilgili örgütler temel finans kaynaklarıdır. Burada finansman sağlanması restorasyon ve yeniden işlevlendirme müdahalelerine bir başlangıç yapacaktır. İşlev müdahalelerini belirleyen en önemli etkenlerden bir tanesinde finans kaynağının gelir boyutlarıdır. Planlanmış olan yeni düzenlemeler veya yeni ekler, maddi boyutlara göre tekrar düzenlenir ve çalışmalar bu doğrultuda ilerler. Finansal desteğin boyutlarının, yeni işlev kararlarında

yönlendirici olması, korunması gerekli yapı ve ya alanların mimari ve kültürel öğelerini olumsuz yönde etkilememelidir.

2.5.2.2 Öncelikli Ekonomik Değer Oluşturulması

Yapının yeni kullanımını belirleyen etkenlerden biride, yapının yeni kullanımından kazanç sağlama çalışmalarıdır. Tarihi yapıyı bir kazanç unsuru olarak gören, yapının korunmasında bilimsel veriler yerine gelir beklentilerini esas alan veriler, bu yapıların restorasyon ve yeniden işlevlendirme kararlarını olumsuz etkilemektedir. Bu durum yapıya tamamen çıkar amaçlı işlevler yüklenmesine neden olmakta, yapının mimari özellikleri değiştirilmekte ve tarihi değer özelliği yok edilmektedir. Günümüzde, özellikle turistik alanlarda bu tür uygulamalar sıkça görülmekte, tarihi yapı stokunun bir bölümü bilinçsizce, yapıya zarar verecek şekilde yeniden kullanılmaktadır.

2.5.3 Yasal Etkenler

Koruma disiplininde çalışan bilim dalları, hükümetler, yerel yönetimler, uluslararası düzlemde belirlenen genel yasalar ve milletlerarası sözleşmeler korumayı yönlendiren kesin kuramlarla yazılı belgeler oluşturmuşlardır. Türkiye’de; Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu ve koruma kurullarının yönetmelikleri koruma çerçevesini etkileyen yasal düzenlemelerdir.

Ulusal mevzuatın yanı sıra, uluslar arası kurum ve örgütlerin hazırladığı ve benimsenen bildirge, tüzük ve benzeri çalışmalar da koruma müdahalelerini belirleyen unsurlardır.

ICOMOS Bildirgesi yeniden işlevlendirilerek kullanımı ‘uyarlama’ ifadesi ile tanımlamakta ve konuya ilişkin şu görüşlere yer vermektedir;

‘‘ Uyarlama; Yapının ve alanın en uygun kullanımlarına dönüştürülmesidir. Uyarlama, alanın korunmasının başka biçimde yapılamadığı ve önerilen uyumlu kullanımın alanın veya kültürel önemini olumsuz yönde etkilemediği durumlarda kabul edilebilir. Ancak ileride geriye dönülebilir olması önemlidir. ‘‘

Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesinin 12. maddesi kültürel mirastan söz ederken;

‘‘ ... kültür mirasının mimari ve tarihsel özelliklerini koruma açısından, korunan varlıkların, çağdaş hayatın gereksinimleri göz önüne alınacak şekilde kullanımını ve uygun olan durumlarda, eski binaların yeni kullanımlara uygun hale getirilmesi, desteklenmesi gerekmektedir ... ‘‘ tanımını kullanmakta, yeniden kullanımın korumadaki önemini vurgulamaktadır.

Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesinde ;

‘‘ Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı yada süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir ‘‘ denilerek yeniden kullanımla ilgili temel yaklaşımın ana çizgileri belirlenmiştir.

Yeniden işlevlendirme konusunda evrensel yasalarda, her türlü yapısal değişim, tarihi yapıya bir müdahale olarak görülmektedir ve bu müdahalelerin yapının özgünlüğünü yitirmesine neden olduğu düşünüldüğünden, en aza indirgenmesi beklenmektedir. Hiçbir tarihsel öğenin zarar görmesi, değiştirilmesi ve yok edilmesi istenmemektedir. Bu anlamda yeniden işlevlendirmeyi gerektiren müdahaleler, teknik olarak gerçekleştirilebiliyorsa, geriye döndürülebilir nitelikte olmalıdır. Buradaki amaç, müdahalede kullanılan parça ve malzemelerin yerinden çıkartılarak, başka bir onarım önleminin uygulanabilir olmasıdır. Sonsuza dek yapının aynı işlevle kullanılamayacağı da düşünülerek, müdahaleler ileride gerekebilecek yeni

önlemlerin uygulanmasını güçleştirmeyecek şekilde gerçekleştirilmelidir. Müdahalelerde, kültür varlığında var olan özgün malzeme en üst düzeyde korunmalı, değişiklik ve ekler özgünden ayırt edilebilir nitelikte olmalıdır. Tüm bunlar yasal mevzuatlarda açıklanarak, işlevlendirmeye yönelik müdahalelerin ana çerçevesini oluşturmaktadır.

2.5.4 Çevresel Etkenler

Yeni işlev kararında, yapıyı çevrenin de rolü büyüktür. Çünkü hiç bir bina tek başına düşünülemez, hepsi kentin bir parçasıdır ve kent bir bütün olarak algılanır. Yapılarda kentte, her zaman birbirleri ile ilişki içerisinde.

2.5.4.1 Yapının Bulunduğu Konum

Yapını bulunduğu konum, yapının kullanımı itibariyle önem taşımaktadır. Çevresel faktörler dikkate alınarak uygulanmış yeniden işlevlendirme projesinde, ekonomik anlamda da en iyi sonuca ulaşılabilir. Yapının parsel konumlanışı, ulaşım imkânları, manzaraya yönelişi gibi sonuçlar yeni işlevin belirlenmesinde etken olacaktır. Gereksinimlerin değişkenliği göz önüne alınarak tarihsel yapılarda titiz davranılmalı, yanlışlar yaşanmamalıdır. Özellikle anıtsal yapılar kapsamında karar vermelerde çok dikkatli olunmalıdır.

Coğrafi ve Topografik nitelikler anlamında Tarihi dokularda yapılacak yeniden işlevlendirmede, uygulanacak tasarımlarda bölgenin iklimsel verileri, bitki örtüsü, eğim gibi tasarımda veri olabilecek nitelikler saptanarak, planlamada uygulanacak politikalarda göz önünde tutulmalıdır.

2.5.4.2 Mevcut Yapı Stoğu

Tarihi yapının çevresinde konumlanan yapıların işlevselliği, kullanım amaçları, işlevliliği, gereksinimleri karşılayıp karşılamaması, bu yapıların kullanıcılarla olan

ilişkisi yeni işlevlendirmede bize yol gösterici olacaktır. Kullanıcı potansiyeli ve yapının konumunun yoğunluğu kriterleriyle, çevresindeki işlevler ve gereksinimler belirlenir. Yapıya ihtiyaç duyulan ve çevresinde aynı işlevli kullanımın olmadığı bir işlev, aynı işlevli kullanımın olduğu fakat yetersiz kaldığı bir işlev, ya da var olan bir işlevi tamamlayıcı gereksinim duyulan bir işlevle yeniden işlevlendirme yapılabilir.

Yeniden işlevlendirilecek tarihi alanların mevcut kentsel alan kullanımı ve kent bütününe alan kullanımı, bu alana verilecek fonksiyonun belirlenmesinde faktörlerdir.

2.5.4.3 Yapının Peyzajla İlişkisi

Tarihi yapının çevre düzenlemeleriyle, yeşil alanlarla, park alanlarıyla, rekreasyon alanlarına konumuyla olan ilişkisi, yakınlığı ve bu alanların kullanılıyor olması ile ilişkilendirilmesi, yeni işlev kararının verilmesini etkileyen sebeplerdir.

2.5.4.4 Demografik Yoğunluk

Tarihi dokunun nüfus yapısı bu alana verilecek işlevi belirleyici etmenlerden biridir. Alanın nüfusu, nüfusun çalıştığı sektörlerin dağılımı, yaşlı ve genç nüfus yoğunluğu, nüfusun genel gelir durumu, eğitim düzeyi ve kentle bu alanda yaşayan nüfusun hareketliliğinin (çalışma alanları-konut alanları hareketliliği) belirlenmesi yeni işlevin tespitinde önemli bilgilerdir.

Çok düşük yoğunluklu alt gelir grubunun yaşadığı alanların tamamen turizm ve ticaret fonksiyonuna dönüştürülmesi yanlış sonuçlar doğurabilir. Bu alanların nüfus yoğunluğu belli bir düzeyde tutularak bu alanların bu alanların kimliklerini koruma çabası içerisinde olunmalıdır.

2.5.5 Mimari Niteliklerin Etkisi

Tarihi yapıların mimari niteliği, yapı potansiyelini belirlemekte ve bu nedenle yapının yeni işlevinin belirlenmesinde önem kazanmaktadır.

Yapının mimari elemanları, mekân oluşum şeması, mekân boyutları, kullanılan malzeme, cephe özellikleri, strüktürel elemanların korunmuş veya korunmamış olması verilecek işleve etki eden diğer unsurlardandır. Mimari niteliklerin etkisini şu şekilde sıralayabiliriz;

2.5.5.1 Plan, Cephe ve Kesit Kurgusu

Zamanın sonsuz sürekliliği içerisinde toplumun ve mekânın değişimi kaçınılmazdır. Bu değişim içerisinde, kültürel kimliğin sürdürülebilmesi için, bu kimliği oluşturan öğelerin yok sayılmaması, aksine yeniden yorumlanarak, zamanın gerekçelerine göre güncellenmesi gerekmektedir.

Bu güncelleme mimaride, kültürel kimliği oluşturan toplumsal ve kültürel olguların, mekânsal boyuttaki yansımalarıdır. Mekânsal ölçekte değişim, kullanıcının gereksinimi ve yaşam şeklindeki değişimlerden oluşmaktadır.

Mekânsal ölçekte, tarihi yapı içerisindeki bölünmeler, bölümlerdeki süslemeler, bezemeler, bu bölümlerin hacimleri, bu bölümlerin ne olarak kullanıldığı, cepheye yansımaları, doluluk boşluk oranları, binaların yükseklik ve kat durumları bize yeniden işlevlendirmede, benimseyebileceğimiz yeni işlevin ve plan şemasının, iç mekân organizasyonunun nasıl olacağı hakkında fikir vermektedir. Restorasyon projelerinde, yasalarında söylediği gibi, yapının orijinalinden farklı plan ve cephe kurgusu, nitelikli eklerin yeni işlev koşullarına uydurularak ortadan kaldırılması, yapıya geri dönüşü olmayacak şekilde etkileyecek müdahalelerin yapılmaması için, mimari özellikler işlevlendirmede önemli girdi olacaktır.

2.5.5.2 Yapının Yapım Malzemeleri ve Strüktürel Elemanlarının Durumu

Tarihi yapılarda kullanılan malzeme ve strüktürel elemanlar, yapının yeni işlevinde yapılacak olan müdahalenin boyutlarını ve ekonomik anlamda kar- zarar karşılaştırılmasının sonucunu ortaya çıkaracaktır. Yapının potansiyelini öncelik alan bir yaklaşımla, yeni işlevin yapım sistemi ve malzemesini belirlemesi veya değiştirmesi değil, yapının mevcut niteliklerinin, yeni işlevi belirlemesi uygundur.

2.6 Tarihi Yapıların Yeni İşlevleriyle Kullanım Şekilleri

Tarihi yapıların kullanım şekillerine göre, ya yeni işlevle kullanılırlar ya da kültürel gösterim amaçlı yapının var olması için kullanılırlar. Bir yapının ve mekânın değerlendirilmesi “ ne için kullanılacak” sorusuna cevap vermesiyle sağlanmaktadır. Bu anlamda kullanım esasına göre iki yöntem uygulanmaktadır.

2.6.1 Var Olan İşlevle Kültürel Gösterime Sunulması

Eskiden var olan işlevin devam ettirilmesi ve unutturulmamasını kapsayan bir yöntemdir. Orijinal işlev kullanımda olmasa da, bir anı olarak devamlılığın sağlanması düşünülebilir. Kullanıldığı dönemin sosyal, politik, kültürel vurgusunu (ve / veya vurgularını)taşıyorsa mekânın bir “ hatırlatma “ ögesi olarak kullanılmasında yarar vardır. Bu işlevin sabitlenmesi, bir kurguyla gösterime sunulması anlamına gelir.

Saray, kamu yapıları, endüstriyel binalar gibi işlevi kendinden tanımlı korunması gereken yapılarda genel eğilim en çarpıcı yaşam anının dondurulması ve gösterimi şeklindedir. Müze evler, saraylar, şatolar, işlevini yitirmiş dini yapılar, fabrikalarda içinde barındırdıkları gündelik eşyalarla kalıcı mekânlar olarak düzenlenebilirler. İşlerliği olduğu dönemlerin teknolojisi, günlük yaşamı, modaları, yaşam biçimi ve bileşenleri hakkında bilgi vermek üzerine kurulmuş düzenlemelerdir (Madran, 2000,s. 58).

Kanada'nın “ Les trois rivieres ” sanayi bölgesinde canlandırılan böyle bir uygulamada; su gücüne dayalı, kâğıt, alüminyum, dokuma üretimlerinin gerçekleştirildiği fabrika yeni teknolojilerle başka bir alana taşındığında geride kalan makinalar ve yapılar bir dönemin teknolojisini anlatmak üzere saklanmış ve müzeleştirilmiştir. Burada üretim esasları, metotları, in – situ makineler, animasyonlar, gösterilerle canlı tutulmaktadır.

Ankarada'ki eski TBMM binaları, değişik şehirlerdeki Atatürk evleri, İstanbulda'ki Tevfik Fikret Aşyan Müzesi, Ankara'daki Mehmet Akif Ersoy evi, Konya Mevlana Müzesi Türkiye'den örneklerdir.

Yurt dışında da önemli şahsiyetlerin, sanatçıların, devlet adamlarının yaşadıkları mekânların müzeleştirilmesi sürekli olarak uygulanmaktadır. Örneğin Montreal 'de bulunan Sir George – Etienne Cartier evinde, hem evde kullanılan eşyalar sergilenmekte aynı zamanda yaşamı profesyonel tiyatrocular tarafından drama tarzında canlandırılmaktadır.

Bu tür kültürel kullanım etkinlikleri sosyal katılımı, öğrenmeyi ve bilgilenmeyi sağladığı gibi, işlevini yitirmiş mekânların toplumsal anlamda var olmalarını da sağlamaktadır.

2.6.2 Yeni Bir İşlev Verilmesi

Yapıların yeniden işlevlendirilmesi konusunda bir başka yaklaşımda orijinal işlevlerinden farklı olarak kurgulanmış yeni bir tema doğrultusunda kullanımlarıdır. Sergi mekânı olarak kullanılan Darphane-i Amire binaları, yine sergileme etkinliklerine ev sahipliği yapan Tophane-i Amire, kültür etkinliklerine açılan Feshane, sanayi müzesine dönüştürülen Lengerhane, Türk İslam eserleri müzesi olarak hizmet veren İbrahim Paşa Sarayı örneklerdendir.

Ankarada ‘ki Anadolu Medeniyetleri Müzesi de 1938’den 1968 yılına kadar süren restorasyon ve düzenleme çalışmaları sonunda Mahmut Paşa Bedesteni ve Kurşunlu Han yapılarının birleştirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu mekânlar yeni işlevsel tanımlamalarına göre düzenlenmiş, Han’dan müzenin büro mekanları, Bedesten’den ise sergi salonları oluşturulmuştur. Sanat, tarih ve arkeoloji müzesi olarak kullanılan, bir zamanlar Fransa’nın siyasal merkezi olan Louvre Sarayı ünlü örneklerdendir.

Farklı dönemlerde hizmet vermiş dini yapıların da müze olarak yeniden işlevlendirilmesi sıkça görülen örneklerdendir. Roma ‘da Sistine Şapeli, Paris’te Notre – Dame Kilisesi, İstanbul’da Ayasofya kilisesi bu dönüşüme en güzel örneklerdendir (Altınoluk, 2000, s. 8).

2.7 Yeniden İşlevlendirme İlkeleri

Yeniden işlevlendirme ilkeleri yapı ölçeğinde ve alan ölçeğinde değişiklik göstermektedir. Yapı ölçeğinde ele alınacak kriterler tek bir yapıya odaklı kriterler olup, alınacak kararlar bu doğrultuda olacaktır. Alan ölçeğinde ise izlenecek süreç ve yöntem, alanın büyüklüğü, konumu, nitelikleri, fiziki durumu gibi çok sayıda verinin bir arada olduğu bir asama olup, yine bu anlamda izlenecek ilkeler değişiklikler göstermektedir.

2.7.1 Yapı Ölçeğinde Yeniden İşlevlendirme İlkeleri

Tarihi yapılar sembolik ve kültürel bazda hem hayatı için önemlidir. Günümüz modern yapıları Be karşılaştırıldığında tarihi yapıların genelde yumuşak strüktüre sahip olmalarından dolayı iç mekânlarında daha kolay değişiklik yapılabilir, iç mekâna yapılacak müdahalenin oranı o yapıya verilecek fonksiyona karşılama ihtiyacına göre değişiklik gösterir.

Fonksiyonu değiştirilen ya da rehabilitasyonu gerçekleştirilen bir bina ya da çevrede fiziki mekânda yapılan değişiklere ek olarak sosyal yapıda da değişiklik olur. Bu açıdan yapı ölçeğinde yeniden islevlendirmede üç boyut söz konusudur.

2.7.1.1 Mekân Analizi Boyutu

Tarihi yapıya verilecek olan yeni işlev, tarihi yapının mimari niteliklerini oluşturan fiziksel ve mekânsal özelliklere, sınırlı şekilde müdahale etmelidir. Bu sınır, uzmanlar tarafından ve denetleyici kurulları tarafından belirlenmelidir. Uygulayıcı firmalar, bu konuda hassas davranarak, geri dönüşü olmayan müdahalelerden kaçınmalıdır. Önerilen yeni işlevin müdahale sınırları, yapıya zarar verir boyutta olması halinde işlev değişikliğine gidilmelidir.

Büyük mekânların, az sayıda kullanıcılar, küçük mekânların, çok sayıda kullanıcılar tarafından kullanılması, yapıya zarar verebilmektedir. Yapıdaki mevcut işlevden kaynaklanan elemanlar değiştirilmeden, yerinde sergilenmeli veya kullanılmalıdır. Bu elemanların varlığından kaynaklanan zorluklar giderilmelidir. Yapı içerisinde gereksinim duyulan doğal ışık ve havalandırmanın, yeni işlevin gerektirdiği kadar sunulabilme olanağı olmalıdır. Bu olanağın olmadığı durumlarda, başka bir çözüm yoluna gidilmelidir. Yapının konumlandığı parsel alanı ile binaya verilecek yeni işlevin ihtiyaç duyduğu alanın belirlenmesi, önemli bir mevzudur. Bu sorunun özömlenememesi durumu, yeni kullanıcıları zor şartlarda bırakabilmektedir. Çağdaş fonksiyon vermeye bağlı olarak, günümüz teknolojisini en iyi şekilde uygulayabilmek, bir yandan açıkça gösterilmesi gereken elemanların gösterilmesi, saklanması gereken elemanların gizlenebilmesi sağlanmalıdır.

2.7.1.2 Mekân Organizasyonu Boyutu

Tarihi yapı içerisindeki mekân organizasyonu, plan ölçeğindeki yatay ve düşey dolaşım aksları, yapının ana plan şemasını oluşturmaktadır. Verilecek olan yeni işlevin mekân organizasyonu, bu plan şeması kararlarına bağlı kalınarak

oluşturulmalıdır. Her tip mekân organizasyonu için uygun kullanımlar saptanabilir. Fakat yapıların taban alanları, plandaki emsal değeri, servisler ve tavan yüksekliklerine dair özel taleplere bağlı olarak daha belirli kullanımlar önerilebilir.

Burada, mekân organizasyonu düşünülürken, binanın yapım şekli ve formuda getirilecek yeni aktiviteyi sınırlamamalıdır. Servis mekânları ile kullanım mekânları arasındaki sıkı ilişkiye bağlı olarak, yeni getirilen işlevin yeni servis mekânları ihtiyacı doğurup doğuramayacağı incelenmelidir. Yeni servis mekânlarına ihtiyaç duyulması halinde, yapıya en az şekilde zarar verilebilecek yerde ve şekilde tesisat sistemi çözümlenmelidir.

2.7.1.3 Kültürel Boyut

Zaman her şeyi değiştirdiği için verilen işlevinde bir süre sonra değişebileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Bu anlamda, sosyal dokudaki ve kültürel boyuttaki değişimlerin önceden kestirilebilmesi gerekmektedir. Bu yüzden, çevredeki, aile yapısı, dünya görüşü, inanç ve politik değerleri dikkatle etüd edilmelidir.

2.7.2 Alan Ölçeğinde Yeniden İşlevlendirme İlkeleri

Binaların yeniden işlevlendirilmesinde, olduğu gibi alan ölçeğinde de yeniden işlevlendirme yapılırken, programlama+tasarım+uygulama+kullanım aşamalarını kapsayan bir planlama sürecinin yaşatılması gereklidir. Planlama sürecinin yaşatılabilmesi için, her şeyden önce 1/5000 ölçekten itibaren 1/100'e doğru giden bir yelpaze içerisinde o konu üzerine bütün ayrıntıların hazırlanması gereklidir. Alan bir bütünün parçası olarak değerlendirilmelidir.

Yeni işlevin dış görünüşü, mekânın tarihsel imgesine zarar vermeden gerçekleştirilmelidir. Bu amaçla iç mekânda yapılacak değişikliklerin, dış mekâna yansımaları, kullanılacak ışıklandırma, levhalar, mekânın tarihsel görümünü engelleyecek, bastırarak ve mekânın tarihsel anlamını kaybetmesine neden olacak

şekilde yapılanmamalıdır. Tarihi alanların yeniden işlevlendirilmesi, tarihi kentsel dokunun ulaşım olanakları, diğer kentsel fonksiyonlarla bağlantıları ve alanın iç ulaşım ağı etüdü yapılarak değerlendirilmelidir. Ayrıca kentsel dokuda yapılacak yeniden işlevlendirmede, kentsel dokunun fonksiyonlarına cevap verebilecek servis imkânlarından yararlanabilmesi sağlanmalıdır. Kentsel tarihi dokunun günümüzün mevcut teknolojik olanaklarından faydalanabilmesinin sağlanması gereklidir. Fakat teknolojik gelişmelerin mekâna yansımaları minimum düzeyde tutulmalıdır.

Yeniden işlevlendirme yapılan alanların çevre ile olan ilişkileri iyi tanımlanabilmelidir. Koruma kavramının bir unsuru da ekolojik dengenin sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır. Bu bağlamda yeniden işlevlendirilen alanlarda çevreyi kirletici fonksiyonların verilmemesi gereklidir.

Kentsel korumanın en büyük etkileri sosyal alanda görülmektedir. Yeniden işlevlendirilen alanlarda yaşayan düşük gelir grubunun kendi yaşam alanlarından uzaklaştırılmadan, kent yaşamına katılmaları sağlanmalıdır. Bu nedenle yeniden işlevlendirilen alanlarda, yoğun konut kullanımı gereği göz önünde bulundurulmalıdır.

BÖLÜM ÜÇ

İŞLEVLENDİRME MODELLERİ

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi, yapının korunmasını, gelecek kuşaklara aktarılmasını, tarih bilincinin var olmasını sağlamanın yanında, ekonomik gelişime de katkı sağlamaktadır. Sosyal yaşama katkısı, kentsel yaşam kalitesini artırması, gereksinimleri sağlaması ve kent açısından da kente yeni bir yapının kazandırılmasının yanında, kent silüetini de olumlu yönde etkilemektedir. Burada önemli olan bu yeni işlev seçiminde etkili olan faktörlerin, dikkatle incelenip, disiplinlerarası bir çalışmayla tarihi yapıyı yönlendirmesinin sağlanmasıdır. Doğru yöntem seçimiyle yapı yeni işleviyle kente kazandırılmalıdır.

Tarih boyunca, birçok yapı, yeni kullanımlar için adapte edilmeye çalışılmıştır. Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi, 2. Dünya Savaşı sonrası kentleşme çalışmalarının sonucudur. Eski yapıların korunmasının ekonomiye olumlu katkısının olacağının saptanması, 70'li yıllarda tarihi çevre korumanın bir planlama politikası haline gelmesine neden olmuş ve bu politikanın ekonomik olduğu görülmüştür (Doğan, 2000, s.74).

Türkiye cumhuriyetinde, uygulanan yeniden işlevlendirilme müdahalelerine bakıldığında, ilk deneyim Topkapı Sarayı'dır. Cumhuriyet'in ilanını takiben Topkapı Sarayı onarılmış ve bir bölümü 1924 yılında, müze olarak kullanıma açılmıştır. Dolmabahçe Sarayı ise 1927 'de halka açılmış ve 1932 de sarayda, bilim- dil- tarih kurultaylarına ve alfabe çalışmalarına ev sahipliği yapılmıştır. İstanbul'un fethinden itibaren Camii olarak kullanılan Ayasofya Kilisesi ise, 1935'te müzeye dönüştürülmüştür (Altınoluk, 1998, s.37).

Tarihi yapılarda, imparatorluğun yıkılış ve cumhuriyetin ilk kuruluş dönemlerinde, yoksulluğun getirdiği alışkanlık ve zorunluluk olarak, sadece okul ve hastane gibi kullanımları görmeye alışık toplumumuz için; müze, konferans, otel, müzik işlevleri bu yeni dönemi simgelemektedir. Bu kullanımlara örnek olarak,

çarşıya çevrilen Tahtakale Hamamı, Four Seasons oteline dönüştürülen Sultanahmet hapishanesini, büro olarak restore edilen Maçka Palası, eğitim yapıları olarak kullanılan Taşkılla ve Maçka Kışlalarını, Sağlık merkezine dönüştürülen Edirne Beyazıt Külliyesini, konaklama kullanımına hizmet veren Kuşadası Öküz Mehmet Paşa ve Safranbolu Cinci Hanlarını, müze haline getirilen Bodrum Kalesini ve farklı ölçekte gastronomi mekânlarını barındıran Antalya eski limanını, göstermek mümkündür (Kuban, 2000).

Uluslar arası düzlemde ise, 16. yüzyılda Roma'daki Diocletian banyoları, Michelangelo tarafından bir kilise haline dönüştürülmüştür. Kuramsal anlamda ilk işlevlendirme çalışmaları ise 19.yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. İlk çalışmalara örnek olarak Fransa-Nimes'deki Roma Arenası verilebilmektedir. 19.yüzyılda, Londra'da birkaç kasaba evini yeniden işlevlendiren Sir John Soane, ailesine ait evi, ona ait olan kapsamlı koleksiyonunu barındıran bir müze haline dönüştürmüştür (Brooker ve Stone, 2004).

İşlevlendirme müdahalelerini ulusal ve uluslar arası örnekler üzerinden ele alan bu bölümde dört farklı işlevlendirme modeli aktarılmıştır. Aktarımlar, farklı anlayışta iki adet endüstri yapısı ve iki adet endüstri mirası alanı üzerinden temellendirilmiştir. Tezin beşinci bölümü olan, Sümerbank Basma Sanayi Fabrikası Yerleşkesi işlevlendirme çalışmasında, farklı yaklaşımlar oluşturmak adına, aynı kullanıma hizmet vermiş, fakat farklı bakış açılarıyla işlevlendirilmiş endüstri mirası işlevlendirme örnekleri ele alınmıştır. Bu örneklerin seçiminde, yeniden işlevlendirme müdahale kararları ve yeni işlevleri ile kullanım şekillerindeki farklılıklar ile kente katılım ve çevresel ilişkilerdeki olumlu ve olumsuz yönler dikkate alınmıştır. Bu farklı anlayışla işlevlendirilmiş yapı veya alanlar, yeniden organize edilme biçimi ve kentle ilişkisi açısından değerlendirilmiştir. Bunlardan Tate Modern Sanat Galerisi ve Eyüp Sultan Uluslar arası Fuar ve Kongre Merkezi endüstri mirasının yeniden işlevlendirilmesinde tek yapı ölçeğindeki örnekleridir. Tate Modern Sanat Galerisi kabuğu korunarak iç mekânı tamamen değiştiren ve çevresine bir değer katarak, çekim gücü oluşturan bir işlevlendirme örneği olurken,

Eyüp Sultan Kongre ve Fuar Merkezi hem kabuğun, hem de iç mekânın korunduğu, fakat çevresi ile entegre olamayan ve verimli kullanılmayan bir örnektir. İncelenen diğer örnekler olan Emscher Parkı ve Santral İstanbul Kültür ve Eğitim Merkezi ise, endüstri mirasının yeniden işlevlendirilmesinin alan ölçeğindeki örnekleri olmaları sebebiyle seçilmiştir. Emscher Parkı yapı özellikleri süreç içerisindeki değişimleriyle, endüstriyel arkeoloji alanı olarak korunarak yeniden işlevlendirilmiştir. Santral İstanbul Kültür ve Eğitim Merkezi ise, uygun görülen yapıların cephe özellikleri olduğu gibi korunan, rekonstrüksiyon çalışmalarının da yer aldığı, yeniden işlevlendirme örneğidir.

Bu bağlamda, endüstri mirasının işlevlendirilmesinde tek yapı ve alan ölçeklerinde incelenen örnekler; kentle ilişki, yeniden organize etme anlayışı ve günümüz kullanımı başlıkları altında incelenecektir.

3.1 Bankside Güç İstasyonu - Tate Modern Sanat Galerisi

Tate müzeleri, adını, serbest ticaretle uğraşan, 1897 yılında kendi özel resim koleksiyonunu devlete bağışlayan, zengin tüccar Sir Henry Tate'den almaktadır. Sir Henry Tate'in resim koleksiyonunu sergileyecek mekânın bulunmaması nedeni ile, kullanılmayan Britain cezaevinin onarımı yaptırılmış ve yapı 1897 yılında Tate Britain adını alarak müze kullanımına açılmıştır. Daha sonra müze koleksiyonunun artmasıyla yeni müze arayışlarına geçilmiş ve Tate Britain'in ardından üç farklı yapı daha sergi ziyaretine sunulmuştur.

1897 yılında Tate Britain'in müzeye dönüşümünün ardından, 1988 yılında Tate Liverpool ve 1993 yılında Tate St İves müze kullanımına açılmıştır. Tate müzelerinin en sonuncusu ise, 2000 yılında kullanıma açılan Tate Modern Sanat Galerisidir (Şekil 3.1-4). İngiltere'nin farklı bölgelerinde konumlanan bu dört yapıdan sadece Tate St İves müze amacı ile inşa edilmiş yeni bir yapıdır. Diğer binalar tarihi yapının yeniden işlevlendirilerek, müzeye dönüştürülmesi çalışmalarıdır.

Şekil 3.1 Tate Britain 1897 (www.tate.org)

Şekil 3.2 Tate Liverpool 1988 (www.tate.org)

Şekil 3.3 Tate St Ives 1993 (www.tate.org)

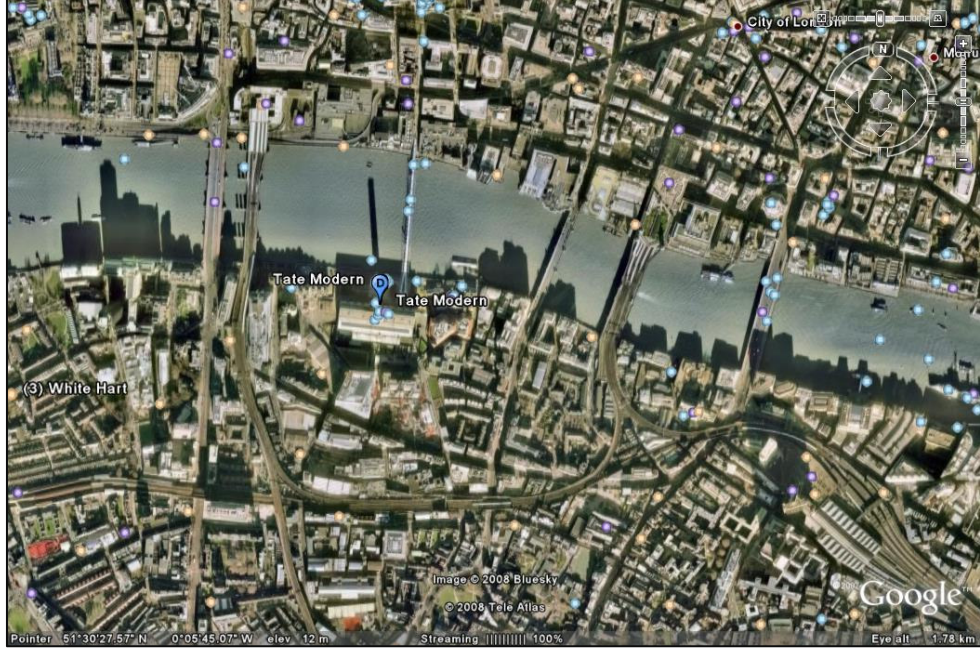
Şekil 3.4 Tate Modern 2000 (www.tate.org)

Bu İşlevlendirme örneklerinden, Tate Britain ve Tate Liverpool yapılarının müze işlevine dönüşümünde özgün kütle ve mekân organizasyonu kullanılarak yeniden işlevlendirme uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Bu bölüme Tate Müzeleri arasında yeni dönem işlevlendirme örneklerinin çarpıcı ve tartışılmış örneklerinden, güç istasyonunun Tate Modern Sanat Galerisine dönüşümü ele alınmıştır

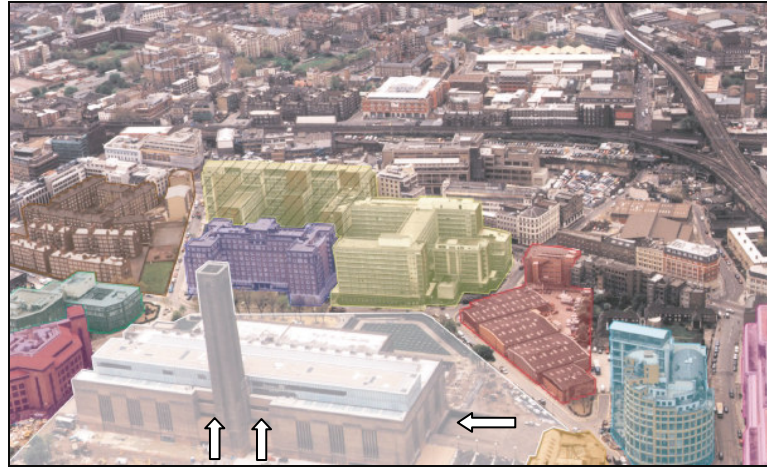
Yirminci yüzyılın ortasında enerji üretim teknolojisinin değişimiyle, Bankside güç istasyonu kullanım dışı kalmış ve enerji üretimi durdurulmuştur. Bankside güç istasyonunda üretimin durdurulması ile Tate yönetiminin yapıyı müze olarak yeniden işlevlendirme kararı güçlenmiştir. Tate yönetiminin Bankside güç istasyonunu seçme sebepleri, Londra 'da yeni röper yapılarının inşa edilmesi gerekliliği, Bankside'ın bir mekân olarak değerlendirilmesi talebi ve kentin merkezinde bir kamusal alan, bir çekim alanı yaratılması istenmesidir. Bu doğrultuda yapının işlevlendirme çalışmalarına 1978 'de başlamış ve sanat galerisi olarak açılışı 2001 yılında gerçekleştirilmiştir. Tate Modern projesinin finansmanı piyango kuruluşlarının ve hükümetin gelirlerinden oluşturulmuştur.

3.1.1 Yapının Konumu Ve Kentle İlişkisi

Günümüzde Tate Modern Sanat galerisi olarak kullanılan Bankside Güç İstasyonu, Sir Giles Gilbert Scoot tarafından 1955'te Londra'da inşa edilmiştir. Kömür yerine petrol ile enerji üreten Bankside Güç İstasyonu, Londra'da Thames nehrinin güney kıyısında, Bankside'a açılan bölgede konumlanmaktadır (Şekil3.5). Bankside bölgesi, tarihi yapıların, ofis binalarının, satış birimlerinin, konut kullanımlarının ve bankaların bulunduğu bir çekim noktasıdır. Bölge çok nüfuslu ve etkin bir bölgedir. Tate Modern sanat galerisinin ilk çeperi, London Ekonomi Okulu, Hsbc banka binası, United News medya binası gibi farklı şirketlerle çevrelenmiştir (Şekil 3.6).

Şekil 3.5 Bankside güç istasyonu konumu (Google earth)

Şekil 3.6 Yakın çevresindeki ofis, okul, banka yapıları (www.tate.org)

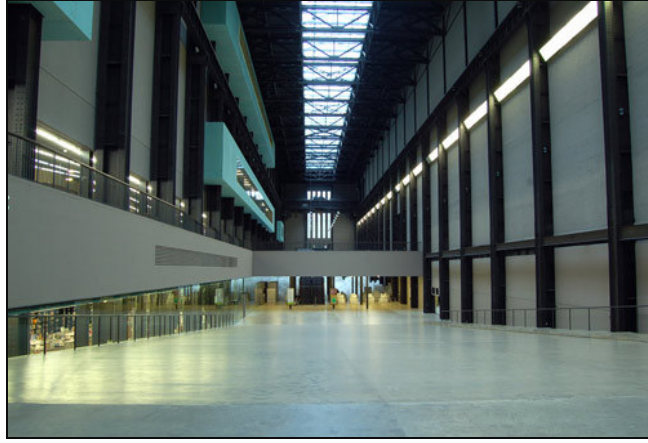
Tate modern'in yakın çevresinde tarihi yapılar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri Thames nehrini ayıran, Shakespear'ın tiyatrosu ve St paul kilisesidir. Tate Modern, Shakespear'ın tiyatrosunun yanında, Milenyum köprüsünün aksındadır (Şekil 3.7). Milenyum köprüsü bu alana gelen ziyaretçiler için düşünülmüş, sadece yayaların geçişine göre düzenlenmiştir. Bankside bölgesi, Roma çağına kadar uzanan bir bölge olmasına rağmen, daha sonradan ticari binalar, endüstri yapıları ve depoların işgaline uğramıştır 19. ve erken 20. Yüzyılda kentin en yoksul

Bina dikdörtgen formu ve tuğla kaplama yüzeyi ile sade bir görünümündedir. Tuğla sıralarını dik kesen şerit biçimli açıklıklardan ışıık girişı sağlanmaktadır. Bina, kuzey cephesini ortadan simetrik bir şekilde ayıran doksanseviz metre uzunluğundaki bacası ve simetrik cephe kurgusu ile masif bir kütle özelliği göstermektedir.

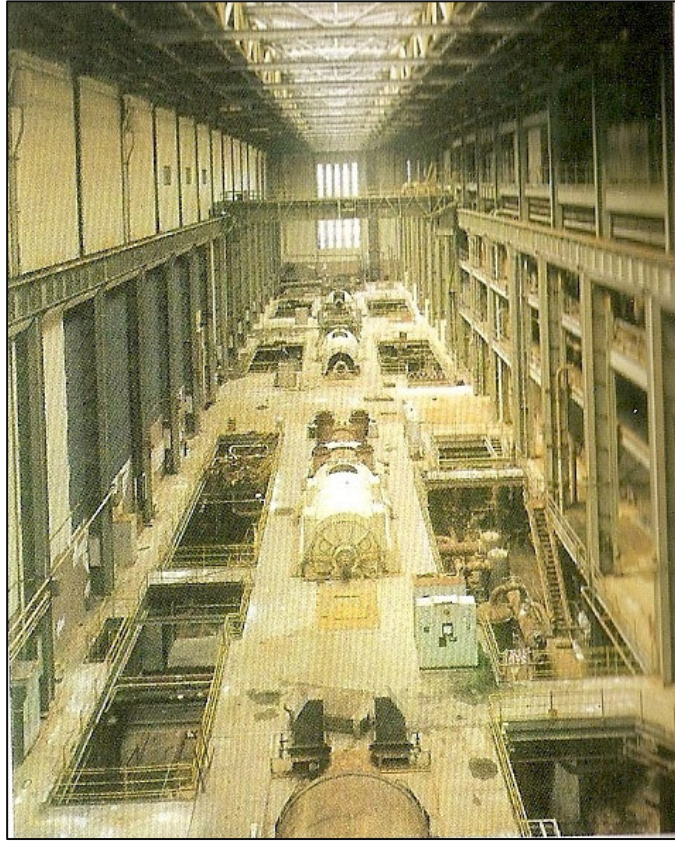
3.1.2 Yapıyı Yeniden Organize Etme Yaklaşımı Ve Günümüz Kullanımı

Yapıya verilecek işlev, müze ihtiyacının karşılanması gereğinden dolayı, önceden belirlenmiştir. Proje müellifi Herzog ve De Meuron, yeniden işlevlendirme kararlarında, binanın kabuğunu koruyarak, iç mekânda oluşturulacak değişiklerle binayı yeniden işlevlendirme önerisi getirmiştir. Yalın plan şeması ile eski ve yeninin ayrımının net olarak ifade edilmesi amaçlanmıştır. Yeniden işlevlendirme kararlarında yapının cephe özelliklerini yok etmeden, iç mekânda sade ve geniş alanlar yaratmak tercih edilmiştir. Yapıdaki en büyük müdahale özgün katın üstüne var olan cephe özelliklerinden farklılık gösteren iki yeni katın ilave edilmesidir.

Yapının ana batı girişinde oluşturulan rampa ile türbin salonuna ulaşılmaktadır. Türbin; halkın toplandığı ve nadir sanat çalışmalarının sergilendiği bir alan olarak düzenlenmiştir. Yapının Bankside güç istasyonu olarak kullanıldığı dönemlerde burası elektrik enerjisini üreten dev alternatörleri barındırırken şimdi ziyaretçilerin galerilere ve diğer alanlara geçişini sağlayan bir alan olarak hizmet vermektedir. Mekân organizasyonuna bakıldığında gerek özgün kullanım gerekse günümüz kullanımlarında türbinin en önemli alan olarak değerlendirildiği görülmektedir. Yeni işlevinde bu alan mevcut hacmi ile korunmuştur (Şekil 3.9-10).

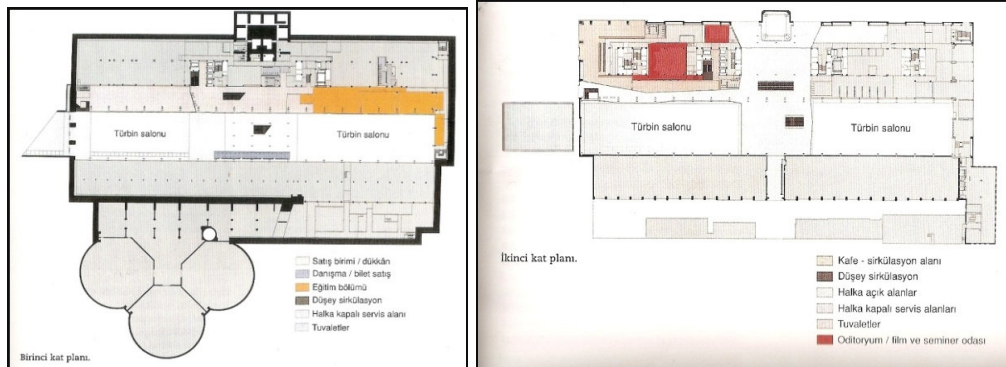
Şekil 3.9 Sanat galerisi tribün holü(www.tate.org)

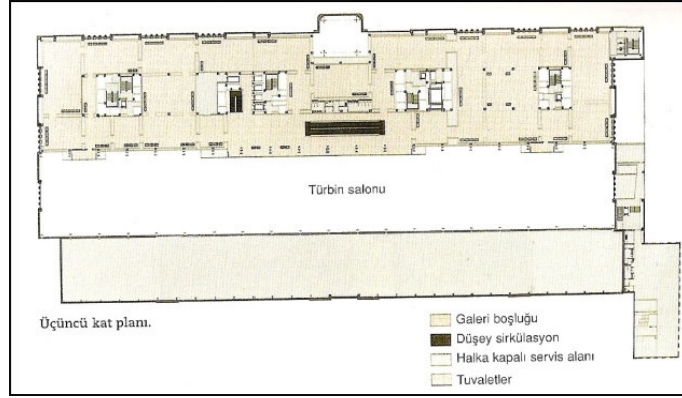
Şekil 3.10 Güç istasyonu tribün holü (Yapı dergisi, 2000,s.78)

Yedi katta oluşan yapının ilk beş katı özgün katlarıdır. Altıncı ve yedinci katlar, türbin holünün kuzeyinde, cephede cam bir kütle olarak şekillenmiştir. Yapıda düşey bir dolaşım aksı ve ıslak mekânlar bulunmaktadır. Zemin katta Türbin holü dükkânlar, seminer odası, resepsiyon, vestiyer, danışma, bilet satış ve yönlendirme

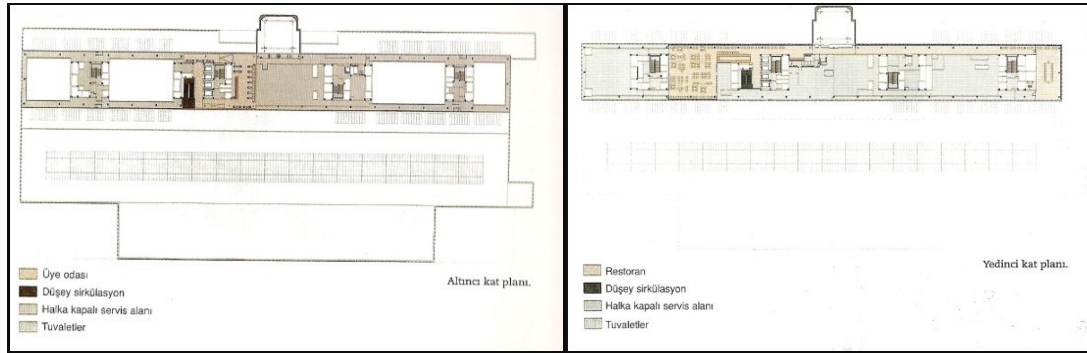
birimleri bulunmaktadır (Şekil 3.11). Halka kapalı servis alanları ise her katta arka tarafta, yani Bankside bölgesine bakan güney cephesinde konumlanmıştır. İkinci katta bulunan halka açık alanlar, binanın kuzey batı cephesinde, halka kapalı hizmet alanları ise Kuzey doğu ve güney cephesinde konumlanmaktadır. Binada kuzey batı köşesinde, cam yüzey konsol ile kendini ifade eden kafeterya ve terası bulunmaktadır. Tuğla duvarın kesilerek ışığın içeri girmesi bu kattan itibaren sağlanmıştır. Katın batı girişinde, tribün salonunun seyredilmesini, tuvaletlere, kafeteryaya, oditoryum ve seminer salonuna geçişini sağlayan balkonlu bir yürüme yolu bulunmaktadır. Thames nehrinden ve Milenium köprüsü'nden doğrudan binaya geçiş bu kattan, bacanın her iki yanında yapılmaktadır. Yapının üçüncü, dördüncü ve beşinci katlarında galeri bulunmaktadır (Şekil 3.12). Üçüncü ve beşinci katlarda koleksiyona ait sergiler sunulurken, dördüncü kat ise özel sergiler ve etkinliklerin sunulduğu alandır. Tüm bu galeri katlarındaki ortak özellik net çizgilerle tribün holünün katlardan ayrılmasıdır. Galeriler, esnek bir kullanım olanağı sunan hareketli duvarlarla sergileme alanından ayrılmaktadır. Beşinci kat ise dokuz metre yükseklikte olup ışık yayılımı sağlayan camların kullanıldığı camlı tepe pencerelerine sahiptir

Şekil 3.11 Birinci - İkinci kat planları (Yapı dergisi, 2000,s.77)

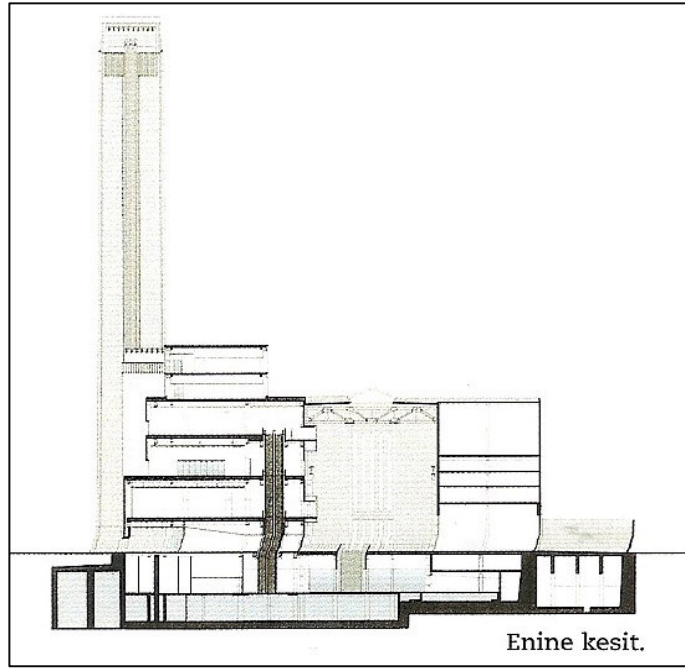

Şekil 3.12 Üçüncü - Dördüncü – beşinci galeri katları örnek planı (Yapı dergisi, 2000,s.77)

Şekil 3.13 Altıncı ve Yedinci kat planları (Yapı dergisi, 2000,s.77)

Altıncı ve yedinci katlar cam kütlenin kapsadığı son iki kattır. Bu son iki katın cam olması ile, hem tarihi yapıya yapılacak olan ek vurgulanmış, hem de bu kadar büyük ve derin bir yapının, üst galerideki tepe ışıklığından ışığın içeri alınması sağlanmıştır. Altıncı kat üye odalarının ve havalandırma aygıtları gibi tesisat sistemini barındırmaktadır. Yedinci kat ise cam kutunun en üst katıdır. Burası tamamen doğal ışıkla aydınlatılan, 200 kişilik bir kafe ile eğlence mekânını içeren, güney ve kuzeye bakan özel bir manzaraya sahiptir (Şekil 3.13).

Şekil 3.14 Enine kesit (Yapı dergisi, 2000,s.77)

Yapının sade ve sevimsiz bir kütle olduğuna inanan bir grup ise, yapının yanında, Tate Modern Sanat Galerisinin net çizgilerinin, sade görünüşünün ve kübik yapısının yanında tam tersi hareketli bir yapı yapılmasının doğru olduğunu düşünmektedir.

Bankside Güç İstasyonunun, Tate Modern Sanat galerisine dönüşüm örneğinde, yapıya uygun bir işlev atanması ile yola çıkılmamıştır. Belirli bir işleve yapı adapte edilmiştir. Koruma da amaç ilk olarak yapıyı korumak olmalıdır. Yapının bulunduğu bölgenin etkin ve birçok güzergâhtan ulaşılabilir olması yapının kullanımını arttırmaktadır. Thames nehrine ve nehrin karşı yakasına cephe vermesi, yapının manzara açısından değerli bir bölgede olduğunu göstermektedir. Böyle önemli ve güzel bir konumu olan yapının metruk kalmaması yapı, çevresi ve yaşayan halk için olumludur. Yapının işlevlendirme kararlarında, yapının kabuğu korunarak iç mekânda işleve uygun değişiklikler yapılmıştır. İç mekân şemasını oluşturan tribün holünün sınırlarının korunması olumlu bir uygulama olurken, mekândaki endüstriyel tesisatların izine rastlanılmaması, işlevin önceden belirlenmesinin olumsuz sonuçlarındandır. İhtiyaç duyulan ek iki katın,tarihi yapıya getireceği yükünde

hesapları sonucunda şeffaf bir malzeme ile oluşturulması, tarihi yapı ile ekin net bir şekilde okunmasını sağlayan,yapıya saygılı modern bir müdahaledir.

3.2 Eyüp Sultan Feshane Binası - Uluslararası Fuar Kongre Ve Kültür Merkezi

Feshane binası İstanbul'un Eyüp ilçesinin Defterdar semtinde bulunmaktadır. Ön cephesi ile Haliç'e yönelen yapı, 1835 yılında Osmanlı 'ya çuha ve fes üretmek için Feshane Dokuma fabrikası adı altında kurulmuştur. Feshane binası 1866 yılında bir yangın geçirmiştir ve yangından sonra yapının sistemi yenilenmiş ve dönemin en gelişmiş fabrikası konumuna gelmiştir. 1921 yılına kadar askeriye'nin emrinde dokuma işlerine devam ederken, 1925 yılında askeriyeden sivil idareye devredilmiştir. 1937 tarihinde, Sümerbank Defterdar Fabrikasına dönüştürülen yapının bir bölümü, 1986 yılında gerçekleştirilen Haliç düzenlemesi esnasında yıkılmış, sağlam kalan bölümü belediyeye koşullu olarak devredilmiştir (Atagök, 2000,s.92) .

Yapı 1986 tarihinde Belediye'ye devredilmiş, 1988'de, Mehmet Karaören ve İhsan Bilgin tarafından, kamu etkinlikleri, sergi ve kongre merkezi olarak kullanılması önerilmiştir. Bu projenin durdurulmasının ardından, 1992 yılında, Mimar Gau Aulenti ve Reşit Soley ,'in müze kullanımı çalışmasında, Haliç tarafı cümle kapısının sular altında kalmasıyla bitirilememiştir. Bu olumsuz etki sonucunda, Feshane binasının sular altında kalmasını engellemek adına, geçirimsiz perde ile Feshane suyunun tahliyesi yapılmış ve drenaj sistemi ile yapının ömrü uzatılmıştır. Son olarak 1998 yılında, Mehmet Ekiz tarafından restore edilen yapının, sergi, fuar, konser, müzayede, kongre ve çeşitli toplantılar gibi farklı işlevlere hizmet verecek şekilde düzenlenmesine karar verilmiştir. 12.09.1991 tarihli İstanbul Büyükşehir Belediye Encümeni'nin toplantısından alınan kararla, binanın 45 yıl süre kullanım hakkı İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'na verilmiştir.

3.2.1 Yapının Konumu Ve Kentle İlişkisi

Feshane binası İstanbul'un Eyüp ilçesinin Defterdar semtinde bulunmaktadır. Yapını ön cephesi Haliç nehrine bakmaktadır (Şekil 3.15). Küçük imalathaneleri barındıran bir sanayi yerleşimi olan Eyüp ilçesi, son 30 yıldan beri her yıl artan göç olgusuyla birlikte ortaya çıkan sağlıklı kentleşme ve sanayileşmeden en çok etkilenen ilçelerden biridir. İlçe halkının büyük bir bölümü Anadolu'nun değişik yörelerinden iş bulmak amacıyla gelip gece kondular da yaşayan dar gelirli ailelerdir. Küçük ve az katlı konaklama yapılarını da barındıran bölgenin bir diğer belirgin niteliği, kent bütününde dini merkezlerden biri olmasıdır. Bölgede konumlanan çok sayıdaki dini yapı ve alana yapılan ziyaretler, buna dayalı imalat ve ticaret işlevlerini de oluşturmuştur.

Birçok ulaşım yolu ile erişilebilen Feshane, Taksim, Levent, Mecidiyeköy, Eminönü ve Atatürk Havalimanı gibi önemli merkezlerden, çevre yolu kullanılarak 5 ile 25 dakika uzaklıktadır. Üsküdar'dan Feshane'nin komşu olduğu Eyüp iskelesine her saat başı karşılıklı şehir hatları vapur seferleri vardır. Ayrıca İstanbul'un çeşitli noktalarından özel tekne seferleriyle doğrudan Feshane'nin kendi iskelesine ulaşmak mümkündür (www.feshane.com).

Şekil 3.15 Yapının ve Eyüp ilçesinin konumu (Google earth)

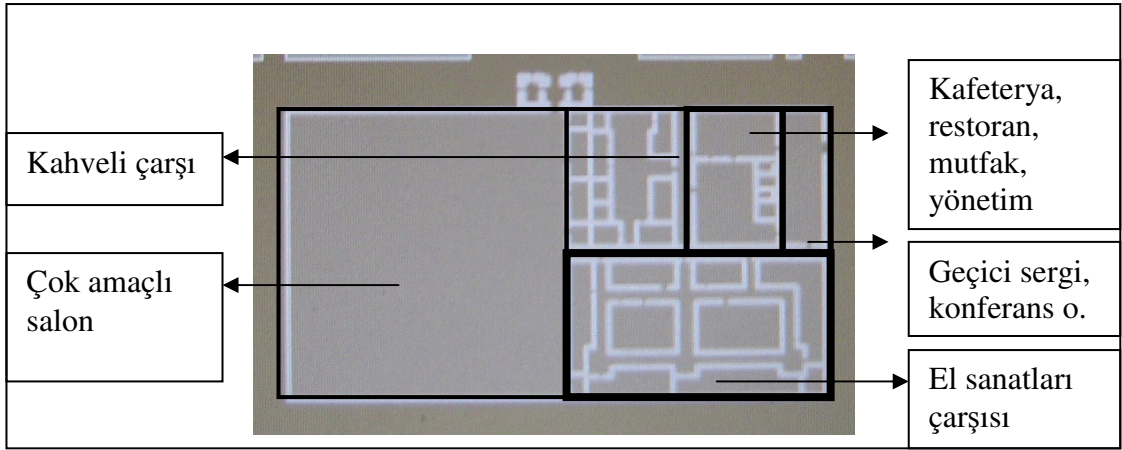
3.2.2Yapıyı Yeniden Organize Etme Yaklaşımı Ve Günümüz Kullanımı

Feshane yapısı neo – klasik elemanların sadeleştirilerek kullanıldığı bir mimari karaktere sahiptir. Cephelerde tekrar eden kemerli pencereler, kemerli profillerle birleştirilmiştir (Şekil3.16). Şed çatı ile örtülmüş yapının ana girişinin çatı parapetinde, tarihi bir kitabe bulunmaktadır. Yapı Belçika'dan ithal edilen pik döküm kolon ve kirişlerle taşınmaktadır (Soğancı, 2001,s.163).

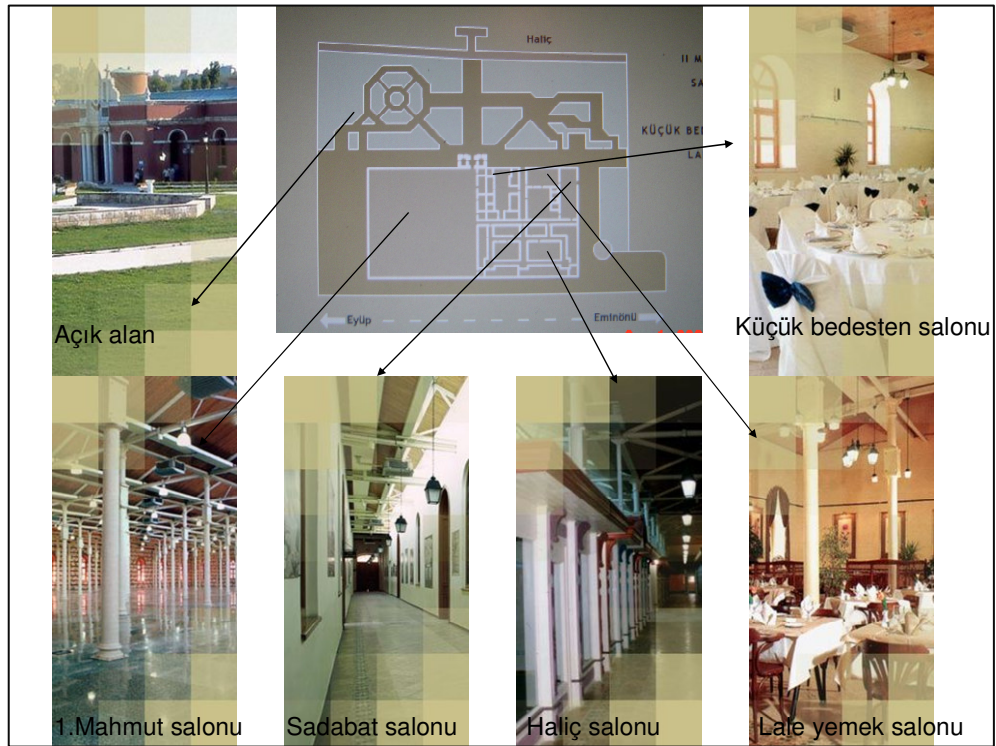

Şekil 3.16 Feshane binası (www. feshane. com)

Restorasyon çalışmasında, ilk olarak yapı içerisindeki mekânlara yüklenecek olan fonksiyon tespiti çalışması yapılmıştır. Bina özgün durumu korunmuş, farklı m2 lardan oluşan 5 ayrı bölüntüye sahiptir. Bu alanlardan 1.721 m2'lik mekâna el sanatları çarşısı, 700 m2'lik mekâna kahveli çarşı, 550 m2'lik mekâna restoran-kafeterya-mutfak ve yönetim ofisi, 274 m2'lik mekâna geçici sergi, konferans, fuar vb., 4004 m2'lik Feshane'nin karakteristik tüm özelliklerinin izlenebildiği mekâna da çok amaçlı salon işlevleri kazandırılmıştır (Şekil 3.17).

Şekil 3.17 Feshane plan şeması (www.feshane.com)

Şekil 3.18 Feshane binası mekân bölünmeleri ve fotoğrafları (www.feshane.com)

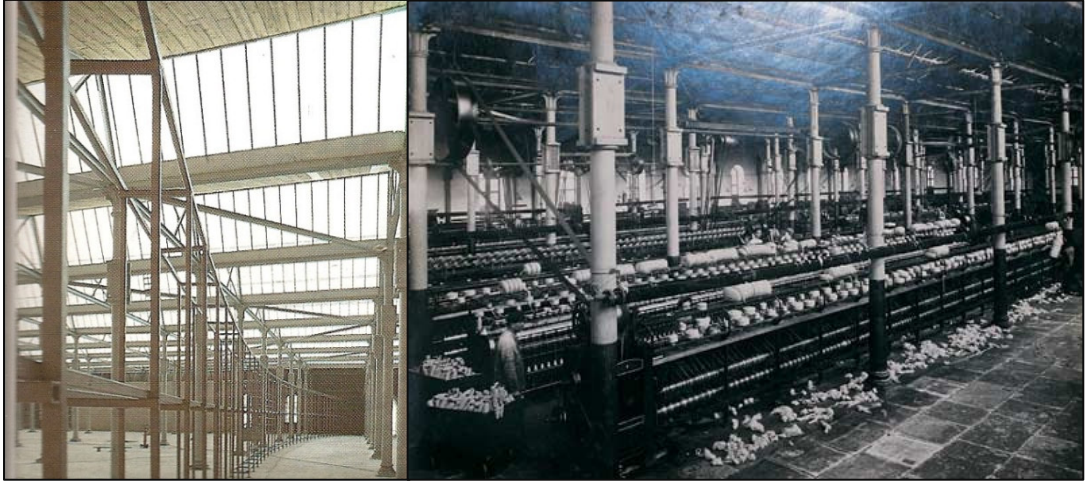
Tasarımda 2421 m²'lik alan el sanatları çarşısı ve kahveli çarşı olarak değerlendirilen mekânlara bu yeni işlevin atanması günümüzde teknolojinin gölgesinde kalmaya başlayan çeşitli konulardaki Türk el sanatlarını ve Zanaatlarını genç nesile tanıtabilmek ve bu konu ile ilgilenen sanatçıları gün ışığına çıkararak bir arada toplamaktır (Şekil 3.18).

Feshane binasının 4004 m²'lik alanı, hiçbir bölüntünün olmadığı alan, orijinal iç duvarlarının, tüm çelik konstrüksiyonlu çatı sisteminin, çatı kaplamalarının, pencere ve kapılarının geniş bir alan içerisinde izlenmesine ve binanın tüm yalınlığıyla sergilenmesine imkân sağlayan bir mekândır. Yapı plan şemasına, yeniden işlevlendirmenin getireceği zorunlu müdahaleleri en az seviyeye indirecek işlevler atanmıştır. Mekânın sunduğu kullanım itibarıyla sergi, fuar, konser, müzayede, kongre ve çeşitli davetler gibi farklı işlevleri kapsayacak şekilde kullanılan yapının, alt yapı ve konfor donanımları bu farklı fonksiyonları işletebilecek kapasitede düşünülmüştür. Yapıda yeni işlevin gerektirdiği bir müdahale olan kavisli duvar; cümle kapısından girişte, çok amaçlı salon önünde bir fuaye ve koridor oluşturması itibarıyla gerekli bir uygulamadır (Şekil 3.19). Bütün bu fonksiyonların kullanım konforuna yönelik alt yapı, havalandırma, ısıtma, soğutma, aydınlatma, telekomünikasyon ve tüm güvenlik sistemleri, Feshane'nin elektromekanik ihtiyaçları açısından ileri teknoloji donanımlarıyla çözülmüştür.

Şekil 3.19 Feshane binası giriş ve oluşturulan fuaye (eyüp sultan feshane binası. htm)

Feshane binası için, içeride ve dışarıdaki tüm yeni fonksiyonlara (el sanatları çarşısındaki dükkânlar, kafeterya, restoran, bahçe düzenlemeler vs) yönelik çalışmalar ve imalatlar yapılırken, birinci olarak binanın orijinal duvarlarına, çelik kiriş ve kolonlarına, kapı ve pencerelerine en küçük bir zarar dahi verilmemesi esas alınmıştır. Çelik kolon ve kirişlerle taşınan yapı, şed çatı ile örtülmüştür (Şekil 3.20).

Şekil 3.20 Feshane binası çatı örtüsü (eyüp sultan feshane binası htm)

Eyüp Feshane binasının 56.000 m² bahçesi peyzaj çalışmasıyla çevre düzenlemesi kapsamında ele alınmıştır, Bu alanın 18,000 m²'si Feshane'deki aktivitelerin katılımcılarına yönelik otopark olarak, geri kalan 38.000 m² alanda ise yürüme yolları, seyir ve dinlenme bölümleri, çocuk parkı, bahçe, restoran ve ana girişe yönlenmiş doğal görünümlü süs havuzuyla, Feshane'nin çevresine ve Eyüp-Haliç sahiline canlılık katmak amacıyla tasarlanmıştır. Ayrıca Feshane'nin tam orta aksında bir motor iskelesi düşünülmüş ve böylece Feshane'ye deniz yoluyla ulaşım da sağlanmıştır.

Şekil 3.21 Feshane binası (Google earth)

Ekonomik ve eğitim düzeyi düşük bir topluma hizmet veren bir bölgede konumlanan ve niteliksiz konutlar, dini yapılar ve küçük imalathanelerle çevrelenen

yapının, kongre merkezi olarak işlevlendirilmesi, bölge halkı tarafından kullanılmamasına neden olmaktadır. Bu anlamda yapının çevresiyle olan uyumunun sağlıklı olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte, yapının özgün kurgusu ile korunmasının sağlanması, mimari niteliklerin korunması, geri dönülebilir müdahale kararlarının benimsenmesi ile olumlu bir restorasyon uygulamasıdır.

Şekil 3.22 Feshane binasının iç mekân görünüşü (www.feshane.org)

3.3 IBA Emscher Parkı

Almanya kökenli IBA kuruluşu (Internationale Bauausstellung: Uluslar arası Yapı Sergisi), son çeyrek yüzyıldır yapılı çevre ile ilgili projelerin sorumluluğunu üstlenmekte, projelerin tanımlanmasıyla birlikte, kendi çalışma grubunu kurmakta ve süreç tamamlandıktan sonra da kendi kendini feshetmektedir.

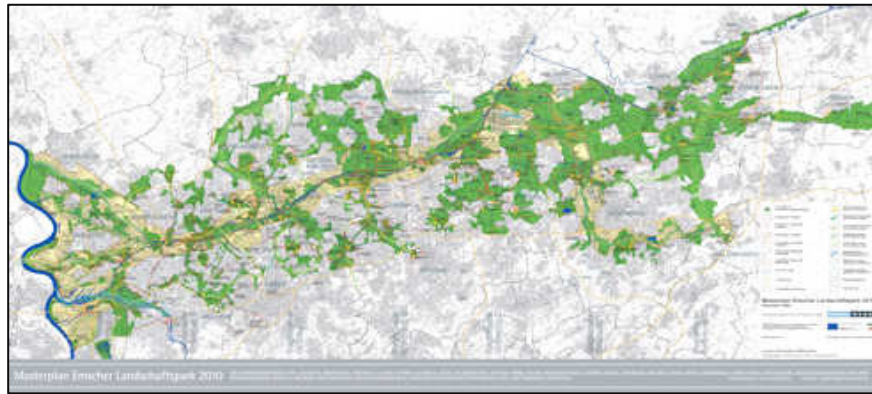
Ruhr bölgesi, zengin kömür ve maden ocaklarını, demir yolu bağlantılarını ve doğal su kaynaklarını barındırması nedeniyle, endüstrileşme için uygun koşulları sağlamıştır. Ruhr bölgesi bu koşullar nedeniyle, 20.yüzyılın başlarına doğru Almanya ve Avrupa'nın en büyük endüstri bölgesi konumuna gelmiştir. Alanda, fabrikalarla beraber, çalışan işçiler için konutlar ve ihtiyaç duyulan yapı birimler inşa edilerek, endüstri kompleksleri oluşturulmuştur. 1970'lere kadar tam kapasite ile kullanılan endüstri kompleksleri ve yapıları, değişen üretim sistemleri, azalan doğal kaynaklar, ithal ürünlerin daha cazip gelmesi gibi nedenlerle kapatılmaya başlanmıştır. 1980'de Ruhr bölgesi boşaltılmış, geride sadece işlevini yitirmiş

endüstri alanları ve fabrikalar kalmıştır (Korkmaz ve Bilgin, 2000,s.155). Adını çalışma yapılan alandan alan IBA Emscher Parkı projesinde, 1989 – 1999 yılları arasında ele alınmış bir park projesidir.

IBA, Emscher Parkı projesinde yerel, ulusal ve uluslar arası birçok kaynak seferber edilmiştir. Yeniden işlevlendirme ile ilgili olan, yerel ve merkezi yöneticilerin, yatırımcıların, mimarların, plancıların, araştırmacıların ve yaşayan halkın, girişimleri ve kapasiteleri değerlendirilerek, projenin geniş bir tabana yayılmasının benimsenmesi sağlanmıştır (Korkmaz ve Bilgin, 2000).

3.3.1 Parkın Konumu Ve Kentle İlişkisi

Emscher bölgesi, Ruhr'un kuzeyinde, Ren nehrinin kollarından birisi olan Emscher boyunca uzanan, 80 km boyunda ve 18 km eninde, bağımsız tarım köyleriyle, endüstri yapılarının birbirine karıştığı büyük bir alandır (Şekil 3.23).

Şekil 3.23 Emscher Bölgesi, Ruhr Nehri Konumu (www.arkitera.com)

Bölgeyi büyük şehir örüntüsünden ayıran, iskân bölgelerinin bir arada bulunmayıp birbirinden uzak oluşu, bir merkezin, cazibe alanlarının, çekim güçlerinin ve kentsel hizmet alanlarının olmayışıdır. Bölge; sanayi komplekslerinden, evlerden ve bunları birbirine bağlayan çok katmanlı ulaşım şebekelerinden oluşmuştur.

3.3.2 Parkı Yeniden Organize Etme Yaklaşımı ve Günümüz Kullanımı

Emscher bölgesi park projesinde ana hedef, açık kanalizasyon olarak kullanılan Emscher nehrinin temizlenmesi, ekolojik özelliklerinin artırılması, yeşil alanların ve rekreasyon parklarının oluşturulması olarak belirlenmiştir. Alan öneri proje yarışmaları düzenlenmiş ve bu yarışmalar sonucunda bazı kararlar alınmıştır. Emscher bölgesi işlevlendirme müdahalelerindeki ana karar, yerleşme dokusunun arasına, doğal ve yapay su yollarını izleyerek sızmış olan birbirinden kopuk alanların, içlerinde çeşitli ekolojik canlıların yaşamasına elverişli kesintisiz bir yeşil zincir halkasına dönüştürülmesi ve sürekli bir dolaşım ağı sağlanmasıdır. Bununla beraber, alanın yeniden işlevlendirilmesine dair yapılması istenenler şu şekilde sıralanmıştır;

- Yeşil alan ve orman düzenlemeleri, ekolojik çalışmalar, büyük endüstri komplekslerinin topraklarını düzenleme ve değerlendirme, peyzaj çalışmaları ve rekreasyon alanları yaratmak,
- Küçük gemi ve motorla, kanallar ve nehirler boyunca gezinti rotaları yaratmak, nehir kenarında ise yürüyüş yolları düzenlemek,
- 20. yüzyılın sonlarında işlevini yitirmiş ve terkedilmiş ağır endüstri ve kömür işletmelerinden oluşan endüstri alanlarını, teknik ve endüstri müzelerinden, kültürel merkezlere, eğlence ve dinlence yerlerine, kamu mekânlarından, eğitim yerlerine kadar çok çeşitli yeni işlevlerle bölgesel ölçekte hayata kazandırmak,
- Yeni ve eski işçi konutlarıyla konut modernizasyonu yaratmak,
- Bazı alanları halkın kullanımına açmak
- Kentsel ölçekte ve tek yapı ölçeğinde, endüstri atıklarının neden olduğu doğadaki başkalaşımınla birlikte tüm alanı bir bütün olarak ele almaktır. Bu müdahale kararları

ile ana hedef, alanda, tarihi, teknolojik ve mimari sürekliliğin sağlanmasıdır (Köksal, 2001).Emscher parkı projesinde bulunan 208 konutta, yeniden işlevlendirme kapsamına alınmıştır. IBA'nın kontrolünde olan projede konutların bulunduğu bölgeye, 205 yeni konut yapılarak, işçi konutları açık ve kapalı ortak kullanımlarla çeşitlendirilmiştir.

1999'da Ruhr bölgesindeki, endüstri anıtlarının ve sitlerinin restorasyon çalışmalarının ardından, Emscher Parkındaki tarihi dokunun sunumu ve endüstri yapılarının yakınına inşa edilen eğlence ve kültür merkezlerinin tanıtımı amacıyla turizm etkinlikleri ve turlar düzenlenmeye başlanmıştır. Farklı yaş gruplarına hitap eden gezi programları organize edilmiştir. Ruhr Bölgesindeki endüstri mirasını tanıtmak amacıyla “endüstri kültürü rotası” olarak adlandırılan (Route Industrie Culture) çalışmalar yürütülmüştür. Bölgedeki yapıları tanıtan broşürlerin basılması, yapıları tanıtan panoların oluşturulması ve dolaşım esnasında ziyaretçiye yönlendirecek işaretler konulması bu çalışmalar kapsamında gerçekleştirilmiştir. Böylece 19. yüzyılın en önemli endüstri alanının 20. yüzyılda işlevini yitirmesinin ardından yapılan çalışmalarla, tarihi, mimari, teknik süreklilik sağlanmış; endüstri kültürü rotası ile bölgenin yine bütünsellik içinde, sürekliliğinin devam ettirilmesi hedeflenmiştir (Köksal, 2000, s.70).

Endüstriyel miras potansiyelini açığa çıkaran proje, peyzaj mimarlarının,kentsel tasarımcıların,mimarların ve araştırmacıların birbirleriyle entegre bir şekilde çalışması ve yaşayan halkında proje kapsamında görevlendirilmesi ile başarılı bir işlevlendirme örneğidir.Alanda baskın olan, endüstriyel üretim alanı amacıyla kullanılan alanların ve endüstri devriminin bölgedeki kalıntıların, her hangi sıradan bir peyzaj projesi yapılmadan ve kent kimliği yok edilmeden, öne çıkartılması başarılmıştır.

3.3.3 Emscher Park Projesinden Yeniden İşlevlendirme Örnekleri

Emscher parkından yeniden işlevlendirme örnekleri olarak Kuzey Duisburgh parkı ve Zollveiren kömür işletmesi ele alınmıştır. Kuzey Duisburgh parkı alanı, yapılar ve peyzaj değiştirilmeden uygun işlevle tekrar hizmete açılmıştır. Zollverein kömür işletmesi ise, tek yapı ölçeğinde her şeyin yerinde korunması ile yeniden işlevlendirilmiştir.

3.3.3.1 Kuzey Duisburg Parkı

Emscher bölgesinin batıdaki başlangıcı olan, Kuzey Duisburg Parkı 200 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. İçerisinde 1900’lerde kurulmuş ve zamanla spontane bir biçimde büyüyen Thyssen firmasına ait dev maden ve döküm tesisleri olmak üzere, çeşitli endüstri yapıları bulunmaktadır (Şekil3.24). Zamanla birbirine eklenen bu endüstri yapıları, oluşturduğu peyzaj ve görüntü itibariyle tek bir yapı bütünü olarak algılanmaktadır.

Yeniden işlevlendirilen Kuzey Duisburg Parkının, yapı bütünü olduğu gibi korunarak ve doğal peyzajdan da faydalanılarak, serbest bir keşif ve deneyim alanı olarak kullanılması uygun görülmüştür. Jonathan Park ve Fischer Park isimli Londralı sanatçılar tarafından yapılarak, alandaki en çarpıcı tasarım unsuru olan aydınlatma projesi ile endüstri kompleksinin varlığı, farklı etkiler yaratacak şekilde görünür kılınmaktadır (Korkmaz ve Bilgin 2000, s.157).

Şekil 3.24 Kuzey Duisburg Parkı (Google earth)

Bölgede maden filizleri ve minerallerin işlenmesi nedeniyle, toprağın büyük bir kısmı zehirli atıklarla kirletilmiştir. En çok kirlenmenin gözlendiği yerlerde, toprak kaldırılarak, eskiden maden filizi ve kömürün depolandığı büyük beton havuzlara konmuştur. Üzeri kille doldurularak örtülen açık depolama havuzları, fabrika yapısı boyunca uzanan su kanalları ile sulanarak, çakıl tasları ve sazlık bitkilerle düzenlenmiştir. Kanallara suyu filtre eden ve oksijen açısından zenginleşmesini sağlayan sistem ile kirli su temizlenmiş ve endüstri doğası açığa çıkarılmıştır (Bilgin, 2000). Makineler, yüksek fırınlar ve teknik donanım yerlerinde korunarak, fabrika yapılarına konser salonu, restoran, toplantı alanı, gaz deposuna dalış yapılması gibi işlevler verilmiştir. Su dolu tüneller dalgıçların, maden filizi depolarının yüksek, kararmış beton duvarları tırmanma çalışmaları için meraklılarının ilgi odağı haline gelmiştir. Alanda yürüyüş ve bisiklet yolları da düzenlenerek alternatif alanlar yaratılmaya çalışılmıştır (Ökem, 2000, s.64). Mimari özellikleri değiştirilmeden, uygun işlev atanan yapıların ve peyzaj öğelerinin var olduğu gibi ziyaretçiler için farklı aktiviteler amacıyla kullanılması alanın kimliğini yok etmemesi açısından olumlu bir örnektir. Yapıların fiziksel görünümüne de uygun olan yeni işlevin, peyzaj öğeleriyle beraber düşünülmesi alan bütünlüğünün korunması adına doğru bir karardır.

veren benzeri komplekslerden farkı, kuyuların, bacaların, kazanların, dökümhanelerin ve büroların fiziksel kapasiteleri, birbirine eklemlenerek, mimari bir kompozisyon kurmuşlardır (Şekil 3.27).

Şekil 3.27 Zollverein kömür işletmesi (Google earth)

Unesco'nun Dünya Kültür Anıtları listesine girmiş olan bu yapı, kendi fiziki varlığını bir endüstri anıtı olarak sergilemenin yanı sıra, çağdaş tasarım ürünlerinin sergilendiği bir sergi alanı olarak da kullanılmaktadır. Tesisin kazan dairesi İngiliz mimar Norman Foster tarafından, içinde onu bir zamanlar kazan dairesi kılan tüm tesisat donatıları muhafaza edilerek, hatta özellikle görünür kılınarak bir tasarım merkezine dönüştürülmüştür. IBA'nın koruma açısından en başarılı endüstri müzesi sayılan kömür işletmesinde, 1986'da terk edildiği haldeki gibi, yerdeki kömür tozundan, donanımına, işçi çalışma yerlerinden üretim tekniğine kadar her şey "in situ" korunmuştur (Arguner, 2000, s.73).

Yapıyı gezenler kömür işletmesi ile ilgili her türlü teknik ve sosyolojik bilgiyi alabilmektedir. Günün belirli saatlerinde rehber esliğinde, kömür işletmesinin eski kok kömürü kazanları ve depoları ile transmisyon köprüleri ve 100 m yüksekliğindeki 6 bacasının olduğu kısımda sergi düzenlenmektedir (Korkmaz ve Bilgin, 2000). Alandaki yapının ve kalıntıların in- situ korunması ve bu şekilde yeni

işlevinde endüstriyel mirası, kendi özelinde tanıtabilmesi açısından önemli bir uygulamadır.

Şekil 3.28 Zollverein kömür işletmesinden bir görünüş (Google earth)

Şekil 3.29 Zollverein kömür işletmesinden bir görünüş (Google earth)

Emscher parkı projesi, ele aldığı bütün yapılarda aynı prensiplerle hareket ederek değişim sürecine başlamıştır. Bunlardan birincisi, müdahale ettiği bölgenin sosyal ve fiziki yapısını yok saymadan, yapıya uygun çözümleri aramış olması, İkincisi; buranın büyük bir alanı kapsamasına rağmen, kente dönüşmesine yönelik çalışmaların yapılmaması, Üçüncüsü; içinde barındırdığı doğal ve yapay

potansiyelleri ortaya çıkarmaya ve bunları bölgeye has, çekici yaşam alanlarına dönüştürmeyi hedeflemesidir. Böylece Emscher parkı, ne kır nede kent sayılabilecek bir ara konumda tutularak çekici kılınmaya çalışılmıştır. Bu prensipler çerçevesinde yapılan alan yenilemesi olumlu bir örnektir.

3.4 Silahtarağa Elektrik Fabrikası – Santral İstanbul Kültür Ve Eğitim Merkezi

Silahtarağa Elektrik Fabrikası, İstanbul'da Haliç'in bittiği Kağıthane ve Alibeyköy derelerinin ağzında, 1914 yılında kurulmuştur (Şekil 3.31). Avrupa yakasına elektrik vermeye başlayan fabrika, 1937 de devlet, 1979 yılında da TEK tarafından satın alınmıştır. 1983 yılında ise faaliyetine son verilen Silahtarağa Elektrik Fabrikası, TEK tarafından müzeye dönüştürülmek üzere Bilgi Üniversitesine tahsis edilmiştir. Bilgi Üniversitesi tarafından, kültür ve eğitim merkezine dönüştürülme çalışmaları Nevzat Sayın, Emre Arolat ve Han Tümertekin tarafından, Mayıs 2004'te başlayıp, Eylül 2007 tamamlanmıştır.

3.4.1 Alanın Konumu Ve Kentle İlişkisi

Fabrikanın bulunduğu Haliç bölgesi, Osmanlı döneminde yoğun Yahudi, Rum, Ermeni, Bektaşî nüfusunun yaşadığı merkezi ve tarihi yapıların çoğunlukta bulunduğu bir semttir. Eyüp'te yapılan ilk sanayi yapısı olan Feshane binası ile, Haliç'te endüstri yapıları çoğalmaya başlamış ve Haliç kıyılarında sanayi yapılaşmasının hızlanması ile 1950 den sonra oluşan nüfus hareketliliği beraberinde gecekondulaşmayı getirmiştir. Osmanlı döneminde, sultan saraylarına, devlete ait yapılara ve köşklere ev sahipliği yapan bölge, 19. Yüzyıl sonlarından itibaren gözden düşmeye başlamış ve giderek köhneleşmiştir. Son 15 yıl içerisinde ise yeniden keşfedilerek birçok projenin gerçekleştirildiği bir semte dönüştürülmüştür.

Şekil 3.30 Silahtarğa elektrik fabrikası (Google earth)

3.4.2 Alanı Yeniden Organize Etme Yaklaşımı Ve Günümüz Kullanımı

107.00 metrekarelik Silahtarğa Elektrik Fabrikası alanı içerisinde, türbin ve jeneratör gruplarının bulunduğu üç makine dairesi, iki kazan dairesi, atölyeler, idari bina, işçi lojmanları, cami, yemekhane, cüruf tuğla imalathanesi ve kömürün indirildiği geniş sahalar bulunmaktadır (Köksal, 2005,s.45).

Yeniden işlevlendirme kararlarında çalışma ekibi, yerleşmenin ulaşılabilen bütün katmanlarını içeren bir okuma çalışması yapmışlardır. Alan içerisinde var olan, sonradan yapılan, kaybolan ve izleri okunan binaların yerleşim şemaları, tescil durumlarına göre hazırlanmıştır (Şekil 3.31). Yeniden işlevlendirme kararlarında uygulanması gereken müdahalelerin, şimdiki haliyle var ettiği ortamın ruhunu yok etmemesi amaçlanmıştır. Tescilli yapıların korunmasına, tescilsiz yıkılan yapıların izleri üzerinden alternatiflerinin tasarlanmasına, bazı tescilsiz yapıların restore edilerek korunmasına karar verilmiştir (Şekil 3.32).Yeniden işlevlendirilen alanda Eğitim binaları, kafeterya, konser salonu, Çağdaş Sanatlar Merkezi, Uluslar arası Sanatlar Merkezi, Kütüphane, Enerji Müzesi ve yönetim binaları bulunmaktadır (Şekil 3.33).

Kırmızı: Tescilli yapılar

Mavi: Yıkılmış olan anıtsal yapılar

Yeşil: Yıkılmış tescilli

Şekil 3.31 Mevcut vaziyet planı (9+1 yuvarlak masa konferansı)

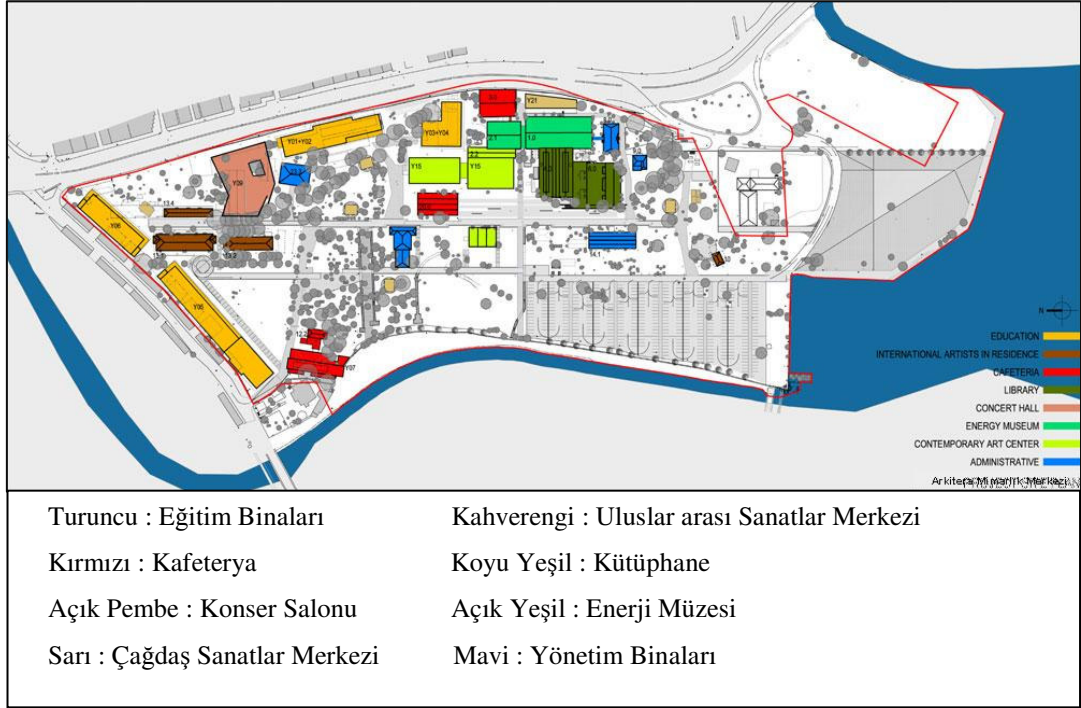
Mavi: Restore edilerek korunan tescilsiz yapılar

Açık Yeşil: mevcut trafo

Kırmızı: restore edilerek korunacak yapılar

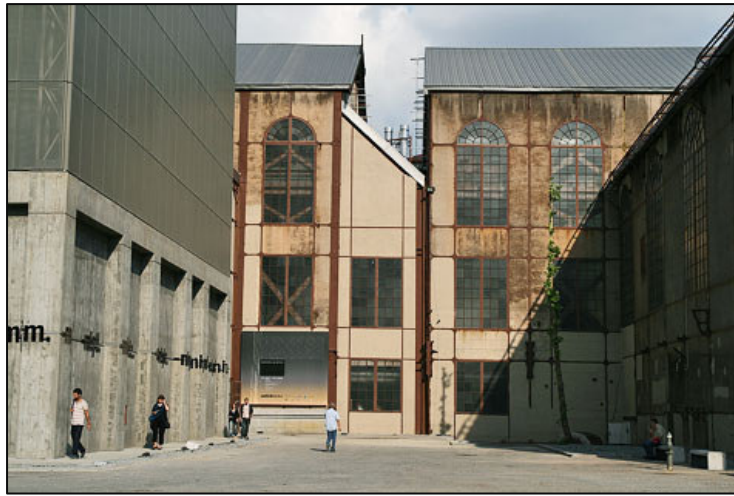
Sarı: Yıkılan tescilsiz yapıların izleri sürülerek alternatifleri tasarlanan yeni yapılar

Şekil 3.33 Öneri vaziyet planı (9+1 yuvarlak masa konferansı)

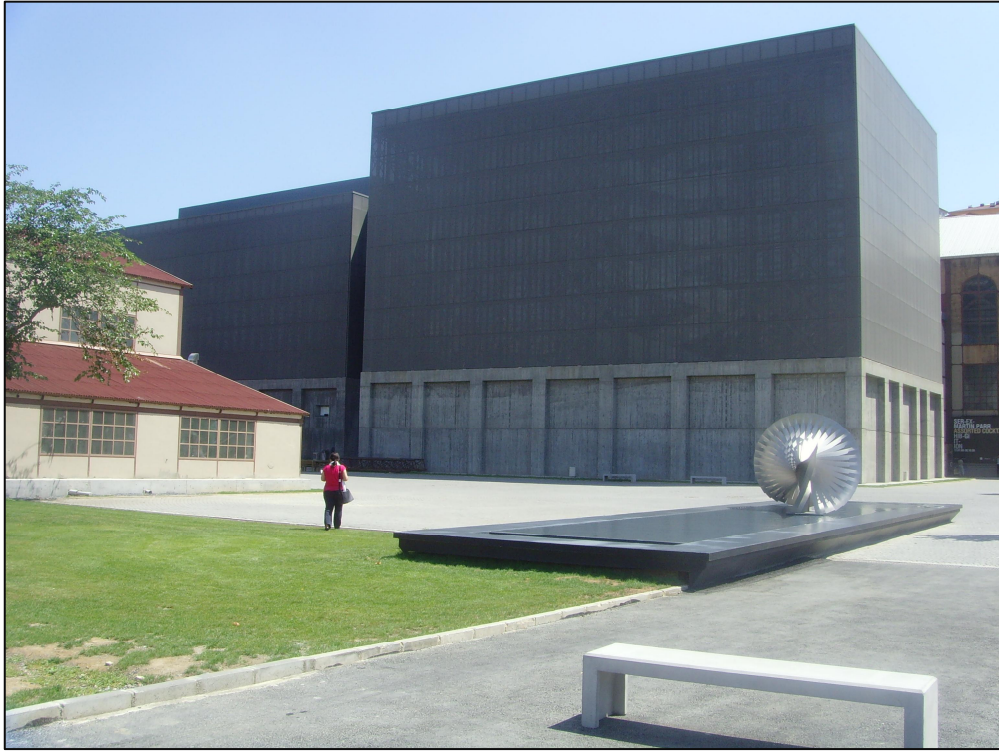
Şekil 3.33 İşlevlendirme planı (Arkitera Mimarlık)

Anıtlar kurulu tarafından korumaya alınmamış, yıkılabilir nitelikte olan yapılar tekrardan incelenerek, yapıldığı dönemin teknik ve biçimsel karakteristiklerini taşıdığı uygun görülen yapılar korunmuştur. Bu yapılarda patinayı ortadan kaldıracak bir müdahale yapılmadan, dönemin izleri ve ekleri görünür kılınmıştır (Şekil 3.34). Mevcut yüzeyler üzerinde, sıva ve boya yapılmadan aydınlatma ile yüzeyler üzerindeki izler okutulmaya ve vurgulanmaya çalışılmıştır.

Şekil 3.34 Santral İstanbul (www.universes-in-universe.org)

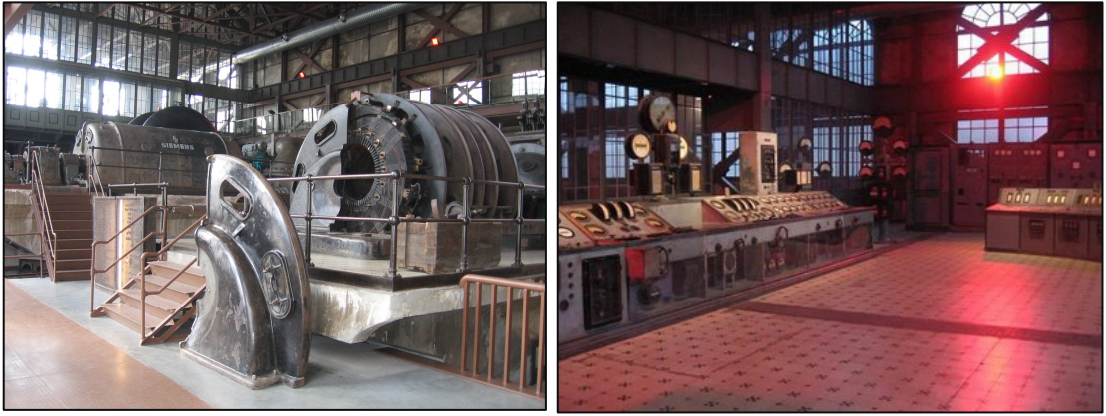
Diğer bir işlevlendirme müdahalesi olan yeniden inşa etme tekniği ile, izleri okunan iki kazan dairesinin, geleneksel bir rekonstrüksiyon yerine, modern malzemelerle yeni işlev gereklerini yerine getiren, tarihi yapılara baskı kurmayacak, bir yapı inşa edilmesine karar verilmiştir. Çağdaş sanatlar merkezi olarak kullanılan yeni yapı, eski yapılardaki gibi, yoğun ve ağır bir iç çekirdek ile ona dokunmadan örten hafif yarı geçirgen bir üst örtüden oluşturulmuştur. Cam yüzeyler oluşturan bu üst örtü sağır beton ayaklar üzerine oturtulmuştur (Şekil3.35). Bu yapı gündüz, korunmuş olan patinalı yapıyı ön plana çıkartırken, gece ise alanın her yerden okutulmasını sağlayan bir aydınlatma objesi olarak görülmektedir.

Şekil 3.35 Çağdaş Sanatlar Merkezi (tr.wikipedia.org)

Yeniden işlevlendirme kapsamında, onarılarak korunan binalarda gerekli statik güçlendirmeler uygulanarak, tarihi izlerin korunması sağlanmış ve pırıltılı görünümleri engellenmiştir. Ziyaretçi kafeteryası ve lokanta işlevi ile ambar yapısı bu disiplindeki çalışmalara örnektir. Yapının plan şekli değiştirilmeyerek, alanda ihtiyaç duyulan ilave servis kısımlarının bir kısmı yapının içinde, bir kısmı ise yapının dışında çözümlenmiştir.

Enerji müzesi olarak iki önemli müdahale kararı işlevlendirilen makine daireleri, ileri teknoloji türbin – jeneratör gruplarını ziyaretçilere sunmuştur. Bu müdahalelerden ilki, türbin ve jeneratör grupların kuş bakışı görülmesini sağlayan gezi platformu ile deprem yönetmeliği gereği eklenen çelik güçlendirmelerdir. Kontrol odasındaki tüm teçhizatlar, temizlenerek ve paslanmayı durduran koruyucu ile kaplanarak sergilenmektedir. Müzenin giriş katı ise enerji oyun alanı olarak kullanılmaktadır (www.santralistanbul.com) (Şekil 3.36).

Şekil 3.36 Enerji Müzesi (www.santralistanbul.com)

Santral İstanbul kültür ve eğitim merkezi, Haliç'in 1980'li yıllarda başlayan iyileştirme çalışmalarının kültürel nitelik kazanmasında, önemli katkılar sağlayan bir uygulama alanı olmayı başarmıştır. Avrupa Birliği kültür projelerinde de etkin bir rol üstlenen Santralistanbul, kültürler arası buluşmalarda birçok ülkeden sanatçıları, akademisyenleri ve uzmanları bir araya getirerek, İstanbul için başarılı çalışmalara da ev sahipliği yapmaktadır.

İşlevlendirme kararlarında, yapısal elemanların zamanla oluşan tekstürleri ile yerinde korunarak ortamın ruhunun korunmaya çalışılması, yeni eklenen yapının alandan soyutlandırılması ve yeni inşa edilecek yapıların yıkılan tarihi yapı izleri üzerinden gidilerek uygulamaya dâhil edilmesi, yeniden işlevlendirme müdahalelerinde olumlu görülmektedir. Alanda enerji üretim tesislerinin ve kumanda odasının bulunması; elektrik temalı düzenlemeleri ve oyunla öğrenmeye dayalı programları yeniden işlevlendirme programına katmıştır. Bu sayede geniş kitlelere ve çocuklara ulaşarak, tarihi yapı bilincinin oluşması sağlanmaktadır.

3.5 İncelenen Örneklerle Yönelik Değerlendirme

Farklı nedenlerle işlevlendirilen, endüstriyel miras kapsamındaki yapı ve alanlar, müdahale yöntemleri, müdahale kararlarındaki farklılıkların yapının potansiyel kullanımı ile ilişkisi, toplum tarafından benimsenmesi ve çevresinde yarattığı etki bağlamında incelenmiştir. İncelenen, ulusal ve uluslararası örnekler olan, Tate Modern Sanat Galerisi ve Feshane Uluslar arası Kongre ve Kültür Merkezi binaları yapı bazında, Emscher Parkı ve Santral İstanbul ise alan bazında yeniden işlevlendirme örnekleridir.

Tate Modern Sanat Galerisi yeniden işlevlendirme müdahalesinde, işlevin önceden belirlenmesinden dolayı yapı ölçeğinde korunan Feshane Uluslararası Fuar ve Kongre Merkezinden farklı olarak, yapının iç mekân kurgusunda değişikliklere gidilmiştir. Dış kabuğu korunan yapıda işlevin gerektirdiği ek yeni kütle, tarihi yapıya müdahalenin başarılı örneklerindendir. Endüstri mirası olan Feshane Uluslar arası Fuar ve Kongre Merkezi binası ise, yapının potansiyel kullanımına uygun bir yeni işlevin atanması ile mimari ve dönem özelliklerini koruyan bir uygulama olmuştur. Fakat yapı, bulunduğu sosyal çöküntü alanını canlandırması adına yapılmış bir uygulama olmasına rağmen yeni işlevinin, çevrede yaşayan halkın kültürel ve ekonomik değerleri ile uyuşmaması nedeniyle benimsenmemektedir. Tate Modern Sanat Galerisi ise, çevresi ile uyumlu bir işlevi ilr ve kentsel ölçekte çekim gücü yaratmaktadır.

Emscher Parkı ise tüm bunlardan farklı olarak, kentsel dönüşüm kapsamında, tarihi yapıların potansiyelleri değerlendirilerek, çevre düzenlemeleri yapılarak, rekreatif kullanımlarla özgün biçimsel özellikleri ile korunmuş, alana ve yapıyaen az müdahale gerektirecek yeni işlevlerin tespiti ile peyzaj özellikleri ile beraber düşünülerek korunmuştur. Alanın yarattığı etki, oluşan mimari, teknolojik ve peyzaj dokusu değiştirilmeden ve yeni modern müdahalelere ihtiyaç duyulmadan aktarılmaktadır. Yaşayan halkında yeni işlev kararlarına dâhil olması ile yürütülen projede, kentsel bir çekim merkezi oluşturmaya çalışmaktan çok, alanın

bütünlüğünün korunmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmiştir. Santral İstanbul'da Emscher Parkında olduğu gibi yapılarını var olduğu gibi, eskinin ruh halini yansıtan, fakat kaybolan tarihi yapıları da yeniden canlandıran bir uygulamadır. Bu iki yeni işlev örneklerinde de, endüstriyel mirası ve kalıntılarını sergilemek ve eski işlevin izlerinin okutulacağı alanlar yaratmak esas alınmıştır. Santral İstanbul Kültür ve Eğitim Merkezinde yeninin ve eskinin ayrımı, Tate Modern Sanat Galerisinde olduğu gibi, mimari ve strüktürel elemanlarla sağlanmıştır. Santral İstanbul, ulusal anlamda farklı fonksiyondaki yeni işlevleri ile bir çekim gücü yaratmış, Endüstriyel miras koruması kapsamında, örneklerine az rastlanan bir uygulamadır.

BÖLÜM DÖRT

İZMİR SÜMERBANK BASMA SANAYİ YERLEŞKESİ İNCELEMESİ

Türkiye Cumhuriyetinin kurulması ile beraber, merkezi idare, Cumhuriyet yönetim ve bağımsızlığını kabul ettirebilmek için, sosyal, siyasal ve ekonomik olarak yeni bir düzen oluşturma çalışmaları içerisine girmiştir. Bu yeni düzen oluşturma çabaları içerisinde, devlet eliyle kurulan sanayi kuruluşları, Cumhuriyet dönemi modern kentlerin yeniden inşasında önemli bir rol almaktadır. Sanayi kuruluşlarının kurulması, ilk olarak Başkent Ankara’da başlamış, daha sonra demiryollarının ülkenin dört bir tarafına yayılmasıyla, alternatif şehirler ortaya çıkmıştır. Bu modern endüstri yerleşkelerinin yeri seçiminde; demiryolu ulaşımı, hammaddeye yakınlık, Anadolu’nun iç bölgelerinde de gelişimin sağlanması ve ulusal ekonominin bütünleştirilmesi amaçlanmıştır (Peri, 2006, s.45). Cumhuriyet döneminde, Türkiye’nin birçok şehrinde kurulan en önemli sanayi kuruluşlarından biride İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesidir.

4.1 Sümerbank İşletmelerinin Kuruluş Süreci

1933’te Atatürk’ün direktifleri ile kurulan Sümerbank, yakın tarihe kadar, hem sanayi işletmelerini, hem de bankacılık faaliyetlerini kendi bünyesinde barındırmış, Türkiye sanayinde öncü bir kurum olarak önemli görevler üstlenmiş, ülkenin zor günlerinde tasarrufu, ulusal üretimi ve yerli tüketimi özendirici bir kurum olmuştur.

Sümerbank’ın oluşumunun temeli 1925 yılında kurulan Sanayi ve Maadin bankasına dayanmaktadır. Sanayi ve Maadin bankası, Osmanlı’dan devreden fabrikaların yönetiminin sağlanması, sanayi ve madencilere kredi verilmesi ve özel sermayenin kuracağı sanayi dallarına pay koymayı amaçlamıştır (Toprak,1988,s.11-24). Ancak 1930’ların sonuna kadar istenen hızda bir sanayileşme hamlesinin oluşmaması, Cumhuriyet sınırları içinde daha sıkı ve sistemli devlet politikalarını tetiklemiştir. Ardından Sanayi ve Maadin Bankası feshedilmiş, onun yerine Devlet Sanayi Ofisi (DSO) ve Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası kurulmuştur (Arıtan,2004, s.94). Devlet Sanayi Ofisi, hükümetin himaye edeceği geniş ölçekli ve ülkede sınırlı

sayıda gerek duyulabilecek büyük sanayi fabrikalarını kurmak ve bunları işletmek üzere açılmıştır. Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası ise, makine ve inşaat malzemesi alımı için işletmelere kredi açmak, işletme kredisi vermek, taşınmazlar ve makineler üzerine rehin işlemi yapmak, milli sanayiye hammadde sağlamakta aracılık etmek, küçük üreticilere borç vermek ve her türlü bankacılık ve komisyonculuk işlemlerini yapmakla sorumludur (Toprak,1988,s.27). Kurumların açılması ve görevlerini yerine getirmeleri sürecinde, mecliste çıkan tartışmalar ve özel sektör baskılarıyla DSO ve Türkiye Sanayi ve Kredi Bankası kapatılmıştır. Ardından 3 Haziran 1933 yılında çıkarılan yasa ile bankacılık ve sanayi faaliyetlerini beraber yürütmek üzere, Sanayi ve Maadin Bankası'na benzer bir yapılanma olan Sümerbank kurulmuştur.

Yasayla Sümerbank'a DSO'dan devralınan fabrikaların işletilmesi, devlet sermayesi ile oluşturulacak tüm sanayi işletmelerinin projelerinin hazırlanması, kurulması ve yönetilmesi, hem kendi fabrikaları hem de ülkenin diğer fabrikaları için gerekli usta ve işçilerin yetiştirilmesi, bu amaçla okullar açılması, öğrenci okutulması, çeşitli sanayi işletmelerine kredi açılması, bankacılık faaliyetlerinde bulunulması ve özel sermaye şirketleri ile zaman zaman işbirliği kurulması görevleri verilmiştir (Tezel,2001,s.331; Toprak,1988.s.31).

Merkezi idare, Cumhuriyetin kurulması ile modernleşme süreci içerisine giren ve hızla sanayileşmek isteyen Türkiye için, Sümerbank bünyesinde yeni fabrikalar kurma kararı almıştır. Çünkü Osmanlı döneminde sanayi kuruluşu olarak nitelendirilen Tophane ve Tershane fabrikaları ve ilkel tekniklerle üretilen gıda maddeleri ve inşaat malzemeleri üretimi, sanayideki gelişmeler için yetersiz kalmıştır (Köksal ve Ahunbay,2006). Bu amaçla Sümerbank, 1934 yılında 1.Beş Yıllık Sanayi Planının açıklanması ile tekstil, maden, selüloz, seramik, kimya alanlarında çok sayıda işletmenin kurulmasından sorumlu olmuştur. Ardından 1940 yılında 2.Beş yıllık Sanayi Planının açıklanması ile Sümerbank tekstil alanında kurumsallaşmaya başlamıştır. Tekstil fabrikalarının oluşumunda, Türkiye ile iyi ilişkiler içerisinde olan batılı ülkelerden ve Sovyetler Birliğinin sanayileşmedeki ilerlemesinden örnek alınmıştır (Toprak,1988,s.31).

Kurtuluş savaşı sırasında ve sonrasında yakın ilişkilerin geliştirildiği Sovyetler Birliği'nden 30'lu yılların başında gelen uzmanlar, Anadolu'yu gezerek, özellikle tekstil yerleşkeleri için uygun yerleri saptamış, Türk ekiplerle birlikte planlamalar yapmış ve hazırladığı raporu devlete teslim etmiştir (İlkin&Tekeli,1982,s.159). 1934'te kabul edilen 1.Beş yıllık Sanayi Planının kabulünün ardında Sümerbank adı altında ilk 2 tekstil yerleşkesi için Kayseri ve Nazilli yerleşimleri seçilmiş ve projeler uygulamaya koyulmuştur. Sümerbank Basma Sanayi fabrikası olarak 1. Bölgenin Kayseri, 2. Bölgenin ise Nazilli olarak belirlenmesinde, hammaddeye yakınlık yani maliyetin düşürülmesi, üretimde geride kalmış bölgelerin kalkındırılması, güvenlik ve savunma gereksinimleri gibi kriterler göz önüne alınmıştır (İlkin&Tekeli,1982,s.190). Ardından 1936 yılı sonrasında Almanlar, Malatya'da, Konya'da ve Bursa Merinos'ta üç adet tekstil yerleşkesi için Türk ekiplerle çalışarak, yeni tekstil yerleşkeleri inşa etmişlerdir. 2. Beş yıllık kalkınma planı uygulamalarında ise, Almanlarla iyi ilişkilerin kurulması sonucunda, İzmir, Denizli, Bergama, Manisa ve Antalya tekstil yerleşkeleri kurulmuştur. Söz konusu yerleşkeler, Cumhuriyet döneminde ki modern yaşantıyı, üretim, sosyalleşme ve konaklama gibi ihtiyaçlar düzleminde bir bütün olarak düzenlemiştir. Bu yerleşkeler modern mimarlığın sanayi yerleşkelerine etkilerinin güzel örnekleridir.

1960 ve 1970 yılları arasında Sümerbank, daha az işletme açarak, varlığını korumaya devam etmiştir fakat daha sonra bankacılık hizmetlerinin yaygınlaşması ve 80 li yıllarda özelleştirmenin yaşanması ile Sümerbank özelleştirilmiş ve 1988 de Sümerbank Holding kurulmuştur. Holdingin sanayi işletmeleri dışında kalan bankacılık faaliyetleri 1993'te Sümerbank A.Ş.'ye bırakılmış,1995'te ise Sümerbank Garipoğlu Şirketler Topluluğu'na satılarak özelleştirilen ilk kamu bankası sıfatını kazanmıştır.1999 yılında TMSF'ye devredilen Sümerbank 2001 tarihinde Oyak Grubuna satılmış ve 2002 tarihinde de tescil edilmiştir. Sümerbank Sanayi yerleşkeleri ise, sisteminin özelleştirilmesi ve gelişen teknolojik gelişmelere ayak uyduramamasının ardından 1990 – 2000 yılları arasında, özel sektöre, üniversitelere veya çeşitli devlet kuruluşlarına devredilerek tasfiye olmuştur. Sümerbank adı altında,

Türkiye'nin birçok yerinde açılan bu endüstri yerleşkeleri siyasal, ekonomik ve kültürel anlamda önem taşımaktadır.

4.2 Sümerbank Tekstil Yerleşkeleri Ve Özellikleri

Cumhuriyet öncesi Osmanlı dönemine bakıldığında üretim, çalışanların, tarlada veya fabrikalarda çalışması ve mesai sonunda evlere dağılmasıyla son bulmaktadır. Sosyal hayatlarında erkeklerin kadınlara göre daha serbest yaşam sürdürdüğü bu dönemde, tek sosyalleşme mekânı erkeklerin kullanımında olan köy kahveleridir. Osmanlı'da bu şekilde içe dönük kapalı yaşamlar, bir tür mahremiyet simgesi olmuştur. Fakat Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber, üretim sistemi değiştirilmiş ve sanayileşme ile ekonomik kalkınma sürecine girilmiştir. Sanayileşme ile birlikte, modern ve çağdaş olanı öğretme amacı taşıyan, üretim amaçlı çalışmayı, birlikte yaşamayı ve paylaşmayı destekleyen yerleşke biçimleri yaratılmıştır. Sümerbank Tekstil Yerleşkeleri de, Cumhuriyetin getirdiği modern yaşamı destekleyen öncü yerleşkelerdendir.

Bu bölümde anlatılmak istenen Sümerbank tekstil Yerleşkeleri özellikleri, Arıtan'ın, 2004 yılında hazırladığı, ‘‘Kapitalist/Sosyalist Modernleşme Modellerinin Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığının Biçimlenişine Etkileri-Sümerbank Kit Yerleşkeleri Üzerinden Yeni Bir Anlamlandırma Denemesi’’ adlı doktora tezinde ele aldığı Malatya, Kayseri, Konya Ereğli, Nazilli ve Bursa tekstil yerleşkeleri ve Uzunoğlu'nun 2008 yılında hazırladığı ‘‘The Constitution Of Power Relations In Spaces Of Industrial Production: The Case Of Four Sümerbank Campuses In The Aegean Region’’ adlı doktora tezinde ele aldığı, Nazilli, İzmir, Manisa ve Bergama tekstil yerleşkeleri üzerinden elde edilen ortak çıkarımlarla anlatılmıştır.

Sümerbank Tekstil Yerleşkeleri Türkiye'nin birçok yerinde 1934 – 1968 yılları arasında üretim amaçlı kurulmuş endüstri yerleşkeleridir. Sümerbank yerleşkeleri, Cumhuriyet döneminde, iyi ilişkiler içerisinde olunan, Almanlar ve Sovyetlerin, Türk uzmanlarıyla çalışması sonucu oluşturulmuştur. Yerleşkelerde dönemin ileri

teknolojileriyle binalar yapılmış, üretim yapılarına çalışanların kullanabileceği makineler getirtilmiştir. Türkiye’de Sümerbank tekstil fabrikası veya yerleşkesi adı altında, 22 adet üretim tesisi bulunmaktadır.

Sümerbank Yerleşkeleri sadece bir sanayi üretimi açısından faaliyet göstermemekte, farklı işlevlere hizmet veren pek çok yapıyı da bünyesinde barındırmaktadır. Yerleşkelerde, yapı ölçeğinde bulunan birimler, işlevlerine göre farklılaşan üretim yapıları, üretim destek yapıları, idari yapılar, konaklama yapıları, sosyal tesisler ve rekreasyon alanları olarak gruplandırılmaktadır. Üretim destek yapıları içerisinde ambarlar, atölyeler, kazan dairesi, buhar santrali, su kulesi ve kuvvet santrali gibi üretimi destekleyen birimler; konaklama yapıları içerisinde, müdür evleri, memur lojmanları ve bekar lojmanları; sosyal tesislerde, yemekhane, kreş, revir ve satış birimleri; rekreasyon alanlarında ise, gösteri platformu, süs havuzu, açık yeme alanları, spor sahaları, çocuk oyun alanları, araç garajı ve düzenlenmiş yeşil alanlar bulunmaktadır.

Sümerbank Yerleşkelerini oluşturan esas öğenin üretim yapıları olmasına rağmen, çalışanların, çalışan ailelerinin ve bazen de kentte yaşayanların kullanımına tahsis edilmiş özel mekânların var olması, toplumu, modern, sosyal ve paylaşımcı bir düzen içerisinde, bir arada yaşamaya teşvik etmiştir. Yerleşke içerisinde özellikle sinema, tiyatro mekânları ve spor tesisleri, yerleşke çalışanları dışında kalan kentli halkında ilgi odağı haline gelmiş ve kentli halka sınırlı zamanlarda ve sınırlı ölçülerde kullanım izni tanınmıştır(Aritan,2004,s.97- 98).

Sümerbank Yerleşkelerinde çalışan işçiler çevre halkı arasından seçilmiş, yönetici kadro ise merkezden getirtilmiştir. Arıtan (2004) böylesi bir organizasyonun, hem bir tür sınıflar arası kaynaşma ve modern, çağdaş olanı öğretme amacı taşıdığı, hem de kaynaşma ve öğretme/öğrenme eyleminin merkezi devlet otoritesinin çizdiği sınırlar dâhilinde gerçekleştiğini söylemektedir (s.97). Böylesi yaygınlık gösteren ve ekonomik anlamda ciddi sorumluluklar üstlenen Sümerbank sadece bir sanayi yaratmaz, tekstil yerleşkelerinde ürettiği ve “Yerli Mallar Pazarları”nda ulaşılabilir

bedeller karşılığı sattığı ürünlerle doğrudan yoksul halkı giydirdiği için toplumla farklı, organik bir sosyal bağda kurmuştur. Bu organik bağın oluşumunda ayrıca, Sümerbank'ın kuruluş yasasında yer alan insan yetiştirme sorumluluğunun, birçok öğrencinin burslu olarak okutulmasının, fabrikalarda iş başında kurslar yoluyla eğitilmesinin, evlendirme, doğum, mezuniyet ve ev edindirme yardımlarının da büyük bir rolü vardır. Yaşayan halk tarafından kabul gören bir kurum olan Sümerbank, modern yerleşke yaşamının izlerini de, halkla kurduğu bağ sayesinde kolaylıkla benimsetmiş ve çevre yaşantısını bu yönde etkilemiştir.

Sümerbank Tekstil Yerleşkelerinin şehir içindeki konumunu belirleyici birkaç etken bulunmaktadır. Bu etkenlerden en önemlisi, hammadde ve mamul malların kolay ve ucuz ulaşımını sağlamak adına, demiryolu ve otoyol bağlantılı noktalarda konumlanmasıdır. Suyun yerleşkede farklı amaçlarla kullanılabilir olabileceği düşünülerek su rezervlerine yakın yerlerde konumlandırılması ve fabrikaların yerleşim birimleri arasında oluşturacağı olası kirlilik nedeni yerel rüzgârların yönü dikkate alınmıştır. 19. yüzyılda su ve buhar kullanımının, enerji dönüşümlerine yol açması ile fabrikalar su çarkları ve buhar kazanları gibi merkezi bir güç kaynağı çevresinde konumlandırılmıştır. Tekstil yerleşkelerinin geniş alanlara ihtiyaç duymasından ötürü ve çalışanlar tarafından ulaşımın en kolay şekilde sağlanması için, yerleşkeler, şehir merkezi çeperinde, yukarıda anlatılan nitelikleri sağlayan yerlerde kendilerine yer edinmişlerdir.

Sümerbank Yerleşkeleri, kuruldukları yerlerde doğal çekim merkezi yaratarak, çevresini de büyük ölçüde dönüştürmüşlerdir. Bu yerleşkeler, çevrelerinde yeni sanayi mekânlarının ya da çalışanların, işçilerin yaşadığı yeni konut alanlarının oluşmasını sağlamıştır. Çevrede kurulan yeni mahalleler ve o mahallelerin dükkânları çoğunlukla Sümer adını almıştır. Hammadde taşımacılığı gereği demiryolu hattına yakın kurulan yerleşkelerin bulunduğu bölgelerde yaşamın canlanması ile birlikte demiryolu ve karayolu ulaşımı da büyük ölçüde güçlenmiştir.

Doktora tezlerinde ele alınan Sümerbank Yerleşkelerinin peyzaj özelliklerine bakıldığında, var olan yapıların parçalı iki arazi üzerine konumlandığı görülmektedir. Bu iki arazinin büyük olanı üretim alanını oluşturmaktadır. Üretim alanı içerisinde, fabrika yapıları, fabrika destek yapıları, sosyal tesisleri ve memur konaklama yapıları bulunmaktadır. Küçük olan arazi ise konaklama yapılarını ve sosyal tesisleri kapsamaktadır. Büyük olan arazide bulunan fabrika yapılarına bakıldığında, kendisini destekleyen birimlerle çevrelendiği belirtilmektedir. Simgesel bir anlamı olan sosyal tesisler, çalışanların uygun saatlerde rahatça ulaşabilmesi için üretim alanına ve çevre halkında bu yapıya üretim alanına girmeden rahatça ulaşabilmesi için, girişe yakın bir yerde konumlandığı görülmektedir. Konut alanının büyük bir bölümü, yaşamayı üretimden uzaklaştırmak adına, küçük olan arazide konumlanmıştır. Buda parçalı arazi oluşumunun en önemli sebeplerindendir. Böylece, çalışanların genel yaşamları, üretim alanının dışında fakat rahatça ulaşılacakları mesafede, kendilerini çalışma ortamlarından uzak hissedebilecekleri şekilde organize edilmiştir. Yerleşkelerde ana girişten hemen sonra konaklama tesislerine (memur lojmanları), yeşil alanlara ve içerisindeki resmi bahçeye, idari binalara ve bazı sosyal alanlara rastlanmaktadır. Fabrika yapıları girişten algılanamayacak şekilde konumlandırılmıştır. Resmi bahçe, yerleşkedeki prestijli bir tören alanı olarak tasarlanmıştır ve fabrika cephesinden görülebilmektedir (Uzunoğlu,2008,s.144). Yerleşkede bulunan ve enerji dönüşümünü sağlayan buhar santralleri veya su depoları daha sonra yerleşkelerde kütsel bir imge olarak kendini göstermektedir.

Sümerbank yerleşkeleri içerisindeki dolaşım ağına bakıldığında ise, Arıtan aksları 1.gövde ve 2. gövde olarak ayırmıştır.1.gövdeyi fabrikayı çevreleyen arter, 2. gövdeyi ise üretim ve konut alanlarını ayıran ana yol olarak adlandırmıştır. 2. gövdeye bağlanan birimler, genellikle kentle direk ilişki içerisinde olması istenen birimlerdir.2.gövdeye bağlanan konut ve üretim binaları, kontrollü geçişe olanak sağlayacak şekilde yerleştirilmiştir. Kontrollü geçişlerden, mesai saatlerinde üretim alanına geçilirken, serbest geçişlerden ise halkın kullanımına açılan birimlere ulaşım sağlanmaktadır. Ana giriş, Atatürk büstünün de bulunduğu bir meydanla ifade edilir ve meydana üretim alanına, idareye ve sosyal mekâna dağılım mevcuttur. Dolaşım

ağı arasındaki yeşil alanlar ise, zemini kurutma amaçlı modernizmi simgeleyen öğelerdendir. Bu yeşil alanlar daha çok sosyal mekânlar ve konutlar çevresinde yoğunlaşarak, çalışanların yeşil alan içerisinden geçişleri sağlanmıştır. Diğer taraftan yeşil alan, sınırlı zaman ve bölgelerde, yoğun olmamakla beraber, aktif bir kullanıma hizmet vermektedir. Küçük arazi içerisindeki konut yerleşimlerinde ise, yeşil alan ailelerin istediği gibi kullanıma olanak sağlamaktadır.

Yerleşkeler içerisinde organizasyon hiyerarşik düzene uygun olarak tasarlanmıştır. Konaklama alanı içerisinde bulunan ve ana yol üzerinden ulaşılan konutların, aile merkezli olmasına rağmen kendi içlerinde, bahçeler arasında sınır olmamasından dolayı, ortak sosyalleşme olanakları bulunmaktadır. Buradaki konutların tahsisindeki ana unsur çalışanın rütbe ve pozisyonudur. Bir işçi bir yer verilecek diye bekliyor olsa bile, holding başka bir işçi için o yeri tahsis edebilmektedir. Üretim alanı içerisinde bulunan, yönetici evi ve memur lojmanları ise daha prestijli ve daha geniş metrekareli alanlara sahiptir. Bu evlerden yönetici evi, müstakil bahçeli ve kendini duvarlarla yerleşke içerisinden ayırmış konumdadır. Memur lojmanları ise, yerleşke veya fabrikalar içerisinde herhangi bir sorun veya arızalı bir makineyi tamir etme ihtiyacı çıkması halinde, ulaşımının sağlanması adına zorunlu olarak kalınması gereken birer vazife evleri niteliğindedir. Yerleşkelerdeki hiyerarşik düzen kendini sosyal tesis yapısı, yemekhaneler ve giriş kapılarında da kendini göstermektedir. Sosyal tesis yapıları, memurlar ve üst düzey çalışanları tarafından kullanılan ve önemli misafirlerinin ağırlandığı mekânlardır. Yazılı yasaların olmamasına rağmen bu mekânlar işçiler tarafından kullanılmamaktadır. İşçi yemekhaneleri ve üst düzey yöneticilerin yemekhanelerinden farklı yerde konumlandırılmıştır. Yerleşkelerin birçoğunda işçi, memur ve yönetici girişleri birbirinden ayrı tutulmuştur (Uzunoğlu,2008,s.146-147).

4.3 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi

Cumhuriyet Dönemi Modernleşme çabalarının, endüstri alanındaki gelişimine örnek olan İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi üretim, sosyalleşme,

konaklama, eğitim ve rekreasyon alanlarını bir arada barındırması ile endüstriyel mirasın önemli örneklerindendir. İzmir Sümerbank Yerleşkesi o dönemde iç piyasada askerlerin, emniyetin, kamu kurum ve kuruluşlarının, fabrikaların ihtiyaç duydukları kendir ve çuval gibi malzemeleri üretmekte, dış piyasada ise Almanya, İtalya'ya mal göndermektedir(Uzunoğlu,2008,s.288). Konak ilçesi, Umurbey mahallesinden bulunan ve günümüzde eğitim işleviyle kullanılan, İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi, Alsancak Liman Arkası Bölgesi(eski Darağacı Bölgesi) olarak adlandırılan alanın doğusunda, Melez Deresi boyunca konumlanmaktadır. Kentsel ölçekte değerlendirildiğinde ise yerleşke Karşıyaka ve Bornova'yı kent merkezine bağlayan ana ulaşım aksı Altinyola bakmaktadır. Yerleşkeye, Şehitler Caddesi üzerindeki ana girişten ve 1525 sokak üzerindeki tali ve ana girişlerden ulaşılmaktadır.

Parçalı iki bölümden oluşan alanın 114.193.52m²'lik büyük alanı, tapuda 288 pafta,7818 ada ve 1 nolu parselle kayıtlıdır. İl Özel İdaresine ait Parsel kuzeyde Şehitler Caddesi, batıda 1525 sokak ve doğuda Melez deresi ile sınırlanmaktadır. Tapuda 285-288 pafta,3169 ada,234 parsel,179 parsel ve 177 parsel kayıtlı, yine İl özel idaresine ait 19.480m² lik küçük alan ise 1525 sokak, İşçiler caddesi ile sınırlanmaktadır (Şekil 4.1).

Şekil 4.1 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi yollara göre konumu

Günümüzde, İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin konumlandığı Liman Arkası olarak adlandırılan alan, özgünde Darağacı bölgesi olarak adlandırılmaktadır. Darağacı bölgesini, Punta tren istasyonundan, Bayraklı tarafına doğru devam eden alan oluşturmaktadır (Şekil 4.2). 1856 yılında demiryolunun, 1880 yılında limanın, ardından da Punta tren istasyonunun işletmeye açılması ile Alsancak bir merkez haline gelmiştir. Ulaşım istasyonlarının açılması ile beraber, Alsancak merkeze yakın konumlanan Darağacı bölgesi, endüstri alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. 16.yy dan 19 yy a kadar uzanan süreçte, İzmir’de, tarım ürünleri, ihracatın gerektirdiği kutuculuk, fişçilik, yağcılık, dericilik, sabunculuk gibi küçük endüstri dalları mevcutken Cumhuriyet dönemi ile bölgede yeni endüstri fabrikaları açılmıştır.

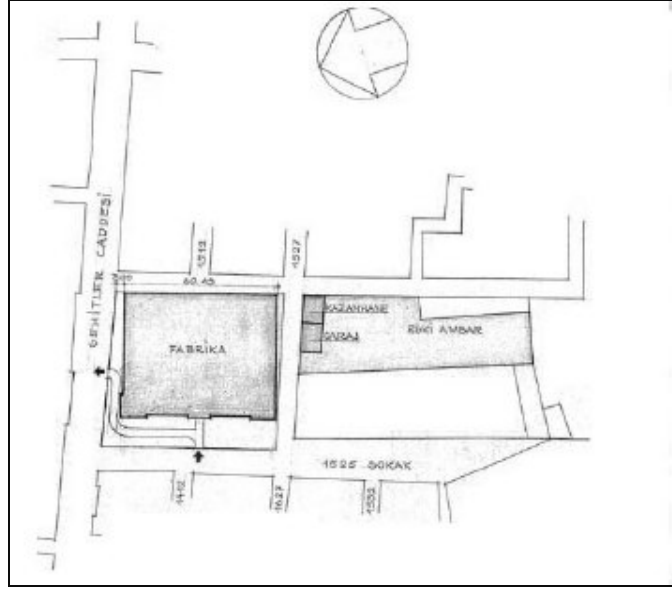

Şekil 4.2 1885 yılı Darağacı Planı (Baykara,2001,s.169- Şimşek,2006,s.89)

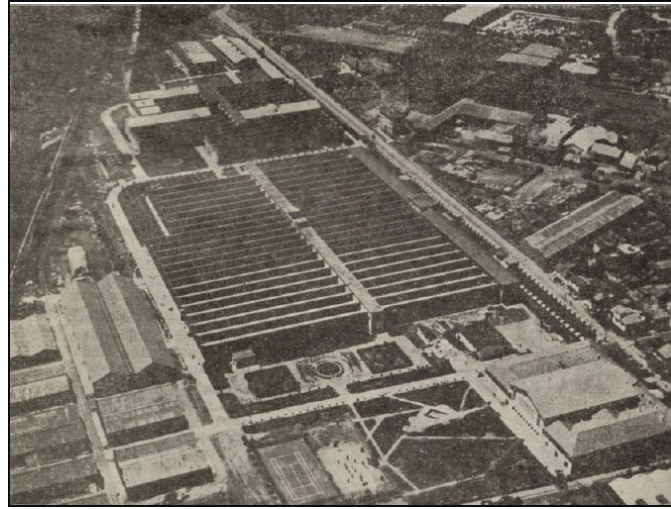
II. Dünya savaşı sonrasında Nazilli’de bulunan Sümerbank Basma Sanayi Fabrikasının işgücü sıkıntısı çekmesiyle, bazı tezgâhlar boş kalmıştır. 1947 yılında üretimin devam etmesi için, İlk olarak Nazilli Fabrikasına bağlı, İzmir Halkapınar mevkiindeki eski bir binanın fabrika olarak kullanılması ve Nazilli’den İzmir’e tezgâhların gönderilmesi planlanmıştır (Uzunoğlu,2008,s.108).

Nazilli Fabrikasındaki sorunun sona ermesi ile İngiliz firmasının getirdiği tezgâhlarla başlatılan üretim, İzmir Sümerbank Fabrikasını oluşturmuştur. 1949 yılında, Cumhuriyet dönemi modernleşme girişimleri ile ilk fabrikanın bulunduğu

yerde bugünkü Endüstri yerleşkesinin temelleri atılmıştır (Şekil 4.3). 1953 yılında endüstri yatırımlarına özel sektörün teşvik edilmesi ve Marshall planı ile Sümerbank Basma Sanayi İşletmesine üretim yapıları dahil edilmiştir. Yerleşke içerisinde dokuma fabrikası olarak kullanılan yapı, 5 Kasım 1953 tarihinde iplik Dokuma İşletmesinin, 1 Ocak 1955 tarihinde ise Basma işletmesinin açılması ile Sosyal Tesis binası olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1972 yılında yerleşke bünyesine konutların, sosyal tesislerin ve hazır giyim fabrikasının da katılması ile İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi uzun yıllar, basma, saten, empirme, merserize, döşemelik pazen, divitin hasse ve pike üretimiyle Türkiye 'ye hizmet etmiştir (Uzunoğlu,2008,s.114-115) (Şekil 4.4). Ardından yerleşke,80'li yıllarda birçok Sümerbank Yerleşkesi gibi özelleştirme kapsamına alınmıştır. Türkiye'de 1980'li yıllarda özelleştirme ile serbest piyasa ekonomisi yaratmak, kaynakların kullanım etkinliğini artırmak, devlete gelir sağlamak, endüstri yerleşkelerini borç yükünden kurtarmak, vergileme yapısını değiştirmek, işletmelerden kazanç ve pay elde etme durumunu bir kesimle sınırlandırmayarak tabana yayılmasını sağlamak amaçlanmaktadır. Oysa zamanla, özelleştirme dönemin siyasi yönetiminin karar yetkisi altında, amaçları dışında sorunlar yaratmıştır. Özelleştirme zamanla halkın fakirleşmesine, endüstri yerleşkelerinin yağmalanıp yok olmasına, devletin güçlenmesi yerine fakirleşmesine neden olmuştur. Özelleştirilen İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi de 2000'li yılların başına kadar üretimini sürdürmüş, devamında ise uzun bir yargı süresinin ardından eğitim hizmetlerinde kullanılması adına İl özel idaresine devredilmiştir(Toprak,1988,s.87). Yerleşkenin eğitim hizmetine yönelik kullanım kararının verilmesine kadar geçen zaman içerisinde, alana dair birçok dava açılmıştır. Bu davaların ana başlıkları; arsa spekülasyonu, rant yaratma, kamu kaynaklarına zarar verme ve Erken Cumhuriyet döneminin fiziksel izlerini yok etmek olarak sıralanmaktadır.

Şekil 4.3 Yerleşke içerisinde yapılmış ilk dokuma fabrikası(Uzunoğlu,2008,s.109)

Şekil 4.4 Yerleşkenin tarihi genel görünümü (Uzunoğlu,2008,s.115)

4.3.1 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Ve Fiziksel Çevresinin Özgün Kurgusu

Kuruluşunda Darağacı, günümüzde Liman Arkası Bölgesinde konumlanan İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi'ndeki değişim, fiziksel çevre ve mimari kurgunun, özgün ve günümüz özelliklerinin aktarımları ile anlatılacaktır.

4.3.1.1 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Özgün Fiziksel Çevresi

Ulaşım yollarına ve kent merkezine yakınlığı ile önem kazanan Darağacı bölgesi, 1928 yılında Havagazı Fabrikasının yanına Elektrik Fabrikasının, 1924 yılında da dönemin en büyük endüstri yerleşkesi olan Şark Sanayi fabrikasının kurulması ile endüstri dallarında çalışan kurumların ilgisini çekmiştir (Gürsoy, 1993, s.167-265). 1931–1941 yılları arasında, dönemin belediye başkanı Behçet Uz'un çalışmaları arasında olan, bataklıkların kurutulması ve ulaşım ağındaki gelişmeler ve özellikle Karşıyaka'ya bağlantılı bir ulaşımın sağlanması ile Darağacındaki bölge gelişimine devam etmiştir. Bölgede gelişme süreci içerisinde, dükkân ve depo kullanımı yaygınlaşmış, belli yerlerde de konut kullanımı artmıştır. Ardından bölgenin güneyinde belediyenin fakir halka satışa çıkardığı ucuz konut yerleşimleri ile Ege Mahallesi oluşmuştur (Şimşek, 2006, s.91).

1972 yılında gelişimini tamamlayan Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin özgün fiziksel çevresine bakıldığında, küçük ölçekli endüstri yapıları, büyük ölçekli endüstri yerleşkeleri, tek veya iki katlı depo yapıları ve bu kuruluşlarda çalışan halka yönelik az katlı konut yapıları bulunmaktadır. Darağacı bölgesinde endüstri yerleşkelerinin bulunması nedeni ile alan, büyük parsellere ayrılmıştır. Yeşil alanın ve var olan sosyal tesislerin yerleşkelerde konumlanması ile ikamet eden halk ile yerleşkeler birbirinden bağımsız olarak düşünülmemiştir. Bölgenin kuzey ve güneyinde yerleşmiş olan konut yapıları, tek veya iki katlı olup yığma kâgir taşıyıcı sistemle inşa edilmişlerdir. Depo yapıları ise dikdörtgen planlı, geniş iç mekândan oluşan, yığma kâgir sistemle inşa edilmiş beşik çatı ile örtülmüş yapılarıdır.

Şekil 4.5 20. yüzyılda Darağacı bölgesi (APİKAM)

4.3.1.2 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin Özgün Mimari Kurgusu Ve Kullanımı

İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin plan kurgusu çalışmasında, yerleşkeye ait arşiv belgelerinden ve alan çalışmalarından elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Yerleşkenin özgün Plan kurgusunda, kullanım özellikleri üzerinden yapı fonksiyonel dağılımı dolaşım ve üretim aksları aktarılmaktadır.

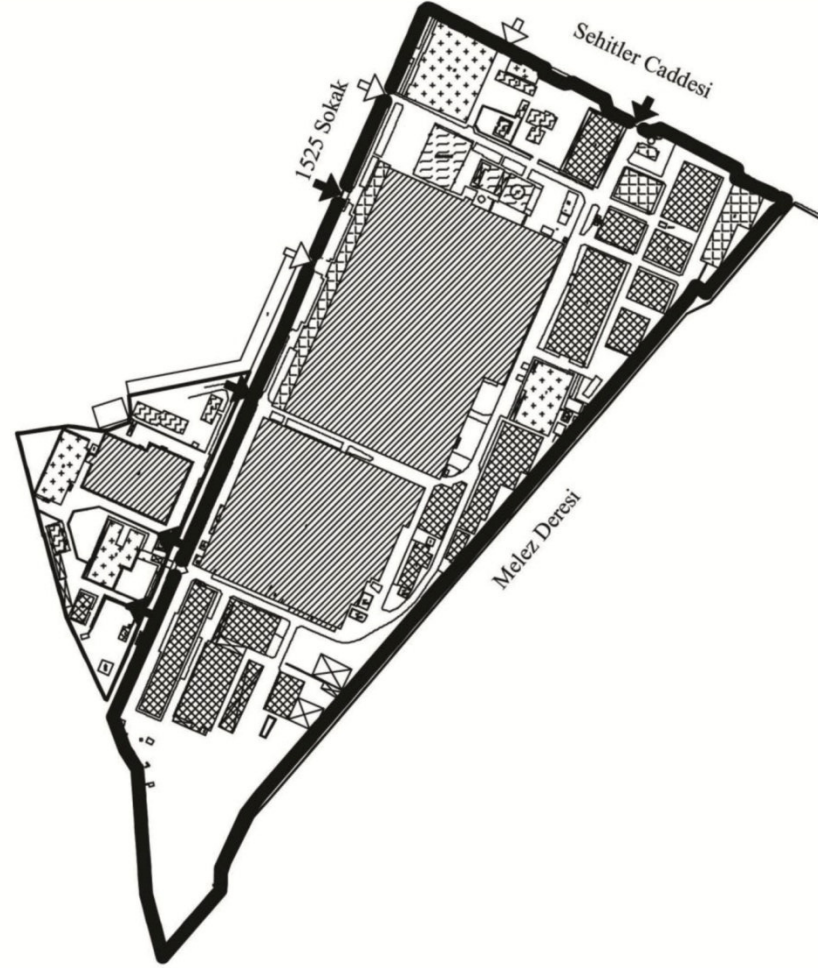
Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi, iki farklı işlev özellikleri ile birbirinden ayrılan parçalı iki alandan ve bu alanlardaki ana işlevi oluşturan yapılardan meydana gelmiştir. Özgün yerleşke planında, Melez Deresi boyunda uzanan ana parçada üretim alanları, bu alanın güneybatı çeperinde konumlanan ve ana bölgeden taşıt yolu ile ayrılan alanda ise konaklama yapıları yer almıştır. Üretim alanına, yerleşkenin kuzeyindeki Şehitler Caddesine açılan bir ana giriş bir de tali giriş ile ulaşım sağlanırken, 1525 sokak üzerinden, 2 adet ana giriş ve 3 adet tali girişle ulaşılmaktadır. Konaklama alanına ise, 1525 sokak üzerinden sağlanan 2 girişle ulaşılmaktadır. Konaklama alanı, yerleşkeye 1972 yılında eklenmiş bir alandır. Bu nedenle yerleşke bütününde ayrı bir parça olarak biçimlenmiştir. Üretim alanı içerisinde üretim yapıları, üretim destek birimleri, konaklama yapıları, idari yapılar, sosyal tesisler ve rekreasyon alanları bulunurken, konaklama yapılarının içerisinde,

fabrika yapısı, konaklama yapıları ve sosyal tesis bulunmaktadır. İzmir Sümerbank Yerleşkesinde bulunan ve 1972 yılında yapılan Hazır Giyim Fabrikası, geç dönemde üretim alanı içerisinde yer bulunamadığı için konaklama alanı içerisine yapılmıştır.

Şekil 4.6 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi özgün fonksiyonel dağılımı

İZMİR SÜMERBANK BASMA SANAYİ YERLEŞKESİ ÖZGÜN VAZİYET PLANI İŞLEV GRUPLARI

- KONAKLAMA ALANI
- ÜRETİM ALANI
- ↓ ANA GİRİŞ
- ▽ TALİ GİRİŞ
- ▨ ÜRETİM YAPILARI
- ▩ ÜRETİM DESTEK BİRİMLERİ
- ▧ KONAKLAMA YAPILARI
- ▦ İDARE YAPILARI
- ▤ SOSYAL TESİSLER
- ▥ REKREASYON ALANLARI

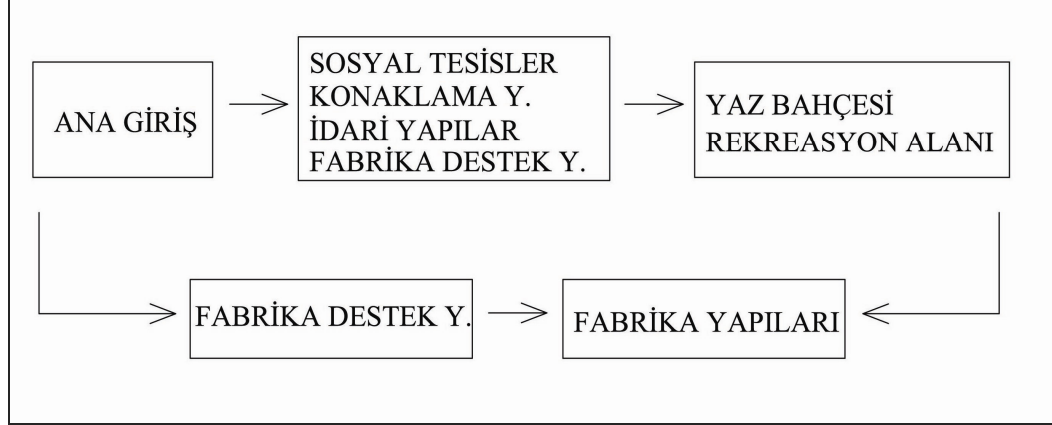
İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi fonksiyon gruplarının dağılımı, yapıların kullanım özellikleri üzerinden kurgulanmıştır. Konaklama alanındaki konumlanış, üretim yapısının ve yapıya eklenmiş sosyal tesisin konaklama alanından bağımsız olarak kullanımının sağlanması ile tasarlanmıştır. Üretim alanındaki fonksiyon gruplarının yerleşimi kurgusu ise, Şehitler Caddesine açılan ana giriş aksı üzerinden aktarılmaktadır. Şehitler Caddesi üzerinde, alanın adının yazılı olduğu büyük bir levha altından geçilerek ulaşılan alanda meydan vurgulaması yapılmamış fakat girişin solunda yerleştirilmiş olan havuz ile giriş tanımlandırılmaya çalışılmıştır (Şekil 4.7).

Şekil 4.7 Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi girişi (Şimşek,2006,s.127)

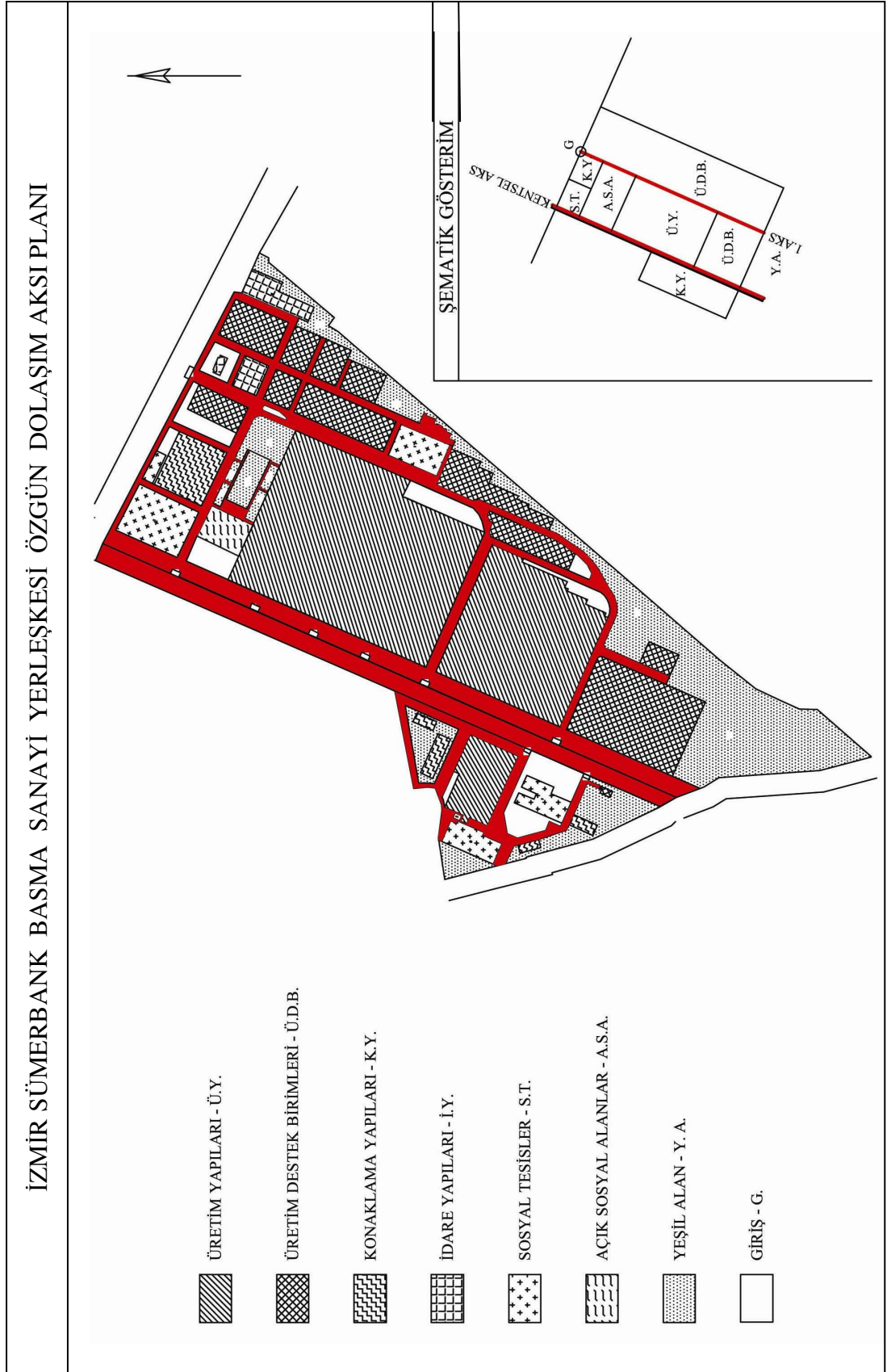
Şehitler caddesi üzerinden girilen üretim alanında, ilk olarak idari yapılara, sosyal tesislere ve bir kısım fabrika destek yapılarına ulaşılmaktadır. Dışarıdan gelen malların kolay yüklenmesi için bir kısım fabrika destek yapıları girişe yakın bir alanda inşa edilmiştir. Sosyal tesisler ise dışarıdan halkında kullanımının sağlanması için 1525 sokak ve Şehitler Caddesi kesişme noktasında, algılanabilir bir şekilde konumlandırılmıştır. Ardından ulaşılan rekreasyon alanı ve yaz bahçesi, fabrika işçilerinin sıklıkla kullanımının sağlanması, fabrikanın ön bir yüzü olması ve görsel gözetiminde sağlanması için fabrika önünde yer almıştır. Yerleşkede bulunan fabrika yapıları, Sümerbank tekstil yerleşkelerinde görüldüğü gibi, girişten algılanamayacak şekilde, kontrolün sağlanması ve dışarıdan kullanıcıların üretim

aksına dahil olmamaları için rekreasyon alanı ve yaz bahçesinin arkasında, yerleşkenin sonunda konumlandırılmıştır. Fabrika yapılarının ardından, yeşil alan, enerji santrali ve fabrika yapılarına destek diğer birimlerin konumlandırılması ile yerleşke planlaması sonlandırılmıştır (Şekil 4.8).

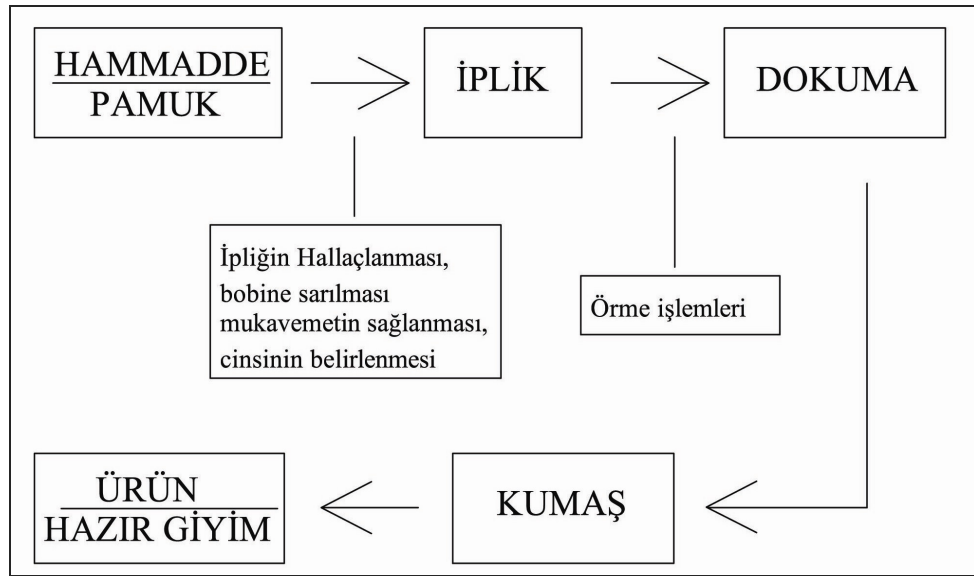
Şekil 4.8 Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi yapı fonksiyonları organizasyonu şeması

İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi'nin vaziyet planı ölçeğinde dolaşım ağı kapsamında ortaya koyduğu verilere bakıldığında üretim alanı ile konaklama alanını birbirine bağlayan 1525 sokak kentsel bir aks, üretim alanı içerisinde, Şehitler Caddesi girişini karşılayan yol ise 1. aks olarak nitelendirilmektedir. Birbirine paralel bir şekilde konumlanan ve bu aksları dik kesen ara arterler ise, yerleşke içerisindeki diğer binalara ulaşımı sağlamaktadır. Kentsel aks ve 1. aks üzerinden gridal bir ulaşım şemasının oluşmasındaki etkenler, üretim yapılarının 1.aksa bir biri ardına paralel yerleşmeleri ve 1.aksa paralel 1525 sokak ile konut alanına ve üretim alanına ulaşımın sağlanmasıdır. Üretim alanında 1. aksı oluşturan ve girişi karşılayan yol, üretim yapılarını, sosyal tesisleri, üretim destek birimlerini ve idari yapıları birbirine bağlamaktadır. Kentsel aksı oluşturan yol ise, çalışanların üretim yapılarından konaklama alanına kolay ulaşımını ve çevre halkın sosyal tesislere üretim alanına dâhil olmadan ulaşımını sağlamaktadır. Kentsel aks üzerinden konut alanına girişler ve işçilerin yerleşkeye girişleri daha serbest bir şekilde yapılırken, üretim alanına girişler 1. aks üzerinden kontrollü bir şekilde yapılmaktadır.

Şekil 4.9 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi özgün dolaşım aksı planı

Yerleşke içerisindeki üretime bakıldığında, ilk olarak hammadde olan pamuğun üretim yapılarından iplik dokuma fabrikasına ulaşımı sağlanmıştır. Fabrikaya ulaşan pamuk ilk olarak makineler yardımı ile hallaçlanmış yani kabartılarak lifleri birbirinden ayırıştırılmıştır. Bu liflerin ipliğe dönüşümünün sağlanmasının ardından, iplik bobine geçirilerek iplik kalınlığı tespit edilmektedir. Kalınlığı tespit edilen iplik, mukavemet kontrolü için haşıl dairesine oradan da ipliğin yazlık veya kışlık oluşunu belirleyen düğüm sayısının sağlanması için tahar dairesine geçişi sağlanmaktadır. İplik dokuma işleminin bitmesinin ardından, kumaşın oluşumu için iplikler Basma İşletme Fabrikasına ulaştırılmaktadır. Burada ilk olarak dokuma 50 derecelik sıvıların içerisinde yıkanmakta, ardından 30 derecelik sularla durulanmakta ve hava üflenerek kurutulmaktadır. Bu şekilde oluşturulan kumaşların kalite kontrollerinin de yapılmasının ardından, ürün konaklama alanı içerisinde bulunan hazır giyim fabrikasında, elde tezgâhlarda dikilerek kullanılacak ürün haline getirilmektedir (Şekil 4.10).

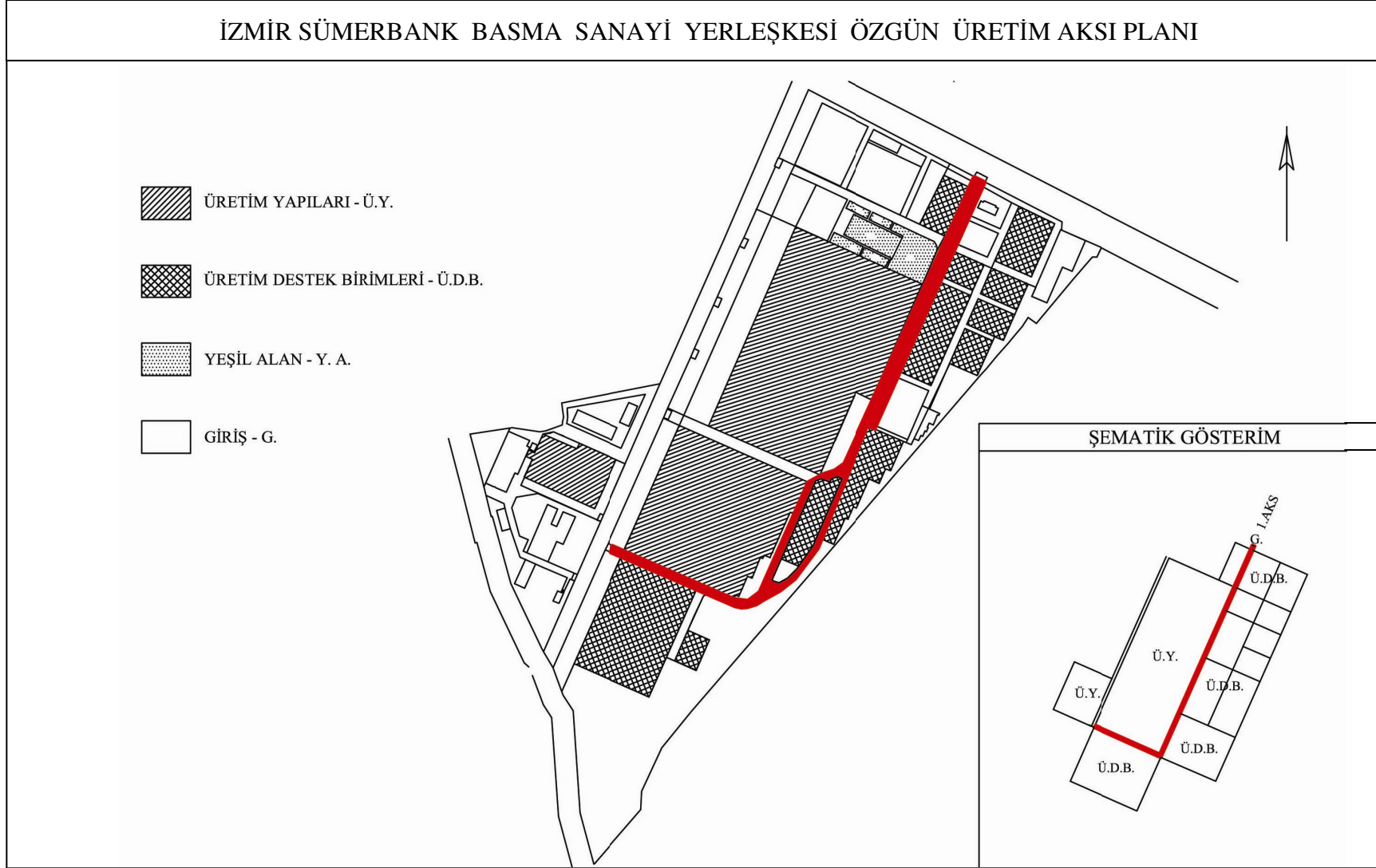

Şekil 4.10 Üretim şeması

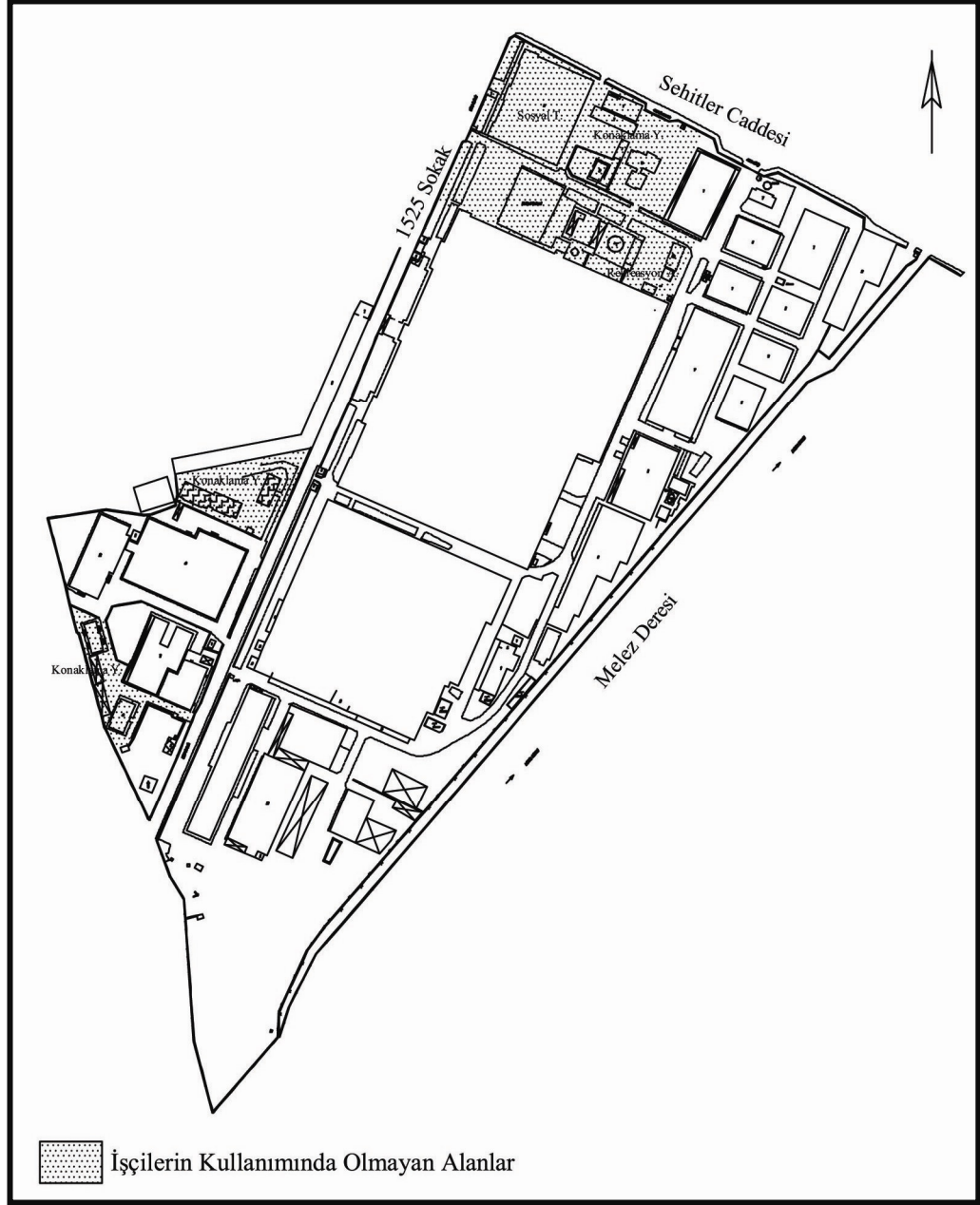
Yerleşke içerisinde üretimin düzenli ve hızlı bir şekilde ilerlemesi için fabrika yapıları da üretim şemasına uygun bir şekilde konumlandırılmıştır. Girişte konumlanmış, üretim destek birimlerinden, ambar yapıları, hammaddenin depolanmasını sağlarken, iplik dokuma ve basma işletme fabrikaları sıra ile yerleşke

içerisinde yerlerini almışlardır. Bu fabrikalara hammadde, Şehitler Caddesi üzerindeki girişle ulaşılan 1. aks üzerinden sağlanmıştır. Üretim alanında bulunan iki ana fabrikanın, üretim niteliğinden dolayı ihtiyaç duyduğu destek birimleri, üretim yapılarına yakın, fakat 1. aksa arterlerle bağlantılı bir şekilde konumlanmıştır. 1. aksın sonunda Basma İşletme fabrikası ambar yapıları ve buhar santrali binası konumlanmaktadır. Buhar santrali binası kömürden enerji üreterek fabrika yapıları içerisindeki makinelerin ve yerleşkenin enerji ihtiyacını sağlamaktadır. 1. aks üzerinde üretimin sonlamasının ardından, kumaşın konaklama alanında bulunan hazır giyim fabrikasına gönderilmesi ile ürün oluşturulmuştur (Şekil 4.11).

Şekil 4.11 İzmir Sümerbank Basma Sanayi yerleşkesi özgün üretim aksı planı

İzmir Sümerbank Yerleşkesi' nde çalışanlar ve idare tarafından oluşturulan hiyerarşik bir düzen bulunmaktadır. Bu hiyerarşik düzen en çok, konaklama yapılarının ve sosyal tesislerin kullanımı ile yerleşkeye girişlerde kendini göstermektedir. Üretim alanı içerisinde var olan lojmanlar, yönetici kadrosu ve gerektiğinde alanda veya fabrikalardaki üretim aksaklığını onarmaktan sorumlu memurlar tarafından kullanılmaktadır. Konaklama alanı içerisinde bulunan lojmanlar ise, memurların kullanımına tahsis edilmiştir. Lojmanlar, memurlar arasındaki kadro derecesine göre öncelikli olarak tahsis edilmektedir. Kadro derecesi yüksek olan memura, alt derecedeki memurlara göre daha büyük bir dairede kalma hakkı verilmektedir. Üretim alanında bulunan sosyal tesis yapısı ise Sümerbank Tekstil yerleşkelerinde olduğu gibi sadece idari kadro ve onların misafirleri tarafından kullanılmaktadır. Çalışan işçi ve bir kısım memur tarafından kullanımı serbest olmayan Sosyal tesis binasında, idari kadronun yemekhanesi, misafirlerin konaklama alanı ve lokal bulunmaktadır. Fabrika yapısının önünde bulunan yazlık bahçe ise, idari kadro ve memurlar tarafından fabrika içi denetimi sağlamak veya dinlenme amacıyla kullanılmaktadır (Uzunoğlu,2008,s.195-222).

Şekil 4.12 İşçi kullanımında olmayan alanların gösterimi

1525 sokak üzerinde, konaklama alanından üretim alanına geçişi sağlayan girişlerin yönetici ve çalışan girişleri olarak ayırım göstermesi, hiyerarşinin gösteriminin girişler üzerindeki biçimsel vurgusunu simgelemektedir. Çalışan girişleri daha geniş açıklıkla ve her iki yanında giriş çıkış kontrolünü sağlayan kontrol odaları ile kendini ifade ederken, yönetici girişleri betonarme ayaklar üzerinde taşınan betonarme giriş saçağı ile vurgulanmaktadır (Şekil 4.13 – 14).

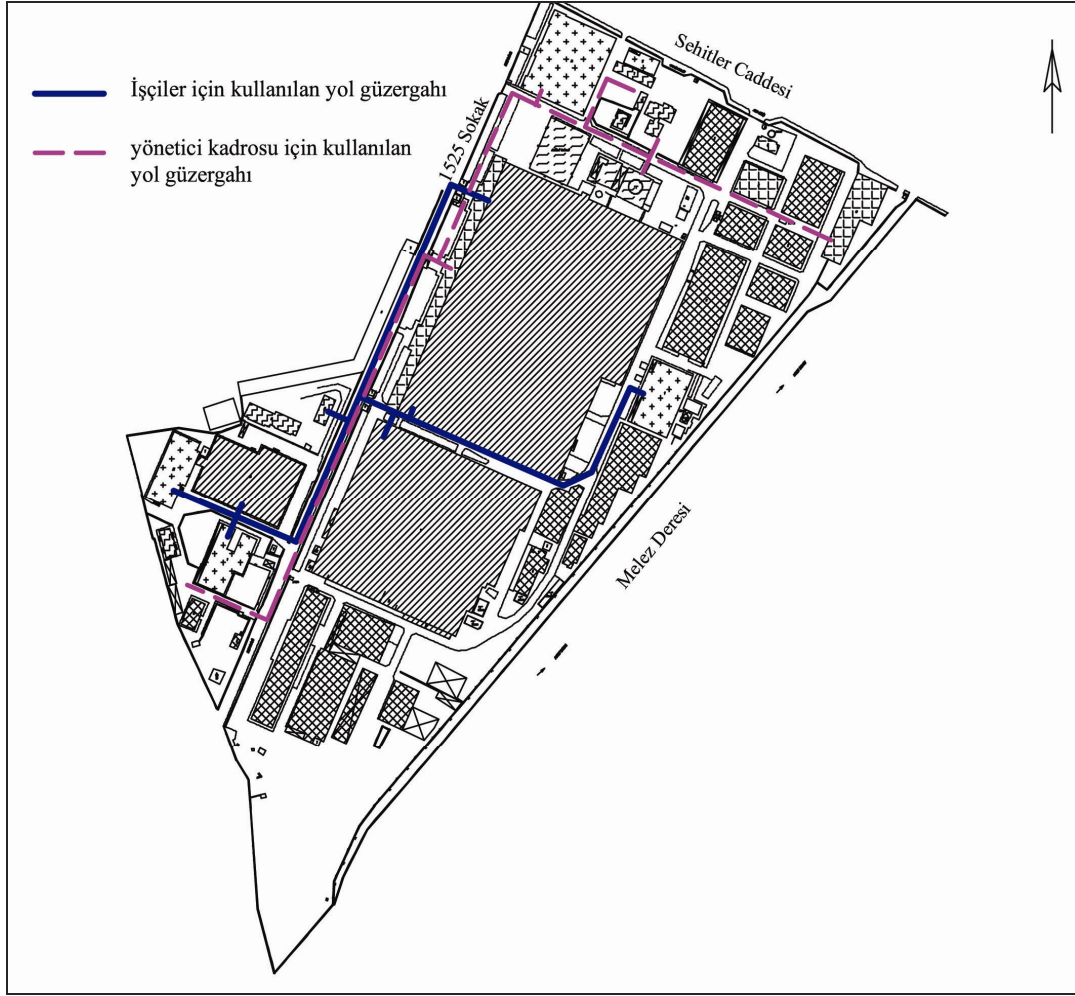

Şekil 4.13 1525 sokak üzerinden yönetici girişi

Şekil 4.14 1525 sokak üzerinden işçi girişleri

Yerleşke içerisinde üretim alanında çalışan işçiler, kullanımları dahilinde olan girişlerle, konaklama alanı içerisinde bulunan sosyal tesis ve fabrika yapısından, üretim alanı içerisinde bulunan fabrika yapılarına ulaşmaktadırlar. Yönetim kadrosunda bulunan çalışanlar ise, konaklama alanı içerisinde bulunan konaklama yapılarından ve sosyal tesislerden, üretim alanı içerisinde bulunan sosyal tesislere, yazlık bahçeye, konaklama yapılarına veya idare yapılara ulaşmaktadırlar (Şekil 4.15).

Şekil 4.15 Yönetici kadro ve işçilerin parçalı iki alandan geçiş güzergahları

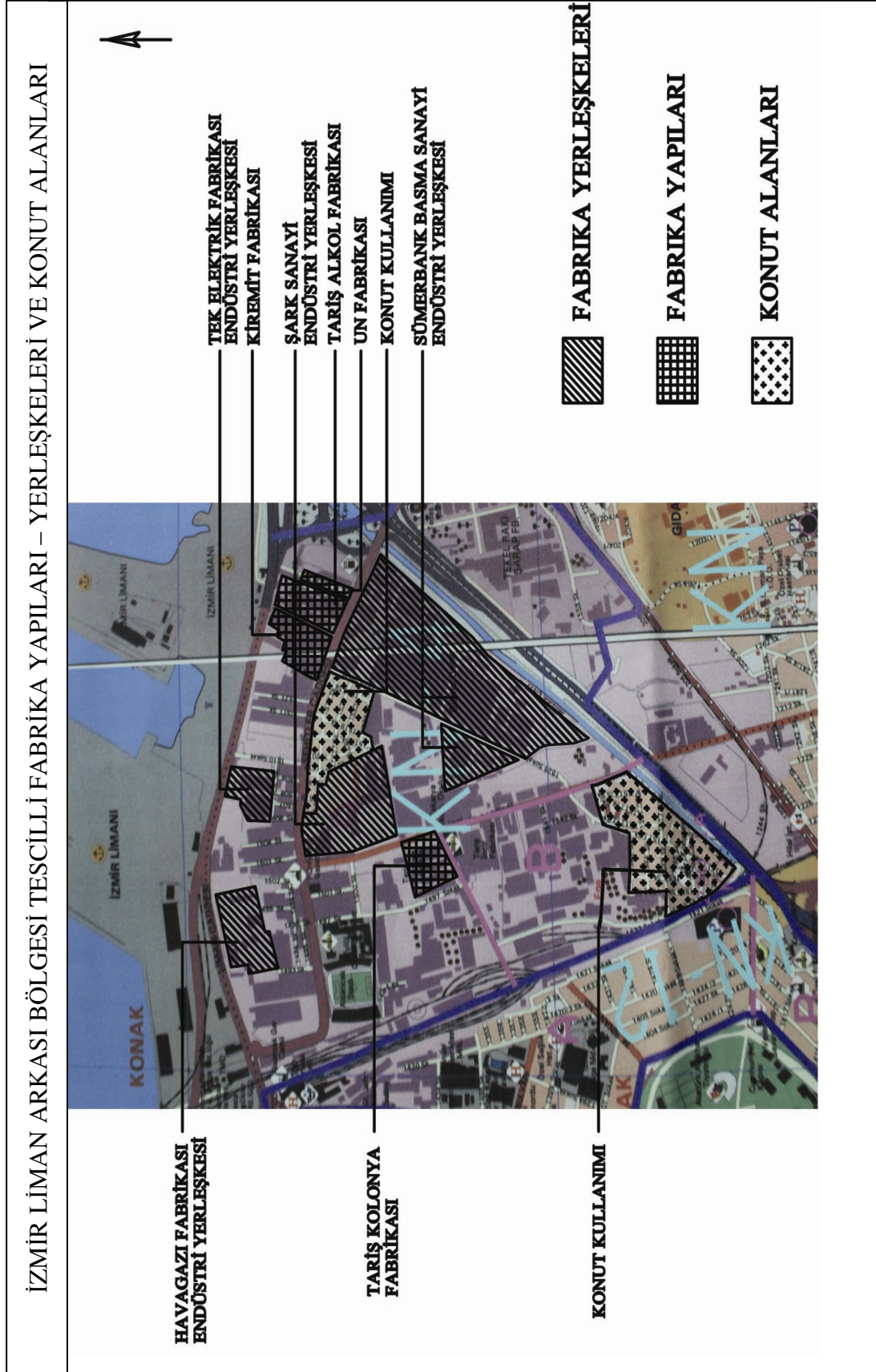
4.3.2 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Ve Fiziksel Çevresinin Günümüz Durumu

4.3.2.1 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Günümüz Fiziksel Çevresi

1989 yılından itibaren, 1/25000 ölçekli revizyon imar planında, üretime devam edemeyen fabrikaların yeniden düzenlenmeleri ile Darağacı bölgesinin merkezi iş alanı olarak kullanımı önerilmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren, alan Alsancak Limanını arkasında konumlanması ile Liman Arkası bölgesi olarak adlandırılmaya başlanmıştır. 1/25000 ölçekli revizyon imar planı notları ile, 1990 yıllardan itibaren, alanda çok katlı yönetim ve hizmet işlevinde yapıların inşa edilmesi ve endüstri

yerleşkelerinin ve yapılarının kullanımının sonlanması ile özgün kullanımlarda değişimler başlamıştır.

2000 yılının başına kadar üretimini azalan bir ivme ile sürdüren İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin de içerisinde bulunduğu Liman arkası bölgesinin kuzeyinde Alsancak Limanı, batısında Alsancak Garı, tesisleri ve demiryolu ile doğusunda Meles deresi ve karayollarının sınırladığı üçgen bir alandır. Gelişimi on dokuzuncu yüzyılda kurulan depo ve üretim tesisleri ile başlayan Liman Arkası Bölgesi İzmir'in ilk sanayi bölgesi olarak kurulmuş, yakın zamana kadar işlevini sürdürebilmiştir. Günümüzde, Liman arkası bölgesinde genel olarak az sayıda konut yapıları, yönetim ve hizmet işlevinde yapılar, bazı atölye ve üretim tesisleri, ticaret ve endüstri alanları bulunmaktadır (Şekil 4.6).

Şekil 4.16 İzmir Liman Arkası Bölgesinde bulunan tescilli fabrika yapılarının, yerleşkelerinin ve konutların gösterimi (Konak Belediyesi).

Bölgedeki konut kullanımı, Şark Sanayi ile Sümerbank Basma işletmeleri arasında, Melez Deresi ile demiryolunun oluşturduğu üçgen içerisinde ve bir kısımda Sümerbank fabrika binasının güneydoğusunda yer almaktadır. Bölgede geniş alanlara sahip fabrika yerleşkeleri vardır. Tescillenmiş olan Şark Sanayi Yerleşkesi, Tariş Alkol Fabrikası ve Un Fabrikası binaları kullanılmamaktadır. Elektrik Fabrikası Yerleşkesi trafo merkezi olarak, Kiremit Fabrikası Mobilya Mağazası olarak, Un Fabrikası Yaşar Üniversitesi Eğitim Kampüsü olarak, Havagazı Fabrikası Yerleşkesi ise Kültür Merkezi olarak değerlendirilmektedir. Bu tarihi yapılar günümüze kadar gelen zaman içerisinde korunamaması nedeni ile birçok tarihi özelliğini kaybetmiş ve çöküntü alanları haline gelmiştir (Şekil 4.17)

Şekil 4.17 Günümüzde Kullanılmayan Şark Sanayi Fabrikası Yerleşkesi

Konutlar gece konu mahallelerinden oluşan, gelir ve sosyo-kültürel seviyesi düşük kullanıcıların yaşadığı, düşük kalitede yapılardır (Şekil 4.18-19). İzmir Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tescillenen 27 adet konut yapısı, günümüzde özel şahıslar tarafından kullanılmaktadır. Yığma kâgir taşıyıcı sistemle yapılan bu binaların, iç mekân ve cephe özellikleri korunamamıştır. Konut yerleşiminin çevresinde alanın gereksinimlerini karşılayan bakkal, lokanta, fırın, berber gibi küçük ölçekli dükkânlar bulunmaktadır (Şekil 4.20). Şehitler Caddesi üzerinde hizmet sektöründe oto tamircileri yoğunlukta olmak üzere tamirhane, imalathaneler ve depo yapıları mevcuttur (Şekil 4.21-22). Konutların ve dükkânların

bakımsız ve düzensiz oluşu, terk edilmiş endüstri yapıları, depoları ve var olan endüstri artıkları, çevresel ve görsel bir kirliliğe neden olmaktadır.

Şekil 4.18 Konut mahallesinden bir görünüş

Şekil 4.19 Konut mahallesinden bir görünüş

Şekil 4.20 1525 Sokak üzerindeki dükkân yapıları

Şekil 4.21 Şehitler Caddesi üzerindeki oto tamircileri

Şekil 4.22 Şehitler Caddesi üzerindeki depo yapıları

İzmir için yapılan planlama çalışmalarında liman arkası bölgesinin önemi ve potansiyelinin fark edilmesine kadar geçen süreç içerisinde, alanda birçok niteliksiz bina yapılmış ve tarihi değeri olan yapılarda ciddi zararlar görmüştür. 1998 yılında İzmir I Numaralı KTVKK liman arkası bölgesindeki endüstri yerleşkeleri, fabrika, depo ve konuttan oluşan 53 yapıyı koruma altına almıştır. 1990 lı yıllardan günümüze kadar gelen zaman içerisinde alanda, bina gabarisi olarak bölgedeki genel bina gabarisinin üstünde yönetim ve hizmet binaları yapılmıştır (Şekil 4.23). Merkezi iş alanı kullanımında, gökdelenlerin inşa edilmesi planlanan bölgedeki koruma kararı, ilçe ve Büyükşehir Belediyesi yöneticilerinin tepkisini çekmiştir (Şimşek,2006,s.94).

Şekil 4.23 Şehitler Caddesi üzerindeki yönetim ve hizmet binaları

İzmir Büyükşehir Belediyesi 2001 yılında Liman Arkası Bölgesi için uluslararası bir yarışma düzenlemiştir. Bu yarışma projesinin amacı; Liman bölgesinde iş, ticaret, yönetim, kültür ve rekreasyon alanlarının oluşturulması ile yeni bir şehir merkezi yaratmak, bölgenin kentin gelişimine katkıda bulunmasını sağlamak ve bölgedeki tarihi yapıların mimari özelliklerinin ön plana çıkartılmasıdır. Bu amaçlar üzerinden yarışma şartnamesinde, limanın yük terminallerinin taşınarak yolcu gemilerine hizmet vermesi, kamuya ait parsellerin belirlenerek farklı kullanımlar ve yatırımlarla değerlendirilmesi, Kültür ve Tabiat Varlıkları Yasası kapsamında Cumhuriyet Dönemi endüstri yapıları ve alanlarının korunması ve yeniden işlevlendirilmesi önerilmektedir. Bölgede bulunan tarihi yapılar ve yerleşkeler yarışmacılar tarafından

kültür ve sanat etkinliklerine ayrılmış, tekil olarak yapılara işlev yüklenmemiştir. Yarışma kentsel bağlamda maliyet hesabının yapılmadan tasarım ve dönüşüm odaklı tartışılıp, sosyal boyutunun göz ardı edilmesi nedeni ile uygulamaya alınmamıştır. (Ege Mimarlık, 2001, s. 40-41).

Bölgede İşlevini yitirmiş sanayi yapılarının ve yerleşkelerin son yıllarda çöküntü bölgesine dönüşmesiyle, bölgenin yenilenmesi kaçınılmaz hale getirmiştir. 7 Temmuz 2003 yılında hazırlanan Nazım İmar Planında Liman arkası bölgesi için; Ege Mahallesi'ne kadar uzanan bölüm ticaret, turizm ve kültür kullanımı için ayrılmıştır. Şehitler Caddesi ve Meles deresi arasında kalan bölge, tarihi endüstri yapıları alanlarının kültür ve turizm kullanımında özel proje alanı olarak önerilmesiyle, turizm ve ticaret kullanımına tahsis edilmiştir. Özel proje alanlarında yeni yapılaşma önerilmemiş, büyük parseller oluşturulması için asgari sınır belirlenmiştir. Şehitler Caddesi'nin yaya öncelikli taşıt trafiğine uygun olarak düzenlenmesi, cadde boyunca üst katları konut olarak kullanabilecek küçük ticari işletmelerin yer alacağı yapılara ayrılmıştır. Sümerbank fabrikası alanı endüstri arkeolojisi müzesi, kongre, kültür ve eğitim alanı olarak kullanılmak üzere ayrılmış, tescilli yapıların dışında kalan alan özel proje alanı olarak belirlenmiştir. Şehitler Caddesi'nin güneyinde ve batıdan Alsancak garı ile demiryolu, doğudan 1525 nolu sokak ile sınırlanan Ege Mahallesi'ne kadar uzanan alan ticaret, turizm ve kültür tesislerine ayrılmıştır. Şark Sanayi Fabrikasına ait parsel ile TCDD tesislerinin bulunduğu parseller özel proje alanı olarak belirlenmiştir. Planda, bu alanlarda yapılacak yapılarda inşaat alanı toplamının % 5'i tiyatro, sinema, konser salonu, sergi salonu gibi kültürel etkinliklerin gerçekleştirilmesi amacıyla düzenlenmesi koşulu getirilmiştir (Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı Raporu, 2003) (Şekil 4.24).

Ancak 1/5.000 ölçekli nazım imar ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planlama çalışmalarının tamamlanmasının ardından uzunca bir süre geçmiş olmasına rağmen bölgenin yeniden canlanabilmesi için gerekli çalışmalar bir türlü gerçekleşmemiştir. İzmir ‘in çeşitli yasal, mülki ve idari sorunlar nedeniyle yaşanan bu durum 2009 yılı içerisinde tamamlanan Havagazı Fabrikası Kültür Merkezi’nin işletmeye açılmasıyla birlikte yeniden gündeme gelmiştir (Çıkış, Ege Mimarlık,2009). Yerel yönetimlerin ve sermaye sahiplerinin ilgisini çekmeyi başaran bölge, ardından birkaç eğlence mekânına dönüşen depo yapılarıyla hareketlenmeye ve değerlendirilmeye başlamıştır (Şekil 4.25).

Şekil 4.25 Eğlence merkezine dönüşmüş bir depo yapısı

4.3.2.2 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Günümüz Mimari Kurgusu Ve Kullanımı

Parçalı iki alandan oluşan Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinde fabrika yapısı olarak hazır giyim fabrikası, basma işletme binası ve iplik dokuma fabrikası bulunmaktadır. Fabrika destek yapıları olarak adlandırılan fonksiyon grubunu, 10 adet ambar yapısı, İtfaiye binası, buhar bakım dairesi ve santrali, atölye binası, kömür deposu, trafo binası, arıtma tesisi ve su deposu, konaklama yapılarını 6 adet lojman binası ve erkek öğrenci yurdu, idari yapıları, İnşaat kısım şefliği ve Sümer Holding, sosyal tesisleri, sosyal tesis binası, 2 adet işçi yemekhanesi, mutfak, kreş,

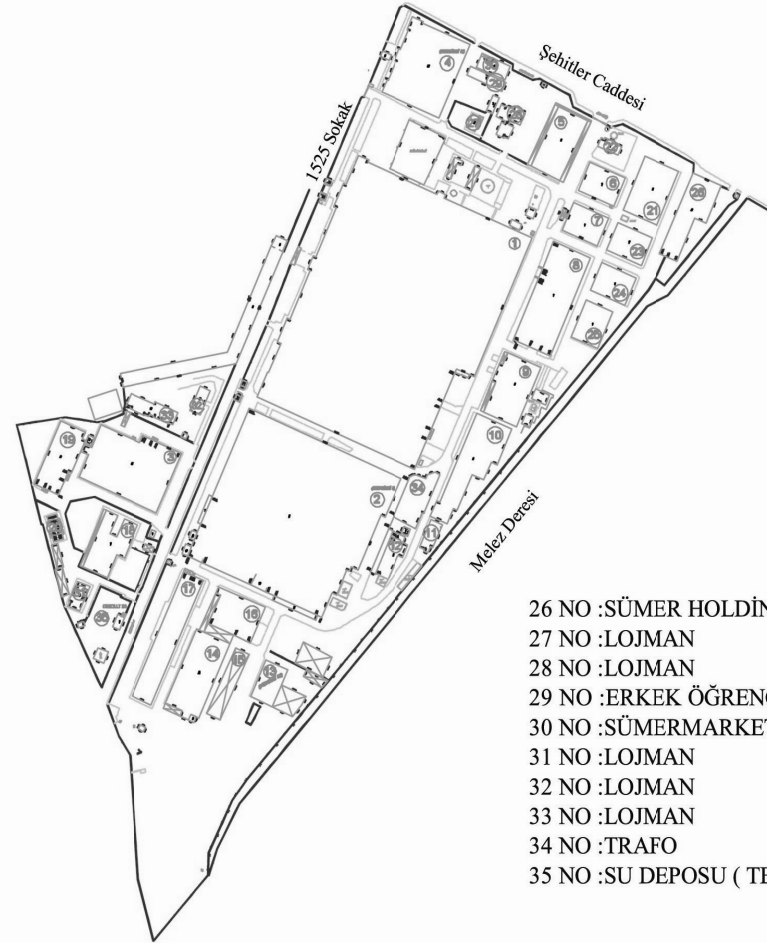
açık rekreasyon alanlarını ise,8 adet süs havuzu ve çevresi, futbol sahası ve yazlık bahçe oluşturmaktadır. Yerleşke içerisinde 8 adet konaklama alanında,27 adet üretim alanında olmak üzere 35 adet yapı bulunmaktadır (Şekil 4.26).

İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi ile ilgili olarak, İzmir 1 Numaralı Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu’nun,8.1.1998 tarih ve 7003 sayılı kararıyla bahçesindeki tek ve grup ağaçlar tescil edilmiştir. Ardından, 29.03.2001 tarih ve 9212 sayılı kararıyla “bir dönemin sanayi hamlelerinin göstergesi olan önemli mekânsal verilerden biri olarak toplumsal hafızadaki yerinin korunmasından hareketle’’buhar santrali, basma işletme binası, sosyal tesis binası ve buhar santrali 2. grup korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak belirlenmiştir. Aynı kararda İzmir Sümerbank Basma Sanayi’nin imalat sürecini (iplik dokuma, boyama, baskı ve hazırlayım) yansıtacak teknoloji ve müzecilik anlayışına uygun olacak şekilde, yeterli miktardaki üretim aracının basma işletme binası içinde oluşturulacak endüstri müzesinde değerlendirilmek üzere korunmasına, bunun dışında kalan üretim araçlarının ilgili kurumca uygun bir şekilde değerlendirilebileceği hükmü ifade edilmiştir. İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından 2003 yılında hazırlanan nazım imar planı çerçevesinde, alanın 20 dönümü kentsel çalışma alanı olarak, 140 dönümlük korunacak endüstri alanının ise eğitim işlevine dönüştürülmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu dönemde, İzmir Ticaret Odası Eğitim Vakfı kurmayı planladığı için alanı uygun görmüş fakat çıkan tartışmalar sonucu alanın kullanılmasından vazgeçilmiştir.

Şekil 4.26 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Özgün Durum Planı Yapı Dağılımı

İZMİR SÜMERBANK BASMA SANAYİ YERLEŞKESİ ÖZGÜN DURUM PLANI YAPI DAĞILIMI

- 1 NO :İPLİK DOKUMA BİNASI İDARİ KISMI
- 2 NO :BASMA İŞLETME BİNASI (TESCİLLİ I)
- 3 NO :HAZIR GİYİM FABRİKASI
- 4 NO :SOSYAL TESİSLER (TESCİLLİ II)
- 5 NO :ÜRETİM ARTIĞI AMBARI, AMBAR NO 5
- 6 NO :İTFAİYE BİNASI
- 7 NO :AMBAR NO 11
- 8 NO :GAYRİ MAMUL AMBARI, AMBAR NO 1
- 9 NO :İŞÇİ YEMEKHANESİ, MUTFAK
- 10 NO :YARI MAMUL AMBARI, AMBAR NO 3
- 11 NO :ARITMA TESİSİ
- 12 NO :BUHAR BAKIM DAİRESİ İNŞ.BAKIM VE SU İŞLERİ
- 13 NO :BUHAR SANTRALİ (TESCİLLİ III)
- 14 NO :BUHAR SANTRALİ (TESCİLLİ III)
- 15 NO :KÖMÜR DEPOSU
- 16 NO :KABUL AMBARI, AMBAR NO 2
- 17 NO :MAMUL AMBARI, AMBAR NO 1
- 18 NO :KREŞ
- 19 NO :İŞÇİ YEMEKHANESİ
- 20 NO :LOJMAN
- 21 NO :AMBAR NO 10
- 22 NO :İNŞAAT KISIM ŞEFLİĞİ BİNASI
- 23 NO :HAM MADDE AMBARI, AMBAR NO 8
- 24 NO :AMBAR NO 7
- 25 NO :AMBAR NO 6

- 26 NO :SÜMER HOLDİNG
- 27 NO :LOJMAN
- 28 NO :LOJMAN
- 29 NO :ERKEK ÖĞRENCİ YURDU
- 30 NO :SÜMERMARKET
- 31 NO :LOJMAN
- 32 NO :LOJMAN
- 33 NO :LOJMAN
- 34 NO :TRAFO
- 35 NO :SU DEPOSU (TESCİLLİ IV)

Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi, özgün işlevini kaybetmesinin ardından, bir süre kullanılmamıştır ve sosyal çöküntü alanı haline gelmiştir. Yerleşkenin, mülkiyetinin İl özel İdaresine devredilmesinin ardından, 2006 yılında, İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından Nevvar Salih İşgören Meslek Lisesi Eğitim Kampüsü olarak kullanılmak üzere projeleri hazırlanmıştır. Bu çalışmaların ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından olumsuz karşılanması ve tepki görmesine rağmen, 2007 yılında hazırlanan projeler kapsamında alanın bir kısmı, 2008 yılında Nevvar Salih İşgören Eğitim Kampüsü Ticaret Meslek Lisesi olarak eğitim hizmetine sunulmuştur. Yine İl Özel İdaresine ait özgünde konaklama fonksiyonunda kullanılan alan ise, Milli Eğitim Müdürlüğünde çalışanlarının konaklama alanı olarak kullanılmaktadır.

2008 yılında üretim alanı içerisindeki eğitim amaçlı hizmet binaları, parselde kuzeydoğuda, Şehitler caddesi üzerindeki ana girişin kullanılmasıyla hizmete sunulmuştur (Şekil 4.27).

Şekil 4.27 Şehitler caddesinden kampüse giriş

Eğitim Kampüsü olarak kullanılan alan ana girişten basma işletme binasına kadar olan kısımdır. Basma işletme binasından yerleşke sonuna kadar olan alan tel örgülerle ayrılarak öğrenci kullanımına kapatılmıştır. Alanda eğitim amaçlı beş adet bina yapılmıştır. Bu binalar Bilgisayar Meslek Lisesi, Grafik Meslek Lisesi, Güzel Sanatlar Meslek Lisesi, Konfeksiyon Meslek Lisesi, Dokuma Meslek Lisesidir. Altınyol'dan algılanan üç katlı, betonarme taşıyıcılı eğitim yapıları, birbirine benzer

mimari kurguda fakat farklı renklerle kendilerini parselde göstermektedirler (Şekil 4.28).

Şekil 4.28 Yerleşke içerisindeki okul binaları

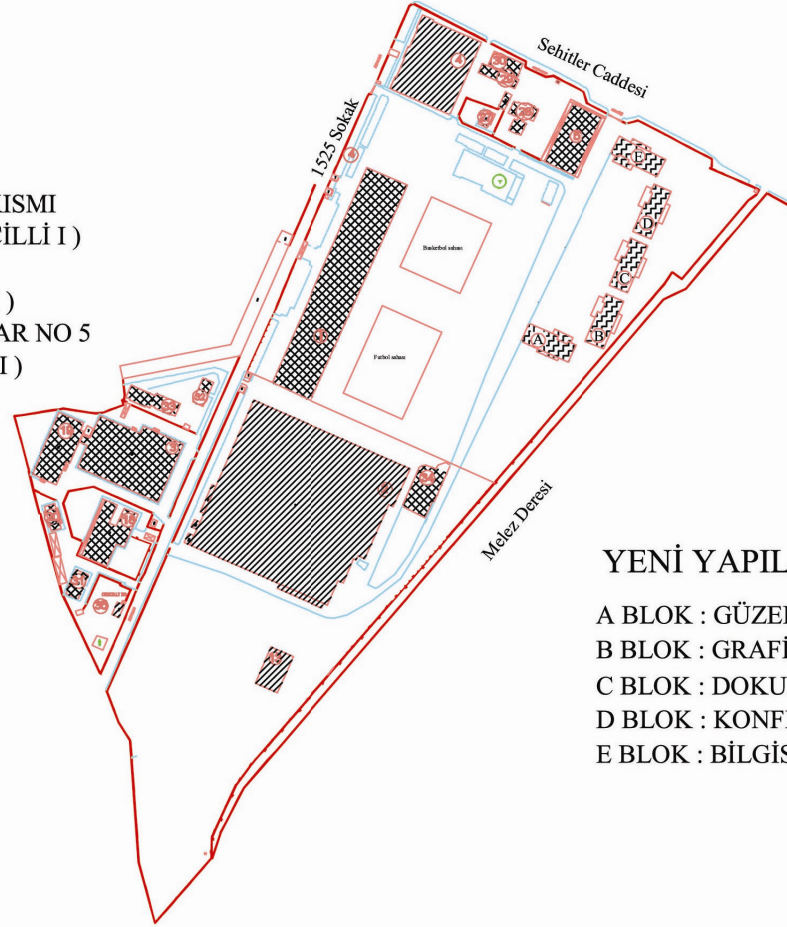
Yerleşkeye eğitim işlevinin getirilmesi ile var olan, ambar, üretim ve idari yapıların bir kısmı yıkılmıştır. Alanda bu yapıların haricinde varlığını koruyan tescilsiz bir adet trafo binası, İplik Dokuma Fabrikası idari kısmı, iki adet lojman binası, erkek yurdu, Sümermarket ve üretim artığı ambarı bulunmaktadır. Eğitim Kampüsü öğrencilerinin kullanım alanında olan özgün binaların bir kısmı boya tadilatları, kapı ve pencere doğramalarının yenilenmesi ile kullanıma açılmış bir kısmının ise, cephe tadilatları yapılarak, alandaki varlığı korunmaya çalışılmıştır.

Sümerbank Basma Sanayi yerleşkesi bütünlüğünü oluşturan konaklama alanı içerisindeki yapıların hepsi özgün haliyle varlığını korumaktadır. Yerleşke içerisinde 20 – 31 ve 32 numaralı lojman binaları Milli Eğitim çalışanları tarafından kullanılmakta, diğer yapılar ise kullanılmayarak atıl bir şekilde bırakılmıştır. Yerleşke içerisinde tescillenmiş olan basma işletme binası, buhar santrali, sosyal tesis binası ve su deposu herhangi bir koruma önlemi alınmadan metruk bir şekilde varlığını sürdürmeye çalışmaktadır.

İZMİR SÜMERBANK BASMA SANAYİ YERLEŞKESİ GÜNÜMÜZ VAZİYET PLANI YAPI DAĞILIMI

VARLIĞINI KORUYAN YAPILAR

- 1 NO :İPLİK DOKUMA BİNASI İDARİ KISMI
- 2 NO :BASMA İŞLETME BİNASI (TESCİLLİ I)
- 3 NO :HAZIR GİYİM FABRİKASI
- 4 NO :SOSYAL TESİSLER (TESCİLLİ II)
- 5 NO :ÜRETİM ARTIĞI AMBARI, AMBAR NO 5
- 13 NO :BUHAR SANTRALİ (TESCİLLİ III)
- 18 NO :KREŞ
- 19 NO :İŞÇİ YEMEKHANESİ
- 20 NO :LOJMAN
- 27 NO :LOJMAN
- 28 NO :LOJMAN
- 29 NO :ERKEK ÖĞRENCİ YURDU
- 30 NO :SÜMERMARKET
- 31 NO :LOJMAN
- 32 NO :LOJMAN
- 33 NO :LOJMAN
- 34 NO :TRAFO
- 35 NO :SU DEPOSU (TESCİLLİ IV)

YENİ YAPILAR

- A BLOK : GÜZEL SANATLAR LİSESİ
- B BLOK : GRAFİK MESLEK LİSESİ
- C BLOK : DOKUMA MESLEK LİSESİ
- D BLOK : KONFEKSİYON MESLEK LİSESİ
- E BLOK : BİLGİSAYAR MESLEK LİSESİ

4.3.3 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinde Bulunan Yapıların Özgün Ve Günümüz Özellikleri

İzmir Sümerbank Basma sanayi Yerleşkesinde bulunan yapıların özgün mimari biçimlenişi ve günümüz özellikleri, özgünde bulunan fonksiyon gruplarını oluşturan; üretim yapıları, üretim destek birimleri, konaklama yapıları, idari yapılar, sosyal tesisler ve rekreasyon alanları genelinde anlatılacaktır. Bu bölümün oluşturulmasında, alan çalışmalarından, Yüksek Mimar Erdal Uzunoğlu, Konak Belediyesi ve İzmir 1. Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu arşivlerinden faydalanılmıştır. Çalışılan yapılara ilişkin, mimari özellikleri, günümüz ve özgün işlevi, korunmuşluk durumu ve tescil durumları hazırlanmış levhalar üzerinden ekte sunulmaktadır.

4.3.3.1 Üretim Yapıları

Alandaki fabrika yapılarından İplik dokuma binası, özgünde üretim kısmı ve 1525 sokak üzerinden algılanan idari kısmı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Üretim kısmının tek kat beton duvarları, belirli bir kottan sonra metal oluklu levha ile kaplanmış ve üstü çelik şed çatı ile örtülmüştür. Şed çatıda oluşturulan tepe pencereleri ve aralıklarla yerleştirilen bant pencerelerle içeriye ışık geçişi sağlanmıştır (Şekil 4.30). Fabrika yapısının, yazlık bahçeye bakan cephesi, geniş bant pencerelerle vurgulanmış ve büyük çelik kapılar ile girişler sağlanmıştır (Şekil 4.31). Günümüzde fabrika binasının üretim kısmı tamamen yıkılmış ve makine teçhizatları kaybolmuştur. İzi korunan fabrika yapısının yerinde öğrencilerin kullanması için açık basketbol ve futbol sahası bulunmaktadır. (Şekil 4.32).

Şekil 4.30 İplik dokuma binası iplik dokuma fabrikası cephe ve iç mekândan görünüş (Uzunoğlu,)

Şekil 4.31 Yazlık bahçeye bakan iplik dokuma fabrikası cephesi(Uzunoğlu)

Şekil 4.32 Yıkılmış iplik dokuma fabrikası alanı

İplik Dokuma Fabrikasının ardından gelen Basma İşletme Binası 130 metreye 120 metrelik dikdörtgen çelik karkas taşıyıcılı, betonarme duvarlı bir fabrika yapısıdır. Yapı 2 kat yüksekliğinde ana geniş mekândan ve buna kenarlarından eklemlenmiş 2 katlı servis mekânlarından oluşmaktadır. Cephede yer yer bulunan bant pencereler ve şed çatı veya kırma çatı sistemi ile mekân işlevleri cepheden algılanabilmektedir (Şekil 4.33). Yapının servis mekânına kenarlarda konumlanmış çelik merdivenlerle ulaşılmaktadır (Şekil 4.34). Yapının içerisinde 1950’li yılların teknolojisinde kalite, baskı, termo, buharlama, norton yıkama, açma, katlama, germe, apre, kalandır, fırça, beyazlatma, sanfor makineleri ve kazanları bulunmakta, sökülmüş olan makine teçhizatlarının da izleri korunmaktadır (Şimşek,2006,s.129)(Şekil 4.35).

Şekil 4.33 Basma İşletme Binası

Şekil 4.34 Basma işletme binası üst kata çıkış ve iç mekân görünüş

Şekil 4.35 Korunan makine teçhizat izlerinden bir görünüş

Yerleşke içerisinde konaklama alanında bulunan ve sonradan yapıldığı bilinen hazır giyim fabrikası 4 katlı betonarme karkas taşıyıcılı bir binadır(Şekil 4.36). Üretimde, elde dikişin sağlandığı tezgâhlarla çalıştığı bilinen alanda üretimin son kısmı olan dikim işlevi yapılarak ürün oluşturulmaktadır. Günümüzde kullanılmayan ve müdahale görmemiş olan yapı atıl bir şekilde bırakılmıştır.

Şekil 4.36 Hazır giyim fabrikası 1525 sokak üzerinden cephe görünüşü

4.3.3.2 Üretim Destek Birimleri

Günümüzde eğitim yapılarının yapılması ile yıkılan ve üretim alanında bulunan üretim destek birimlerinden ambar yapılarına bakıldığında, tek katlı, çelik karkas

taşıyıcılı, şed çatılı veya beşik çatılı yapılardır. Bu yapılar cephede sıvalı, geniş çelik kapılı ve aralıklarla yerleştirilmiş bant pencerelerle şekillendirilmiştir. Ambar yapıları, kendi aralarında numaralandırılarak birbirlerinden ayrıştırılmıştır (Şekil 4.37-38).

Şekil 4.37 Farklı ambar yapıları cephe görünüşü

Şekil 4.38 Ambar yapıları kapı numaralandırılması ve iç mekân görünüşü

Günümüzde ambar yapılarından girişte bulunan ve vaziyet planı üzerinde 5 numara ile gösterilen üretim artığı ambarı varlığını korumuştur. Şehitler caddesi üzerindeki giriş cephesinin boyanması ile yapı depo binası olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.39).

Şekil 4.39 Depo binası olarak kullanılan ambar yapısı

Alanda bulunan tek katlı trafo binası basma işletme binasının yanında beşik çatılı kiremit örtülü bir yapıdır. İçerisinde elektrik dağılımını sağlayan kondansatörler bulunmaktadır. Yerleşke içerisinde varlığını aynı işlevle sürdüren yapı herhangi bir müdahale görmemiştir (Şekil 4.40-41).

Şekil 4.40 Trafo binası cephe görünüşü

Şekil 4.41 Trafo binası iç mekan görünüşü

Alanın en sonunda bulunan Buhar Santrali binası Melez deresinin kıyısında, Basma İşletme Binasının arkasında, Buhar Bakım Dairesinin yanında konumlanmaktadır. Yapı farklı yüksekliklerde 3 kütleden oluşmaktadır. İlk kütle kazanın bulunduğu ana giriş mekânı, ikinci kütle bu kütleyle kısa kenarından eklenmiş üç katlı tankların bulunduğu mekân, üçüncüsü ise merdivenkovanın bulunduğu mekândır. Ana mekânda kazanlar, mekanik donatılar ve diğer kotlara ulaşımı sağlayan metal bir merdiven bulunmaktadır. Yapı çelik taşıyıcı kolonlardan oluşan çelik karkas taşıyıcı sistemle yapılmıştır. Çelik kolonlar arası tuğla ile doldurulmuş, cephe ise oluklu levhalarla kaplanmıştır. Cephede yükseklik farklarını da ifade eden bant pencereler bulunmaktadır (Şekil 4.42-43-44).

Şekil 4.42 Buhar Santrali görünüşü

Şekil 4.43 Buhar Santralini oluşturan 3 kütlenin cephe görünüşü

Şekil 4.44 Buhar Santrali iç mekan görünüşü

Alanda varlığını koruyan ve anıtsal bir yapı özelliği taşıyan su deposu, metal konstrüksiyonlu su kulesi ile taşınmaktadır (Şekil 4.45). Yerleşke içerisinde fabrika destek yapılarından olan fakat varlığını koruyamamış, itfaiye binasına, buhar bakım dairesine, arıtma tesisine, kömür deposuna ve atölye binasına, eklerde verilmiş olan yapı tanıtıcı levhalarda değinilmiştir.

Şekil 4.45 Su deposu

4.3.3.3 Konaklama Yapıları

Yerleşkede bulunan 7 adet yapı betonarme karkas taşıyıcılı, kırma çatılı, kiremit üst örtülü konaklama yapıları birbirinden farklı yüksekliklerde beş kata kadar çıkmaktadır. Yerleşke içerisinde var olan konaklama yapılarından hepsi varlığını korumaktadır. Kendi etraflarında oluşturulan yeşil alan ve çocuk oyun bahçeleriyle açık sosyal alanları bulunmaktadır. Üretim alanı içerisinde bulunan ve günümüzde kullanılmayan 27 numaralı müstakil müdür evi cephe boyasının yapılması ile yerleşke içerisinde temiz bir görünüme kavuşturulmuştur (Şekil 4.46). 29 numaralı tek katlı erkek yurdu ise cephe boyasının yapılmasının ardından öğrenciler tarafından atölye binası olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.47). Milli Eğitim çalışanları tarafından, yerleşkede bulunan 28, 31, 20 ve 33 numaralı lojmanlar kullanılırken 32 numaralı lojman kullanılmamaktadır (Şekil 4.48-49-50).

Şekil 4.46 27 numaralı müstakil müdür evi öncesi ve sonrası görünüşü

Şekil 4.47 29 numaralı erkek öğrenci yurdu öncesi ve sonrası görünüşü

Şekil 4.48 28 ve 31 numaralı lojman görünüşü

Şekil 4.49 20 ve 33 numaralı lojman görünüşü

Şekil 4.50 32 numaralı lojman görünüşü

4.3.3.4 İdare Yapıları

İplik dokuma fabrikası idari kısmına bakıldığında betonarme kırma kiremit çatılı yapı 2 kattan oluşmaktadır. Simetrik bir cephe kurgusuna sahip olan idari kısımda girişler ve merdiven holü cephede yükseklik ve öne çıkma ile kendini belli etmektedir. İkinci katta oluşturulan pencereler 1525 sokağa bakan cephe üzerinde dönemin mimari yaklaşımlarını simgeleyen güneş kırıcılar ve bütünlüğü vurgulamaya çalışan pencere söveleri ile dikkat çekmektedir (Şekil 4.51). Günümüzde İdari kısmının cephe boyası ve doğrama tadilatları yapılmıştır ve atölye binası olarak kullanılması düşünülmektedir (Şekil 4.52).

Şekil 4.51 İplik dokuma binası idari kısmından bir görünüş

Şekil 4.52 Yıkılmış olan iplik dokuma fabrikasından idari kısım görünüşü

İplik dokuma binası ile bütün olarak kurgulanmış olan ve fabrika yapıları bölümünde anlatılan idari kısmın haricinde, alanda varlığını kaybetmiş Sümer holding ve inşaat kısım şefliği binası bulunmaktadır. Bu iki binaya ekler bölümünde verilmiş olan yapı tanıtıcı levhalarda değinilmiştir.

4.3.3.5 Sosyal Tesisler

Yerleşkede, Şehitler Caddesi ve 1525 sokağın kesişimin de bulunan Sosyal Tesis yapısı, 60 metreye 50 metrelik betonarme taşıyıcılı, dikdörtgen bir kütledir. Yapı zemin katta lineer bir hat üzerinde konumlanmış yönetime bağlı ofisler, mescit, bu

hatta dik konumlanmış konaklama birimleri, spor salonu, yemekhane, lokal ve bunlara hizmet veren mutfaktan oluşmaktadır. 2 katlı olan birimin üst katında ise L şeklinde konaklama birimleri mevcuttur. Sıvalı cephesi ve bant pencereleri oluşturulan cephenin doğusunda yüksekliği ve kırma çatısı ile giriş tanımlandırılmıştır (Şekil 4.53).

Şekil 4.53 Sosyal tesis yapısından bir görünüş (uzunoğlu)

Günümüzde cephe boyası ve doğrama tadilatları yapılan yapının, Milli eğitim müdürlüğüne ait teknik komite tarafından kullanılması düşünülmektedir (Şekil 4.54).

Şekil 4.54 Günümüzde var olan sosyal tesis binasından bir görünüş

Sosyal tesis binasının güneyinde bulunan tek katlı betonarme taşıyıcılı Sümermarket ise, kullanılmayarak özgündeki haliyle varlığını sürdürmektedir (Şekil 4.55).

Şekil 4.55 Sümermarket

Konaklama alanı içerisinde bulunan sosyal yapılardan tek katlı kreş yapısı duvarlarla çevrelenerek, çocuklar için açık yeşil oyun alanları oluşturmuştur (Şekil 4.56). İki katlı işçi yemekhanesi ise, hazır giyim fabrikası ile beraber sonradan inşa edildiği için birbirleriyle bir üst örtü ile bağlantılıdır. Günümüzde kullanılmayan bu iki yapıda özgün biçimlenişleriyle varlıklarını devam ettirmektedirler (Şekil 4.57).

Şekil 4. 56 Konaklama alanından kreşe bakış

Şekil 4.57 20 numaralı lojman, yemekhane ve hazır giyim fabrikası

4.3.3.6 Rekreasyon Alanları

Özgünde İplik dokuma fabrikasının önünde bulunan rekreasyon alanı varlığını korumaktadır. Yazlık bahçenin ve havuzun bulunduğu yeşil alan, günümüzde boş bırakılan havuzun etrafından oluşturulan ahşap masa ve sandalyeler ile bir oturma alanını tariflemektedir. Özgünde bulunan futbol sahasının yerinde ise çardaklı bir oturma alanı mevcuttur (Şekil 4.58-59).

Şekil 4.58 Özgünde var olan yazlık bahçe (Uzunoğlu,2008,s.152).

Şekil 4.59 Günümüzde mevcut olan açık rekreasyon alanı ve özgün havuz

4.3.4 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Korunma Sorunları

Cumhuriyet modernleşme çabalarının izlerini taşıyan ve endüstriyel mirasın önemli örneklerinden olan, İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi, 2000 yılı başlarında üretimin sonlanması ile kullanım dışı kalmıştır. Zamanla, yerleşkenin fiziksel çevresinin kent bütünündeki anlamını yitirmesi, üretim biçiminin değişerek merkeze bağlı üretim anlayışının sonlanması, toplumsal yaşamın ve yerleşkenin sunduğu yaşam modelinin değişimi ile kullanım dışı kalan endüstri mirası, çöküntü alanına dönüşmüştür. Yerleşkenin 2006 yılında, yeniden işlevlendirme kapsamında, eğitim kampüsü olarak kullanılması öneri projesinin onaylanmasıyla, yerleşke, 2008 yılında eğitim hizmetiyle kent bütünündeki yerini almıştır. Projenin onaylanması ile birçok özgün yapının yıkıldığı ve yerine okul binalarının yapıldığı yerleşke, bütünlüğünü kaybetmiş, Cumhuriyet dönemi sosyal, siyasal, kültürel ve mimari yaklaşımların izleri silinmiştir.

İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi, özgünde konaklama ve üretim alanı olmak üzere iki parçalı yerleşimden oluşmaktadır. Yerleşimdeki üretim alanı eğitim işlevi ile kullanılırken, konaklama alanı ise Milli Eğitim Müdürlüğü çalışanlarının konaklama işlevinde kullanılmaktadır. Parçalı plan kurgusu ile oluşturulmuş yerleşke bütünün, birbirinden bağımsız farklı kullanıcılar tarafından kullanılıyor olması ve üretim alanının, 1525 sokağa açılan girişlerinin iptal edilmesi, sokağın bütüncül etkisinin yok olmasına ve kullanımının sonlanmasına neden olmaktadır. Üretim alanının eğitim işlevi ile belli bir kitlenin kullanımına tahsis edilmesi, alanın çevre

halkı tarafından kullanımını sonlandırmıştır. Yerleşkenin kullanım dışı kalan bölgelerinin de çöküntü alanı olarak varlığını devam ettirmesi ile birlikte, alan çevre halkı tarafından dışlanmış, bölge yaşantısına dahil edilmemiştir.

Üretim alanında bulunan ve Basma İşletme Binasından itibaren tel örgü ile ayrılan alan, kullanılmayan harabe yapıların korunması ve öğrenciler tarafından kullanımının engellenerek olası bir tehlikeyi de önlemek amacı ile alandan ayrılmıştır. Bu şekilde üretim alanı da kendi içerisinde iki parçaya bölünmüştür. Eğitim işlevine ayrılan alanda, var olan yapıların yıkılarak, genel mimari kurguya uymayan yeni yapıların yapılması ile yeni bir mimari kurgu ve dolaşım aksı yaratılmıştır. Konaklama alanındaki yapıların bir kısmının kullanılmaması, kullanılan yapılarında ekonomik seviyesi düşük kullanıcılar tarafından kullanılması, yapıların bakım ve tadilatlarının yapılmayarak bakımsız görünmesine yol açmaktadır.

Yerleşke içerisinde var olan binalara bakıldığında, büyük oranda yapısal bozulmalar, aşınmalar, zayıflamalar ve kısmi yıkılmalar izlenmektedir. Üretim yapıları içerisindeki bazı makineler ve teçhizat elemanları alanın korunamaması ve kontrolsüz bırakılmasından dolayı çalınmış ve yapı konstrüksiyonu bundan zarar görmüştür. Buda yerleşkedeki üretim araçlarının izlerinin kaybolmasına neden olmuştur. Alanda varlığını koruyan yapıların her türlü çevresel müdahaleye açık olması, alana ait korunma sorunlarına çözüm getirilmediğinin göstergesidir.

Yerleşkenin içinde yer aldığı İzmir Liman Arkası Bölgesi, konumu ve Cumhuriyet dönemini yansıtan endüstri yerleşkeleri ile önemli tarihsel bir değere sahiptir. Fakat üretimi sonlanan endüstri yerleşkelerinin çöküntü alanlarına dönüşmesi ile bölge kentten kopmuş, bellekteki izini yitirmiş, kullanıcılar alanı terk etmiş, çevresel ve sosyal kirlilik oluşmuş, sosyo kültürel seviyesi düşük bölge kullanıcı profili ve sağlıksız ve estetikten yoksun yeni inşaatların baskısı artmış ve bölge korunamamıştır. Bölgede, yüksek katlı yönetim binalarının yapılması ile kullanıcı profili değişmiş ve İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin çevre ile kurduğu organik bağ yok olmuştur. Bu da yaşayan halkı, Sümerbank Yerleşkesinin

tarihsel değeri hakkında bilinçlendirmeye yönlendirmektedir. Şehitler caddesi üzerindeki yoğun trafik ve çevre kirliliği ile Melez Deresinin yarattığı niteliksiz görüntü, yerleşkenin korunmasını zorlaştıran çevresel etkenlerdendir. Bölgenin kentsel algıda yarattığı stok yapı niteliğini, yönetim binaları, depo ve oto tamir atölyeleri oluşturmaktadır. Bu nedenle alanın kullanımının sürekliliğinin sağlanması için, endüstri yerleşkelerinin tek tek değil bütüncül bir koruma anlayışı ve eşzamanlı çevre sağlıklılaştırma çalışmaları ile değerlendirilmesi gerekmektedir.

Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin bir kısmının ekonomik etkenler nedeni ile yeniden kullanıma açılmaması, kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda yoksul halkın yaşadığı bir çevrede var olması ve yerleşke çevresinde var olan yapıların mimari ve estetik kaygılardan uzak, bakımsız ve harap bir görünümde olması, alanın korunmasını zorlaştırmaktadır. Alanın bir kısmını yeniden işlevlendirilmesi ile var olan yapıların korunması ve bakımına dikkat edilmesi sağlanmış olsa da alanın bütünlüğü korunamamıştır. Bu şekilde alanların parçalanması, korunamaması ve yanlış uygulamalar ile var olan mimari değerlerin kaybolması, tarihe dayalı somut belgeleri taşıyan önemli alanların kaybına ve yok olmasına neden olmaktadır. Cumhuriyet dönemi endüstri mimari mirasına ait önemli verileri barındıran İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin korunması ve varlığının gelecek kuşaklara aktarılması için, alandaki yapıların tespiti, incelemeleri ve araştırılmaları yapılmalı, var olan potansiyel, tarihi alanları koruma kapsamı altında değerlendirilerek, yeniden kullanımı, onarımı ve bakımı ile sürekliliği sağlanmalıdır.

BÖLÜM BEŞ

İZMİR SÜMERBANK BASMA SANAYİ YERLEŞKESİNİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi, Cumhuriyet dönemi modernleşme süreci, devletçi politikaların izlerini, sosyo – kültürel yaşamdaki değişimi ve dönemin mimari kimliğini yansıtan yapıları barındırması ile tarihsel, sosyo – kültürel ve mimari değeri olan bir alandır. Yeni işlevin belirlenmesinde, yerleşke özelinde aktarılan, özgün plan kurgusu, mimari ve peyzaj özellikleri, kullanım şekilleri, çevresel etkileşim, hiyerarşik kademelenme, dolaşım ve üretim şeması verilerinden yararlanılmaktadır. Kullanımının sonlanması ile marjinalleşen ve kent yaşamından kopan bu endüstri yerleşkesinin yeni işlevi ile korunmasında, alanın mekânsal potansiyelinin çevre kullanımları ile kente katılması, kent bütününde nitelikli bir ifade yaratması, yerleşke ruhunun sürekliliğinin sağlanması ve bölgedeki sosyal yaşamın ve fiziksel çevrenin iyileştirilmesi amaçlanmaktadır.

5.1 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin Yeniden İşlevlendirilmesinde Tespit Edilen Sorunlar

4.3.4 bölümünde detaylı olarak tartışıldığı gibi, İzmir Sümerbank Basma Sanayi yerleşkesinin yeniden işlevlendirilmesinde, Liman Arkası Bölgesindeki yoğun yapılaşma baskıları, fiziksel çevrenin estetik ve görsel anlamdaki kirliliği, çevre halkının sosyo- kültürel ve ekonomik seviyesi, alanın bölgede yaşayanlar tarafından dışlanmış olması, yerleşkenin parçalı plan kurgusundan oluşması, özgünde var olan birçok yapının yıkılmış olması, yerleşkedeki üretim araçlarının okutulması ve yüksek maliyetli uygulama çalışması için ekonomik girdinin sağlanması sorunları tespit edilmektedir.

Alsancak semtinin gelişme yönünde bulunan İzmir Liman Arkası Bölgesi, kent merkezine yakın konumlanması nedeni ile yoğun yapılaşma baskısı altındadır. Buda bölgede var olan endüstri yerleşkelerinin, ekonomik kaygının ön planda tutularak,

işlevlendirilmesinin riskini ortaya çıkarmaktadır. Oysa koruma kuramının esas amacı, tarihi alanların kültürel değerlerini korumaktır. Ekonomik kaygılar hiçbir zaman koruma amacının önüne geçmemelidir. Yerleşkenin bulunduğu Liman Arkası Bölgesinde, estetik değeri düşük yapıların var olması, bölgedeki tarihi yapıların atıl bırakılması ve çarpık yerleşim, alanın yeniden işlevlendirilerek, çevresiyle işlevsel ve fiziksel ilişki kurmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca bölgedeki yoğun trafik sıkıntısı, gürültü kirliliği, hava kirliliği ve yaya ulaşım yollarının olmaması, yeniden işlevlendirilen Sümerbank Yerleşkesinin kullanım sıkıntısını doğurmaktadır. Yerleşkenin bulunduğu bölge halkının, sosyo - kültürel ve ekonomik seviyesi düşük insan topluluğundan oluşmaktadır. Yerleşkenin yeni işlevi ile bölgeye katılımında, kullanıcının belirli bir sosyal yaşamdan seçilmesi, alanın yeni işlevi ile sürekliliğinin sağlanmasına engel olmaktadır. Tarihi yapıları koruma bilinci tam oluşmamış bölge halkının, alanı kültürel miras olarak algılaması, farklı ilke kararlarını doğurmaktadır.

Üretimin sonlanması ile, var olan tarihi yapıların çevresel etkenlerden korunması için, yerleşkenin 1525 sokağa açılımı engellenmiştir. Bu uygulamayla beraber, yerleşkenin, günümüzde eğitim işlevi ile belli kullanıcılar tarafından kullanılması, yerleşkenin bölge yaşamından kopartılmasına ve yaşayan halkın belleğinden silinmesine neden olmaktadır.

Yerleşkenin mimari kurgusunda, parçalı iki alandan oluşması, yeniden işlevlendirilecek alanın bütün olarak korunmasını zorlaştırmaktadır. Farklı kullanımları barındıran bu iki alanın, özgün işlevinin canlandırılarak fiziksel bağının oluşturulması, alanın yeniden işlevlendirilmesi programında göz önüne alınmalıdır. Alanın özgün mimari kurgusuna uymayan yeni yapılarla yeniden değerlendirilerek, özgünde var olan birçok yapının yok olması ve makine teçhizatlarının kaybolması alanın, yeniden işlevlendirilmesinde karşılaşılan temel sorunlardandır. Yerleşkede varlığını koruyamayan yapılara ait fotoğraf ve kaynaklara ulaşma çabası, alanın özgün yerleşim planının yaşatılması için önemli ve zorlu bir çalışma olmuştur. Tüm

bu koruma sorunlarının yeniden işlevlendirme koruma yöntemi ile çözümlenmesinin, yüksek maliyetli uygulamalar olduğu unutulmamalıdır.

5.2 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin Yeniden İşlevlendirilmesinde Temel Alınan İlkeler

İzmir Sümerbank Yerleşkesinin yeniden işlevlendirilmesine yönelik temel ilkeler; koruma kuramının geriye dönülebilirlik ilkesine sadık kalınması, yeni işlevin tarihsel değerlerin korunmasına yönelik çalışmalar sonucunda belirlenmesi gereklidir. Ayrıca, koruma yaklaşımının yapı ölçeğinde değil, yerleşkenin alan bütünlüğünü ön plana alacak ve üretim sürecinin izlerini okutacak şekilde programlanması, alanın özgün plan kurgusuna ve var olan yapıların mimari özelliğine sadık kalınması, çevresel etkileşimin sağlanması, yerleşke içerisindeki sosyal yaşamın ve hiyerarşik kademelenmenin ruhunun yaşatılması ve bölgenin fiziksel görünümünün sağlıklılaştırılması ile yeni uygulamalara teşvik edilmesidir.

Yerleşkeye verilecek yeni işlev, geriye dönülebilirlik ilkesi çerçevesinde, yerleşkede bulunan mimari değerlere en az müdahale gerektirecek uygulamalar doğrultusunda belirlenmelidir. Böylece yerleşkede bulunan tarihi yapıların mimari özellikleri yok edilmeden, yeni fikirlerin uygulanması olasılığı ortaya çıkmaktadır. Yerleşkenin, iki parçalı alandan oluşması ve bu alanların özgünde birbirleri ile farklı fonksiyonlarda, birçok yapıyı bünyesinde barındırması, verilecek olan yeni işlevin, farklı işlevlerde fakat birbirine ihtiyaç duyan yapı stokundan ve ya fonksiyon gruplarından oluşmasını gerektirmektedir. Verilecek olan yeni işlev, alanın ruhunun yaşatılması için, özgün işlevsel bölgelemeye göndermeler yapan kullanımlara olanak sağlamalıdır. Yerleşkedeki yapıların yeniden işlevlendirilmesinde, yapıların özgün mimari biçimlenişi, yapım tekniği ve kullanımları esas alınmalıdır. Yapıya verilecek yeni işlev için en ideal yaklaşım, yapı kimliğinin özgün fonksiyona göndermeler yapan yeni işlevlerle ortaya çıkarılmasıdır. Bu yaklaşım, kullanıcı seçimlerinin, işlev kararı üzerindeki etkisinin önemini göstermektedir. Böylece yapısal anlamda, mekânsal kurguya en az müdahale ile işlevlendirme sağlanmış olacaktır.

İzmir Sümerbank Basma Sanayi yerleşkedeki, tüm üretim yapıları, konaklama yapıları, sosyal tesisler, idari yapılar ve üretime destek olan birimler ile tüm makine teçhizatları, üretim ve dolaşım aksları bütün olarak düşünülerek, işlev programına dâhil edilmelidir. Yerleşkenin plan kurgusunun oluşmasına sebep olan, sirkülasyon şemalarının yeniden canlandırılması, kültürel ve sosyal değişimi yansıtan yapıların, makine teçhizatlarının ve eşyaların, geçmişteki kullanım amaçları bilinerek günümüzde yeniden işlevlendirilmesi durumunda, yerleşke kültür kaynağı olarak önem kazanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda esas olan, yapıların tekil olarak korunması değil, bütüncül bir anlayışla değerlendirilmesidir. Yerleşkenin özgün durum planı çalışmaları, binalar arası dolaşım aksı ve üretim aksı endüstriyel miras rotasının ziyaretçilere okutulması için iyi belirlenmelidir. Böylece yerleşkede özgünde var olan ruhun canlandırılması sağlanmış olmaktadır.

Günümüzde, İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi sosyal ve kültürel seviyesi düşük, dar gelirli yaşam gruplarının oluşturduğu çevrede konumlanmaktadır. Bu durum, işlevlendirme önerisinin mevcutta tespit edilen güvensizlik problemine çözüm getirmesini ve bu bağlamda çevresel ilişkileri güçlendirmesini gerektirmektedir. Çalışmanın 3. Bölümünde incelenen Feshane binası yeniden işlevlendirme önerisinde de izlenen, yeni işlevin çevre halkını dışlayan ve/veya çevre halkı tarafından benimsenmeyen bir ortam oluşturması durumu, öneri geliştirmesinde belirleyici olmuştur. Bu nedenle işlevlendirmede hedef alınan, öncelikle çevre halkın tarihi yapıların korunması hakkında bilinçlendirilmesi, kentin sosyo-kültürel yaşamına ve programın oluşturulmasına dahil edilmesidir.

İzmir Liman Arkası Bölgesinde bulunan Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin, kent merkezine yakın olması nedeni ile yaşayan halkı bölgeye çekebilecek işlevlerle değerlendirilmesi önerilmektedir. Yerleşkenin mimari, kültürel ve sosyal değerlerinin ile Altınyol üzerinden algılanan prestijli bir alan olması, verilecek işlevin, kent belleğinde önemli bir yer edinecek, kentteki tüm halkı ilgilendiren, kamu kullanımına açık, sosyal bir alan olarak kullanılmasını gerektirmektedir. Yeniden işlevlendirme kapsamında verilecek olan yeni işlev kararı, yakın çevrenin

sunduğu imkânlarda göz önüne alınmalıdır. Yeni işlev, yerleşke çevresinde bulunan tarihi depo, endüstri fabrikaları veya yerleşkelerinin yeniden değerlendirilmesini gündeme getirebilir. İzmir Liman Arkası Bölgesinin, özgün işlev özelliğinin yansıtılması için, Emscher Parkı işlevlendirme çalışmalarında görüldüğü gibi, yerleşkeler birbirine ihtiyaç duyacak işlevlerle değerlendirilip endüstri kültürü rotası oluşturularak, mimari süreklilik sağlanabilir. Böylece bölgede terk edilmiş tarihi yapılarında korunması amacı ile fiziksel çevreyi sağlıklılaştırma çalışmaları yapılmış olmaktadır. Bu nedenle Sümerbank yerleşkesinin yeniden işlevlendirilmesinde, Liman arkası bölgesinin simgeselliğini ortaya çıkarılması önemsenmelidir.

Yerleşkenin işlevlendirilmesinde korumanın amacı ve koruma fikri göz ardı edilip, korumanın ekonomik boyutu ön plana çıktığında, alandan gelir elde etme fikri baskın olmaktadır. Ekonomik kaygılarla planlanan bir işlevlendirme programı, böylesi geniş bir alana yayılmış yerleşke planında, alanın bütün olarak korunmasını engelleyerek, mimari ve peyzaj kurgusu ile alandaki yaşamın yansıtılmasının önüne geçmektedir. Yerleşkeye verilecek yeni işlevin belirlenmesi sürecinde, finansman sıkıntısının ortadan kaldırılması için, kamu kaynakları yetersiz kalabilmektedir. Bu nedenle hayır derneklerinin uzun süreli destekleri gerekmektedir. Bunun yetmediği durumlarda ise merkezi idare gerekli desteği sağlamalıdır.

5.3 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Yeni İşlev Önerisi

Yerleşkenin bulunduğu Liman Arkası Bölgesi ile ilgili 2003 yılında düzenlenen Nazım İmar Planına göre tarihi endüstri yapı alanları, kültür ve turizm kullanımında özel proje alanı olarak önerilerek, turizm ve ticaret kullanımına tahsis edilmiştir. Aynı plan kapsamında İzmir Sümerbank Basma Sanayi yerleşkesi, endüstri arkeolojisi müzesi, kongre, kültür ve eğitim alanı olarak kullanılmak üzere ayrılmış, tescilli yapıların dışında kalan alan, özel proje alanı olarak belirlenmiştir (Yeni Kent Merkezi Nazım İmar Planı Raporu, 2003).

İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin yeniden işlevlendirilmesinde temel alınan ilkeler çerçevesinde; yerleşkenin, mimari miras korumaya yönelik bütüncül bir anlayışla yeniden canlandırılması hedeflenmektedir. Temel koruma anlayışının belirlenmesinin ardından, yeni işlevi ile yerleşkenin kent planında yarattığı etki ve bölgesel ve sosyal çevrede yarattığı dönüşüm potansiyeli dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede yerleşkenin; yeni işlevi ile kent bütününde simgesel bir etki yaratması, bölgesel anlamda yeni kullanım alanlarına ihtiyaç duyması, bölgenin tarihi dokusunu canlandırması, fiziksel çevrenin sağlıklılaştırılması ve serbest kamu kullanımıyla halkın yaşam standartlarını bir üst seviyeye taşıması gerekmektedir. Yerleşkenin yeniden işlevlendirilerek korunması kapsamında, bölgesel ve kentsel anlamda taşıdığı sorumluluk bilinciyle Sosyal ve Kültürel amaçlı kullanımı önerilmektedir. Kültürel amaçlı kullanılan alanlar; toplumların bugünkü ortak yaşamlarını yansıtan duygu, düşünce ve hayat tarzının veya tarihsel süreç içerisinde elde ettiği değerlerin, kalıplaşmış ve kurumsallaşmış yansımalarıdır. Sosyal kullanımlar ise insanlar arasındaki iletişimi sağlayan, ortak kullanım alanlarıdır.

Yerleşkenin çevre kullanıcılarının, yakın çevredeki ve günümüz yerleşke içerisindeki üniversite çalışanlarının ve öğrencilerinin, yerleşkenin Sosyal ve Kültürel bir işlevle yeni kullanımına dahil edilmesi, önerilen yeni işlev programının yaşam biçimi ile olanaklıdır. Yerleşkedeki işlevlerin, çevre kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verebilecek, onları sosyal, kültürel ve eğitim donanımları ile bir üst seviyeye taşıyacak ve yerleşkenin bölge tarafından dışlanmayacak yeni kullanım birimlerinin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu anlamda Sosyal ve Kültürel birimler; sergileme mekânları, çok amaçlı salonlar, kafeteryalar, restoranlar, okuma salonları, atölyeler, dış mekânlarda zemin kotunda oluşturulan aktivite alanları (yerleşke bazında fonksiyonel devamlılığı sağlayan organizasyon tamamlayıcısı), tiyatro ve sinema salonları gibi ortak kullanım alanlarıdır.

Günümüzde İl Milli Eğitim Müdürlüğüne ait, İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin, farklı fonksiyonlarda birimlerden oluşması, endüstri mirası gezi rotasının oluşturularak üretim fonksiyonunun ön plana çıkartılmak istenmesi ve

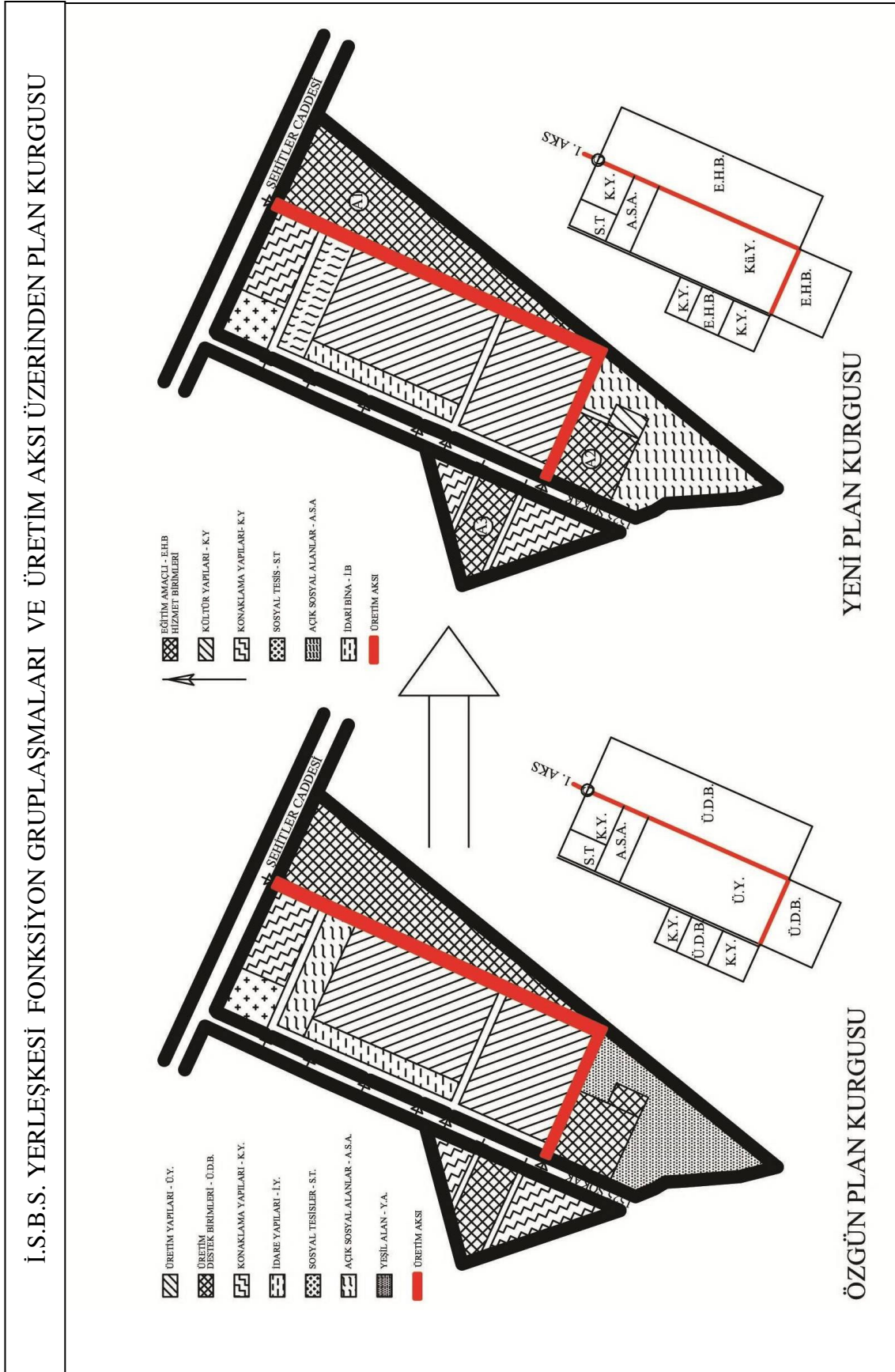
özgünde bulunan kullanıcı farklılığının canlandırılarak yerleşke ruhunun yaşatılması için, kültürel kullanım kapsamında eğitim fonksiyonu da dahil edilmiştir. Kültür ve eğitim amaçlı kullanılacak olan yerleşkenin, yeşil alanlardan ve yapı gruplarından meydana gelmiş geniş bir araziye sınırlandırması, Park temalı bir kavramla adlandırılması sonucunu doğurmaktadır. Bu yeni işlevlerle yerleşke; estetik, eğitsel, rekreasyonel ve kültürel kullanımlar için ayrılmış kamusal bir alan niteliğindedir. Tüm bunların sonucunda yeniden işlevlendirilen alan Sümerbank Kültür ve Eğitim Parkı olarak tanımlanmaktadır.

5.3.1 İzmir Sümerbank Kültür Ve Eğitim Parkı Plan Kurgusu

İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin Kültür ve Eğitim Parkı fonksiyonları ile yeniden işlevlendirilmesinde, vaziyet planı üzerinden, özgün yapıların oluşturduğu fonksiyon grupları, üretim aksı ve dolaşım aksı şemaları ile, özgün yaşamdaki kullanıcı farklılıkları ve hiyerarşik kademelenme dikkate alınmaktadır. Dikkate alınan veriler üzerinden yerleşke bütünlüğünün yeniden canlandırılmasında, özgün işleve göndermeler yapan yeni işlevlerle, endüstri mirası izlerinin okutulması ve alandaki kullanıcıların özgün yaşamı hissetmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle yerleşkede üretim aksını oluşturan Kültür yapıları, dönemin tekstil üretimini canlandırmaktadır. Bu yapılar, dönemin üretiminin aktarıldığı, makine teçhizatlarının tanıtıldığı, belli bölümlerde uygulamalı eğitimin verildiği ve o dönemde Sümerbank Tekstil fabrikalarının ürünlerinin sergilendiği mekanlar olarak yeniden işlevlendirilecektir. Eğitim yapıları olarak adlandırılan atölyeler ise, tekstil sektörünün farklı dallarında çalışanların belli alanlarda pratik yapma, tekstil bölümünde okuyan üniversite öğrencilerinin veya meslek okullarının belirli derslikleri olarak kullanma ve çevre halkının tekstil konularında el becerilerinin geliştirilebileceği veya ders verilebileceği mekanlar olarak değerlendirilecektir. Konaklama alanları ise, yerleşke içerisinde eğitim almak isteyen öğrenciler veya vatandaşlar tarafından geçici olarak kullanılacaktır. Bütünlüğün korunarak, özgün işlevi canlandırmayı amaçlayan model önerisinde yerleşkenin ana

kurgusuna sadık kalınarak, çevresel ve peyzaj düzenleme için öneri fikirler aktarılmaktadır.

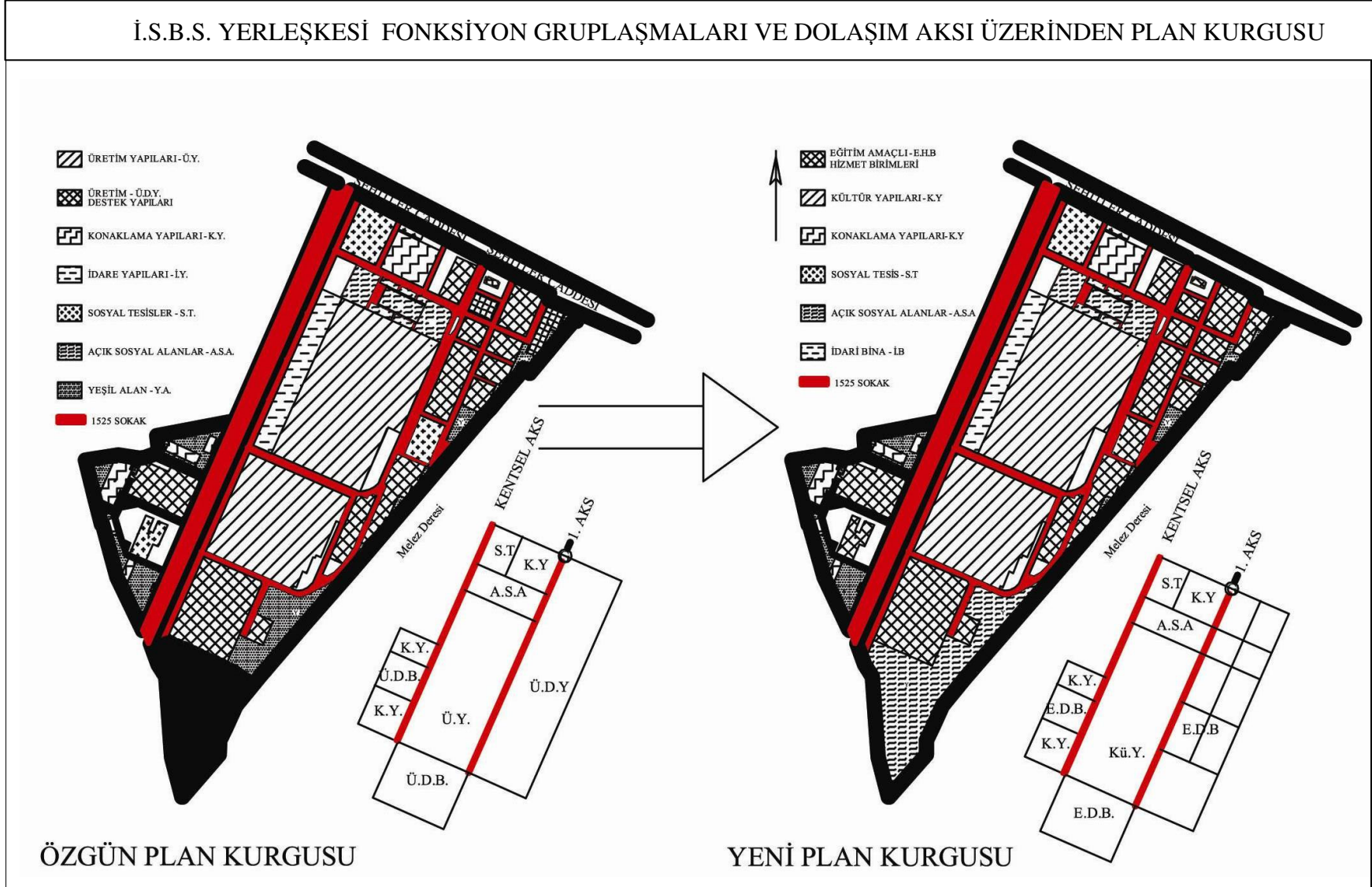
Yerleşkenin özgün plan kurgusunu oluşturan; üretim yapıları, üretim destek birimleri ve konaklama yapılarının oluşturduğu fonksiyon dağılım şemasına sadık kalınarak, kültür ve eğitim amaçlı yapıların bu şemadaki yerleri tespit edilecektir. Yerleşke üzerindeki üretim yapıları; kültürel, üretim destek birimleri; eğitim, konaklama yapıları ise konaklama amaçlı kullanımlarla, yeni işlev programına dâhil edilecektir. Üretim yapılarına yüklenen kültürel işlevlerle; yerleşkenin özgünde var olan üretim odaklı işlevinin canlanması, üretim sürecinin, var olan makine teçhizatlarının ve teknolojik uygulamaların okutulması planlanmaktadır. Diğer yandan, yerleşkeye yüklenecek eğitim işlevi ile, üretim odaklı işlevin canlanmasının önüne geçmeden, özgünde var olan plan kurgusunun aktarılması amaçlanmaktadır. Günümüz işlevinde, yerleşkedeki fonksiyon gruplarının özgün dağılımının korunması ile özgün üretim ve dolaşım aksları yaratılmış olmaktadır. Üretim yapılarına yüklenecek kültürel işlevler ile, özgün üretim aksı üzerinden bir gezi rotası belirlenmiştir. Bu endüstri mirası gezi rotasını, Şehitler Caddesi üzerindeki ana girişle ulaşılan ve özgün plan kurgusunda üretim aksı olarak nitelendirilen 1. aks oluşturmaktadır. 1.aks, ziyaretçinin kontrollü bir girişle, danışma ve bilet satışa yönlendirme tabelaları ve duraklama alanları ile canlandırılmalıdır (Şekil 5.1).

Şekil 5.1 İ.S.B.S. Yerleşkesi fonksiyon gruplaşmaları ve üretim aksı üzerinden plan kurgusu

Yerleşkede var olan dolaşım aksını, özgünde var olan 1.aks, 1525 sokak olarak adlandırılan kentsel aks ve bu gövdelere bağlanan ara arterler oluşturmaktadır. 1. aks hem bir endüstri miras rotası hem de eğitim amaçlı kullanılacak birimlere ulaşımın sağlandığı ana bir yoldur. Kentsel aks ise, 1525 sokağı oluşturması ve özgünde üretim ve konaklama alanlarını bağlayıcı özelliğinin bulunması adına önem taşımaktadır. Bu gövdenin canlandırılmasında ilk olarak, 1525 sokak üzerinden kullanımların özgün girişlerle sağlanması gerekmektedir. Ayrıca, sokağın canlandırılmasında; özgünde var olan hazır giyim fabrikasının ve konut kullanıcılarının, üretim alanının kullanımlarına dahil edilmesi önerilmektedir. Bu önerinin gerçekleşmesi, üretim alanında bulunan rekreasyon alanlarının, sosyal tesislerin ve idari yapıların, konut kullanıcıları ile ilişkilendirilmesi ile mümkündür (Şekil 5.2).

Şekil 5.2 İ.S.B.S. Yerleşkesi fonksiyon gruplaşmaları ve dolaşım aksı üzerinden plan kurgusu

Yerleşkenin Kültür ve Eğitim amaçlı işlevlendirilmesiyle, iki kullanıcı tipi belirlenmiştir. Bunlardan ilki, eğitim amaçlı yapıları ve idare yapılarını kullanan sürekli kullanıcılar, bir diğeri ise kültür yapıları ziyaretçileridir. Bu iki kullanıcı, farklı iki dolaşım aksı oluşturmaktadırlar. Sürekli kullanıcılar dolaşım aksı içerisinde, kendi güzergâhlarını belirlerken, ziyaretçiler, üretim aksına göre belirlenen gezi rotası üzerinden dolaşımalarını tamamlamaktadırlar. Endüstri mirası rotasının kullanıcıları, üretim yapılarını kullanan işçileri canlandırmaktadır. Eğitim fonksiyonu yüklenilen yapıların kullanıcıları kendi çalışma alanlarına, dolaşım aksı üzerinde tespit edilen en kısa yol ile ulaşmaktadır. Ulaşımak istenen belli bir hedefin olması, yerleşkenin tamamının kullanımını engellemektedir. Bu da özgün yerleşkedeki memur ve yönetici kadronun, 1. aksa bağlanan arterleri kullanmasının bir canlandırmasıdır.

Yerleşkede var olan konutların, özgünde Cumhuriyet dönemi devletçi anlayışı ile paralel, hiyerarşik bir düzenle, memur ve yönetici kadro tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Konaklama yapılarının kullanımında seçilen kişinin rütbesi ile doğru orantılı geniş dairelerin verilmesi bu hiyerarşik düzene bir göndermedir. Buna bağlı olarak konutların kullanımının, yerleşkede var olan sürekli kullanıcılarının statüleri ile ilişkilendirilmesi önerilmektedir.

Yerleşkenin Kültür ve Eğitim Parkı olarak hizmet vermesinin sağlanmasının yanında, yerleşkenin yakın çevresi ile bağlantısını kuran; otoparklar, duraklar, kent mobilyaları, çevre aydınlatmaları, yeşil alan düzenlemeleri, var olan kaldırımlar ve trafiğin kontrol edilmesi gibi çevresel donatılarında tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir. Tate Modern Sanatlar Müzesi'ne, yapının karşı kıyıyla ilişkisini güçlendirecek Millennium köprüsünün ve Feshane binasına deniz yoluyla ulaşımı sağlayan motor iskelesinin yapılması gibi, yerleşkeye de yaya ve taşıt ulaşımı yolları düşünülmelidir. Yerleşke içerisinde gerek görüldüğü durumlarda, ambulans, itfaiye ve yükleme araçlarının girişlerine izin verilmesi, araç kullanımına yer verilmemesi önerilmemektedir Alsancak'tan Liman arkası bölgesine ulaşımı sağlayan Şehitler Caddesi yolu boyunca, alana ait tanıtım ve ulaşım tabelaları yer alacaktır. Yerleşke

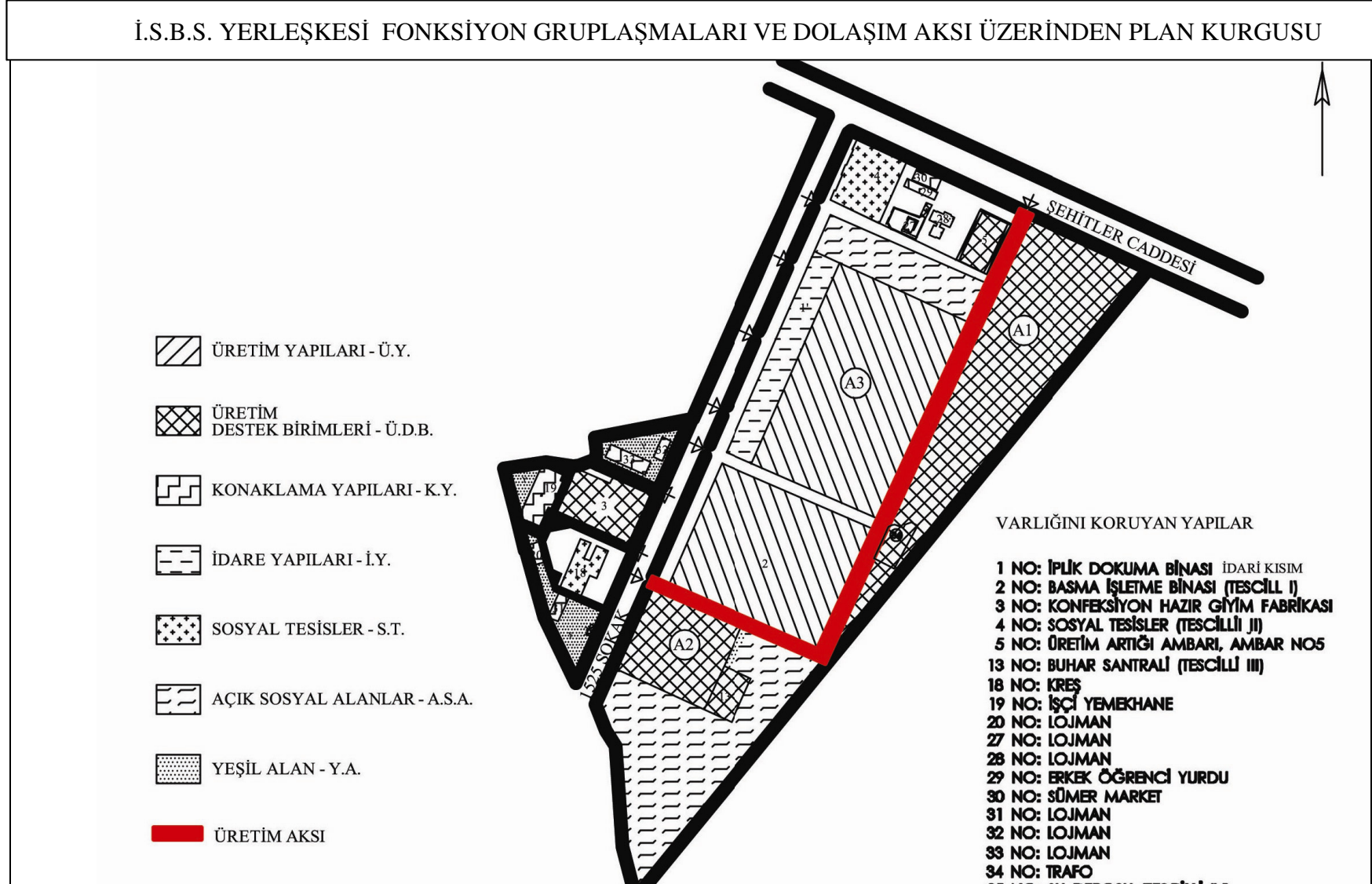
içerisinde çevre halkında kullanımına açılacak alanlar tahsis edilecek veya halkın bu alanlarda çalışması için eğitimler verilecektir.

5.4 İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Yeniden İşlevlendirme Model Önerileri

İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin, yeniden işlevlendirilerek Kültür Ve Eğitim Parkına dönüştürülmesinde, plan kurgusunun ana teması, fonksiyon grupları ve dolaşım aksları üzerinden, özgün yerleşke ruhunun canlandırılmasıdır. Bu yöntemle özgünde var olan üretim yapıları ve üretim destek birimlerinin vaziyet planındaki yeri ile üretim ve dolaşım aksı şeması korunmuştur.

İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi plan kurgusunun uygulanabilmesi için, ilk olarak, konu ile ilgili uzmanlar tarafından yeni yapılan 5 adet eğitim binasının yıkımı gerçekleştirilecektir. Ardından alandaki zemin temizleme çalışmaları yapılarak yerleşke peyzajında var olan kalıntılar ve bir kısmı örtülerek kapanmış havuzlar ortaya çıkartılmalıdır. İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin, önerilen plan kurgusunda, ihtiyaç duyabileceği işlevler, yapıların, fiziksel ve mekânsal özelliklerine göre belirlenmelidir. Bu doğrultuda yerleşke içerisinde var olan iplik dokuma binası idari kısmı, basma işletme binası, hazır giyim fabrikası sosyal tesisler, üretim artığı ambarı, buhar santrali, kreş, işçi yemekhanesi, süpermarket, trafo binası, su deposu ve lojmanlar korunan mimari özellikleri ile yeniden işlevlendirilecektir. Yerleşkede yıkılarak varlığını koruyamamış, A1 ve A2 alanında bulunan destek birimleri ve idare yapıları ile A3 alanında bulunan iplik dokuma fabrikası, elde edilen belgeler, fotoğraflar ve vaziyet planı üzerindeki kitlelerine göre yeniden işlevlendirilecektir (Şekil 5.3). Yok olan yapıların canlandırılmasında iki farklı model önerisi sunulmaktadır. Bütüncül bir yaklaşımla korunmak istenen alana önerilen ilk model, yıkılmış olan yapıların yeniden inşasını kapsamakta, ikinci ise yok olan yapıları izlerle okutmaktır

Şekil 5.3 İ.S.B.S. Yerleşkesi fonksiyon gruplaşmaları ve dolaşım aksı üzerinden plan kurgusu

5.1, 5.2 ve 5.3 şematik gösterimlerinde, özgün İzmir Sümerbank Yerleşkesi plan kurgusu üzerinden fonksiyon dağılım şeması ve akslar korunarak, Sümerbank Kültür Ve Eğitim Parkı plan kurgusuna dönüşümü aktarılmaktadır. Yerleşkeye yönelik planlama kurgusunu temel alan bu model önerisinde, Şehitler Caddesi ve 1525 sokak üzerinden sağlanan ana ve tali girişler ile yerleşkenin Şehitler Caddesine bakan cephesinde konumlanmış otobüs durağı cepleri korunacaktır. Şehitler caddesi üzerindeki girişi karşılayan ve Endüstri mirası gezi rotası olarak kullanılacak 1. aks üzerinde sırasıyla, iplik dokuma binası, basma işletme fabrikaları , buhar santrali binası ve hazır giyim fabrikası ile sonlanmaktadır. Yerleşkede var olan yapıların yeni işlevleri ile kullanımları,1. aks üzerinden sıra ile aktarılıp konaklama alanı ile son bulacaktır.

Yerleşkede üretim alanında var olan ve Şehitler Caddesinden girişte konumlanan betonarme taşıyıcılı tek katlı 5 Nolu Üretim Artığı Ambarı Binasının giriş aksına bakan cephesinin sağır olması nedeni ile, duvar yüzeyi, broşürlerin ve alana ait tanıtıcı afişlerin yer aldığı bir duvar panosu olarak kullanılacaktır. Yapının 27,28 ve 29 nolu lojmanlara bakan batı cephesinden girişle depo olarak kullanımı sağlanacaktır. Ambar binasının doğusunda kalan 27, 28 ve 29 Nolu Lojman Binalarından, 27 nolu 2 katlı müstakil villa niteliğindeki betonarme konaklama yapısının, yerleşkede seçilen bir üst düzey yönetici tarafından kullanılması önerilmektedir. 28 nolu 4 katlı apartman niteliğindeki konaklama yapısı ile 29 nolu tek katlı konaklama yapısı, yerleşkede çalışanlar tarafından konaklama amacıyla kullanılmak üzere tahsis edilecektir. Konaklama yapıları arasında bulunan ve genelde yerleşkede konaklayanlara hizmet verecek olan, tek katlı betonarme taşıyıcı sistemli 30 Nolu Sümermarket yapısının, özgünde kullanılan market işlevi ile kullanılması önerilmektedir. Betonarme taşıyıcı sistemle 2 kattan oluşmuş 4 Nolu Sosyal Tesis Binasının ise özgünde bulunan, yönetim ofisleri, mescit ve yemekhane birimleri korunacaktır. Zemin katta var olan farklı 3 işlevin yanında, üst katta düğün salonu olarak kullanılan alan, kafeterya ve restoran olarak kullanıma sunulacaktır. Sosyal tesislerin güneyinde var olan açık rekreasyon alanı aynı şekilde korunacak, futbol

sahası olarak kullanılan alan öğrenci ve konaklayanlara açık rekreasyon alanı kullanımında olacaktır.

Yerleşkede varlığını koruyan ve endüstri mirası rotası üzerinde bulunan, tek katlı ana mekândan ve ana mekânın kenarlarında konumlanmış iki katlı ofis yapılarından meydana gelen 2 Nolu Basma İşletme Binası içerisinde, var olan birçok makine teçhizatı yok olmuştur. Bu nedenle üretim rotası üzerinde bulunan bu yapının var olan teçhizatları ile müze olarak kullanımı önerilmektedir. Binada döşemelerde ray izleri korunan makine teçhizatları in situ korunacak, kaybolmuş ve aktarılmak istenen işleyişin tamamlanması için, belirli noktalarda, barkovizyon gösterimleri veya yeni makine teçhizatları ile aktarım yapılacaktır. Bina içerisinde ofis olarak kullanılan birimler ise, çalışma sisteminin anlatılması için, bu alandaki teknolojik işleyişe ait kitapların var olduğu araştırma ve okuma alanı olarak değerlendirilecektir. Enerji tüketen Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi için, buhardan elektrik enerjisi üreten 13 Nolu Buhar Santrali Binası, mimari özellikleri ve iç mekân donanımları ile alanda en çok dikkati çeken yapıların başında gelmektedir. Tescilli olan bu yapıdaki buhar kazanlarında, yakıt ve hava karışımının uygun şartlarda yakılmasının ardından, su ile yüksek basınçlı buhar elde edilerek, mekanik enerji ardından da elektrik enerjisi üretilmektedir. Özgün tesisat ve makine donanımı ile korunmuş olan bu yapı, yerleşkede endüstri mirası üretim sürecinin aktarılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle yapının korunarak, buharın, enerjiye dönüşümünü anlatan bir müze binası olarak kullanılması önerilmektedir. Kömür deposu olarak kullanılan çelik üst örtüsü ile bir alanı tarif eden 15 Nolu Kömür Deposu, buhar santrali binasında yakıt olarak kullanılan kömürün depolanma alanı olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle de alan üst örtüsü ile olduğu gibi korunarak, gezi rotası içerisindeki yerini alacaktır. Var olduğu gibi korunacak olan 34 Nolu Trafo Binası, içerisindeki kondansatör gruplarının özgün işlevinin devam ettirilmesi ile gezi rotası içerisinde yerini alacaktır. Konaklama alanı içerisinde, güneyde kalan 35 Nolu Su Deposu, yüzey temizliğinin yapılarak anıt olarak kullanılması önerilmektedir. Su Deposunun, yüksek olmasından dolayı ışıklandırılması, kent bütününde yerleşkeyi vurgulayıcı bir yöntem olarak düşünülmektedir.

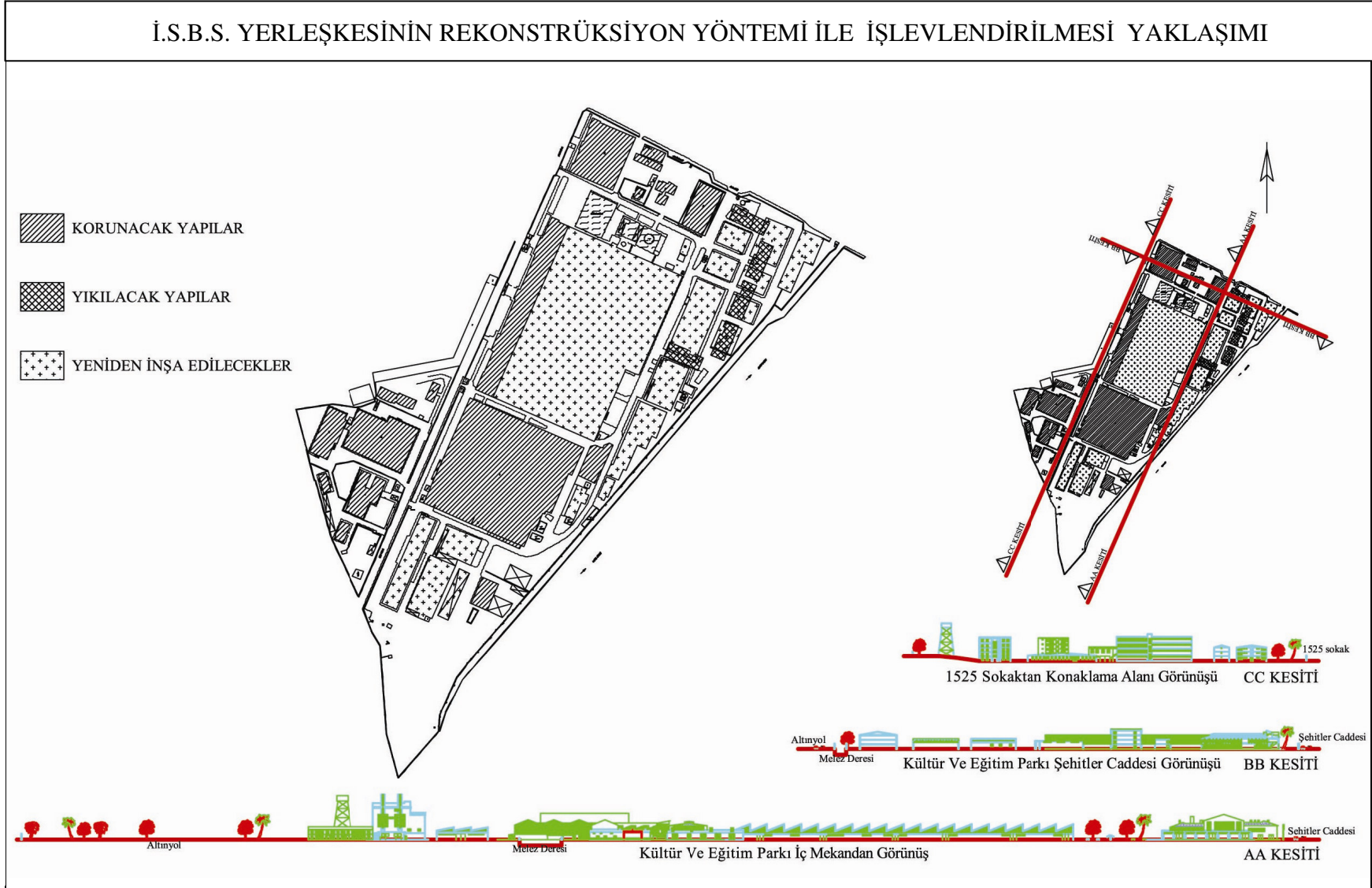
Konaklama alanı içerisinde bulunan hazır giyim fabrikasının, yerleşkede sonradan inşa edilmesi ve makinelere ihtiyaç duyulmadan el tezgâhların da dikişin yapıldığı betonarme karkas taşıyıcılı bir yapı olması nedeniyle, kültürel gezi rotası dâhiline alınmadan, eğitim amaçlı işlevlendirilmektedir. Yerleşkede konaklama alanı içerisinde konumlanmış, 4 katlı betonarme taşıyıcılı 3 Nolu Hazır Giyim Fabrikası, büyük olması ve iç mekânda kolonların alanı bölmesi nedeni ile tekstil atölyesi olarak kullanılması önerilmektedir. Tek katlı 18 Nolu Kreş Binası, işlevini koruyarak kullanılmaya devam edilecektir. Betonarme taşıyıcılı 2 katlı 19 Nolu İşçi Yemekhanesi Binasının ise, okula ve konaklama alanına hizmet eden, yemekhane ve kafeterya olarak kullanılması önerilmektedir. Özgünden günümüze gelen ve konaklama alanı içerisinde bulunan, 20, 31, 32 ve 33 Nolu Lojman Binalarından, 5 katlı 20 ve 31 nolu lojman binaları ile, 3 katlı 32 ve 33 nolu betonarme lojman binaları, çalışanlar tarafından kullanılacaktır. Yerleşkenin güneyinde bulunan ve buhar santrali binasının arkasında konumlanan yeşil alan içerisindeki tescilli ağaçların bakımı yapılarak korunacaktır. Bu alan açık konser alanı gibi rekreasyon amaçlı kullanımlarla, 1525 sokak üzerinden beslenecektir. Yerleşkede iplik dokuma binasına ait olan idari yapı aynı işlevi ile konaklama alanındaki kullanıcılar tarafından kullanılacaktır. Bu iki kullanım ile, 1525 sokağın yerleşke bütününe katılımı sağlanacaktır.

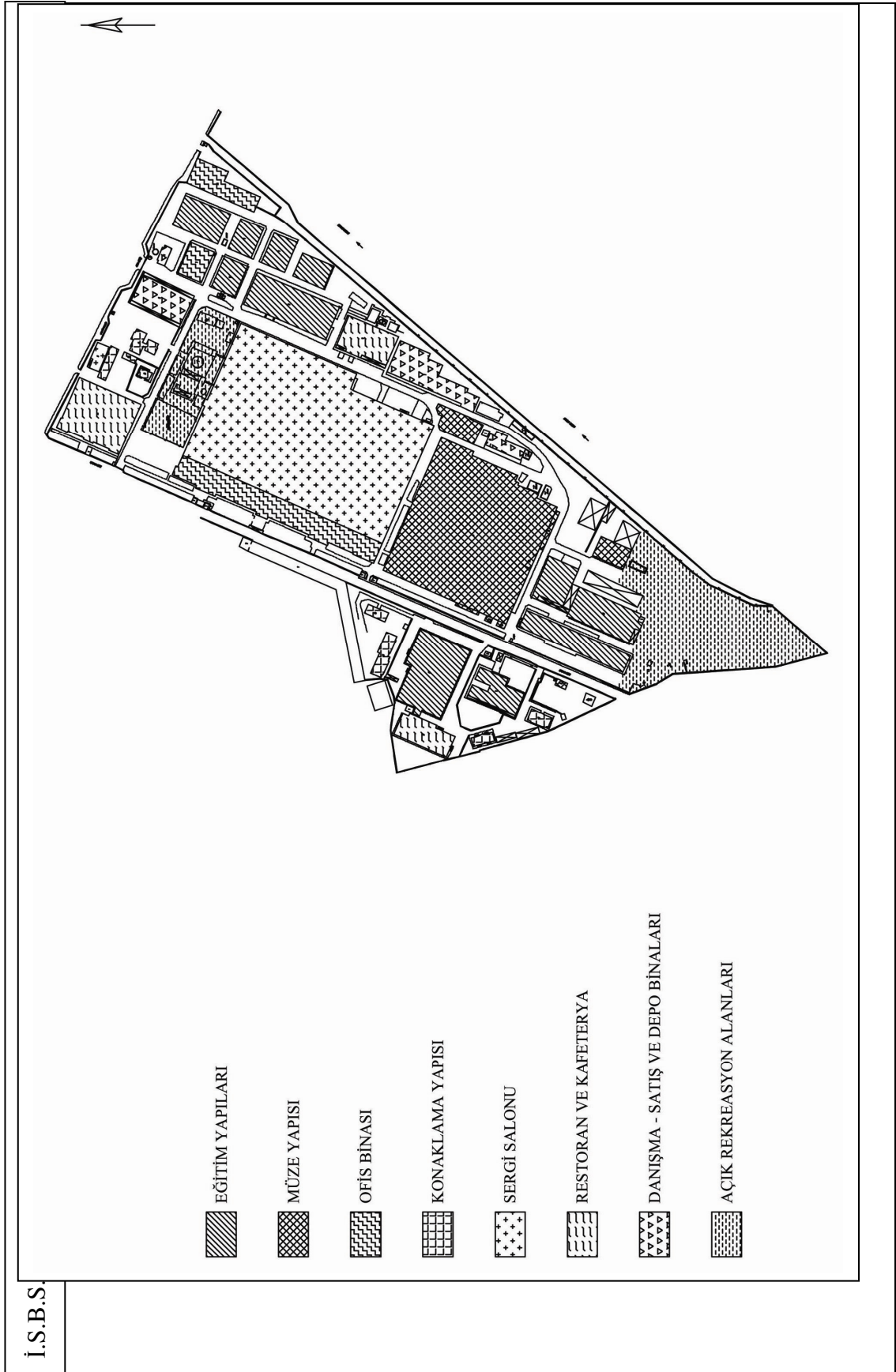
5.4.1 Yok Olmuş Yapıların Rekonstrüksiyon Yöntemi İle İşlevlendirilmesi Yaklaşımı

Kültür ve Eğitim Parkı işlevi üzerinden, var olan özgün yapıların işlev kararlarının verilmesinin ardından, yerleşkenin bütünlüğü, yok olmuş yapıların reskonstrüksiyon yöntemi ile işlevlendirilmesi yaklaşımı ile sağlanacaktır. Özgünde var olan fakat sonradan yıkılmış olan yapıların rekonstrüksiyonunda, özgün vaziyet planı üzerinde yazılı olan koordinat değerlerinden, kitle boyutları belirlenecek, arşivlerden elde edilen fotoğraflar üzerinden ise, cephe özellikleri ve kitle gabarisi tespit edilecektir.

Alanda varlığını koruyamayan iplik dokuma binası üretim kısmı, itfaiye binası, ambar no 11, gayri mamul ambarı, işçi yemekhanesi ve mutfak, yarı mamul ambarı, arıtma tesisi, buhar bakım daires, inş. bakım ve su işleri, buhar santrali, atölye, kömür deposu, kabul ambarı, mamul ambarı, inşaat kısım şefliği binası, Sümer holding hammadde ambarı, ambar no 7 ve 6 yapıları, fotoğraflardan elde edilen mimari özelliklere sadık kalınarak yeniden inşa edilecektir (Şekil 5.4). Yerleşkede yeniden inşa edilerek Kültür Ve Eğitim Parkı işlevinde kullanılacak, eğitim yapıları, sergi yapısı, ofis binaları, konaklama yapıları, restoran ve kafeteryalar, danışma- satış ve depo binaları bulunmaktadır (Şekil 5.5).

Şekil 5.4 İ.S.B.S. yerleşkesinin rekonstrüksiyon yöntemi ile işlevlendirilmesi yaklaşımı

Şekil 5.5 İ.S.B.S. yerleşkesinin rekonstrüksiyon yöntemi ile işlevlendirilmesinde fonksiyonel dağılım

5.4.1.1 Eğitim Yapıları

Yerleşkenin doğusunda bulunan 7, 21, 23, 24 ve 25 nolu ambar yapıları, yeniden inşa edilerek atölye binaları olarak kullanılacaktır. Ambar yapılarının, birkaç şed çatılı birimden ve bölme duvarlardan oluştuğu mimari kurgularda, mekânlar arası geçiş, kapı açıklıklarıyla sağlanarak, ambar yapısı mimari özelliği korunacaktır. Penceresiz sıvalı yüzeyler ve geniş çelik kapılar korunacak, gerekli aydınlatma, şed çatı üzerinden açılacak tepe pencereleri ve iç mekân aydınlatmaları ile sağlanacaktır. Bu atölye binalarında, milli eğitimin ve belediyelerin belirlemiş olduğu eğitim programları dâhilinde özgün işleve atıfta bulunan kurslar verilecektir. İki adet şed çatıdan oluşan 8 Nolu Gayrı Mamul Ambarı Binası, yeniden inşa edilerek okuma salonu olarak kullanılacaktır. Alan iç mekân düzenlemeleriyle ihtiyacın karşılayacağı kütüphane salonu ve okuma salonu olarak ayrılacaktır. Mekânda tepe pencereleri ve iç mekân ışıklandırmaları ile aydınlatma sağlanacaktır. Betonarme taşıyıcılı 2 katlı 14 Nolu Atölye Binası yeniden inşa edilerek, öğrenciler için enerji dönüşümleri atölyesi olarak kullanılacaktır Tek katlı beşik çatılı betonarme taşıyıcılı 17 Nolu Mamul Ambarı Binası yeniden yapılarak, çevre halkını eğitmek ve onlara özel çalışma alanları yaratmak için atölye olarak hizmet verecektir. Tek katlı betonarme taşıyıcılı 16 Nolu Kabul Ambarı Binası yeniden yapılarak teknoloji atölyesi olarak kullanılacaktır. 14 ve 16 nolu atölye binaları, bu alan üzerinde çalışmak isteyen öğrenciler tarafından 1525 sokak üzerinden girilerek de kolayca ulaşılacaktır.

5.4.1.2 Ofis Binaları

Betonarme taşıyıcı sistemli, 3 katlı, bant pencereli mimari kurgu ile oluşturulmuş 26 Nolu SümerHolding yeniden yapılarak, belirli meslek gruplarının çalışacağı ofis birimlerini barındırması önerilmektedir. Bu ofis birimleri, atölye çalışmaları ile paralel işleri yürüten ofisler olarak belirlenmelidir. Çelik konstrüksiyonlu, 2 birim şed çatıdan oluşan ve duvarlar ile ayrılmayarak total bir mekâna sahip olan 6 Nolu İtfaiye Binası yeniden yapılarak, yerleşkenin işleyişini, düzenini ve yapıların kullanım organizasyonunu sağlayan ve yerleşkedeki tarihi bütünlüğün ve yapıların

sürekliliğinin sağlanması için gerekli bakım ve onarımı tespit çalışmaları ile ilgilenen bir grup çalışanın bulunduğu ofis binası olarak kullanılması önerilmektedir. Gerekli aydınlatmanın, ambar yapılarında olduğu gibi çatı pencereleri ve iç mekân ışıklandırmasıyla sağlanan yapıda, giriş aksına bakan cephede itfaiye binasının girmesi için sağlanan cephe açıklığının, cam doğrama ile kapatılmasının ardından, hem ışık alımı güçlendirilmiş, hem de yerleşke kontrolünün görsel algısı sağlanmış olmaktadır.

5.4.1.3 Danışma – Satış Ve Depo Binaları

Girişin solunda bulunan 22 Nolu İnşaat Kısım Şefliği Binasının yeniden inşa edilerek danışma ve bilet satış ofisi olarak önerilmektedir. 22 nolu binanın tek katlı, küçük bir kütleyle sahip olması, girişte bulunması, giriş yol aksına bakan pencerelerinin ve kendine özel bir peyzaj düzenlemesinin olması sebebiyle, endüstri rotasının başlangıcı oluşturabilecek ve grupların ziyareti durumunda, kalabalığı kendi bahçesinde barındırabilecek konumdadır. Çelik konstrüksiyonlu 4 adet şed çatıdan ve total bir hacimden oluşan 10 Nolu Yarı Mamul Ambarı Binası yeniden yapılarak depo binası olarak kullanılacaktır. Binanın iç mekânına ait eski fotoğraflarında görülen çelik kolonlar aynı şekilde uygulanarak, ihtiyaç duyulan malzeme gruplarının oluşturacağı alanlar belirlenecektir. Betonarme taşıyıcılı beşik çatılı 12 Bolu Buhar Bakım Dairesi İnş. Bakım ve Su İşleri Binası, özgünde var olduğu gibi yeniden inşa edilerek, teknolojik aletlerin satıldığı bir satış birimi olarak kullanılacaktır.

5.4.1.4 Restoran Ve Kafeterya Binaları

Betonarme taşıyıcılı beşik çatılı iki bölümden oluşan 9 Nolu İşçi Yemekhanesi Ve Mutfak Binası, yeniden yapılarak özgünde kullanıldığı gibi çalışanlara, eğitim görenlere ve ziyaretçilere yönelik yemekhane olarak kullanılacaktır.

5.4.1.5 Kùltür Yapıları

1 Nolu İplik Dokuma Binası yerinde var olmayan bina, özgünde var olduğu gibi tek katlı, betonarme çelik taşıyıcılı, şed çatılı yapı olarak yeniden yapılacaktır. Sergileme amaçlı kullanılacak olan bu bina, büyük bir alana sahip olmasından dolayı, sergi amaçlı farklı kullanımlara da imkân tanıyacaktır.

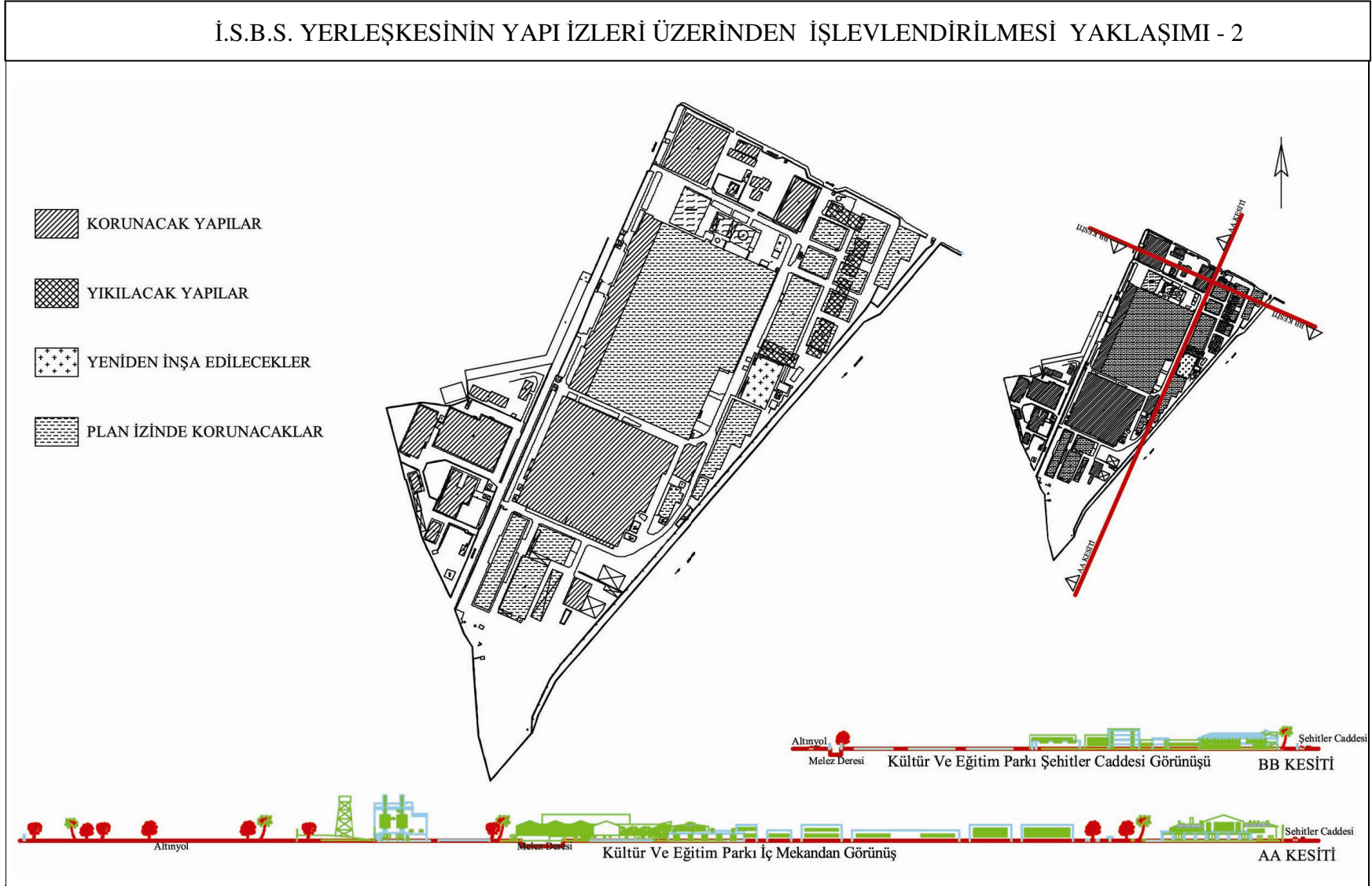
Şekil 5.6 İ.S.B.S.Y’nin yerleşkesinin rekonstrüksiyon yöntemi ile işlevlendirilmesinde yapı fonksiyonları

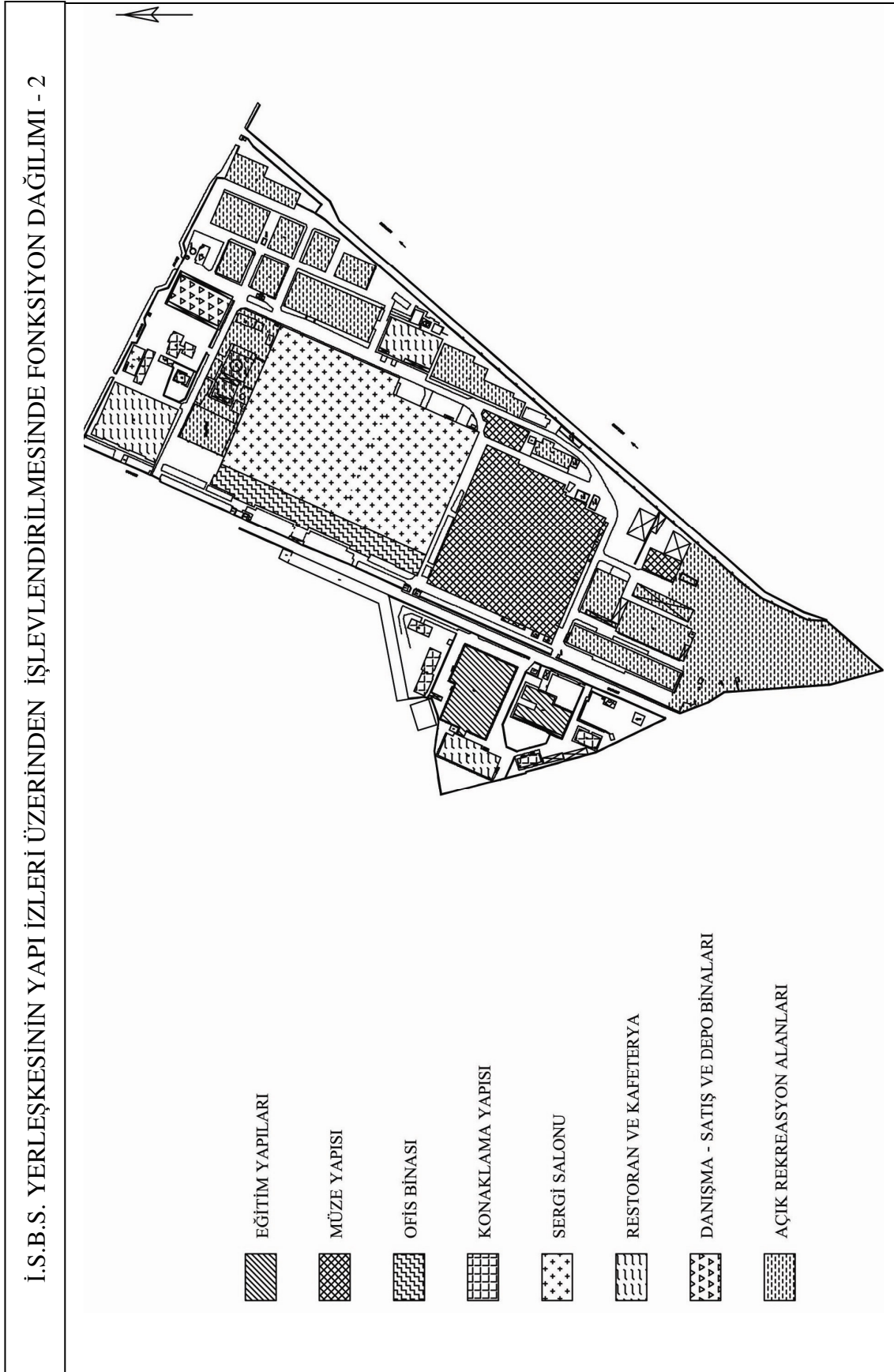
5.4.2 Yok Olmuş Yapıların İzlerinin Okutulması Yöntemi İle İşlevlendirilmesi Yaklaşımı

Kültür ve Eğitim Parkı işlevinin yok olmuş yapılar üzerinden 2. yaklaşımı, kütleli plan izlerinin peyzaj ögesi olarak kullanılarak alanda tanımlandırılması yöntemidir. Yıkılarak varlığını kaybetmiş, 17 adet yapının plan izi, kot farkı yaratılarak, çiçek ve bitki peyzajıyla, havuz öğeleriyle, anfi veya gösteri alanı gibi açık rekreasyon, santranc veya farklı oyun alanlarıyla ve üst örtülerle yerleşkede izleri okutulacaktır (Şekil 5.7).

Yerleşkede varlığını koruyamayan, fakat ihtiyaç doğrultusunda plan izleri üzerinden yeniden inşa edilecek yapılar, geleneksel bir rekonstrüksiyon yöntemi yerine, yeni bir yapı olduğunun ifadesi olan modern malzemelerle yeniden işlevlendirilecektir. Bu doğrultuda 22 Nolu İnşaat Kısım Şefliği Binası, bilet satış ve danışma işlevinde, 9 Nolu İşçi Yemekhanesi Binası ise restoran ve kafeterya işlevinde kullanılacaktır. 1 Nolu İplik Dokuma Binası ise, kitle izi üzerinde, birbirine bağlantılı yeni binalar ve açık sergileme alanları ile, sergi işlevinde kullanılacaktır (Şekil 5.8).

Şekil 5.7 İ.S.B.S. yerleşkesinin yapı izleri üzerinden işlevlendirilmesi yaklaşımı -2

Şekil 5.8 İ.S.B.S. yerleşkesinin yapı izleri üzerinden işlevlendirilmesinde fonksiyon dağılımı - 2

12 Nolu Buhar Bakım Dairesi İnş. Bakım Ve Su İşleri Binası ile 6 Nolu İtfaiye Binası izleri, peyzaj öğeleri ile kendini gösterirken, 7, 8, 21, 23, 24, 25 Nolu Ambar Binaları, ve 26 Nolu Sümer Holding izleri, anfi veya açık spor alanı olarak değerlendirilecektir. 10 Nolu Ambar Binası ve 11 Nolu Arıtma Tesisi plan izinde, 9 nolu kafeterya ve restoranın dış mekân kullanımını ifade edeceklerdir.

Basma İşletme Binasının güneyinde, Buhar Santralinin kuzey doğusunda bulunan yeşil alan konser alanı olarak değerlendirilip, 14 Nolu Atölye, 15 Nolu Kömür Deposu, 16 ve 17 Nolu Ambarlar plan izleri üzerinden korunarak, konser alanına ait farklı yer döşemeleri olarak değerlendirilecektir. 11 Nolu Arıtma Tesisi aynen yapılarak, peyzaj öğesi olarak yerleşkede yerini alacaktır.

BÖLÜM ALTI

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Koruma uygulamalarının, bilimsel yöntemlere ve belirli ilkelere bağlı olarak tartışılması ve gerçekleştirilmeye başlanması 19. yüzyılın başlarına dayanmaktadır. II. Dünya Savaşı sonunda, tarihi kentlerin korunması ve yıkılan kentlerin yeniden canlandırılması amacıyla hazırlanan yasal düzenlemelerde birçok koruma ölçütü tanımlanmıştır. Tarihi yapıların korunması ile tarihi mirasın gelecek kuşaklara aktarılması, kültürel sürekliliğin sağlanması ve topluma, tarihi değerlerin imgelerini yansıtan yeni yaşam olanakları yaratılması amaçlanmaktadır. Bu nedenle, kullanım dışı kalan ya da kullanım değeri zayıflayan tarihi yapı ve alanların, sahip oldukları değerlerin günümüz yaşam tarzları ile birleştirilerek yeniden işlevlendirilmesi, koruma eylemlerinden biri olarak benimsenmiştir.

Toplumlarda zaman içerisinde görülen sosyal, kültürel ve ekonomik değişimler, farklı üretim sistemlerinin oluşmasına, tüketim alışkanlıklarının değişimine, yaşam standartlarının ve aile ilişkilerinin farklılaşmasına, insanların farklı konfor ihtiyaçlarının oluşmasına neden olmaktadır. Bu nedenle tarihi çevreleri oluşturan tarihi yapılar, çeşitli yapısal değişiklikler geçirmektedir. Bu değişiklikler, yapı üzerinde, biçimsel farklılaşmaya, terk edilerek harap olmaya veya yıkılarak yok olmaya sebep olmaktadır. Terk edilen tarihi yapıların zamanla bakımsızlaşarak değer kaybetmesiyle, kullanıcı profilleri değişmekte ve tarihi çevreler daha da zedelenerek çöküntü alanları olarak nitelendirilmektedir. Çöküntü alanlarında, sağlıksız ve estetikten yoksun yapısal çevreler, anlam ve kimliklerini kaybeden tarihi yapılar ortaya çıkmaktadır. Tarihi yapıların, kültürümüzü ve sosyal değerlerimizi yansıtan ve günümüze ulaştırılması gereken bir miras olduğu konusunda toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, yeniden işlevlendirme kapsamında, dönemin yaşam felsefesini, yaşam biçimini, sosyo – ekonomik yapısını yansıtan tarihi yapılar; özgün mimari biçimlenişleri, günümüz gereksinimlerine cevap verecek şekilde yeniden organize edilmektedir. Toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel

gelişmesi, kültürel kaynakların gelecek nesiller için korunması ve bu bilince varılması ile mümkündür.

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilerek korunması eyleminde, yeni işlevin belirlenmesi için birçok ölçüt göz önüne alınmalıdır. Tarihi yapılara verilecek yeni işlevi, ihtiyaç doğrultusunda önceden verilen kararlar değil, uzmanlar tarafından yapılan alan çalışmaları sonucunda elde edilen veriler belirlemelidir. Tarihi yapıların, yapıldığı dönemin kimliğini yansıtan mimari özellikleri, yeni işlev kararının verilmesindeki en önemli etkidir. Yeni işlevin ihtiyaç duyduğu müdahaleler, geriye dönülebilir nitelikte olmalıdır. Bu yaklaşım, ileride başka koşullarda, yapının yine bugün bulunduğu duruma döndürülerek, gelecekteki yeni incelemeler ve araştırmalar için hazır olması amacını içerir.

Yeniden işlevlendirilecek yapının şehir dokusu içerisindeki konumu, ulaşım akslarına mesafesi, parsel yerleşimi ve görsel bir alana yönelmesi yapının yeni işlev kararında, önemli bir veri oluşturmaktadır. Seçilecek yeni işlev, yapının çevresindeki mevcut kullanımlar ve çevre ilişkileri ile uyumlu, kente ekonomik ve sosyal yönden fayda getirecek biçimde olmalıdır. Yeni işlevin planlama sınırlarını belirleyen önemli faktörlerden biri de, uygulama bütçesidir. Yüksek maliyet gerektiren bu çalışmalarda, özel şirketlerin, yerel yönetimlerin veya sivil toplum örgütlerinin finansal destekleri önem kazanmaktadır.

Tarihi yapıların yeni işlevleriyle kullanım şekilleri, yapısal ve işlevsel özelliklere göre değişim göstermektedir. Bu değişim yapıların kullanım sürelerinde ve kullanım esaslarında kendini göstermektedir. Tarihi yapılar yeni işlevleriyle kullanım sürelerine göre geçici veya sürekli olarak kullanılmaktadır. Geçici kullanımlar, tarihi yapıyı yeni işlev ile sürekli kullanılmasının, yapıya zarar verdiği durumlarda alınan bir önlemdir. Tarihi yapılar kullanım esaslarına göre ise, özgün işleve atıfta bulunan yeni işlevleriyle veya var olan işlevin kültürel bir gösterimle, tarihi değeri hatırlatma öğesi olarak ta kullanılmaktadırlar.

Bu çalışmada, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesi kapsamında ele alınan İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi, tarihi, sosyo – kültürel, mimari ve ekonomik değeri ile korunması gereken endüstri mirası alanıdır. Yerleşke Cumhuriyet dönemi modernleşmesinin endüstri alanlarında yarattığı, fonksiyonel, mekânsal ve yaşamsal değişimin önemli örneklerindendir. Yerleşke, üretim, sosyalleşme ve konaklama fonksiyonlarını bir arada barındırmakta, bu doğrultuda dönemin üretim odaklı yaşamına ilişkin yapısal çevre modelini sunmaktadır.

2000'li yılların sonunda, üretimin sonlanması ile terk edilen İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi, fiziksel eskimeye maruz kalması, sosyal, toplumsal ve ekonomik değerlerin yitirilmesi ile çöküntü alanına dönüşmüştür. Ardından, 2008 yılında eğitim yapıları ile yeniden işlevlendirilen alan, yerleşkede bulunan birçok yapının yıkılması ve yerine farklı mimari anlayışla eğitim binalarının yapılması ile bütünlüğünü kaybetmiş, Cumhuriyet dönemi sosyal, siyasal, kültürel ve mimari yaklaşımların izleri silinmiştir. Bu nedenle, korunması gerekli endüstri mirası olan İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin, halen varlığını sürdüren yapılarının da yok olmadan, yeniden işlevlendirme müdahale yöntemi ile korunması önemsenmektedir.

Yerleşke tarihi değeri, konumu, fiziksel çevresi ve bölgesel değeri açısından kentte tekrar geri kazandırılmalıdır. Bu bağlamda tez kapsamında alana, yeni işlev atanarak farklı iki model önerisi ile koruma amaçlanmaktadır. Yeniden işlevlendirme koruma yöntemi ile yerleşkedeki tarihi yapıların bütüncül olarak korunması, özgün dönemdeki üretimin canlandırılması, kentteki imgesel değerinin ortaya çıkartılması ve kent gelişimine katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

Yerleşkenin yeni işlevinde; yapıların organizasyonu, mimari ve peyzaj özellikleri, kullanım şekilleri, çevresel etkileşimi, fiziksel çevresi, silüet etkisi, kullanım kademelenmesi, özgün dolaşım ve üretim şeması dikkate alınarak dönüşüm potansiyeli tespit edilmiştir. Kent ihtiyacını karşılayan, yaşayan halkı bölgeye

çekebilecek ve kent bütününde simgesel bir anlamı ifade etmesi düşünülen alanın Kültür ve Eğitim Parkı olarak işlevlendirilmesi önerilmektedir.

Kültür ve Eğitim Parkı işlevinin gerektirdiği programa bakıldığında, tekstil üretimine göndermeler yapan atölye binaları, okuma odaları, sergi salonları, restoran, kafeterya, müze, yönetim ofisleri, eğitim binaları ve konaklama yapıları yer almaktadır. Yerleşkede önerilen eğitim yapılarının sürekli kullanıcılar, kültürel yapıların ise geçici kullanıcılar/ ziyaretçiler tarafından kullanılması düşünülmüştür.

İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin yeniden işlevlendirilmesinde, tarihsel, sosyo – kültürel ve mimari değerlerin sürekliliği esas alınmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan öneride alan bütünlüğünün korunması, üretim sürecinin izlerinin ve araçlarının okutulması, alanın mekânsal potansiyelinin çevre kullanımları ile kente katılması, kentte imgesel bir ifade yaratması, yerleşke ruhunun sürekliliğinin sağlanması ve bölgedeki sosyal yaşamın ve fiziksel çevrenin iyileştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla yeniden işlevlendirme kararlarında, üretim sürecinin canlandırılması için, fabrika yapılarının korunarak üretim aksını yaratması düşünülmüştür. Endüstri mirası gezi rotasını, üretim yapılarından İplik Dokuma Binası, Basma İşletme Binası, Buhar Santrali Binası ve Konfeksiyon Fabrikası oluşturmaktadır. Rota üzerinde bulunan bu yapıların özgün işlevlere göndermelerde bulunan, sergi ve müze amaçlı kullanımları ile dönemin makine teçhizatları ve tekstil ürünleri tanıtılacak, üretim şekli aktarılacak, uygulamalı atölye alanları ile ziyaretçi üretime dâhil edilecektir. Konaklama yapılarının ise, geçici veya sürekli kullanımlar ile eğitim amaçlı kullanıcıların veya yerleşkede çalışanların kullanımına tahsis edilmesi önerilmektedir. Yerleşkede bulunan üretim destek birimleri ise eğitim amaçlı kullanımlarla, çevrede bulunan üniversite öğrencilerinin, alan içerisinden bulunan öğrencilerin ve tekstil sektörünün farklı dallarında çalışanların pratik yapma atölyeleri olarak kullanılacaktır. Alanda bulunan bazı yapılar ise, tekstil atölyesi işlevleri ile çevrede yaşayan kültürel seviyesi düşük halkın kullanımına tahsis edilecektir. Yerleşkenin yeni programına çevre halkı da dâhil edilerek, alanın bölgeden kopuk olarak varlığını sürdürmesi engellenmektedir.

Yerleşkenin bulunduğu İzmir kentine baktığımızda, Cumhuriyet döneminde limanın ve demiryollarının bulunması, özgünde Darağacı bölgesini günümüzde ise Liman Arkası Bölgesini yaratmıştır. Darağacı bölgesinin endüstri bölgesi olarak gelişmesi, kentin makroformunda ana ulaşım yollarını oluşturmuştur. Bu ulaşım yolları ise kentin gelişme yönünü belirlemiştir. Günümüzde ise Sümerbank Yerleşkesinin yeniden işlevlendirilmesi kent makroformunun oluşması sebebi ile bir değişim yaratmak zorunda değildir. Fakat Liman Arkası Bölgesinin tarihsel değerinin ön plana çıkması nedeni ile Sümerbank Yerleşkesine verilecek olan işlevin bölgede var olan yapılara yeni kullanım olanakları oluşturması ve bölgenin canlanmasına katkıda bulunması hedeflenmektedir. Bu nedenle Kültür Ve Eğitim işlevinin Liman Arkası Bölgesinde yeniden yapılanmayı ve tarihi alanların değerlendirilmesi kavramını gündeme getirmektedir. Böylece yapıların korunarak bölge vizyonunu değiştirebileceği düşünülmektedir. Kent ölçeğinde ise böylesi nitelikli bir alanın kültür ve eğitim işlevi ile tekrar canlandırılması kentsel bir imge yaratmaktadır.

Yeniden işlevlendirilecek yerleşkeye yönelik geliştirilen iki tip model önerisi sunulmaktadır. İlk model önerisinde yok olan yapıların rekonstrüksiyon yöntemi ile yeniden ayağa kaldırılması önerilirken, ikinci model önerisinde yok olan yapıların izler üzerinden okutulması hedeflenmektedir. Bu iki model önerisinde de günümüze kadar gelen süreç içerisinde varlığını sürdüren yapılar korunmakta, endüstri miras rotası oluşturulmakta ve sonradan yapılan eğitim yapıları ise yıkılmaktadır. İlk model önerisinde yok olan yapılar elde edilen fotoğraflar ve belgeler üzerinden ilk halleri gibi yeniden canlandırılacaktır. Yapılar, mimari özelliklerine göre verilen eğitim işlevleri ile kullanıma açılacaktır. İkinci model önerisinde ise yok olan yapıların birçoğunun izler üzerinden okutularak alan içerisinde sosyal ve rekreatif alanların oluşturulması önerilmektedir. Ayrıca bu model önerisinde, programın ihtiyaç duyduğu yapılar izler üzerinden geleneksel bir rekonstrüksiyon yöntemi yerine, modern mimari özellikleri taşıyan fakat tarihi yapıya saygılı mimari yaklaşımlar ile canlandırılacaktır. Belirlenen ilkeler üzerinden bütüncül bir koruma anlayışı ile yaklaşılacak bu model önerileriyle, İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin

tarihsel değeri ortaya çıkartılarak, varolan yapıların yok olmasının önüne geçilmektedir. Özgün üretim işlevine göndermeler yapan yeni işlev ile alanın ruhunun canlandırılması ve endüstri mirası rotası oluşturulması ile yerleşkenin kültürel değeri ön plana çıkartılmaktadır. Yerleşke yeni işlevi ile korunarak var olan yapıların bakım ve onarımının sürekliliği sağlanmaktadır. Yerleşke konumu itibari ile kente katılımı ile kent silüetine olumlu bir katkıda bulunmaktadır. Çevre halkında yeni işleve katılımı, alanın çevresel anlamda dışlanması önüne geçmektedir. Bölgesel anlamda, yerleşkenin yeni işlevi ile benzer özellikli alanlarında kullanımlara açılmasına sebep olması düşünülerek, Liman Arkası bölgesinin gelişimine önemli bir katkıda bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. (1996). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon* (1.Baskı). İstanbul: Yem Yayın.
- Akın, N. (1987). *Tarihi Çevre ve Yeni Yapı*. Kolokyum, ODTÜ.
- Altınoluk, Ü. (1998). *Binaların Yeniden Kullanımı* (1.Baskı).İstanbul: Yem Yayın.
- Altınoluk, Ü. (2000). Endüstri Arkeolojisi Kapsamında Binalarda İşlev Dönüşümü. *Mimarlık*, sayı:292, s.7-8.
- Arguner, S. (2000). Dönüsen Topraklar. *Domus m*, sayı:8, s.72-74.
- Arıtan,Ö. (2004). *Kapitalist Sosyalist Modernleşme Modellerinin Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı'nın Biçimlenişine Etkileri – Sümerbank Kit Yerleşkeleri Üzerinden Yeni Bir Anlamlandırma*. Doktora Tezi, DEÜ.
- Arıtan,Ö. ve Sayar, Y. (2009). İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi ve Dönüşüm Süreçleri. *Ege Mimarlık*, sayı:70, s.26-31
- Arolat, E. (2009). Endüstri Mirası Konusunda Öznel Deneyim: İncelik ve İtina. *Ege Mimarlık*, sayı:70, s.20-25
- Atagök, T. (1992). MİS Resim Ve Heykel Müzesinden.... *Tasarım dergisi*, sayı:30, s.74-77.
- Atagök, T. (2000). Sanayi Mekânlarından Sanat Mekânlarına. *Mimarlık*, sayı: 292, s.9-14
- Baykara,T.(2001). *İzmir Şehir ve Tarihi* (1.Baskı). İzmir:Akademi Kitapevi.

Baransü, B. (1989). *Sehir Yenileme* (1.Baskı).İstanbul: Reyo Basımevi.

Bilsel, G., Polat, E. ve Yılmaz, N. (2003). *Değişim-Dönüşüm Sürecinde Kimlik Arayışları Ve Kentsel Yenilesme Kavramı*. Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, YTÜ.

Cengizkan, A. (2009). Fabrika’da Barınmak; Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de İşçi Konutları: Yaşam, Mekân ve Kent. *Mimarlık*, sayı:347, s.46.

Çetin, M. ve Doyduk, S. (2003). Balıkesir Kent Merkezinde Bir Yeniden Canlandırma Modeli Önerisi. *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu*, YTÜ. s.315-319.

Çetiner, A. (1985). *Yerleşme Alanlarında Planlama Yenileme, Sehircilik* (1.Baskı.) Gümüssuyu: İTÜ Matbaası.

Çıkış, D. (2009). Endüstriyel Bir Miras Alanında Dönüşüm: İzmir Liman Arkası Bölgesi. *Ege Mimarlık*, sayı:70, s.10-13

Ekiz, M. (2001). Eyüp Sultan Feshane Binası İşlevsel Dönüşüm Süreci. *Mimarist*, sayı:39, s.135 -137

Enlil,Z.M.(2000). Yeniden İşlevlendirme Ve Soylulaştırma. *Domus m*, sayı:8, s.46-50

Ersen, A. (1991). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon Üzerine Bazı Yazılar. Basılmamış, İstanbul.

Göksu, E. (2005). *Kentsel Dönüşüm Toplantıları*. Mimarlar Odası İzmir Şubesi.

Hasol, D. (1998). *Mimarlık Sözlüğü* (4. Baskı). İstanbul: Tunç Matbaacılık.

İncedayı, D. (2004). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine. *Mimarist*, Şubat sayısı, s.45-59.

Kayın, E. ve Şimşek, E. (2009). İzmir Havagazı Fabrikası Endüstri Kompleksi Üzerine Yeniden Düşünmek. *Ege Mimarlık*, sayı:70, s.14 – 19

Keles, R (1990). *Kentleşme Politikası* (2. Baskı), Ankara: İmge Kitabevi.

Keles, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü* (2. Baskı), Ankara: İmge Kitabevi.

Koraltürk,M. Türkiye Ekonomisinde Bir Öncü:Sümerbank.O.S.Arolat (Ed).İstanbul:Creative Yayıncılık

Korkmaz, T. ve Bilgin, İ. (2000), IBA Emscher Parkı: Fordist Sanayi Artıkları Ne İşe Yarar?. *XXI*, sayı:4, s.154-159.

Köksal,T.G.(2000). Yeniden Hayat Bulan Endüstri Yapıları. *Domus m*, sayı:8, s.68-71.

Köksal,T.G.(2000). Kaybolan Endüstri Mirasımız Ve Bazı Öneriler. *Domus m*, sayı:8, s.52-55.

Köksal, T. G. (2005). *İstanbul'daki Sanayi Mirasının Geleceği İçin Bir Öneri: İstanbul Endüstri Mirası Rotası*. Kocaeli Üniversitesi Yayını.

Köksal, T. G. ve Ahunbay, Z. (2006). İstanbul'daki endüstri mirası için koruma ve yeniden kullanım önerileri. *İTÜ dergisi*, cilt 5, s.2, s.125-136

Kus, H.(1992). *Mevcut Konut Stokunun Sıhıleştirilmesi Üzerine Bir Çalışma Yedikule İmrakar Mahallesinde Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, İTÜ.

Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu*. İstanbul: YEM Yayın.

Madran, B.(2000). Kùltür ve sanat için yeniden. *Domus m*, sayı:8,s.57-59.

Ökem, S. (2000). Çelik Altarlı Tapınaklar. *Mimarlık*, sayı:292, s.15-20.

Peri, B. (2002). *Building The ‘Modern’ Enviroment in Early Republican Turkey:*

Sümerbank Kayseri and Nazilli Factory Settlements. Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ.

Sener, H. (1977). *Geleneksel Konutların Onarım Yenileme Çalışmalarına İhtiyaçsal Değerlendirme Yolu İle Bir Yaklaşım*. Doktora Tezi, İTÜ.

Sogancı (Cengizkan), N. M. (2001), ‘‘Endüstri Arkeolojisi Kapsamında Endüstri Yapılarının Yeniden İşlevlendirilmesi’’, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, ODTÜ MF, Ankara.

Soley, R. (1992), Usta. *Tasarım*, sayı:30, s.78

Şimşek, E. (2006). *Endüstri Yapılarının Kültürel Miras Olarak İrdelenmesi Ve Değerlendirilmesi : İzmir Liman Arkası Bölgesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi , DEÜ.

Tanyeli, G. (2000). Endüstri arkeolojisi yapılarının korunması ve yeniden işlevlendirilmesi. *Domus m*, sayı:8, s.50-51

Tezel,Y.S. (2001). *Cumhuriyet Döneminin İktisadi Tarihi* (4.Baskı). İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Toprak, Z. (1988). *Sümerbank*. İstanbul:Creative Yayıncılık

Uçkan, M. (2000). Koruma’dan ‘‘ Yeniden İşlevlendirme ‘‘ ye Sürdürülebilir kent. *Domus m*, sayı:8, s.36-37.

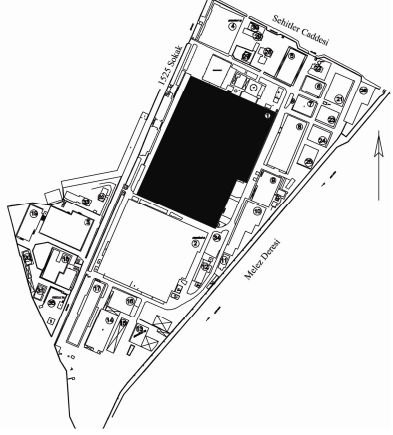
Uzunoğlu, E. (2008). *The Constitution Of Power Relations In Spaces Of Industrial Production: The Case Of Four Sümerbank Campuses In The Aegean Region*. Doktora Tezi, İYTEK.

Yaygel, A. (2007). *Müdahale Gerektiren Tarihi Kentsel Çevrelere Yönelik Kullanıcı Odaklı Sağıklaştırma Yöntemlerinin İrdelenmesi: İzmir Basmane Bölgesi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, DEÜ.

Zeren, N. (1981). *Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği*. Basılmamıs tez, İstanbul.

EKLER

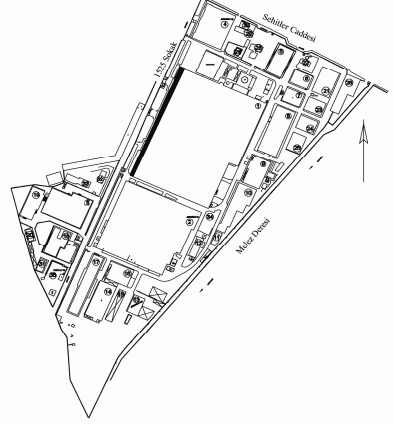
- İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesinin özgün vaziyet planında var olan yapıları tanıtıcı levhalar.

1 NOLU YAPI									
ÖZGÜN YAPININ ADI: İPLİK DOKUMA BİNASI									
İŞLEVSEL ANALİZ									
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM BİNASI									
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---									
KORUMA DURUMU									
YIKILMIŞ				X					
MÜDAHALE GÖRMÜŞ									
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ									
TESCİL DURUMU									
TESCİLLİ									
TESCİLSİZ				X					
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2	3	4	5			
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		X	BETONARME KARKAS			
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI		X		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON		ÇELİK ÇATI		X		
FOTOĞRAFLAR									
									

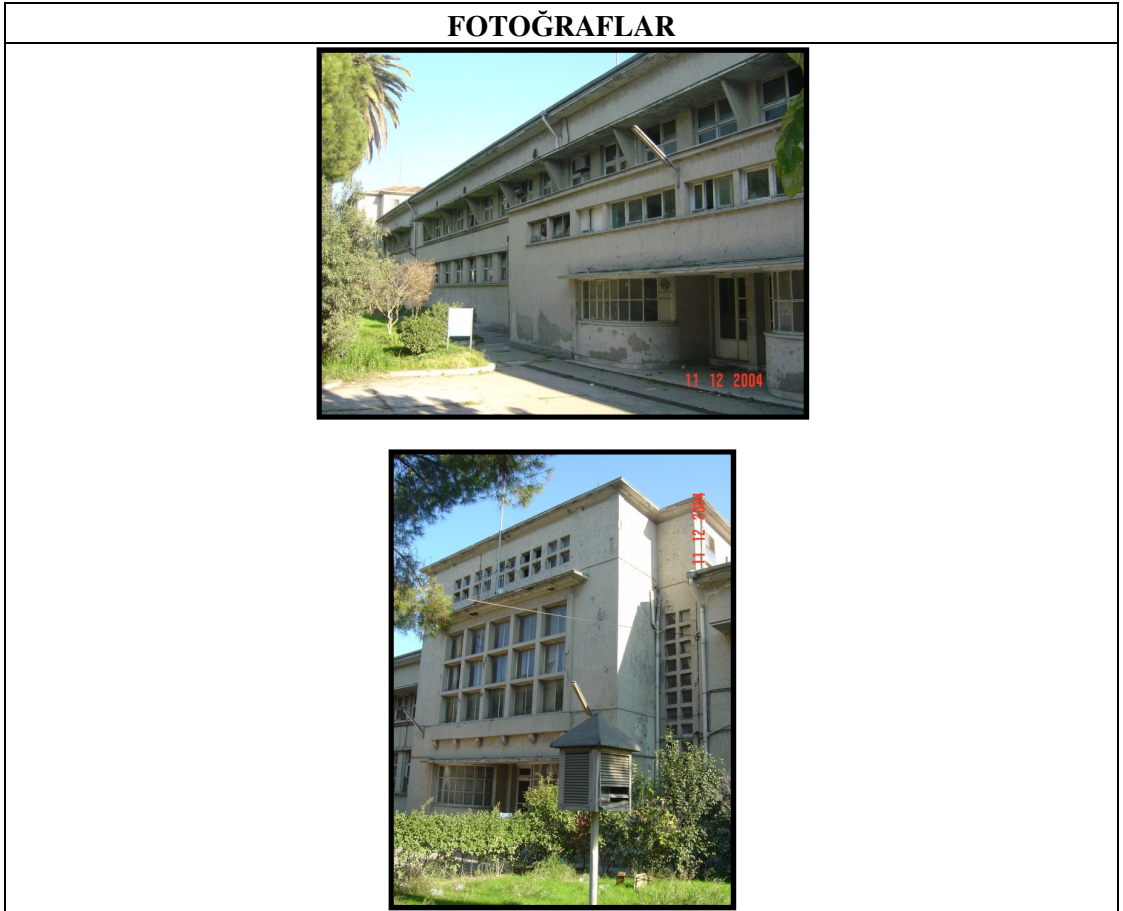
Levha 1. İplik dokuması binası

1' NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: İPLİK DOKUMA BİNASI İDARİ KISIM

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: İDARİ BİNA	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ÖĞRENCİ ATÖLYESİ	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	X
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
Cephe sıva ve boyası yapılmıştır, doğrama ve kapılar yenilenmiştir.	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ										
KAT ADEDİ	1		2		3	X	4		5	
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS			X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI			KIRMA ÇATI		X	ŞED ÇATI			
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		X	BETON			ÇELİK ÇATI			

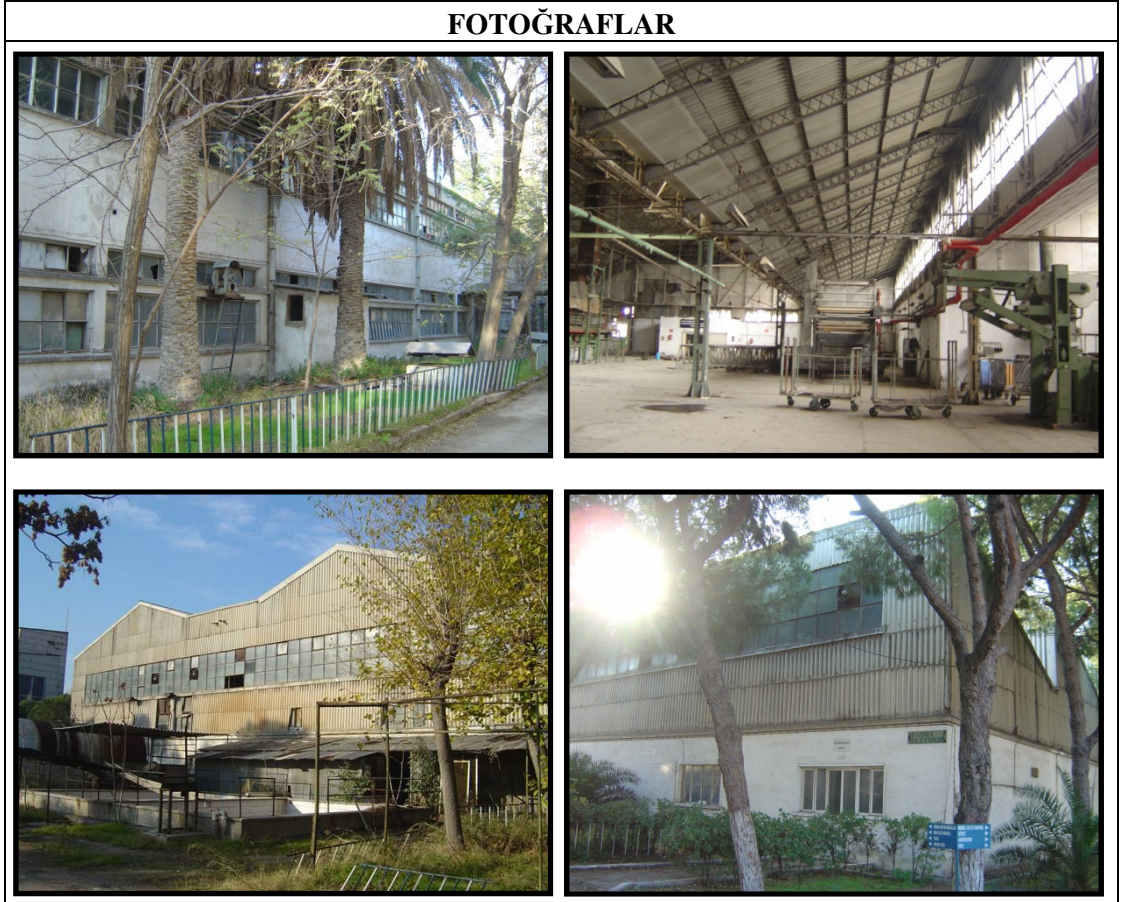

Levha 1'. İplik dokuması idari kısmı

2 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: BASMA İŞLETME BİNASI

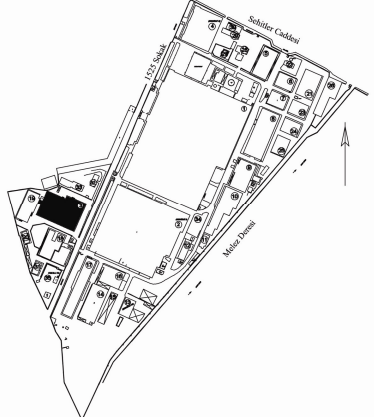
İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM BİNASI	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	X
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	X
TESCİLSİZ	

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2	3	4	5	6	7	8
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		X	BETONARME KARKAS			
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI		X		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON		ÇELİK ÇATI		X		

Levha 2. Basma işletme binası

3 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: HAZIR GİYİM FABRİKASI

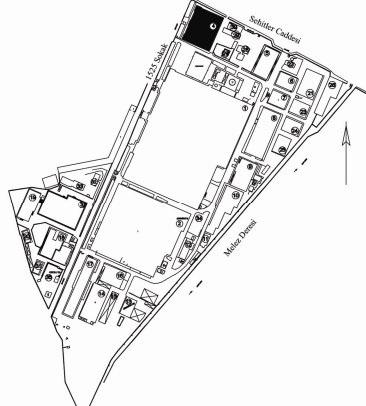
İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM BİNASI	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	X
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1		2		3		4	X	5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS				BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI				ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON		X		ÇELİK ÇATI		

FOTOĞRAFLAR

Levha 3. Hazır giyim fabrikası

4 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: SOSYAL TESİS BİNASI

İŞLEVSEL ANALİZ		
ÖZGÜN İŞLEVİ: SOSYAL TESİS		
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ÖĞRENCİ ATÖLYESİ		
KORUMA DURUMU		
YIKILMIŞ		
MÜDAHALE GÖRMÜŞ		X
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ		
Cephe sıva ve boyası yapılmıştır, doğrama ve kapılar yenilenmiştir.		
TESCİL DURUMU		
TESCİLLİ		X
TESCİLSİZ		

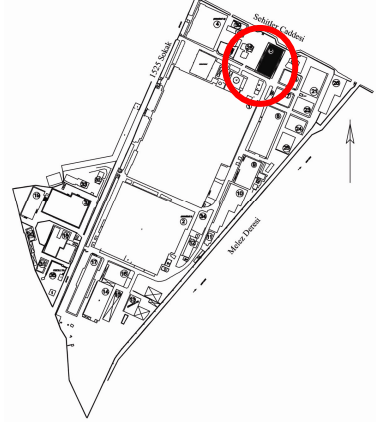
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1		2	X	3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS				BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		X	KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI			
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		X	BETON		ÇELİK ÇATI			

Levha 4. Sosyal tesis binası

5 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: ÜRETİM ARTIĞI AMBARI –NO 1

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ARŞİV BİNASI	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	X
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
Cephe sıva ve boyası yapılmıştır, doğrama ve kapılar yenilenmiştir.	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

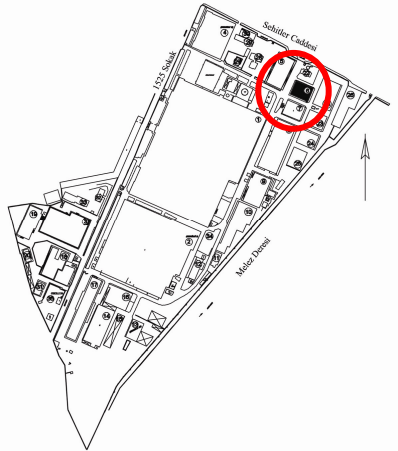
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS				X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI	X	KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI				
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT	X	BETON		ÇELİK ÇATI				

FOTOĞRAFLAR

Levha 5. Üretim artığı ambarı – no 1

6 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: İTFAİYE BİNASI

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: İDARİ BİNA	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	X
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

--

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS	X	BETONARME KARKAS				
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI	X	KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI				
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON		ÇELİK ÇATI				X

FOTOĞRAFLAR

Levha 6. İtfaiye binası

7 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: AMBAR-NO 2

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	X
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

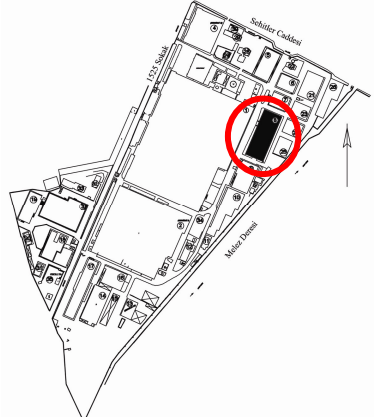
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		X	KIRMA ÇATI			ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT			BETON			ÇELİK ÇATI		X

FOTOĞRAFLAR

Levha 7. Ambar – no 2

8 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: AMBAR-NO 3

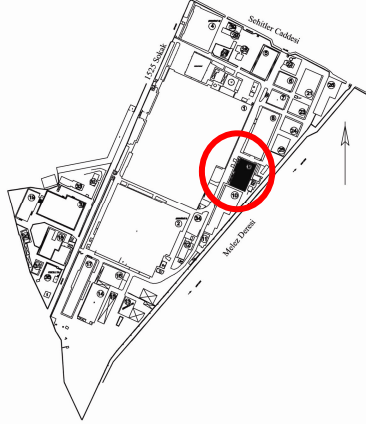
İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	X
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS				X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI	X	KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI				
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT	X	BETON		ÇELİK ÇATI				

FOTOĞRAFLAR

Levha 8. Gayri mamul ambarı – no 3

9 NOLU YAPI										
ÖZGÜN YAPININ ADI: İŞÇİ YEMEKHANESİ - MUTFAK										
İŞLEVSEL ANALİZ										
ÖZGÜN İŞLEVİ: SOSYAL TESİS										
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---										
KORUMA DURUMU										
YIKILMIŞ				X						
MÜDAHALE GÖRMÜŞ										
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ										
TESCİL DURUMU										
TESCİLLİ										
TESCİLSİZ				X						
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ										
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5	
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS		X	
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		X	KIRMA ÇATI			ŞED ÇATI			
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		X	BETON			ÇELİK ÇATI			
FOTOĞRAFLAR										
										
										

Levha 9. İşçi yemekhanesi – mutfak

10 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: YARI MAMUL AMBARI

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	X
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

--

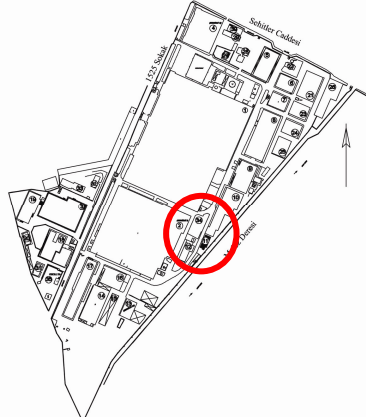
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS				X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI	X	KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI				
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON		ÇELİK ÇATI				X

FOTOĞRAFLAR

Levha 10. Yarı mamul ambarı

11 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: ARITMA TESİSİ

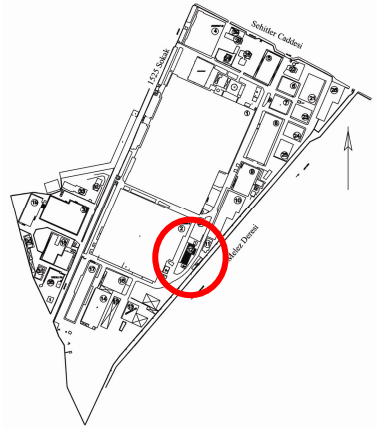
İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	X
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	2	3	4	5				
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS				X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI				
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON		ÇELİK ÇATI				

FOTOĞRAFLAR

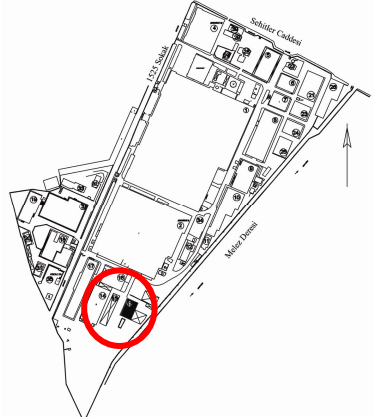
Levha 11. Arıtma tesisi

12 NOLU YAPI									
ÖZGÜN YAPININ ADI: BUHAR BAKIM DAİRESİ İNŞAAT BAKIM VE SU İŞLERİ									
İŞLEVSEL ANALİZ									
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ									
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---									
KORUMA DURUMU									
YIKILMIŞ									
MÜDAHALE GÖRMÜŞ									
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ									
TESCİL DURUMU									
TESCİLLİ									
TESCİLSİZ									
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2	3	4	5			
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS			X	
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		X KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI				
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		X BETON		ÇELİK ÇATI				
FOTOĞRAFLAR									
									

Levha 12. Buhar bakım dairesi inşaat bakım ve su işleri binası

13 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: BUHAR SANTRALİ

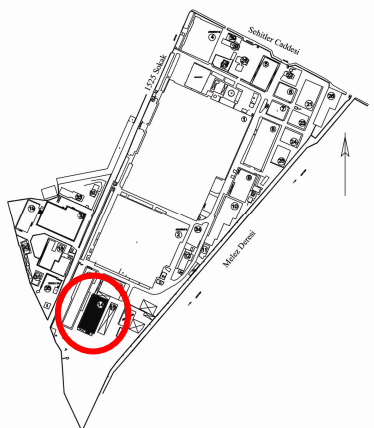
İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİM	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	X
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	X
TESCİLSİZ	

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1		2	X	3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS	X		BETONARME KARKAS		X	
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI	X		ŞED ÇATI			
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON			ÇELİK ÇATI		X	

FOTOĞRAFLAR

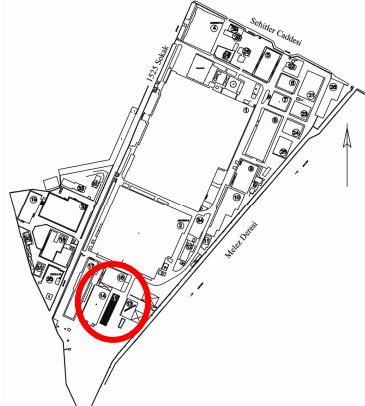

Levha 13. Buhar santrali

14 NOLU YAPI									
ÖZGÜN YAPININ ADI: ATÖLYE									
İŞLEVSEL ANALİZ									
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ									
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---									
KORUMA DURUMU									
YIKILMIŞ				X					
MÜDAHALE GÖRMÜŞ									
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ									
TESCİL DURUMU									
TESCİLLİ									
TESCİLSİZ				X					
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1		2	X	3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS				BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		X	KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI			
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON				ÇELİK ÇATI		X
FOTOĞRAFLAR									
									

Levha 14. Atölye binası

15 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: KÖMÜR DEPOSU

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	X
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS	X	BETONARME KARKAS				
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI	X	ŞED ÇATI				
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON		ÇELİK ÇATI				X

Levha15 . Kömür deposu

16 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: KABUL AMBARI – NO 5

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	X
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	X
TESCİLSİZ	

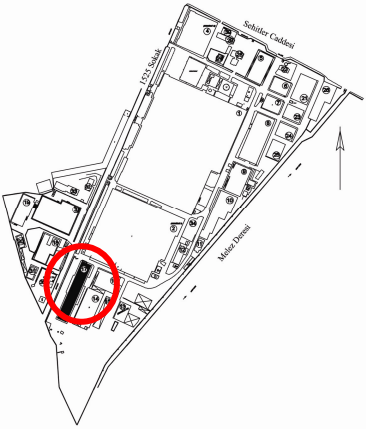
--

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI			KIRMA ÇATI		X	ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT			BETON			ÇELİK ÇATI		X

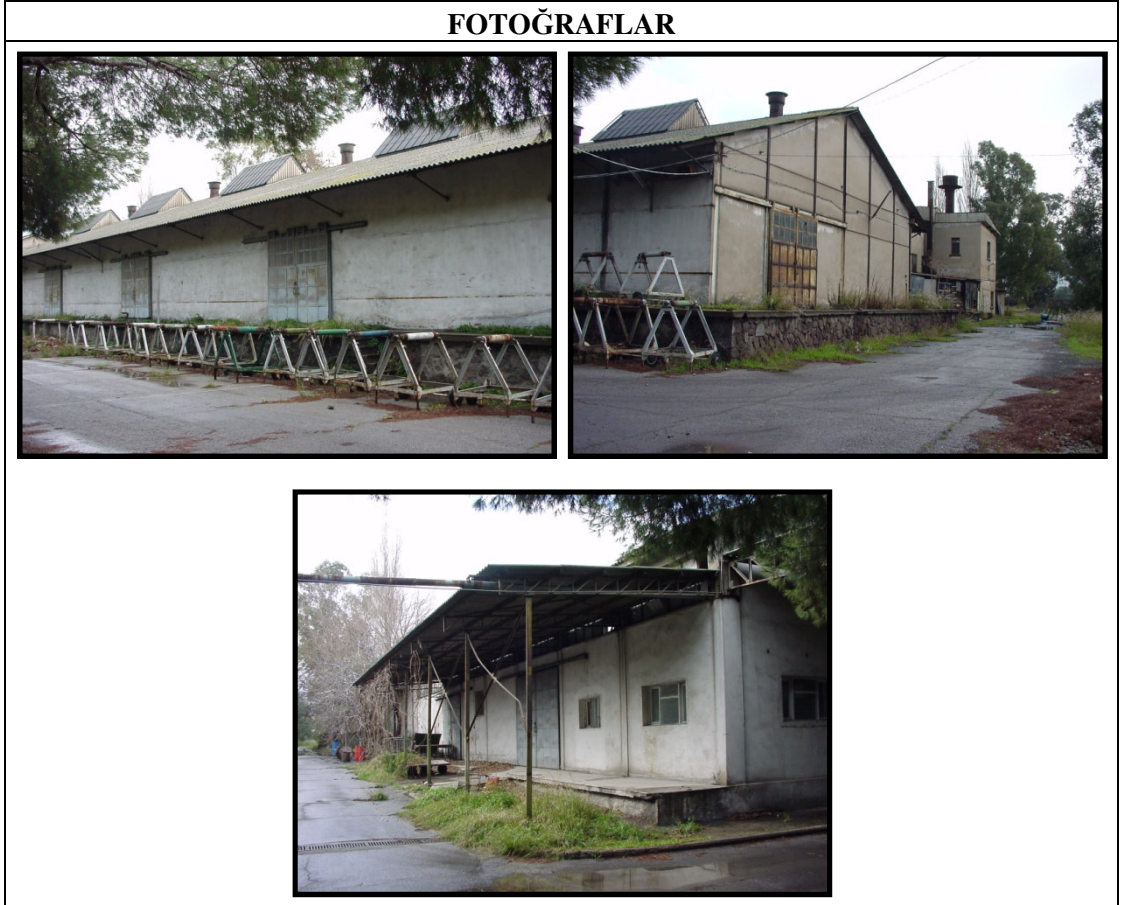
FOTOĞRAFLAR

Levha 16. Kabul ambarı – no 5

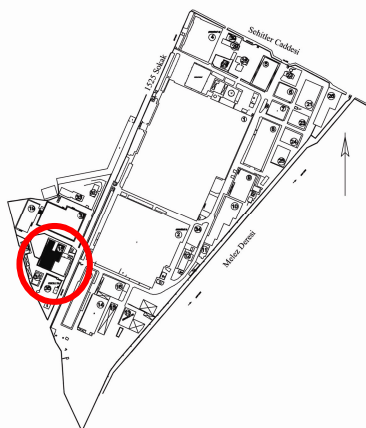
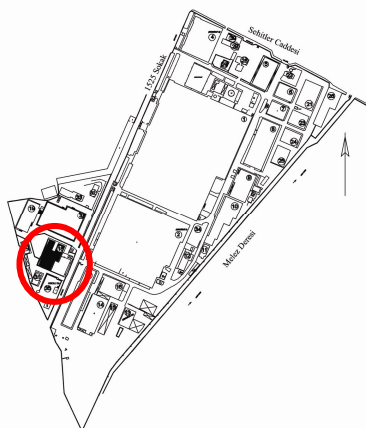
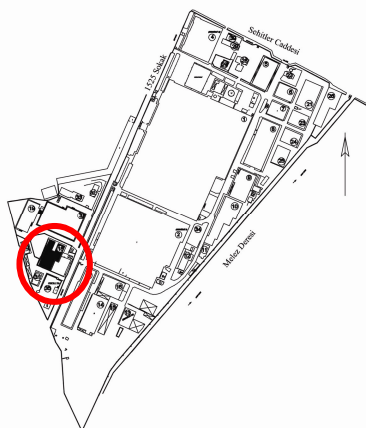
17 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: KABUL AMBARI – NO 6

İŞLEVSEL ANALİZ		
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİM		
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---		
KORUMA DURUMU		
YIKILMIŞ	X	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ		
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ		
TESCİL DURUMU		
TESCİLLİ		
TESCİLSİZ	X	

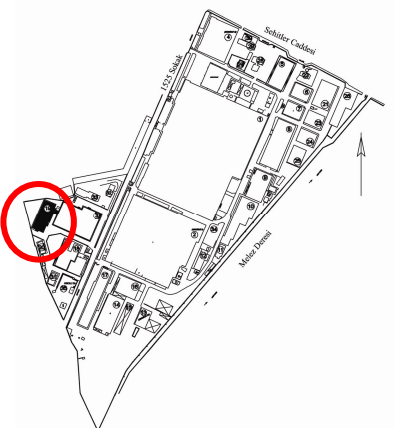
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ										
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5	
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS			X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		X	KIRMA ÇATI			ŞED ÇATI			
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT			BETON			ÇELİK ÇATI			X

Levha 17. Kabul ambarı – no 6

18 NOLU YAPI										
ÖZGÜN YAPININ ADI: KREŞ										
İŞLEVSEL ANALİZ										
ÖZGÜN İŞLEVİ: SOSYAL TESİS										
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---										
KORUMA DURUMU										
YIKILMIŞ										
MÜDAHALE GÖRMÜŞ										
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ				X						
TESCİL DURUMU										
TESCİLLİ										
TESCİLSİZ				X						
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ										
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5	
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS			X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI			KIRMA ÇATI		X	ŞED ÇATI			
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		X	BETON			ÇELİK ÇATI			
FOTOĞRAFLAR										
										

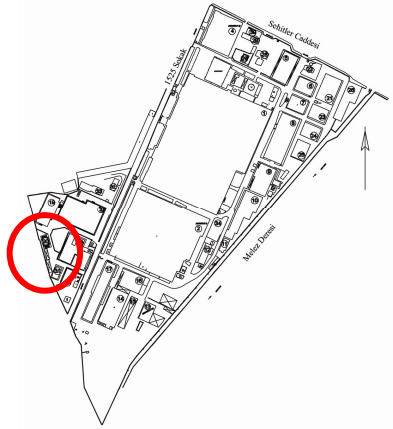
19 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: İŞÇİ YEMEKHANESİ

İŞLEVSEL ANALİZ		
ÖZGÜN İŞLEVİ: SOSYAL TESİS		
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---		
KORUMA DURUMU		
YIKILMIŞ		
MÜDAHALE GÖRMÜŞ		
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	X	
TESCİL DURUMU		
TESCİLLİ		
TESCİLSİZ	X	

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1		2	X	3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		X	KIRMA ÇATI			ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		X	BETON			ÇELİK ÇATI		

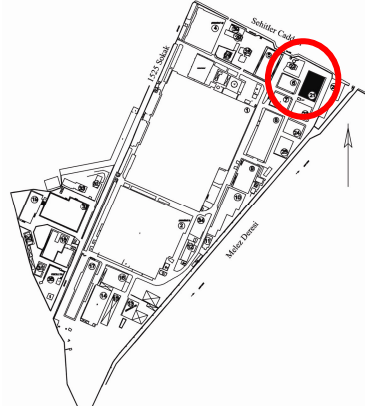
Levha 19. İşçi yemekhanesi

20 NOLU YAPI											
ÖZGÜN YAPININ ADI: LOJMAN											
İŞLEVSEL ANALİZ											
ÖZGÜN İŞLEVİ: KONAKLAMA YAPISI											
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---											
KORUMA DURUMU											
YIKILMIŞ											
MÜDAHALE GÖRMÜŞ					X						
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ											
Cephe sıva ve boyası yapılmıştır, doğrama ve kapılar yenilenmiştir											
TESCİL DURUMU											
TESCİLLİ											
TESCİLSİZ					X						
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ											
KAT ADEDİ	1		2		3		4		5	X	
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ				ÇELİK KARKAS				BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI				KIRMA ÇATI		X		ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		X		BETON				ÇELİK ÇATI		
FOTOĞRAFLAR											
											

Levha 20. Lojman

21 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: KABUL AMBARI – NO 7

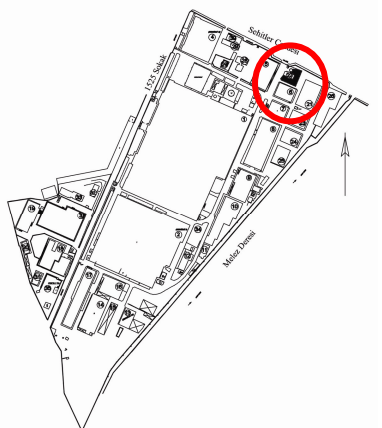
İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	X
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI			KIRMA ÇATI			ŞED ÇATI		X
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT			BETON			ÇELİK ÇATI		X

FOTOĞRAFLAR

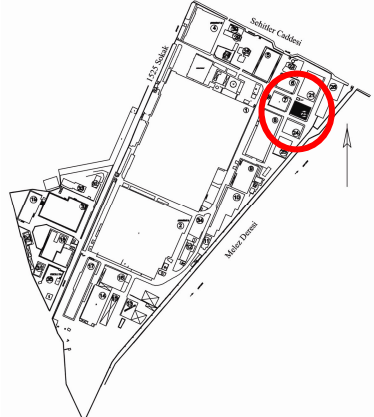
Levha 21. Kabul ambarı – no 7

22 NOLU YAPI										
ÖZGÜN YAPININ ADI: İNŞAAT KISIM ŞEFLİĞİ										
İŞLEVSEL ANALİZ										
ÖZGÜN İŞLEVİ: İDARİ BİNA										
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---										
KORUMA DURUMU										
YIKILMIŞ				X						
MÜDAHALE GÖRMÜŞ										
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ										
TESCİL DURUMU										
TESCİLLİ										
TESCİLSİZ				X						
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ										
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5	
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS		X	
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI			KIRMA ÇATI		X	ŞED ÇATI			
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		X	BETON			ÇELİK ÇATI			
FOTOĞRAFLAR										
 										

Levha 22. İnşaat kısım şefliği

23 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: HAMMADDE AMBARI - NO 8

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	X
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

The image is a detailed site plan of a facility, likely a factory or industrial park. It shows various buildings, roads, and infrastructure. A red circle highlights a specific building, which is the subject of the adjacent table. The plan includes labels for 'Schüter Caddesi' (Schüter Street) and 'Makine Dairesi' (Machine Room). A north arrow is also present.

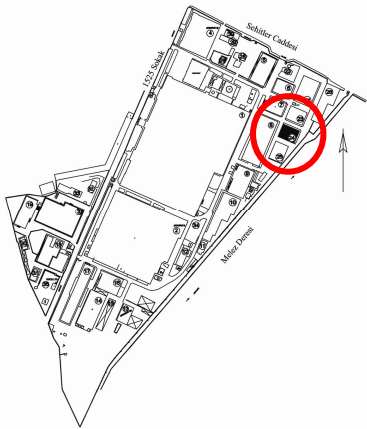
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS				X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI	X	KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI				
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON		ÇELİK ÇATI				X

FOTOĞRAFLAR

Levha 23. Hammadde ambarı - no 8

24 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: AMBAR - NO 9

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	X
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS				X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI	X	KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI				
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON		ÇELİK ÇATI				X

FOTOĞRAFLAR

Levha 24. Ambar - no 9

25 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: AMBAR - NO 9

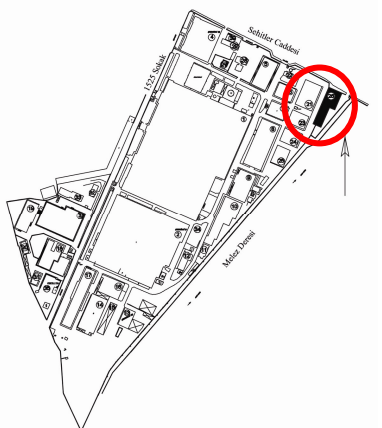
İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	X
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS				X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI	X	KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI				
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON		ÇELİK ÇATI				X

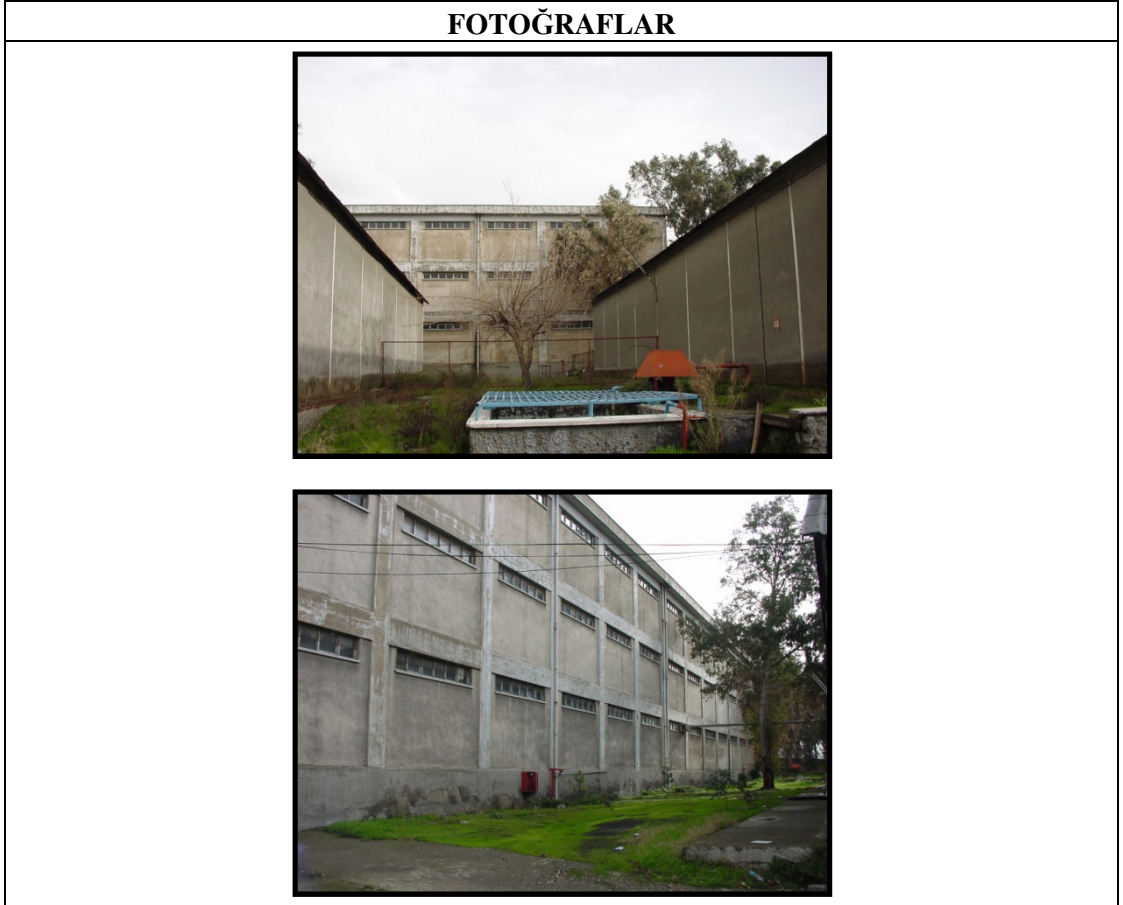
FOTOĞRAFLAR

Levha 25. Ambar – no 9

26 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: SÜMER HOLDİNG

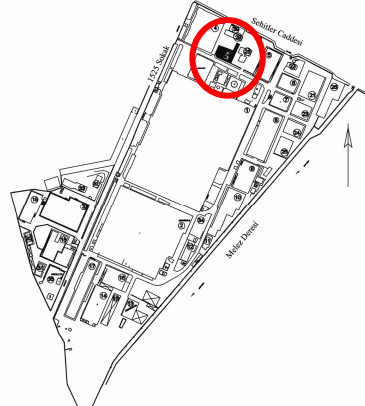
İŞLEVSEL ANALİZ		
ÖZGÜN İŞLEVİ: İDARİ BİNA		
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---		
KORUMA DURUMU		
YIKILMIŞ	X	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ		
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ		
TESCİL DURUMU		
TESCİLLİ		
TESCİLSİZ	X	

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ										
KAT ADEDİ	1		2		3	X	4		5	
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS			X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI			KIRMA ÇATI			ŞED ÇATI			
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT			BETON			ÇELİK ÇATI			

Levha 26. Sümer holding

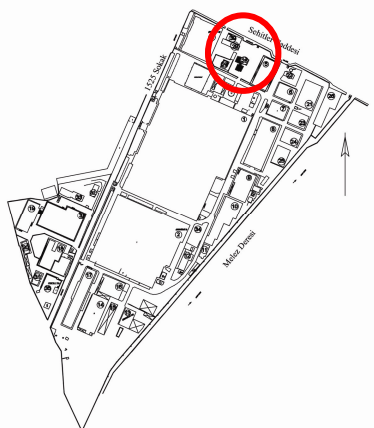
27 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: LOJMAN

İŞLEVSEL ANALİZ		
ÖZGÜN İŞLEVİ: KONAKLAMA YAPISI		
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---		
KORUMA DURUMU		
YIKILMIŞ		
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	X	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ		
Cephe sıva ve boyası yapılmıştır.		
TESCİL DURUMU		
TESCİLLİ		
TESCİLSİZ	X	

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1		2	X	3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS				BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI	X			ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT	X	BETON				ÇELİK ÇATI		

FOTOĞRAFLAR

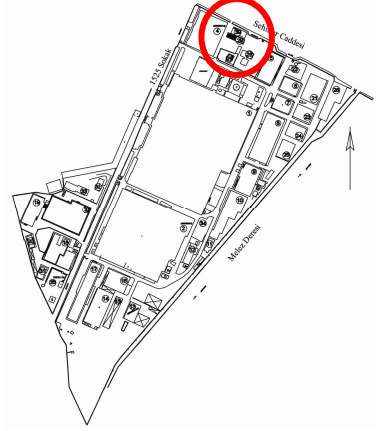
Levha27 . Lojman

28 NOLU YAPI									
ÖZGÜN YAPININ ADI: LOJMAN									
İŞLEVSEL ANALİZ									
ÖZGÜN İŞLEVİ: KONAKLAMA YAPISI									
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: KONAKLAMA YAPISI									
KORUMA DURUMU									
YIKILMIŞ									
MÜDAHALE GÖRMÜŞ					X				
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ									
Cephe sıva ve boyası yapılmıştır, doğrama ve kapılar yenilenmiştir									
TESCİL DURUMU									
TESCİLLİ									
TESCİLSİZ					X				
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1		2		3		4	X	5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ				ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI				KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT				BETON		X	ÇELİK ÇATI	
FOTOĞRAFLAR									
									

Levha 28. Lojman

29 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: ERKEK ÖĞRENCİ YURDU

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: KONAKLAMA YAPISI	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ATÖLYE BİNASI	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	X
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
Cephe sıva ve boyası yapılmıştır, doğrama ve kapılar yenilenmiştir.	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI			KIRMA ÇATI	X		ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		X	BETON			ÇELİK ÇATI		

Levha 29. Erkek öğrenci yurdu

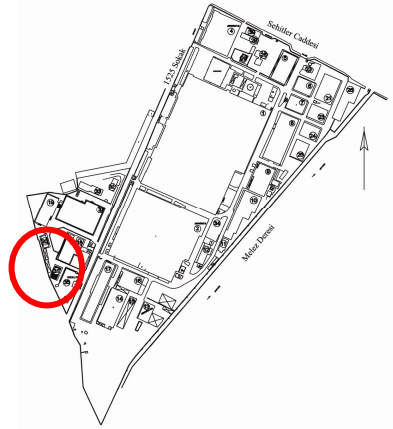
30 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: SÜMERMARKET

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: SOSYAL TESİS	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	X
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI			KIRMA ÇATI	X		ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT	X		BETON			ÇELİK ÇATI		

FOTOĞRAFLAR

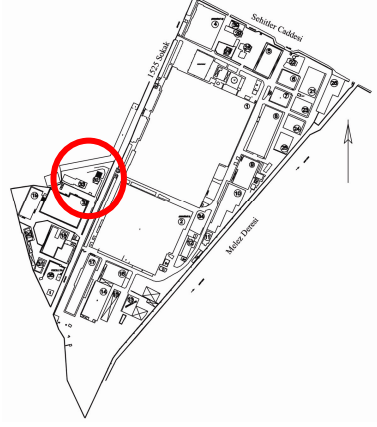

Levha 30. Sümer market

31 NOLU YAPI										
ÖZGÜN YAPININ ADI: LOJMAN										
İŞLEVSEL ANALİZ										
ÖZGÜN İŞLEVİ: KONAKLAMA YAPISI										
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: KONAKLAMA YAPISI										
KORUMA DURUMU										
YIKILMIŞ										
MÜDAHALE GÖRMÜŞ					X					
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ										
Cephe sıva ve boyası yapılmıştır, doğrama ve kapılar yenilenmiştir.										
TESCİL DURUMU										
TESCİLLİ										
TESCİLSİZ					X					
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ										
KAT ADEDİ	1		2		3		4		5	X
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ				ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS		X	
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		X		KIRMA ÇATI		ŞED ÇATI			
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		X		BETON		ÇELİK ÇATI			
FOTOĞRAFLAR										
										

Levha 31 lojman

32 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: LOJMAN

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: KONAKLAMA YAPISI	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: KONAKLAMA YAPISI	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	X
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
Cephe sıva ve boyası yapılmıştır, doğrama ve kapılar yenilenmiştir.	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

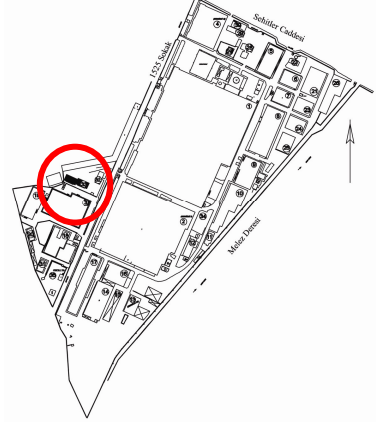
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1		2		3	X	4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ				ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI				KIRMA ÇATI	X	ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		X		BETON		ÇELİK ÇATI		

Levha 32. Lojman

33 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: LOJMAN

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: KONAKLAMA YAPISI	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: KONAKLAMA YAPISI	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	X
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	
Cephe sıva ve boyası yapılmıştır, doğrama ve kapılar yenilenmiştir.	
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

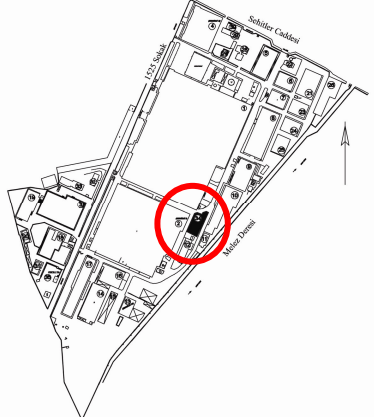

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	2	3	X	4	5			
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		BETONARME KARKAS				X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI	X	ŞED ÇATI				
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT	X	BETON		ÇELİK ÇATI				

FOTOĞRAFLAR

Levha 33. Lojman

34 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: TRAFİ

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİMİ	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	X
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	
TESCİLSİZ	X

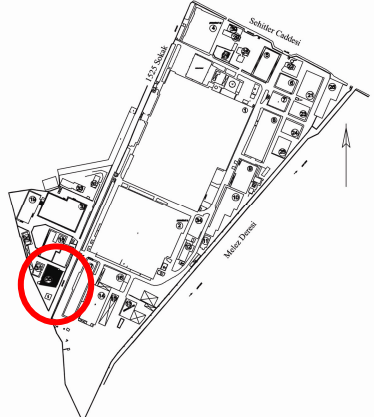
STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1	X	2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ			ÇELİK KARKAS			BETONARME KARKAS		X
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI	X		KIRMA ÇATI			ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT			BETON			ÇELİK ÇATI		X

FOTOĞRAFLAR

Levha 34. Trafo

35 NOLU YAPI
ÖZGÜN YAPININ ADI: SU DEPOSU

İŞLEVSEL ANALİZ	
ÖZGÜN İŞLEVİ: ÜRETİM DESTEK BİRİM	
GÜNÜMÜZ İŞLEVİ: ---	
KORUMA DURUMU	
YIKILMIŞ	
MÜDAHALE GÖRMÜŞ	
MÜDAHALE GÖRMEMİŞ	X
TESCİL DURUMU	
TESCİLLİ	X
TESCİLSİZ	

STRÜKTÜREL VE BİÇİMSEL ANALİZ									
KAT ADEDİ	1		2		3		4		5
TAŞIYICI SİSTEM	YIĞMA TAŞ		ÇELİK KARKAS		X		BETONARME KARKAS		
ÜST ÖRTÜ TÜRÜ	BEŞİK ÇATI		KIRMA ÇATI				ŞED ÇATI		
ÜST ÖRTÜ MALZEMESİ	KİREMİT		BETON				ÇELİK ÇATI		

FOTOĞRAFLAR

Levha 35. Su deposu